Jaarstukken 2016

Provincie Zeeland

In dit jaarverslag leggen wij verantwoording af over de doelstellingen uit de beleidsbegroting 2016, waarbij in het onderdeel jaarrekening het gerealiseerde verloop van baten en lasten 2016 wordt afgezet tegen de door Provinciale Staten vastgestelde begroting inclusief wijzigingen. De foto's zijn genomen tijdens het Prinsjesfestival te Den Haag.

Inhoud

Jaarverslag

Inleiding	6
Leeswijzer	8

Programmaverantwoording	
Programma 1 – Bestuur	9
Programma 2 – Cultuur & samenleving	18
Programma 3 – Milieu	24
Programma 4 – Ruimtelijke omgeving	38
Programma 5 – Water	47
Programma 6 – Natuur en landschap	53
Programma 7 – Economie	58
Programma 8 – Mobiliteit	69
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	77

Paragrafen	
Provinciale heffingen	79
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	81
Onderhoud kapitaalgoederen	87
Financiering	92
Verbonden partijen	96
Grondbeleid	116
Bedrijfsvoering	121

Jaarrekening

Algemene toelichting	130
Overzicht van baten en lasten	133
Balans per 31 december 2016	149
Waarderingsgrondslagen	151
Toelichting bij de balans	155
Niet uit de balans blijkende verplichtingen	165
Staat van activa	170
Staat van restant investeringskredieten	174
Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva	174
SISA	177

Controle verklaring externe accountant	178
Lijst van Afkortingen (LvA)	182

Jaarverslag 2016

Provincie Zeeland

Inleiding

De voorliggende jaarstukken zijn de verantwoording van de begroting 2016. Deze begroting is opgesteld medio 2015 en vastgesteld november 2015. De huidige begroting (2017) kent als gevolg van de zero-based operatie een andere indeling. De jaarrekening 2016 is met recht een sluitstuk van een periode.

Begrotingsjaar 2016 vormde het eerste complete jaar voor uitvoering van het coalitieakkoord 'krachten bundelen'. De inzet van dit akkoord is om de tegenvallers voor de Zeeuwse economische ontwikkeling te overwinnen, kansen te pakken en vernieuwingen te entameren. De uitvoering van dat coalitieakkoord kwam dan ook al snel in het licht te staan van de aanbevelingen van de commissie Balkenende, die op 2 juni 2016 haar rapport uitbracht.

De ontwikkelingen rond de sanering van Thermpos wierpen hun schaduw over het proces van het opstellen van deze jaarrekening en in het verlengde daarvan op het proces van het opstellen van de zomernota. De onzekerheid over de financiële positie van de Provincie Zeeland is door de onzekerheden in het Thermphos-dossier hoog. Op verschillende plaatsen in deze jaarstukken benoemen we deze onzekerheden.

De commissie Balkenende
Met de instelling van de commissie economische structuurversterking en werkgelegenheid (commissie Balkenende) hebben we in 2016 een nieuwe focus kunnen formuleren in het versterken van de Zeeuwse economie. Deze focus komt ook tot uitdrukking in een nieuwe –zero-based– indeling van de begroting voor 2017, waarbij we de opgaven van de commissie centraal stellen en ruimte maken voor investeringen.

De commissie Balkenende

Vijf actielijnen:
- SDR/circulaire economie/biobased economy
- Experimenteergebied Energietransitie en Deltatechnologie
- Beta College
- Havensamenwerking
- Gezonde regio en toerisme

Drie randvoorwaarden:
- Experimenteergebied bestuurlijke vernieuwing
- Zeeland ontwikkelfonds
- Leefbaarheidsagenda

Om het nieuwe beleid daadwerkelijk te kunnen realiseren, is ook steun nodig van de Rijksoverheid, bijvoorbeeld in de vorm van een Zeelandfonds. Door middel van de organisatie van het prinsjesfestival was Zeeland in 2016 volop zichtbaar in Den Haag. De erkenning voor de Zeeuwse agenda heeft geleid tot expliciete steun van de Rijksoverheid in de vorm van een toezegging van € 25 miljoen voor Zeeuwse projecten.

Grote projecten
Naast de voorbereiding op nieuw beleid, is in 2016 ook veel aandacht besteed aan een aantal grote projecten en de governance daarvan. In 2016 hebben we bijgestelde ramingen gedaan en aanvullende financiële middelen beschikbaar gesteld voor Waterdunen, Thermphos en de Sloeweg. Om grote projecten in de toekomst beter te beheersen, hebben Provinciale Staten in juli 2016 het 'kader grote projecten' vastgesteld, waardoor de inzet van medewerkers, de aansturing en het optreden naar buiten volgens de methodiek van Integraal Project Management (IPM) wordt ingevuld.

Beeld uit de jaarrekening 2016
Door met name de sanering van Thermphos zijn de provinciale financiën in 2016 onder zware druk komen te staan. Alhoewel we in 2016 als uitzondering in provincieland de opcenten op de motorrijtuigenbelasting hebben verhoogd, is Zeeland inmiddels de provincie met het laagste eigen vermogen. Tevens baart het zorgen dat in de provinciefondsuitkering nog steeds geen concreet zicht is op een bijstelling van de zogenaamde OEM-korting. Daardoor blijft Zeeland ondanks opgedroogde DELTA-inkomsten middelen afdragen aan andere provincies.

De jaarrekening laat een saldo zien van € 8,9 miljoen. In de jaarrekening geven we vanaf bladzijde 133 een verklaring voor en een toelichting op het saldo. Voor de bestemming van het saldo doen wij Provinciale Staten een voorstel in het Statenvoorstel Jaarstukken 2016.

Hieruit blijkt dat de Provincie op enkele dossiers risico's heeft moeten incasseren. In het bijzonder geeft het Thermphos-dossier reden tot zorg, ook voor 2017. Het blijft van groot belang voor Zeeland dat de Provincie voldoende investerend vermogen kan opbouwen om de (financiële) bijdragen te leveren aan de economische structuurversterking van Zeeland. Voor de energietransitie, de Zuidwestelijke Delta en een impuls aan onderwijs en onderzoek zoeken we ook aansluiting bij het nieuwe kabinet. Met een stevige agenda, maar een dunne portemonnee, zal Zeeland opnieuw allianties moeten sluiten met andere overheden en partijen. Alleen door krachten te bundelen, kunnen we de noodzakelijke resultaten behalen.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zeeland.

Leeswijzer

Voor u liggen de jaarstukken 2016 van de provincie Zeeland, bestaande uit het jaarverslag en de jaarrekening.

Net als in de begroting 2016 vormen de drie zogenaamde W-vragen het vertrekpunt:

- Wat wilden we bereiken in 2016?
- Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?
- Wat heeft het gekost?

Inhoudelijke verantwoording

De inhoudelijke verantwoording over de realisatie neemt de doelstellingen uit de beleidsbegroting 2016 als uitgangspunt. Deze doelstellingen zijn overgenomen uit de door Provinciale Staten vastgestelde beleidsnota's.
De doelstellingen die gedeeltelijk gerealiseerd zijn hebben vaak een meerjarig karakter en zijn niet in één boekjaar af te ronden. Gedetailleerde informatie over de realisatie per doelstelling is in de programmaverantwoording opgenomen bij de betreffende programma's.

Jaarverslag
In het jaarverslag wordt met name gekeken naar het gedane en het bereikte. De eerste twee W-vragen dus, met het accent op de behaalde resultaten.
De jaarrekening geeft antwoord op de derde vraag, wat het gekost heeft.

Programmaverantwoording
Met de tekst onder 'Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt' leggen wij als college verantwoording af over de resultaten van onze bestuurlijke inspanningen naar aanleiding van de begroting 2016.

In dit onderdeel van het jaarverslag wordt per beleidsprogramma en voor de algemene dekkingsmiddelen ingegaan op de mate waarin en de wijze waarop de beleidsdoelstellingen voor 2016 inhoudelijk zijn gehaald.

Paragrafen
In de paragrafen wordt ingegaan op de beleidslijnen voor beheersmatige aspecten.

Financiële verantwoording

De financiële verantwoording is opgenomen bij de algemene toelichting van de jaarrekening.

Jaarrekening en toelichting
De jaarrekening toont het gerealiseerde verloop van baten en lasten in 2016 en zet deze af tegen de geraamde baten en lasten (de door Provinciale Staten vastgestelde begroting inclusief wijzigingen). Waar zich op doelstellingniveau tussen raming en realisatie afwijkingen van meer den € 50.000 voordoen, worden deze toegelicht en verklaard.

Balans en toelichting
De balans en de toelichting daarop verschaft inzicht in de opbouw en de ontwikkeling van de vermogenspositie van de Provincie Zeeland.

Accountant
Alvorens de jaarstukken door Provinciale Staten worden vastgesteld, is het onderdeel jaarrekening door onze accountant (Deloitte) gecontroleerd en voorzien van een controleverklaring.
In het rapport van bevindingen rapporteert de accountant aan de opdrachtgever, Provinciale Staten, over zijn voornaamste bevindingen.

Programma 1
Bestuur

Inleiding

Vanuit de kerntaak Kwaliteit Openbaar Bestuur zijn we verantwoordelijk voor een goed functionerend openbaar bestuur in Zeeland. We willen de openbaar-bestuurlijke randvoorwaarden scheppen, die nodig zijn om de maatschappelijke opgaven voor Zeeland te realiseren.

Een openbaar bestuur in dienst van een krachtige, duurzame regionale economie, in dienst van het verbeteren van de bereikbaarheid en de leefbaarheid in en tussen steden en landelijk gebied, in dienst van het behoud en de ontwikkeling van onze ruimtelijke, sociale en culturele kwaliteiten. Kortom: in dienst van het versterken van de Kracht van Zeeland in het belang van de Zeeuwse samenleving. We doen dit mede op grond van en met behulp van onze wettelijke (toezicht)taken en de uitvoering van de rijkstaken van de commissaris van de Koning.

De zorg voor een goed functionerend openbaar bestuur in Zeeland is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de provincie, de Zeeuwse gemeenten, het waterschap en de onze provincie omringende overheden. Een goede samenwerking en een gedeelde analyse van onze opgaven en individuele rolopvattingen zijn daarvoor van wezenlijke betekenis. Dit geldt evenzeer voor de Zeeuwse burgers, het bedrijfsleven, de kennis-instellingen en andere maatschappelijke partners. Alleen in gezamenlijkheid kan meerwaarde voor de Zeeuwse samenleving worden gecreëerd.

Het programma Bestuur draagt bij aan een goed functionerend bestuurlijk bestel voor Zeeland (provincie, gemeenten, waterschappen) en is daarmee voorwaardenscheppend voor (de uitvoering van) andere programma's. Daarnaast faciliteert het programma de Haagse en de Brusselse lobby, grensoverschrijdende samenwerking en het benutten van Europese programma's en middelen.

Het programma omvat de onderwerpen Provinciale Staten en overige bestuursorganen, bestuurlijke samen-werking en financieel toezicht, en openbare orde en veiligheid.

Beleidskaders bij dit programma

Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader – Kwestie van evenwicht!
Rijkstaken Openbare Veiligheid - Organisatieplan commissaris van de Koning in Zeeland
Strategische visie Scheldemondraad
Verordening systematische toezichtinformatie Zeeland
Toekomstvisie Zeeland 2040
Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (BIBOB)

Relevante speerpunten

De relevante speerpunten voor 2016 waren:

- bij het financieel toezicht op gemeenten bijzondere aandacht besteden aan de financiële risico's van de-centralisaties in het sociale domein en de actieve grondpolitiek
- het interbestuurlijk toezicht terughoudend en risicogericht uitvoeren en tegelijkertijd de horizontale ver-antwoording stimuleren
- versterken van de Zeeuwse positie in Den Haag en Brussel door het beïnvloeden van beleidsontwikkeling en besluitvorming

- optimale benutting van de budgetten van Europese programma's in de programmaperiode 2014-2020 en daarnaast nieuwe en nog niet benutte Europese programma’s zoals Horizon 2020 en het Europese Fonds Strategische Investeringen
- oplossen van grensknelpunten samen met relevante stakeholders in Zeeland en Vlaanderen, de rijksoverheid en Vlaamse overheden
- spiegeling door een externe groep om Zeeuws brede samenwerking en gezamenlijke belangenbehartiging te versterken

Doelenboom

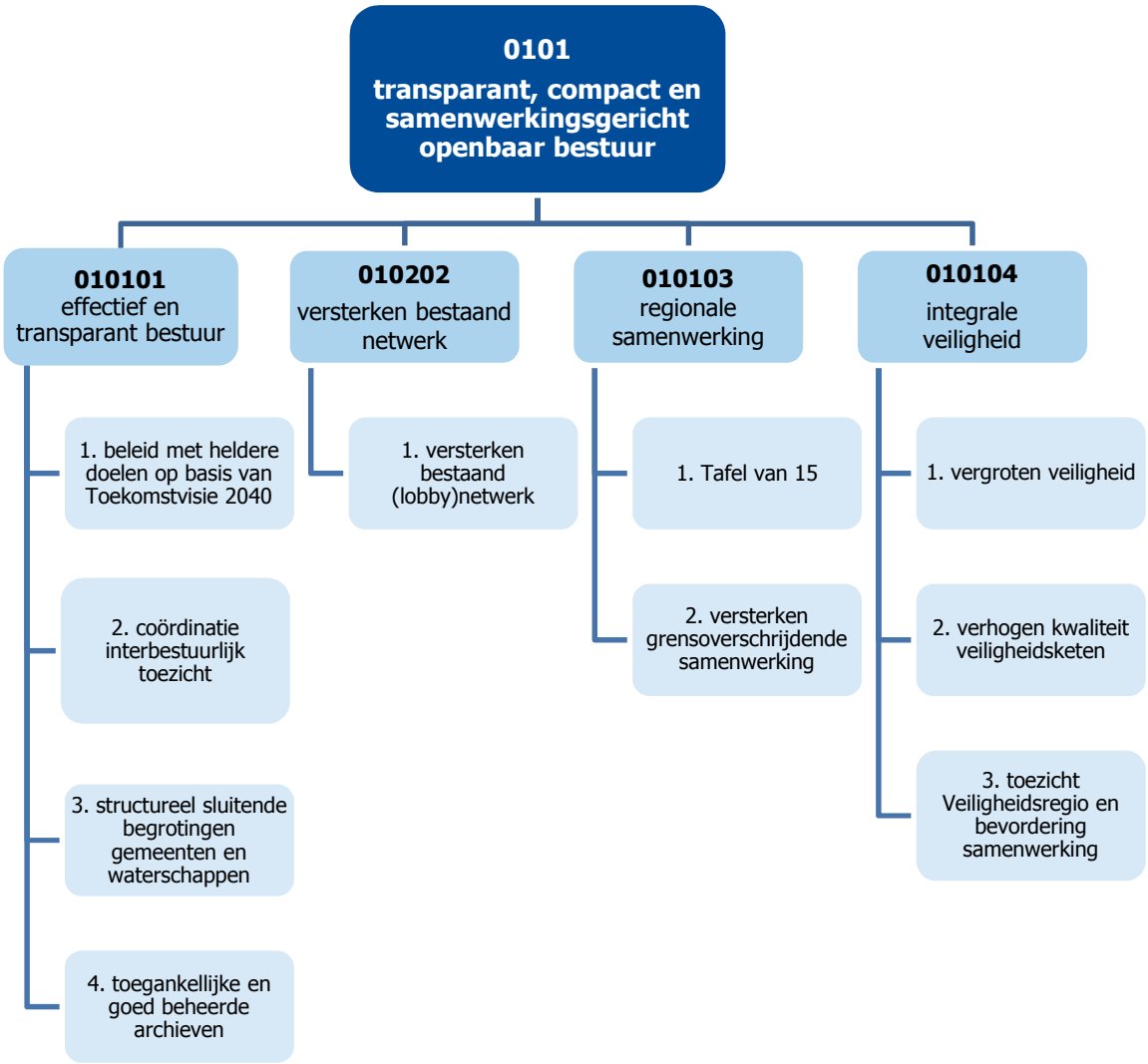

Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?

effect

0101 transparant, compact en samenwerkingsgericht openbaar bestuur
Met een transparant, compact, daadkrachtig en op regionale samenwerking gericht openbaar bestuur en met oog voor maatschappelijke initiatieven behalen wij resultaten voor de inwoners en bedrijven in Zeeland.

doelstelling

010101 effectief en transparant bestuur

acties

1. Beleid met heldere doelen op basis van Toekomstvisie 2040

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Op 11 december 2015 hebben PS de conclusies en aanbevelingen uit het rapport 'De parelduiker vreest de modder niet' overgenomen en daarmee uitgesproken dat de kaderstellende en controlerende rol; van PS versterkt moet worden. In dat kader is in 2016 een kadernota grote projecten vastgesteld, worden PS per kwartaal geïnformeerd over de voortgang van de grote projecten en is er een auditcommissie ingesteld.

In 2016 zijn opnieuw initiatieven genomen om inwoners te betrekken bij het provinciaal beleid. Zoals eerder al met het logo en de Economische Agenda gebeurde, konden burgers via een enquêteformulier www.zeeland.nl hun mening geven over de voor hen belangrijkste onderwerpen van de zerobased begroting. Daarna zijn twee bijeenkomsten georganiseerd in de Abdij om verder van gedachten te wisselen met elkaar over de zerobased begroting. Ook zijn jongeren van JouwZeeland lid geweest van de klankbordgroep van de commissie Balkenende, waren burgers uitgenodigd en aanwezig bij de behandeling van het advies van Balkenende in de Tweede Kamer commissie 12 oktober 2016.

Verder is/zijn het afgelopen jaar:

- het aantal volgers op Twitter verder gestegen naar ruim 7.000
- 1276 tweets verzonden
- de Provincie actief geworden op Instagram, waar we bijna 500 volgers hebben
- 19 uitgaves van ProvincieWerk in de huis-aan-huis bladen verschenen
- 94 persberichten uitgegeven
- 29 persuitnodigingen verzonden
- 266 vragen van de media beantwoord

2. Coördinatie Interbestuurlijk toezicht (IBT)

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

Een van de taken van de Provincie is toezicht te houden op de uitvoering van wettelijke taken door gemeenten. Dit toezicht vindt plaats volgens de regels van de Wet revitalisering generiek toezicht. Gelet op de uitgangspunten van deze wet wordt gewerkt aan versterking van de horizontale verantwoording tussen college van B en W en de gemeenteraad. Het toezicht door de Provincie kan hierdoor meer op afstand plaatsvinden. In 2012 zijn hiervoor door het college van GS op basis van een risicoanalyse de volgende toezichtvelden vastgesteld waarop we actief toezicht houden:

- financieel toezicht gemeenten
- archieven
- ruimtelijke ordening

- vergunningverlening
- handhaving
- huisvesting statushouders

Aan de hand van de toezichtinformatie over deze beleidsvelden stellen we een totaalbeeld van de uitvoering van deze medebewindstaken op. Dit totaalbeeld is medebepalend voor de intensiteit van een eventuele interventie door GS.

In 2015 bleek dat het leveren van interne verantwoordingsinformatie aan gemeenteraad en toezichtinformatie aan de Provincie niet optimaal waren. 2016 laat een behoorlijke verbetering zien, waarbij 11 van de 13 gemeenten hun informatie voor gemeenteraad en provincie op Waarstaatjegemeente.nl hebben aangeleverd. Twee gemeenten hebben de informatie in de vorm van een kort verslag aangeleverd. De verantwoordinginformatie is door de gemeenteraden voor kennisgeving aangenomen. Begin 2017 zal er een totaalbeeld worden opgesteld.

3. Structureel en reëel sluitende begrotingen van gemeenten en waterschap

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

In 2016 stonden de gemeenten Middelburg en Vlissingen voor het begrotingsjaar 2016 onder het zogenaamde preventieve begrotingstoezicht omdat de begroting 2016 niet structureel en reëel in evenwicht was. De gemeente Vlissingen heeft, evenals het voorgaande jaar, voor het jaar 2016 een artikel 12-aanvraag ingediend omdat de programmabegroting 2016-2019 ondanks ingrijpende maatregelen niet duurzaam sluitend is. Begin 2017 heeft de artikel 12-inspecteur een aanvullende uitkering over 2016 geadviseerd.

In de loop van 2018 zal het laatste artikel-12 rapport worden opgesteld en zal duidelijk zijn wat de jaarlijkse gemeentelijke bijdrage m.i.v. 2020 zal zijn aan de te saneren negatieve algemene reserve en hoe hoog de jaarlijkse bijdrage ex artikel 12 zal zijn. De begroting 2017 van Middelburg laat een behoorlijke verbetering van het perspectief op herstel van evenwicht zien. In verband met de financiële risico's in de grondexploitatie als gevolg van overprogrammering hebben wij de gemeenteraad gevraagd met een plan van aanpak te komen alvorens de begroting goed te keuren.

4. Toegankelijke en kwalitatief goed beheerde archieven

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

De provinciale toezichtstaak richt zich op een beperkt aantal Kritische Prestatie Indicatoren (KPI). Deze informatie wordt gebruikt voor risicoanalyse die bepalend is voor de intensiteit van het archieftoezicht bij specifieke gemeenten. Vrijwel alle gemeenten hebben de KPI rapportage Toezichtinformatie Archiefwet ingevuld via "Waar Staat Je Gemeente". De algemene indruk is dat het niveau van de informatiehuishouding bij alle gemeenten in ieder geval voldoende tot ruim voldoende is en dat er tevens serieus gewerkt wordt aan de doorontwikkeling en verbetering hiervan.

In algemene zin komen de volgende verbeterpunten naar voren:
In 2015 hebben slechts 3 van de 13 gemeenten een vervangingsbesluit vastgesteld. In het kader van analoog naar digitaal werken is het van belang dit liefst vóór 2017 te realiseren.
Het opzetten, implementeren en toepassen van een Kwaliteitssysteem is bij 1 gemeente volledig gerealiseerd, bij 7 gemeenten deels en 4 gemeenten hebben dit nog helemaal niet gerealiseerd. 1 gemeente heeft hierover over 2015 geen informatie aangeleverd.

Doelstelling

010102 versterken bestaand netwerk

Acties

1. Versterken bestaand (lobby)netwerk

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

1. In 2016 is het bestaande netwerk gecontinueerd door vertegenwoordigd te zijn in de volgende overlegvormen of organisaties:
   - Interprovinciaal Overleg (IPO)
   - Raad van Europa (CLRAE)
   - Comité van de Regio's
   - Scheldemondraad
   - Taskforce GROS en grenscoördinatorenoverleg
   - Conferentie van Perifere en Maritieme Regio's (CPMR)/North Sea Commission)
   - Huis Nederlandse Provincies (HNP) in Brussel
   - Werkgemeenschap van Europese grensgebieden (WVEG)

2. Uitvoering -lobbyplan Brusselse lobbyist
   In 2016 is het lobby werkplan uitgevoerd. In dit kader zijn er werkbezoeken gebracht door PS en GS aan Brussel. Daarnaast participeert de provincie Zeeland bestuurlijk in de commissie Natural Resources (onder meer plattelandsontwikkeling, maritieme zaken, toerisme en visserij)

3. Uitvoering lobbyplan Haagse lobbyist door uitvoering lobbydoelstellingen van de stuurgroep IJzendijke
   De zes door de Stuurgroep IJzendijke geformuleerde lobbydoelstellingen zijn belegd bij zes werkgroepen. De Stuurgroep is in 2016 vier keer bijeen geweest en er zijn vijf Zeeland uren georganiseerd. Deze Zeelanduren, die onder de vlag van de VZG hangen zijn steeds gebruikt als overlegbijeenkomsten van de Tafel van 15, in de tweede helft van het jaar vooral in verband met het advies van de Commissie Structuurversterking (Balkenende).

   De Stuurgroep heeft in haar vergaderingen stilgestaan bij lopende 'Haagse dossiers' die door de lobbyist worden behandeld, zoals het actieprogramma Balkenede en bij de werkzaamheden van de zes werkgroepen die in de Stuurgroep vertegenwoordigd zijn:
   - Economie
   - Kanaalzone
   - Water en Infra
   - Rijksdiensten
   - Leefbaarheid
   - Zeeland en Europa

   Aangezien de werkgroepen niet alle zes meer geheel aansluiten bij de huidige actualiteiten, zal in het kader van de voorgenomen aanpassing van de lobby(structuur) in 2017 aandacht gegeven worden aan mogelijke wijziging van de werkgroepenstructuur.

4. Versterking van de transnationale en grensoverschrijdende samenwerking in Euregio verband en met andere regio's in Europa:
   De provincie Zeeland heeft een actieve bijdrage geleverd aan het Actieteam GROS. In 2016 zijn de grensknelpunten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie is een actieplan opgesteld dat in 2017 zal worden uitgevoerd. Het betreft acties op het terrein van economie en werk zoals het doorontwikkelen van het grensinformatiepunt Terneuzen, arbeidsbemiddeling over de grens; diplomaerkenning.

   In het najaar van 2016 is door het college van GS besloten om de public affairs richting Vlaanderen verder te versterken. Taakverschuivingen tussen Vlaamse provincies, steden en

Vlaams gewest geven aanleiding om contacten met de steden Antwerpen en Gent en met het Vlaams gewest te intensiveren.

In de Scheldemondraad heeft de uitvoering van het actieplan centraal gestaan. Het actieplan voorziet in het oplossen van concrete grensknelpunten op het terrein van economie, arbeidsmarkt, mobiliteit, infrastructuur en natuur. Daarnaast is meegewerkt aan inbreng voor de commissie structuurversterking, de voorbereiding van de Vlaams Nederlandse top in Gent (november 2016) en is een bijdrage geleverd aan het opstellen van het Actieteam GROS.

Bestuurlijke en ambtelijke vertegenwoordigers zijn actief geweest in de diverse gremia en netwerken. Een voorbeeld in dit kader zijn de acties in het Comité van de regio's inzake pulsvisserij.

In 2016 heeft Zeeland geparticipeerd in gebiedsgerichte programma`s als INTERREG Vlaanderen Nederland en het Twee Zeeën programma. In dit kader zijn projecten ontwikkeld voor het oplossen van grensoverschrijdende vraagstukken en de versterking van grensoverschrijdende economische ontwikkelingen en de grensoverschrijdende natuur en arbeidsmarkt. Voorbeeld van projecten die zijn gehonoreerd: Smart Sediment, Grenspark Groot-Saeftinghe en Grensinfovoorziening.

In 2016 zijn ook andere Europese subsidieprogramma`s geïntroduceerd in de provinciale organisatie waaronder Horizon 2020, LIFE (integrated projects) en Connecting European Facilities. Dit heeft onder meer geresulteerd in de goedkeuring van een gezamenlijk (rijk/regio) LIFE proposal Delta Nature. In 2016 is ondersteuning gegeven aan Zeeland Seaports en de Haven van Gent voor het ontwikkelen van een aanvraag op basis van CEF TEN-T dat in 2017 wordt ingediend.

Tenslotte is in 2016 voor de toepassing van het Europese Fonds strategische investeringen een netwerk opgebouwd met het Nederlandse investeringsagentschap, de Europese Investeringsbank en de BNG. In dit kader zijn trajecten uitgezet voor het ontwikkelen van financieringsconstructies b.v. voor SDR, ICT Infrastructuur in perifere gebieden.

Prinsjesfestival

Een belangrijk evenement in 2016 was het Prinsjesfestival in Den Haag, van 15 tot en met 20 september was de Provincie Zeeland strategisch partner van de Stichting Prinsjesfestival. Gedurende deze periode was er in Den Haag een Zeeuwse ambassade waar formele en informele ontmoetingen werden georganiseerd in samenwerking met waterschap, gemeenten en andere organisaties. Ook werden er gedurende deze week een Zeeuws diner en een Zeeuwse Oesterpartij in Den Haag georganiseerd. Dankzij de inzet van vele bestuurders, ondernemers en medewerkers is Zeeland in Den Haag op de kaart gezet: Zeeland is zichtbaar in Den Haag gemaakt, contacten zijn onderhouden en gelegd. Daarmee hebben we laten zien wat Zeeland nu en in de toekomst nog meer voor Nederland kan betekenen.

doelstelling

010103 regionale samenwerking

acties

1. Tafel van 15

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

De primaire functie van de Tafel van 15 is die van ontmoetingsplatform waar (vertegenwoordigers van) alle vijftien dagelijks besturen aan tafel zitten en delen wat hen bezig houdt.

Concrete doelen:
- het opstellen van een strategische agenda voor de komende jaren
- het gezamenlijk delen van rapporten en nieuwe ontwikkelingen

- kennis delen rondom Zeeuwse opgaven en het informeren van elkaar over hoe elke overheidsinstelling hiermee omgaat bijvoorbeeld door succesvolle samenwerking.

Samengevat gaat het erom gezamenlijk oplossingen te vinden voor de uitdagingen waarvoor Zeeland nu en in de toekomst staat.

De commissie Balkenende heeft in 2016 een belangrijke sociaal-economische agenda opgeleverd, met vijf prioritaire acties en vijf randvoorwaarden. Ook is geconcludeerd dat de regionale bestuurs- en de uitvoeringskracht op dit moment onvoldoende is om de gewenste economische structuurversterking in Zeeland te realiseren. In een reactie daarop hebben de Zeeuwse overheden besloten gezamenlijk slagkracht te organiseren. Dit door deelname aan de proeftuin 'Maak Verschil', een programma op initiatief van BZK, VNG en IPO.

Indachtig het rapport 'Maak verschil' kijkt Zeeland wat vanuit governance nodig is om de projecten van de Taskforce Economische Structuurversterking en Werkgelegenheid (Taskforce) succesvol te realiseren. Governance is in dit verband de som van partijen die vanuit hun maatschappelijke rol, belang of betrokkenheid deelnemen aan de uitwerking van de regionale opgaven. Een veelgebruikte term in dit verband is 'triple helix'; ondernemers, (kennis)instellingen en overheden werken samen aan opgaven.

De Proeftuin focust op de rol en het aandeel van de samenwerkende overheid binnen deze 'triple helix'. Meer concreet, de Proeftuin gaat over de vraag hoe de Zeeuwse overheden zich zo goed mogelijk organiseren op de regionale, economische opgaven. De hoofdvraag is: Hoe kunnen de Zeeuwse overheden zich zo opstellen en organiseren dat in 'triple helix' verband de opgaven/acties ter versterking van de economische structuur gerealiseerd kunnen worden. De proeftuin wordt getrokken door een bestuurlijke stuurgroep en een regioteam op ambtelijk niveau. In 2017 zal de stuurgroep het initiatief nemen tot het nemen van een aantal concrete vervolgstappen, vastgelegd in een actieplan. Een actieve benadering van de volksvertegenwoordigingen is hiervan een belangrijk onderdeel.

2. Het versterken van grensoverschrijdende samenwerking

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

In 2016 vonden er bestuurlijke ontmoetingen plaats van GS met de deputaties van de provincie Antwerpen en de provincie West-Vlaanderen. Het voorzitterschap van de Scheldemondraad werd in 2016 waargenomen door de gouverneur van de provincie West-Vlaanderen. In 2016 organiseerden Euregio Scheldemond een informatiesessie 'Wegwijs in EU-projectwerking' voor stakeholders vanuit de drie provincies. Er is actief gelobbyd en geparticipeerd in de Vlaams-Nederlandse top op 7 november 2016 in Gent. Het belang van grensoverschrijdende samenwerking en concrete acties is opgenomen in het advies van de commissie structuurversterking.

Voor 2017 staan bestuurlijke ontmoetingen gepland met de steden Gent en Antwerpen en de provincies Oost-Vlaanderen. De verbinding met Vlaanderen zal verder worden gezocht met o.a. een overleg tussen de Vlaamse minister president en de CvdK's van de drie zuidelijke provincies. Ook wordt samenwerking gezocht met de kabinetten en Vlaamse ministeries o.a. in het kader van het Nederlands actieplan.

doelstelling

010104 integrale veiligheid

acties

1. Vergroten veiligheid

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Het beleidsveld Openbare Orde en Veiligheid kan in grote lijnen onderscheiden worden in vier categorieën:

1. De Commissaris van de Koning heeft vanuit zijn rijksfunctie toezicht op de openbare orde en veiligheid in zijn provincie. Hij legt hierover verantwoording af aan de minister van Veiligheid en Justitie.
2. De Commissaris van de Koning heeft vanuit zijn rijksfunctie ook een aantal zelfstandige wettelijke taken. In 2016 is daar nieuw bij gekomen de bevordering van de bestuurlijke integriteit in zijn provincie.
3. Het college van Gedeputeerde Staten heeft ook enkele wettelijke taken op het terrein van openbare veiligheid, de belangrijkste daarvan is het beheer van de risicokaart. De commissaris van de Koning in portefeuillehouder.
4. Tenslotte zijn er een aantal projecten waar het college waarde aan hecht in het belang van de veiligheid van Zeeland. Ook voor deze projecten is de commissaris van de Koning portefeuillehouder.

Op basis van de ambtsinstructie van de commissaris van de Koning rapporteert de commissaris van de Koning, als rijksfunctionaris, over een aantal zaken gevraagd en ongevraagd aan de ministerraad. Op het veiligheidsterrein betreft het dan met name de hierboven onder 1 en 2 genoemde onderwerpen. Daarnaast legt de commissaris van de Koning in zijn jaarverslag, waarnaar wij kortheidshalve graag verwijzen, verantwoording af over zijn taken en verantwoordelijkheden.

In dit jaarverslag van het college van Gedeputeerde Staten geven wij verder de stand van zaken weer over de taken binnen het beleidsveld openbare orde en veiligheid waar wij als college van Gedeputeerde Staten bevoegd zijn en onze verantwoordelijkheid hebben genomen.

In 2016 is door de Veiligheidsregio Zeeland (VRZ) besloten tot een onafhankelijk onderzoek om inzicht te verkrijgen in de actuele stand van zaken van de interne organisatie op het gebied van structuur, cultuur, leiderschap en kwaliteit van de samenwerking. Het rapport heeft een aantal zaken aan het licht gebracht die in 2017 worden uitgewerkt in een verbeterplan, waarvoor door het bestuur van de VRZ breed draagvlak wordt gezocht bij gemeenten en personeel.

2. Verhoging kwaliteit veiligheidsketen

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Gedeputeerde Staten en de cvdK zijn, in hun onderscheidende rollen, schakels in de veiligheidsketen. Zij zijn erop gericht om de kwaliteit van (de organisatie van) die keten te verhogen.

In 2015 is door het Regionaal Informatie expertise Centrum voor onze provincie een ondermijningsbeeld opgesteld. Dat is een compleet beeld van de criminaliteit ten behoeve van de bestrijding ervan. Dit is gedeeld met de burgemeesters. De participatiebijdrage aan het RIEC is in 2016 verhoogd. Ook is een extra subsidie verleend voor de periode van 3 jaar aan de Taskforce Brabant-Zeeland. Daarnaast hebben PS eind 2016 middels een motie besloten tot het versterken van de BIBOB-toetsing door de Provincie. Dit zal zijn beslag krijgen in 2017.

In 2016 continueert de Provincie haar participatie in het Regionaal Informatie Expertise Centrum door vertegenwoordiging in de stuurgroep en door financiële en personele ondersteuning. Dit centrum is erop gericht te voorkomen dat criminelen door de overheid worden gefaciliteerd en dat er vermenging van onder- en bovenwereld ontstaat. Daarnaast is het de bedoeling om economische machtsposities te doorbreken die zijn opgebouwd met kapitaal dat met criminele activiteiten is verdiend.

In 2016 heeft de Provincie alle aanvragen die daarvoor in aanmerking komen getoetst aan de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (BIBOB).

3. Toezicht Veiligheidsregio en bevordering samenwerking

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Wij hebben in 2016 deelgenomen in de Stuurgroep Deltawateren. De cvdK was voorzitter van de Monitoring Committee voor de tweedaagse grootschalige oefening op de Noordzee en in de haven van Zeebrugge; dit in het kader van het Europees project MIRG-EX.

Vanuit het project Samenwerken & Slagkracht, dat erop gericht is de veiligheid op de Westerschelde te vergroten zijn specialistische teams opgezet die bij incidenten op het water snel en adequaat kunnen optreden. Hiertoe nam de Provincie samen met de Veiligheidsregio Zeeland deel aan het Europees project MIRG (Maritime Incident Response Groups) in het Interreg-programma 2 Zeeën. Ook in 2016 stimuleren wij dat deze teams hun deskundigheid kunnen behouden en verder grootschalig kunnen oefenen.

Het bestuurlijk Veiligheidsoverleg Westerscheldedelta is in 2016 bijeen geweest om te spreken over de grensoverschrijdende samenwerking. Hier zijn afspraken gemaakt voor het verder structureren van de grensoverschrijdende aspecten in planvorming.
Ook hebben wij eind 2016 het initiatief vanuit het MKB ondersteund om in 2017 te komen tot een cross-sectorale samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs-/kennisinstituten en overheden/hulpdiensten in de Westerscheldedelta.

Wat heeft het gekost ?

1 Bestuur (bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	7.538	7.332	7.328	4
baten	-326	-373	-295	-78
gerealiseerde baten en lasten	**7.212**	**6.959**	**7.033**	**-74**
toevoeging reserve	87	87	87	
onttrekking reserve				
gerealiseerde resultaat	**7.300**	**7.046**	**7.120**	**-74**

Programma 2
Cultuur en samenleving
Inleiding

Cultuur
Bij de ontwikkeling van Zeeland staat de mens centraal in zijn behoeften aan wonen, werken, persoonlijke ontwikkeling, ontspannning en sociaal contact. Daarbij koesteren we de Zeeuwse cultuur. Dit is de context waarbinnen we de verdere ontwikkeling vorm geven en waar Zeeland zijn kracht aan ontleent. Daarnaast is de kracht van cultuur dat deze tegelijkertijd bijdraagt aan het vestigingsklimaat, de leefbaarheid en de economische-toeristische aantrekkingskracht van de regio.

In de Nota provinciaal cultuurbeleid 2013-2016 is het beleid opgenomen op de deelterreinen bibliotheekwerk, cultureel erfgoed, cultuureducatie, kunsten (inclusief grote festivals en talentontwikkelingen amateurkunst) en media. De inzet is gericht op een sterke(re) Zeeuwse culturele basisinfrastructuur, die toegankelijk is voor een breed publiek. Hierbij is de afstemming en samenwerking met de Zeeuwse gemeenten steeds intensiever geworden. Dit blijkt ondermeer uit de regionale arrangementen en het met de Z4 en de gemeenten in de regio waarvan zij onderdeel uitmaken, zorgen voor een sterk regionaal en ten opzichte van elkaar complementair cultureel voorzieningenniveau. De Zeeuwse (culturele) organisaties en het bedrijfsleven in Zeeland hebben hierin eveneens een taak.
In juni 2016 is de Nota provinciaal cultuurbeleid 2017-2020 in Provinciale Staten vastgesteld.

Doelstellingen voor deze nieuwe periode zijn:
- Toekomstbestendig: Het cultuurbeleid richt zich op een toekomstbestendige culturele infrastructuur die in belangrijke mate bijdraagt aan het vestigingsklimaat, de economische bestedingen, de toeristische aantrekkingskracht en de leefbaarheid van Zeeland;
- Samen: Het cultuurbeleid wordt samen met externe partners gerealiseerd en sluit aan bij het cultuurbeleid van het Rijk alsmede de daarmee samenhangende (wettelijke) taken voor Provincies;
- Voor iedereen: Het cultuurbeleid is bedoeld voor de Zeeuwse inwoners, de bezoekers én zij die zich hier willen vestigen.

Samenleving
De samenleving verandert onder meer door: de bevolkingsontwikkeling, schaalvergroting, digitalisering, de ontwikkeling naar redzame burgers en de toegenomen behoefte van mensen om werk, zorg en vrije tijd op elkaar af stemmen. Dit is verwoord in de door Provinciale Staten van april 2014 vastgestelde Nota Leefbaarheid & Bevolking 2014-2018 (het programma Nieuwe Wegen). In 2016 is op basis van deze nota een aantal onderwerpen zoals de Gezonde regio en Vrijheid en Democratie (Four Freedoms door het jaar heen) ter hand genomen. In 2016 is Leefbaarheid onderdeel geworden van de maatschappelijke opgave Aantrekkelijk Zeeland.. Aan de Uitvoeringsnotitie jongerenparticipatie 2016 'Jonge krachten bundelen' is volop uitvoering gegeven. Begin 2017 verschijnt hierover een separaat jaarverslag.
Vanuit het K6-netwerk vragen de provincie Groningen, Friesland, Drenthe, Gelderland, Limburg en Zeeland in Den Haag gezamenlijk aandacht voor de krimpregio's en pleiten met het positonpaper 'Nederland in Balans' voor een evenwichtige economische groei in héél Nederland. Daarnaast zijn deze provincies ambtelijk vertegenwoordigd in het landelijke Kennisplatform Demografische Transitie, waarin naast de regionale kennisinstituten, de ministeries BZK en I&M en Platform31 participeren.

Veranderingen in de Zeeuwse bevolking

Van dit programma Cultuur en Samenleving maakt het inspelen op de demografische ontwikkeling (onder andere krimpaanpak) onderdeel uit. In de nota Nieuwe Wegen is een integrale aanpak van deze opgave geschetst. Deze integrale opgave overschrijdt feitelijk de grenzen van dit programma en gaat over zorg, maar ook over onderwijs, over wonen en woonomgeving en over bereikbaarheid. En dan vertelt Nieuwe Wegen nog maar het halve verhaal. Beleid voor inspelen op de veranderende omvang en samenstelling van de bevolking vraagt investeren in het Zeeuwse vestigingsklimaat én in de economie en werkgelegenheid. Dus voor een volledig beeld van de impact en Zeeuwse aanpak van de veranderende bevolkingsontwikkeling moet, zowel in dit programma als in de programma's economie, bereikbaarheid en ruimte worden gekeken.

Beleidskaders bij dit programma

Nota provinciaal cultuurbeleid 2013-2016
Nieuwe Wegen – Nota Leefbaarheid & Bevolking 2014-2018
Uitvoeringsnotitie Jongerenparticipatie 2016

Relevante speerpunten

Cultureel erfgoed
- Realisering van Zeeuwse Ankers, de culturele biografie van Zeeland waarin het aanbod van informatie uit verleden en heden in samenhang wordt gebracht en verbonden aan specifieke activiteiten, plekken en verhalen.
- Onderhandelen met Zeeuws archief over voorwaarden beheer oude archieven.

Cultuureducatiebeleid
- Voor het primair onderwijs vergroten samenwerking tussen scholen en culturele instellingen
- Bij voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs richten wij ons op zowel binnenschoolse als buiten-schoolse activiteiten. HZ-Cult is hiervan een goed voorbeeld: leerlingen en studenten van het voortgezet en hoger onderwijs (incl. University College Roosevelt) maken buiten schooltijd gebruik van een voor hen geselecteerd actief en receptief aanbod aan culturele activiteiten.

De vijf grote festivals
Er wordt een bijdrage geleverd aan een aantrekkelijk vestigings-, woon- en verblijfsklimaat klimaat door het stimuleren van evenementen, kernsporten, buitenrecreatie en Zeelandpromotie. Hierbij hoort het ondersteunen vijf grote Zeeuwse festivals vanwege het hoge artistieke niveau, het promotionele bereik dat tot (ver) buiten de provincie reikt en de aantoonbare grote economische waarde.

Kwaliteit van het wonen en de woonomgeving
- Voortzetten actief beleid op demografische ontwikkeling en leefbaarheid waarmee wordt bijgedragen aan het in goede banen leiden van demografische veranderingen en de leefbaarheid in Zeeland op peil wordt gehouden.
- Bezien hoe bijgedragen kan worden aan het herbestemmen van beeldbepalende rijkmonumenten

Kwaliteit van voorzieningen en goede bereikbaarheid van voorzieningen en werk.
Het is van belang dat burgers hun werk en hun voorzieningen goed kunnen bereiken. Ten eerste dient er aanbod te zijn van basisvoorzieningen, van onderscheidende voorzieningen en van werk. Ten tweede dienen deze in fysiek en digitaal opzicht goed bereikbaar te zijn.

De zelfstandige Zeeuw: redzaam en actief in sociale netwerken
Burgers helpen zelfredzamer te worden en tegelijk ook in sociale netwerken gezamenlijk redzaam te zijn.

Jongerenparticipatie
Bij jongerenparticipatie gaat het om het provinciaal netwerk van jongeren, Jouw Zeeland (ongeveer 200 jongeren in de leeftijd van 12-23 jaar) actief betrekken bij het invullen en uitvoeren van ons beleid.

Doelenboom

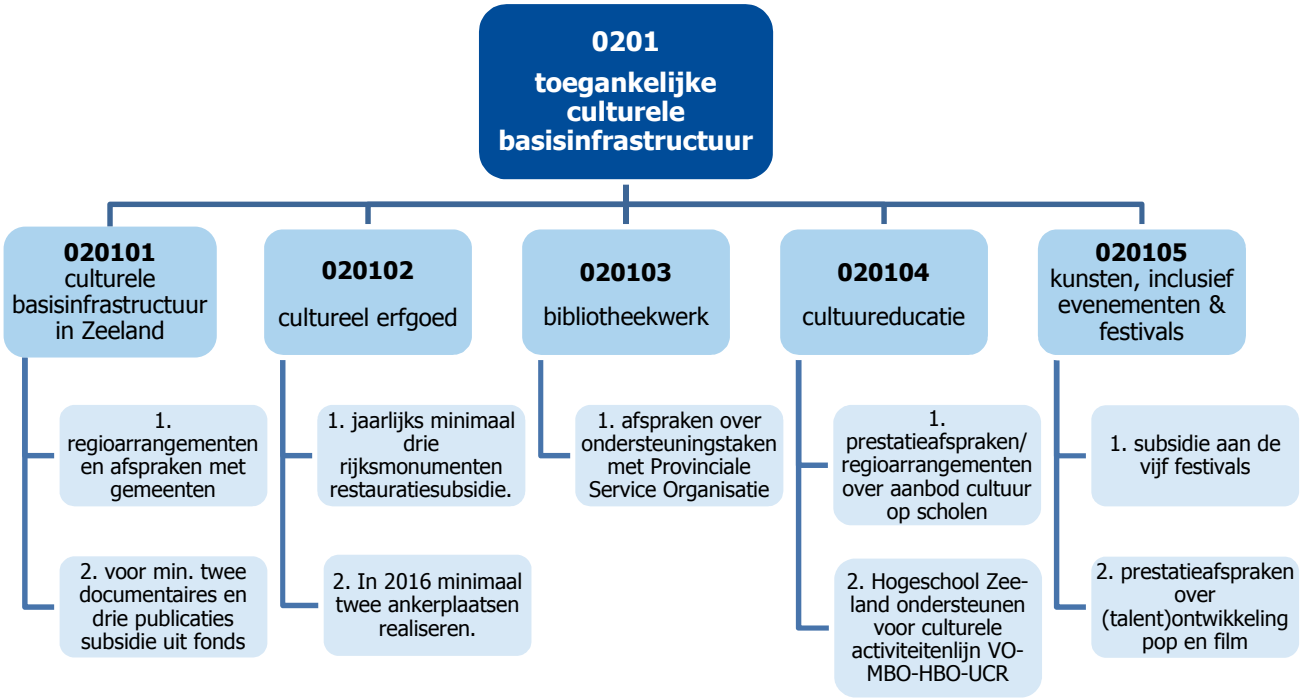
0201
toegankelijke culturele basisinfrastructuur
020101
culturele basisinfrastructuur in Zeeland
1. regioarrangementen en afspraken met gemeenten
2. voor min. twee documentaires en drie publicaties subsidie uit fonds
020102
cultureel erfgoed
1. jaarlijks minimaal drie rijksmonumenten restauratiesubsidie.
2. In 2016 minimaal twee ankerplaatsen realiseren.
020103
bibliotheekwerk
1. afspraken over ondersteuningstaken met Provinciale Service Organisatie
020104
cultuureducatie
1. prestatieafspraken/ regioarrangementen over aanbod cultuur op scholen
2. Hogeschool Zee-land ondersteunen voor culturele activiteitenlijn VO-MBO-HBO-UCR
020105
kunsten, inclusief evenementen & festivals
1. subsidie aan de vijf festivals
2. prestatieafspraken over (talent)ontwikkeling pop en film

0202
basisinfrastructuur wonen, werken en leven
020201
woonomgeving
1. tevredenheid over de kwaliteit van de woonomgeving
2. tegengaan leegstand in (maatschappelijk) vastgoed
020202
bereikbare en onderscheidende voorzieningen
1. kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen
020203
de zelfstandige Zeeuw
1. burgerkracht

Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?

effect

0201 toegankelijke culturele basisinfrastructuur
Een culturele basisinfrastructuur die toegankelijk is voor een breed publiek en dienstbaar is aan het vestigingsklimaat, de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht van Zeeland.

doelstelling

020101 culturele basisinfrastructuur in Zeeland

acties

1. Regioarrangementen en afspraken met gemeenten
2. Voor minimaal twee documentaires en drie publicaties subsidie uit fonds

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

1. Met de drie regio's zijn in 2016 in de regioarrangementen cultuur afspraken gemaakt op de terreinen kunsten, bibliotheekwerk, cultuureducatie en restauratie rijksmonumenten.
2. In 2016 zijn uit het Documentaire- en Publicatiefonds subsidies verleend aan twee documentaires ('Nieuwe Zeeuwen' en 'Operatie Oosterschelde') en negen publicaties (waaronder 'Goedaert' en 'Reijmerswael boven water').

Doelstelling

020102 cultureel erfgoed

Acties

1. In 2016 aan minimaal drie rijksmonumenten restauratiesubsidie verlenen
2. In 2016 zijn minimaal twee ankerplaatsen gerealiseerd.

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

1. In 2016 zijn subsidies verleend voor de restauratie van vier rijksmonumenten: Burgerweeshuis Aardenburg, Oostbeer Vlissingen, HH Kerk St. Maartensdijk en de Spoorlijn Stoomtrein Goes – Borsele.
2. In 2016 zijn ankerplaatsen in Borssele en in Dreischor gerealiseerd.

Doelstelling

020103 bibliotheekwerk

Acties

1. Afspraken over ondersteuningstaken met Provinciale Service Organisatie

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Via de prestatieafspraken met de Provinciale Service Organisatie (PSO), onderdeel van ZB I Planbureau en Bibliotheek van Zeeland) is in 2016 uitvoering gegeven aan de ondersteuningstaken informatie en digitale infrastructuur, collectiebeleid, transport en interbibliothecair en leenverkeer alsmede educatie, leesbevordering en mediawijsheid. Daarmee is invulling gegeven aan de wettelijke taak van provincies, zoals deze is aangegeven in de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob).

Doelstelling

020104 cultuureducatie

Acties

1. Prestatieafspraken/regioarrangementen over aanbod cultuur op scholen

2. Hogeschool Zeeland ondersteunen voor culturele activiteitenlijn VO-MBO-HBO-UCR (University College Roosevelt)

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

1. Via de prestatieafspraken met ZB I Planbureau en Bibliotheek van Zeeland en Stichting Cultureel erfgoed Zeeland (SCEZ) en het jaarprogramma 2016 regioarrangementen met gemeenten is een op de kerndoelen afgestemd aanbod voor het primair onderwijs gerealiseerd. Daarnaast levert de Kinderkunstweek ook een bijdrage aan de doorgaande leerlijn bij het primair onderwijs. De Kinderkunstweek van 2016 had als thema Gewoon Kunst!, met als motto dagelijkse dingen in de kunst.
2. Door HZ-Cult te ondersteunen was ook in 2016 sprake van een doorgaande culturele activiteitenlijn voor leerlingen in het voortgezet onderwijs, het mbo, het hbo en universiteit (UCR).

Doelstelling

020105 kunsten, inclusief grote culturele evenementen & festivals

Acties

1. Subsidie aan de vijf festivals
2. Prestatieafspraken over (talent)ontwikkeling pop en film

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

1. Alle vijf festivals (Zeeland Nazomer Festival, Film by the Sea, Concert at Sea, Festival Zeeuws-Vlaanderen en Bevrijdingsfestival) hebben in 2016 plaatsgevonden en hebben subsidie ontvangen.
2. Kunstbende en Pop aan Zee zijn uitgevoerd. In 2016 hebben twee groepen uit het Pop aan Zee-traject opgetreden op Concert at Sea. Cavak heeft Filmstarz gerealiseerd en daarnaast subsidie gekregen van het ZigZag-fonds voor een onderzoek naar het klimaat voor filmproducties in Zeeland.

0202 basisinfrastructuur wonen, werken en leven

Er is een zodanige match tussen de leefomgeving en de behoeften van de inwoners dat sprake is van een basisinfrastructuur voor het Zeeuwse vestigingsklimaat op de terreinen wonen, werken en leven.

Doelstelling

020201 woonomgeving

Acties

1. Tevredenheid over de kwaliteit van de woonomgeving

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

In 2016 zijn alle regio's gestart met het opstellen van nieuwe woningmarktafspraken op basis van de meest recente bevolkingsprognose, de wijzigingen in de "Ladder voor duurzame verstedelijking" (Bro art. 3.1.6) en de realisatie van de bestaande woningmarktafspraken uit 2013. Op dit moment beschikt geen van de regio's over een woningmarktprogramma waar de Provincie mee heeft ingestemd.

2. Tegengaan leegstand in (maatschappelijk) vastgoed

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

1. In de vierde en vijfde ronde van de Provinciale Impuls Wonen in 2016 zijn 65 projecten geselecteerd die gesubsidieerd worden. In totaal verdwijnen er 73 incourante particuliere woningen en 214 sociale huurwoningen. Daarvoor in de plaats komen 22 particuliere woningen en 112 sociale huurwoningen die wél energiezuinig en levensloopbestendig zijn. In Vlissingen worden 12 particuliere etagewoningen energieneutraal gemaakt.
2. De aanpak van leegstand via de Provinciale Impuls Wonen is breed gedeeld. Naast deze aanpak zijn geen voorbeelden ontwikkeld voor een vernieuwende aanpak van (maatschappelijk) vastgoed.

Doelstelling

020202 bereikbare en onderscheidende voorzieningen

Acties

1. Kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

De Provincie is vertegenwoordigd in de Commissie Toekomstige Zorg Zeeland (CTZZ). In het najaar 2016 is een tussenrapportage van de werkzaamheden en vorderingen van deze Commissie verschenen en aangeboden aan Provinciale Staten. Het Centrum voor Top Techniek (CTT) is sinds 1 september 2016 begonnen met de voorbereidingen gericht op het van start gaan vanaf het schooljaar 2017-2018. Voor de realisatie van het CTT is in totaal € 0,5 miljoen beschikbaar gesteld.

Doelstelling

020203 de zelfstandige Zeeuw

Acties

1. Burgerkracht

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

In 2015/2016 is bijgedragen aan tien pilotprojecten rond "Werk aan je woning" gericht op de lokale gemeenschap in het kader van energieopwekking en -besparing. Daarnaast is gestart met het project Dementievriendelijke Zeeland gericht op het langer zelfstandig kunnen wonen van mensen met (beginnende) dementie. Verder zijn de activiteiten vanuit Jouw Zeeland overeenkomstig de Uitvoeringsnotitie 2016 uitgevoerd.

Wat heeft het gekost ?

2 Cultuur & Samenleving (bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	21.780	22.143	21.830	313
baten	-1.254	-1.506	-1.856	350
gerealiseerde baten en lasten	**20.526**	**20.637**	**19.974**	**663**
toevoeging reserve	95	175	175	
onttrekking reserve	-355	-355	-355	
gerealiseerde resultaat	**20.265**	**20.456**	**19.793**	**663**

Programma 3
Milieu

Inleiding

Voor een krachtig Zeeland zijn economische groei, ontwikkeling en innovatie nodig. De Provincie Zeeland draagt daar actief aan bij als regionaal bestuur met eigen taken en verantwoordelijkheden. De Provincie zet in het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 in op een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van water en landelijk gebied.

Het Omgevingsplan is het provinciaal beleidsplan voor ruimte, milieu, water en natuur en heeft een wettelijke basis in de Wet ruimtelijke ordening (artikel 2.2), Wet Milieubeheer (artikel 4.9) en Waterwet (artikel 4.4). Daarnaast ondersteunt het plan economische, sociale en mobiliteitsdoelen. Het beleid en de financiering van die onderwerpen hebben wij uitgewerkt in de aparte beleidsplannen en beleidsagenda's. Integrale doelstellingen op het gebied van, ruimtelijke omgeving, watermanagement en natuur en landschap komen terug bij andere programma's zoals 04 ruimtelijke omgeving, 05 water, 06 natuur en landschap 07 economie en 08 mobiliteit.

Ontwikkeling in beleid
Het milieubeleid is vastgelegd in het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018. Europese en landelijke regelgeving en normen zijn de basis voor het provinciaal milieubeleid dat primair door de Provincie en de gemeenten wordt uitgevoerd. Het provinciaal beleid is gericht op het optimaal faciliteren van de economische ontwikkeling van Zeeland in combinatie met een gezonde en veilige leefomgeving. Behoud van de leefomgevingskwaliteiten vraagt met name aandacht rond de haven- en industriegebieden in de Kanaalzone en het Sloegebied. Wij hebben een aantal doelstellingen uit het omgevingsplan nader uitgewerkt in specifieke uitvoerings- en actieplannen. Op 15 januari 2013 is de 'Nulmeting' voor het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 vastgesteld. In deze nulmeting zijn voor de subdoelen en indicatoren de beginwaarden aangegeven bij de start van de uitvoering van het Omgevingsplan. De uitvoering van het omgevingsbeleid wordt gemonitord en in 2015 is de voortgang en de effectiviteit (van het beleid) geëvalueerd in de vorm van de medio 2015 vastgestelde Omgevingsbalans 2015. In 2018 zal dit opnieuw worden gedaan. In 2015 is ook een herziening van het Omgevingsplan Zeeland 2015-2018 vastgesteld.

Uitvoering beleid door RUD-Zeeland
De Regionale Uitvoeringsdienst-Zeeland (RUD-Zeeland) is op milieugebied de uitvoeringsorganisatie van de Provincie Zeeland; deze is op 1 januari 2014 van start gegaan. Naast de 13 Zeeuwse gemeenten en het waterschap Scheldestromen is de provincie één van de opdrachtgevers van de RUD-Zeeland. Voorts is de provincie deelnemer in de gemeenschappelijke regeling RUD. De gemeenten en het waterschap hebben voornamelijk de zogenaamde basistaken naar de RUD-Zeeland overgezet. Het gaat daarbij om het verlenen van de omgevingsvergunningen en het toezicht en de handhaving op alle milieu gerelateerde terreinen. De provincie heeft bovendien de zogenaamde plustaken overgebracht. Dit zijn de werkzaamheden in het kader van onder andere vuurwerk, luchtvaart, zwembaden, externe veiligheid, geluid, lucht en bodemsanering.
De provincie sluit elk jaar een dienstverleningsovereenkomst met de RUD-Zeeland waarin de financiële bijdrage wordt opgenomen die zij aan de RUD-Zeeland overmaakt. Voorts worden daarin prestatieafspraken opgenomen waarop de RUD-Zeeland aan het eind van het jaar wordt afgerekend.

Sinds april 2013 is er een samenwerkingsovereenkomst tussen de Provincie Zeeland en de DCMR Milieudienst Rijnmond. In die overeenkomst zijn de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden vastgelegd van beide partijen op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO) - en Richtlijn industriële emissies categorie 4-bedrijven (Wabo-breed). De werkzaamheden op dat werkterrein worden voor de Provincie Zeeland uitgevoerd door de RUD-Zeeland onder verantwoordelijkheid van de DCMR Milieudienst Rijnmond. In 2016 is in een wetswijziging vastgelegd dat laatstgenoemde werkzaamheden uitsluitend door de zogenaamde 6 BRZO-RUD's, voor Zeeland is

dat de DCMR, worden uitgevoerd. In 2017 moet duidelijk worden of ondermandatering naar de RUD-Zeeland dan nog is toegestaan.

Het provinciale beleid op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH-taken) en de plustaken wordt binnen de provincie vormgegeven. Het uitvoeringsbeleid op het gebied van VTH-taken en specialistisch beleid voor de plustaken wordt door de RUD-Zeeland opgesteld.

In 2016 heeft de RUD het voorgenomen besluit genomen om PxQ in te voeren per 1 januari 2017. De invoering leidt tot een uniform kwaliteitsniveau voor de uitvoering van taken die zijn ondergebracht bij de RUD. Dat moet ertoe leiden dat de RUD haar taken efficiënter kan uitvoeren. Provinciale Staten zijn in haar vergadering van begin februari 2017 voorgesteld om een zienswijze in te dienen op het voorgenomen besluit om PxQ in te voeren. Daarmee wil de provincie niet de invoering van PxQ tegenhouden. De zienswijze is bedoeld om de RUD ertoe aan te zetten de invoering van PxQ op een aantal punten te verbeteren.

Thermphos
In november 2012 is het faillissement uitgesproken over de fosforfabriek Thermphos. Er zijn verschillende pogingen ondernomen om te komen tot een doorstart van het bedrijf of een doorstart op de locatie. Uiteindelijk werd duidelijk dat een doorstart niet haalbaar was en zijn de inspanningen gericht op het saneren van het terrein. De Provincie is daar primair bij betrokken vanuit haar taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving vanuit de milieuwetgeving. Gezien de hoge kosten die ermee gemoeid zijn om het terrein onder de huidige omstandigheden veilig te houden zet de Provincie zich in om zo spoedig mogelijk te komen tot de sanering.

Beleidskaders bij dit programma

Omgevingsplan Zeeland 2012-2018
Kadernota herziening Omgevingsplan 2012-2018
Omgevingsbalans 2015
Handhavingsuitvoeringsprogramma's 2015 en 2016
Oog op Zeeland – nota handhaving natuur en milieu
Nota Vergunningverlening, toezicht en handhaving en specialistische taken (VTH+S nota)
Provinciale Milieuverordening Zeeland 1993 (laatste wijziging 2012)
't Zeeuws bodemvenster – Bodemagenda en stimuleringsprogramma 2010-2016

Speerpunten

Milieu

- De Provincie voldoet aan de te ontwikkelen kwaliteitscriteria voor wat betreft vergunningverlening, toezicht en handhaving
- Bepleiten van gelijke toepassing van milieuregelgeving zodat een gelijk speelveld ontstaat binnen Europa en een daarop aangepaste regelgeving in Nederland
- Regelmatig metingen en controles uitvoeren van de luchtkwaliteit, indirecte lozingen, bodemsaneringen en geluid om na te gaan of alles binnen de gehanteerde normen blijft
- Het aantal klachten tot een minimum beperken en op klachten reageren
- Zorgdragen voor goede communicatie over milieu-informatie
- Het saneren of beheersbaar maken van de spoedeisende bodemverontreinigingen met risico's in de periode 2015-2020; verder gaan met de bodemsanering van de voormalige stortplaats Kanaalpolder te Philippine
- Er vindt, voor zover het binnen de invloedssfeer van de Provincie ligt, geen ongewenst bodemgebruik van de diepere ondergrond in Zeeland plaats voor permanente opslag van radioactief afval en CO_2

Doelenboom

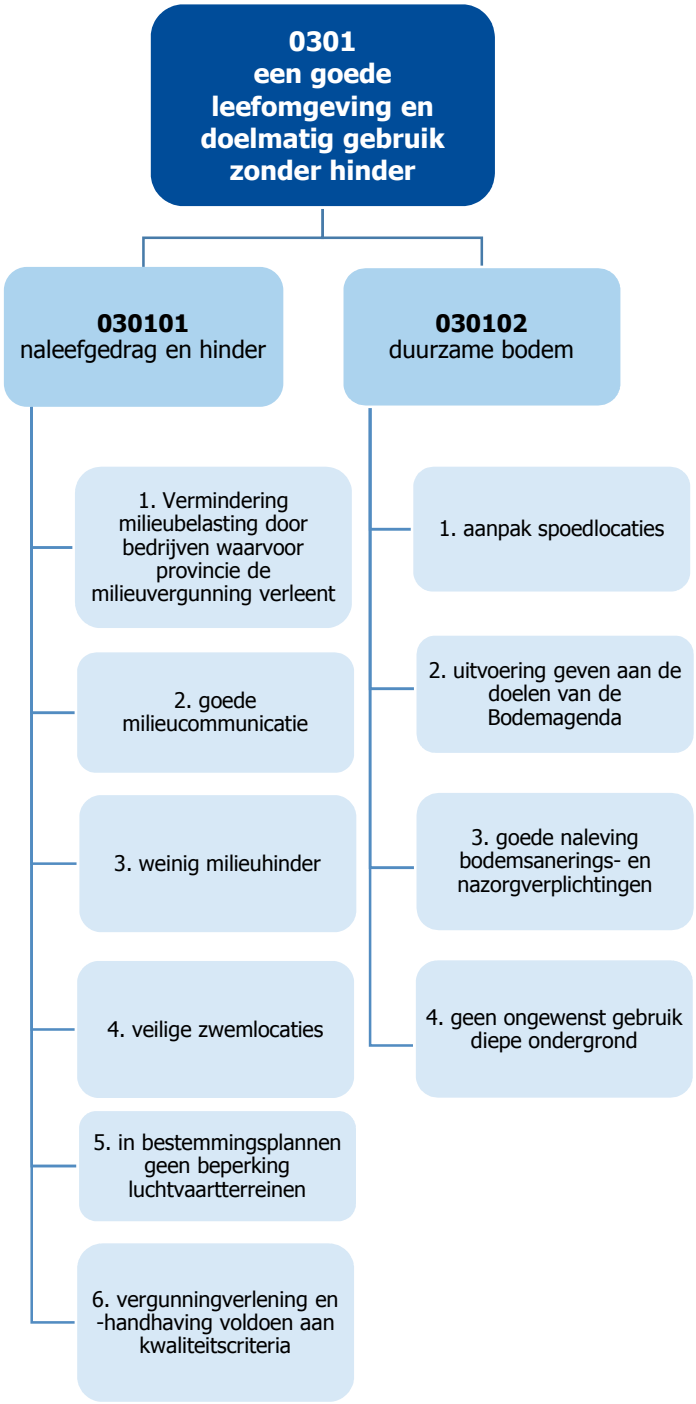
0301
een goede leefomgeving en doelmatig gebruik zonder hinder
030101
naleefgedrag en hinder
030102
duurzame bodem
1. Vermindering milieubelasting door bedrijven waarvoor provincie de milieuvergunning verleent
2. goede milieucommunicatie
3. weinig milieuhinder
4. veilige zwemlocaties
5. in bestemmingsplannen geen beperking luchtvaartterreinen
6. vergunningverlening en -handhaving voldoen aan kwaliteitscriteria
1. aanpak spoedlocaties
2. uitvoering geven aan de doelen van de Bodemagenda
3. goede naleving bodemsanerings- en nazorgverplichtingen
4. geen ongewenst gebruik diepe ondergrond

Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?

effect

0301 een goede leefomgeving en doelmatig gebruik zonder hinder
Een gezonde, veilige leefomgeving en een doelmatig gebruik daarvan, waarbij geen ernstige hinder door transport en bedrijvigheid optreedt.

doelstelling

030101 naleefgedrag en hinder

acties

1. Vermindering milieubelasting door provinciale bedrijven

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Milieubelasting voor uitstoot bestaande bedrijven is in 2018 verminderd ten opzichte van 2006.

Onderstaande tabel geeft de uitstoot (emissie) van de meest bepalende stoffen in ton of per kilo per jaar aan. Dit is gebaseerd op de cijfers uit de emissieregistratie van het RIVM. Voor het jaar 2015 is dit gebaseerd op de Milieujaarverslagen van de Zeeuwse Bedrijven waarvoor de provincie vergunningverlenend gezag is. Dit betreffen dus voorlopige cijfers omdat de Emissieregistratie deze cijfers nog moet controleren. De (voorlopige) emissiecijfers uit de milieujaarverslagen van de bedrijven voor het jaar 2016 komen pas medio 2017 beschikbaar.

stof	eenheid	2006	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Oorzaak (o.a. van verschil tussen 2015 en 2014)
Ammoniak (NH_3)	Ton	599	527	747	624	460	434	441	Geen verklaring (kleine afwijking)
Zwaveloxiden (als SO_2)	Ton	7650	3246	4398	3292	2600	2157	2703	Stijging zit voornamelijk in productieproces Zeeland Refinery.
Stikstofoxiden (als NO_2)	Ton	7067	6389	6254	5465	4800	4573	4599	Geen aanwijsbare oorzaak (te kleine afwijking)
Vluchtige organische stoffen (NMVOS)	Ton	1649	1618	2172	2073	1800	1568	1230	Veroorzaakt door berekening met ander kental door YARA*
Fluoriden anorganisch (als HF)	Ton	129	159	185	45	20	15	19	Geen verklaring (mogelijk door andere brandstofmix EPZ)
Etheen (C_2H_4)	Ton	416	179	247	230	180	265	180	Veroorzaakt door berekening met ander kental door YARA*
Fijnstof (PM_{10})	Ton	841	1062	880	911	860	818	666	Omdat PM2,5 met ingang van 2015 niet meer onderdeel is van PM10, is PM10 gedaald.
Koolstofmonoxide (CO)	Ton	35010	5439	6835	7850	5200	4309	5801	Incidenten DOW en hogere productie Yara
Benzeen (C_6H_6)	Ton	17	8	16	12	12	11	8	Geen verklaring
Benzo(a)Pyreen (PAK)	Kg	7	9	6	0	0	0	0	
Cadmiumverbindingen (als Cd)	Kg	957	1294	137	103	0	0	0	
Loodverbindingen (als Pb)	Kg	2116	3034	484	376	0	4	4	

* Tot en met 2014 heeft Yara niet de uniforme, landelijke kengetallen gebruikt. Door extra aandacht hiervoor is de RUD Zeeland hierachter gekomen. In overleg met Yara is nu afgesproken dat met ingang van 2015 wel de landelijke kengetallen worden gebruikt. Dat verklaart de daling.

Uit deze tabel blijkt dat de emissiecijfers (niet alles is gemeten, maar kan ook berekend of geschat zijn) over het algemeen een aanzienlijk lagere uitstoot aan stoffen heeft opgeleverd in vergelijking tot 2006.

Overtredingen vergunningvoorschriften luchtverontreiniging	2012	2013	2014	2015	2016

Aantal uitgevoerde emissiemetingen lucht	25*	35	33	38	45
Aantal overtredingen van luchtvoorschriften	2	5	4	8	6

* exclusief emissiemetingen (49) project Thermphos

In 2016 zijn bij de industriële bedrijven in Vlissingen-Oost en de Kanaalzone in opdracht van de provincie Zeeland 45 emissiemetingen uitgevoerd. Bij 6 metingen aan 4 verschillende bronnen is een overschrijding van de vergunde waarde aangetoond en is een handhavings- of vergunning-verleningstraject gestart.

Verplichtstelling best beschikbare verlichtingstechnieken bij vergunningverlening

In de herziening 2016 van het Integraal Omgevingsplan 2012-2018 is deze indicator geschrapt.

Afvalverwerkers voldoen aan wettelijke eisen

Het uitgangspunt is dat de 30 provinciale afvalverwerkers in 2016 voldoen aan de wettelijke eisen, ze zijn vergunningplichtig of vallen onder het Activiteitenbesluit. Voor zover zij in overtreding waren is daar tegen opgetreden.

Wijze van optreden tegen overtredingen	2013	2014	2015	2016
Formele waarschuwing gestuurd	5	3	1	1
Last onder dwangsom gestuurd	3	0	1	0
Last onder dwangsom verbeuren	1	1	0	0
Omgevingsvergunning aangevraagd	1	16	10*	11**
Maatwerkvoorschriften opgelegd	3	0	0	0

***** aantal bedrijven in kwestie: 8 (een bedrijf heeft in de loop van 2015 drie omgevingsvergunningen aangevraagd)
** 1 aanvraag is weer ingetrokken.

Percentage hergebruik afval is in 2018 toegenomen ten opzichte van 2012

De provincie probeert, waar mogelijk, hergebruik van afval te stimuleren. Daadwerkelijk hergebruik is echter met name van marktpartijen afhankelijk. In de herziening 2016 van het Integraal Omgevingsplan 2012-2018 is deze indicator geschrapt.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Percentage hergebruik van afval	79	80	80	79	78	76
Percentage als opgeslagen afval buiten beschouwing wordt gelaten	96	97	96	95	96	95

De totaal in Zeeland vrijgekomen hoeveelheid afvalstoffen is in 2016 in vergelijking met voorgaande jaren licht gedaald. De hoeveelheid opgeslagen afvalstoffen is echter nagenoeg gelijk gebleven waardoor dit in percentage een groter aandeel heeft gekregen. Omdat de vervolgstap bij opslag niet bekend is, is ook geen uitspraak te doen over het vervolg. Als we de opslag buiten beschouwing laten, zien we een lichte daling van het hergebruik naar 95%. De trend blijft dat het percentage rond de 95% blijft hangen.

Bedrijven houden zich beter aan de milieuregels waardoor aantal geconstateerde overtredingen in 2018 is afgenomen ten opzichte van 2012

Binnen de handhaving wordt gewerkt met een risicomodel. Via een risicoanalyse wordt bepaald waar de grootste knelpunten zijn en op grond daarvan wordt de capaciteit binnen de handhaving ingezet.

	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal uitgevoerde controles	1110	883	345	285	341*

*****Aspect-, Brzo-, opleverings- en periodieke controle inclusief hercontroles

Er zijn vanaf de jaren 2014, 2015 en 2016 aanzienlijk minder controlebezoeken uitgevoerd dan in de voorgaande jaren. Dit heeft als oorzaak dat door het afschaffen van de verklaring van geen

bezwaar (vvgb) de gemeenten per 1 januari 2014 volledig bevoegd gezag zijn geworden voor alle bedrijven met uitzondering van de (provinciale) IPPC- en de BRZO-bedrijven. De provincie is nu nog voor 78 bedrijven bevoegd gezag in plaats van voor 197 bedrijven.

	2012	2013	2014	2015	2016
Percentage gecontroleerde bedrijven waar overtredingen zijn geconstateerd	29%	21%	13%	Niet bekend	10%*

* Het aantal hercontroles is afgezet tegen het aantal "gewone" controles.

Acties

2. goede milieucommunicatie

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

De provincie communiceert met omwonenden van het Sloegebied en de Kanaalzone in de periode tot 2018

Om de omwonenden van het Industrieterrein Dow-Mosselbanken-Logistiek Park in Terneuzen te informeren over de vast te stellen Veiligheidscontour werd op 14 april 2016 een inloopmiddag gehouden in het stadskantoor van de gemeente Terneuzen. De bewoners zijn hiervoor persoonlijk schriftelijk benaderd. Het concept-vaststellingsbesluit dat betrekking had op de veiligheidscontour lag in die periode ter inzage. Omwonenden werden in de gelegenheid gesteld vragen te stellen over de Veiligheidscontour. Om de vragen te beantwoorden waren medewerkers van de provincie Zeeland, gemeente Terneuzen, DOW en RUD Zeeland aanwezig. Het vaststellen van een veiligheidscontour is een gezamenlijk initiatief van het bevoegd gezag Wabo en Ruimtelijke Ordening, in dit geval provincie Zeeland en gemeente Terneuzen.

De provincie publiceert milieu-informatie op internet

Milieu- en handhavingsinformatie was tot en met 2013 op de provinciale website te vinden. Per 1 januari 2014 is de RUD van start gegaan. Op de website van RUD Zeeland worden de provinciale omgevingsvergunningen, TUG-ontheffingen, vuurwerkbeschikkingen en bodembeschikkingen getoond. Voor handhavingsinformatie is in 2016 nagegaan welk gedeelte van deze gegevens gepubliceerd kan worden. In overleg met de provincie staan deze gegevens vanaf eind 2016 op de website.

Acties

3. weinig milieuhinder

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

Minder klachten over milieu

De milieuoverlast voor burgers wordt gemeten aan de hand van het aantal klachten en klachtensituaties.

	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal klachten bij aantal klachtensituaties	628/460	190/132	264/215	573/123	343/84

Het aantal klachten in 2016 laat een wijziging zien ten opzichte van de voorgaande jaren. Ten opzichte van de situatie in 2012 is (onderdelen van) de productie bij enkele grote bedrijven in het Sloegebied gestaakt. Daarnaast zijn door het afschaffen van de verklaring van geen bedenkingen (vvgb) de gemeenten per 1 januari 2014 volledig bevoegd gezag geworden voor alle bedrijven met uitzondering van de (provinciale) IPPC- en de BRZO-bedrijven. De provincie is nu nog voor 78 bedrijven bevoegd gezag in plaats van voor 197 bedrijven.

Er zijn in 2016 131 klachten vanwege geluidsoverlast ingediend tegen de Scheepswerf Reimerswaal en er zijn 23 klachten ingediend vanwege de vliegenoverlast van de stortplaats Noord- en Midden-Zeeland te Nieuwdorp.

Percentages klachten en klagers	2013	2014	2015	2016
Aantal ingediende klachten	190	264	573	343
Aantal klachten ingediend door hoeveel klagers	101/14	Geen gegevens*	Geen gegevens*	Geen gegevens*
% klagers heeft % klachten ingediend	16%/53%	Geen gegevens*	Geen gegevens*	Geen gegevens*

* Over het jaar 2013 kon worden aangegeven hoeveel klachten door hoeveel verschillende klagers zijn ingediend. De RUD kan dit onderscheid niet leveren voor 2014, 2015 en 2016. Dit kan niet in het gehanteerde systeem worden gezet en daardoor er ook niet worden uitgehaald. Het handmatig bijhouden van één en ander kost te veel tijd voor RUD-Zeeland.

	2013	2014	2015	2016
Aantal klachten met oorzaak te achterhalen	134/190	126/264	250/573	160/343

Het aantal klachten waarvan de oorzaak te achterhalen was, is over het jaar 2016 in vergelijking tot 2015 bijna gelijk gebleven (van 44% naar 46%).

Beleidsmaatregelen voor alle regionale industrieterreinen zijn opgesteld waardoor geluidsruimte optimaal wordt verdeeld

Eenmaal in de 5 jaar worden de beleidsregels van de regionale industrieterreinen geëvalueerd. In 2016 zou de beleidsregel voor het industrieterrein Axelse Vlakte II worden geëvalueerd. Deze evaluatie heeft niet plaatsgevonden omdat de gemeente Terneuzen het akoestisch inrichtingsplan heeft opgenomen in het bestemmingsplan (beheerplan) voor Axelse Vlakte II. In het bestemmingsplan is, omdat het een beheerplan betreft, geen wijzigingsbevoegdheid voor het wijzigingen van het akoestisch inrichtingsplan opgenomen. Momenteel hoeven er geen wijzigingen in het akoestisch inrichtingsplan te worden doorgevoerd. Dit houdt in dat het vigerende akoestisch inrichtingsplan zonder problemen in stand kan blijven voor bedrijven die zich op het industrieterrein willen vestigen. Ook voor de industrieterreinen Vlissingen-Oost en De Schelde/Buitenhaven is het akoestisch inrichtingsplan door de gemeente in het beheerplan opgenomen. De evaluatie voor Vlissingen-Oost heeft plaatsgevonden voordat het akoestisch inrichtingsplan in het beheerplan werd opgenomen. De evaluatie voor De Schelde/Buitenhaven is gepland voor 2017. In het op dit moment in procedure zijnde bestemmingsplan Vlissingen-Oost wordt onderzocht of de beleidsregels (en dus ook het akoestisch inrichtingsplan) door middel van een dynamische verwijzing in het bestemmingsplan kunnen worden opgenomen. Er zijn geen nieuwe beleidsregels opgesteld. De gemeente Terneuzen waarin de industrieterreinen liggen waarvoor nog een beleidsregel moet worden opgesteld beziet of dat kan worden meegenomen bij het opstellen van het bestemmingsplan plus Kanaalzone.

Knelpunt geluidsoverlast Oostelijke Kanaaloever in Terneuzen is in 2018 opgelost

Voor het knelpunt geluidsoverlast Oostelijke Kanaaloevers zoekt de gemeente Terneuzen binnen de kaders van het bestemmingsplan plus (omvat de gehele Kanaalzone) naar een mogelijkheid om dit knelpunt op te lossen. Daarbij wordt naar verwachting tevens gekeken naar de mogelijkheden die de nieuwe Omgevingswet biedt. Gelijktijdig met die wet wordt een ander normenstelsel voor industrielawaai ingevoerd. Dit leidt tot een realistischer weergave van de geluidsbelasting en het vervangen van de geluidszone door een aandachtsgebied. Het in werking treden van de Omgevingswet is gepland in 2019.

Vermindering aantal woningen waarvan geluidsbelasting woningen rond industrieterreinen

Binnen geluidszones rond industrieterreinen in Zeeland bevonden zich in de verschillende jaren de in onderstaande tabel opgenomen aantallen woningen waarvoor ook na saneringsmaatregelen de geluidsbelasting van 60 dB(A) wordt overschreden.

	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal woningen met geluidsbelasting groter dan 60 dB (A)	14	12	11	11	11

Het aantal woningen waarvoor een geluidsbelasting van meer dan 60 dB(A) geldt is in 2016 niet gewijzigd ten opzichte van 2015. Het gaat hier om bestaande woningen die in principe alleen verdwijnen als ze worden aangekocht om andere ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken.

Goede luchtkwaliteit (in 2018 wordt voldaan aan wettelijke normen en streefwaarden)

Uitgangspunt is dat in 2018 wordt voldaan aan de wettelijke normen en streefwaarden voor luchtverontreiniging. De immissiegegevens van het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit (LML) en de Grootschalige Concentratiekaart Nederland (GCN) zijn daarbij leidend. De meetgegevens worden vergaard door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en opgenomen in de jaarrapportage luchtkwaliteit. Omdat de jaarrapportage over het jaar 2016 nog niet beschikbaar is, zijn de parameters over 2016 berekend vanuit de dagelijkse metingen op de meetlocaties in Zeeland. Deze waarden zijn wel geverifieerd, maar nog niet officieel gerapporteerd. De waarden van de maanden januari t/m december 2016 zijn te raadplegen op http://www.lml.rivm.nl/gevalideerd/index.php. Voor de fijn stofwaarde (PM_{10}) geldt dat de controle van de kalibratie nog niet is uitgevoerd, deze controle vindt half februari 2017 plaats. De parameter PM_{10} van de locatie Philippine kan hierdoor nog een lichte correctie krijgen. De eerder gerapporteerde parameters over 2015 zijn aangevuld met de gevalideerde data van november en december van dat jaar. De twee Zeeuwse meetpunten gaven de volgende resultaten:

	Meetpunt Zierikzee			Meetpunt Philippine				
Jaar/parameter	O_3	NO	NO_2	SO_2	PM_{10}	O_3	NO	NO_2
2012	49	4	17	1	21	44	6	18
2013	21	3	17	2	23	45	5	19
2014	50	2	15	2	21	46	4	15
2015	49	2	15	1	20	47	2	15
2016	51	2	15	1	18	48	3	15

De volgende conclusies kunnen uit bovenstaande tabel worden getrokken: De hoeveelheid Ozon (O_3) over heel 2015 is 1 ug/m^3 lager dan het eerder gerapporteerde gemiddelden over de maanden januari t/m oktober 2015. Op de overige componenten hebben de maandgemiddelden concentraties van november en december 2015 geen invloed. De wettelijke grenswaarden voor stikstofdioxide (NO_2) en fijn stof (PM_{10}), voor beide componenten geldt een maximaal jaargemiddelde van 40 µg/m^3, worden niet overschreden. Voor de hoeveelheid stikstofmonoxide (NO) en stikstofdioxide (NO_2) is zowel in Philippine als in Zierikzee de concentratie stabiel ten opzichte van 2015. Maatregelen bij verkeer, industrie en de energiesector zorgden de afgelopen jaren voor een daling van de NO_2-concentraties. De laatste jaren vlakt deze afname af. Ook de gemeten concentratie fijn stof (PM_{10}) is de afgelopen jaren stabiel. Dat laatste is te verklaren doordat een groot deel van het fijn stof in de Nederlandse lucht uit het buitenland komt. Erkend onderzoek wijst uit dat gemiddeld twee derde van de fijn-stofconcentratie in Nederland kan worden toegeschreven aan buitenlandse bronnen.

Vanaf 1 januari 2015 geldt in Nederland voor de fractie $PM_{2,5}$ van fijn stof de wettelijke norm van 25 ug/m^3 (maximaal jaargemiddelde). $PM_{2,5}$ is een bestandsdeel van PM_{10} en wordt in Zeeland niet apart gemeten. Het RIVM gebruikt meetdata van de meetstations met $PM_{2,5}$ apparatuur en extrapoleert deze data via modellering naar Zeeland. Uit de GCN kaart van 2016 blijkt dat de concentratie fijn stof $PM_{2,5}$ in Zeeland in de ranges 10 -12 en 12 -14 ug/m^3 vallen en onder de grenswaarde van 25 ug/m^3 ligt. Deze informatie is te raadplegen via de webpagina's http://geodata.rivm.nl/gcn/ en http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Wetenschappelijk/Rapporten/2016/juli/Grootschalige_concentratie_en_depositiekaarten_Nederland_Rapportage_2016

In 2018 zijn er geen nieuwe locaties met geuroverlast ten opzichte van 2012

Geur is in 2016 niet gemeten. Geuronderzoek is een ingewikkelde en vooral zeer kostbare meting. Dit soort metingen wordt daarom alleen in bijzondere gevallen uitgevoerd als daar een goede reden of aanleiding voor is. In 2016 is er geen aanleiding geweest een geuronderzoek te starten.

Geurklachten

Geurbeleving is zeer persoonsgebonden. Ook de persoonlijke omstandigheden op het betreffende moment kunnen medebepalend zijn of iemand een klacht indient of niet. De ene persoon klaagt sneller of veelvuldiger dan de andere. Conclusies trekken uit het aantal klachten is daarom niet zinvol. Omdat het aantal klachten een subjectief gegeven is, kunnen er geen gefundeerde conclusies worden getrokken op grond van het aantal klachten of de aard van de klachten.

	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal klachten bij aantal klachtensituaties	140	49/44	62*	70*	49*

* het aantal klachtensituaties is vanwege ICT-problemen bij de RUD voor de jaren 2014, 2015 en 2016 niet te achterhalen. Dit kan niet in het gehanteerde systeem worden gezet en daardoor er ook niet worden uitgehaald. Het handmatig bijhouden van één en ander kost te veel tijd voor de RUD-Zeeland.

	2013	2014	2015	2016
Aantal geurklachten en aantal klagers	49 door 39	62 door *	70 door 42	49 door 42

* deze gegevens zijn vanwege ICT-problemen bij de RUD voor het jaar 2014 niet te achterhalen.

Afhandeling geurklachten; Percentage geurklachten en aantal bedrijven waarop klachten betrekking hebben

De geurklachten zijn als volgt afgehandeld. Als de klachten gegrond zijn en aan een bepaald bedrijf kunnen worden gerelateerd, is met deze bedrijven contact opgenomen dan wel is ter plaatse onderzoek ingesteld. De klagers zijn teruggebeld indien zij op de hoogte gehouden willen worden. In veel gevallen echter is er vooral door de klager wel een vermoeden waar de geuroverlast van afkomstig is, maar kan er ter plaatse niet worden geconstateerd dat de geuroverlast wel van het bedrijf afkomstig is. In een aantal gevallen heeft de piketambtenaar zelfs geen geur kunnen constateren.

	2013	2014	2015	2016
Percentage geurklachten en aantal bedrijven	86% op 6	100% op 11	79% op 9	74% op 18

De overige 26% van de geurklachten betreft klachten waarvan de bedrijven die de mogelijke veroorzaker zijn niet met enige zekerheid zijn te achterhalen, of de geurklachten waren dermate vaag dat een mogelijke oorzaak niet was vast te stellen.

In periode 2012-2018 blijven risico's voor bedrijf- en transportactiviteiten waaraan burgers zijn blootgesteld beperkt tot maximaal vastgestelde wettelijke grenswaarde (10-6)

Ook in 2016 zijn de risico's voor bedrijf- en transportactiviteiten waaraan de burgers zijn blootgesteld beperkt tot de maximaal vastgestelde wettelijke grenswaarde ($PR10^{-6}$). Binnen die contour zijn er geen kwetsbare objecten.

De veiligheidscontour in de Kanaalzone, het gebied Mosselbanken-DOW Valuepark, is met alle partijen besproken en akkoord bevonden. Begin 2016 was de start van het traject van bestuurlijke vaststelling door de gemeente Terneuzen en de provincie Zeeland, vooraf gegaan door een communicatietraject. Gemeente en Provincie hebben daarna het ontwerpbesluit op 22 maart 2016 vastgesteld. Op 14 april 2016 is er in het stadskantoor van Terneuzen een informatiebijeenkomst gehouden voor de omwonenden. Gedurende de periode van 31 maart tot en met 11 mei 2016 heeft het ontwerpbesluit ter inzage gelegen. Daartegen is één zienswijze ingediend. Vervolgens is de zienswijze in een antwoordnota behandeld en met het vaststellingsbesluit op 28 juni 2016 vastgesteld door B&W en GS. Door de indiener van de zienswijze op het ontwerpbesluit is beroep ingediend bij de Raad van State. Medio januari 2017 was er nog geen uitspraak van de Raad van State.

acties

4. Veilige zwemlocaties

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Zwemlocaties voldoen aan veiligheidseisen

Zie hiervoor onderstaande gegevens.

Aantal locaties bezocht en getoetst aan veiligheidseisen

Het uitgangspunt is dat alle zwembaden en zwemgelegenheden waar in oppervlaktewater wordt gezwommen, in de periode 2012-2018 voldoen aan de veiligheidseisen. Voor 2016 zijn de volgende feiten te vermelden:

Zwembaden	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal	130	130	128	128	122
Aantal bezocht en getoetst		130	98	102	111
Aantal keren dat een overtreding werd geconstateerd	17	25	17	46	32
Opgetreden via formele waarschuwingen	14	24	8	26	29
Opgetreden via last onder dwangsom	3	1	0	1	1
Opgetreden via last tot sluiting	0	0	1	3	0

Zwemgelegenheden in oppervlaktewater	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal	55	55	55	54	57
Aantal bezochte en getoetste zwemgelegenheden	55	10	52	54	57
Aantal keren een overtreding werd geconstateerd	0	0	0	0	0
Opgetreden via formele waarschuwingen	0	0	0	0	0
Opgetreden via last onder dwangsom	0	0	0	0	0

Uitkomsten en afhandeling overtredingen

Het aantal overtredingen is in 2016 gedaald en ligt meer in de lijn van de voorgaande jaren. Ook het aantal formele waarschuwingen ligt in de lijn met voorgaande jaren. De opgelegde last onder dwangsom heeft betrekking op het herhaaldelijk niet voldoen aan de voorschriften. Circa 75% van de hierboven genoemde overtredingen is inmiddels (in 2016) ongedaan gemaakt. De geplande wetswijziging voor 2016 (Zwemwaterwet) is uitgesteld tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet (2019). De zwembadregelgeving wordt dan geïntegreerd in het Besluit Activiteiten Leefomgeving. Tot dan blijft het huidige Besluit hygiëne veiligheid badinrichtingen zwemgelegenheden van toepassing. De zwembadbranche is hierover geïnformeerd. Ten aanzien van de uitvoering van veiligheidsonderzoeken bij de zwemgelegenheden in oppervlaktewater is er een klein aantal verbeter/aandachtpunten geconstateerd. Deze zijn binnen de rapportagetermijn door de beheerders opgevolgd en hebben niet tot overtredingen geleid.

acties

5. In bestemmingsplannen geen beperking luchtvaartterreinen, zend- en ontvangststations of radiobakens

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

De locaties van luchtvaartterreinen liggen vast maar zijn nog niet in alle gevallen voorzien van een luchthavenbesluit of -regeling. Het luchthavenbesluit Midden-Zeeland is gereed. Werkzaamheden bij de overige locaties zijn gestart maar zijn in verband met capaciteitsproblemen bij RUD Zeeland vertraagd en worden naar verwachting in 2017 of 2018 afgerond. Voor de luchthavens op de overige locaties zijn de geluidscontouren, de risicocontouren en de obstakelvlakken bepaald. In 2016 zijn er geen gemeentelijke bestemmingsplannen vastgesteld die beperkingen opleveren voor het vliegverkeer, zend- en ontvangststations of radiobakens.

acties

6. Vergunningverlening en -handhaving voldoen aan de wettelijke kwaliteitscriteria

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

De RUD voert taken uit voor de provincie op het terrein van WABO vergunningverlening en handhaving. De RUD is nagegaan of zij voldoet aan de landelijk opgestelde kwaliteitscriteria 2.1 op dat vlak. Deze criteria hebben betrekking op kritieke massa, deskundigheid en processen. De RUD voldoet grotendeels aan de criteria. De verbeterpunten pakte de RUD in 2016 als volgt op:

- Kritieke massa: de kritieke massa van de specialisten wordt waar nodig opgevuld door inhuur. Een definitieve oplossing volgt wanneer het traject PxQ is afgerond. Daarmee komt meer duidelijkheid over de benodigde personele formatie bij de RUD;
- Deskundigheid: de deskundigheid van de kritieke massa voor de WABO taken is op orde. Aanvullend lag in 2016 de focus van het opleidingsplan van de RUD op het verhogen van het opleidingsniveau van alle VTH medewerkers. Bovendien zijn deze medewerkers extern getoetst aan de kwaliteitscriteria. Deze toets dient als basis voor het opleidingsplan van de komende jaren. De medewerkers met BRZO-taken zijn in 2016 gestart met de in 2016 landelijke afgesproken verplichte BRZO opleidingen; Processen: het kwaliteitshandboek, waarin de RUD haar processen beschrijft, is in 2016 opgesteld en gedeeltelijk geïmplementeerd. In 2017 volgt verdere implementatie en toetsing.

In april 2016 is de wet tot wijziging van de Wet Algemene bepalingen omgevingsrecht (hoofdstuk 5) in werking getreden. De wet beoogt een verbetering van de vergunningverlening, toezicht en handhaving van het omgevingsrecht. Op basis van die wet heeft de provincie in november 2016 de Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht Zeeland 2016 vastgesteld. De gemeenten zijn in 2016 ook gestart om te komen tot uniforme gemeentelijke verordeningen op dat terrein.

doelstelling

030102 duurzame bodem

acties

1. Aanpak spoedlocaties

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

Uiterlijk in 2015 zijn humane spoedeisende locaties gesaneerd of beheersbaar gemaakt. Overige gevallen van ernstige bodemverontreiniging worden voor 2030 door eigenaren of initiatiefnemers aangepakt.
Eind 2016 staan op de "spoedlocatie" lijst nog 10 locaties. Van die 10 locaties wordt het merendeel inmiddels gesaneerd of zijn de risico's beheerst. Alle *humane* spoedlocaties zijn reeds gesaneerd dan wel zijn de risico's beheerst. Voor de overige spoedlocaties (met ecologische of verspreidingsrisico's) zijn in 2016 en worden in de jaren tot uiterlijk 2020 maatregelen genomen om de risico's weg te nemen of beheersbaar te maken. Overige gevallen van ernstige bodemverontreiniging, waarbij geen sprake is van onaanvaardbare risico's, worden aangepakt door eigenaren of initiatiefnemers. Voor zover er daarbij sprake is van een maatschappelijke knelpunt kan de provincie, via RUD Zeeland, behulpzaam zijn.

Terrein Thermphos onder huidige omstandigheden veilig houden en trachten zo spoedig mogelijk te komen tot de sanering van het terrein
In oktober 2014 is begonnen met het veiligstellen van de voormalige Thermphos fabriek. Dat betekent dat de op het terrein aanwezige gevaarlijke zaken moeten worden verwijderd. Hierbij gaat het met name over het verwijderen van fosfor(slik) en de bereikbare radioactieve bronnen, met als doel de 'inrichting veilig te stellen'. Volgens planning zouden deze werkzaamheden eind

mei 2016 zijn afgerond. Het is de aannemer niet gelukt om deze werkzaamheden volgens planning uit te voeren. De oorzaak hiervan is dat het fosfor(slik) veel moeilijker verwerkt kan worden dan waarvan werd uitgegaan. Het is niet met zekerheid te zeggen wanneer het 'veilig stellen' van de inrichting zal zijn afgerond. Om het terrein weer uitgifte klaar te maken zal daarna nog een vervolgsanering moeten worden uitgevoerd door de grondeigenaar.

acties

2. Uitvoering geven aan de doelen van de Bodemagenda

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Actuele bodeminformatie beschikbaar stellen
De website www.zeeuwsbodemvenster.nl is up to date gehouden. De website wordt veel gebruikt door professionals (gemeenten, adviesbureaus). Eind 2016 zijn intern afspraken gemaakt om de website in een nieuwe web-omgeving op te bouwen met de nieuwste GIS functionaliteiten en ook aan te laten sluiten bij de stijl van www.zeeland.nl. Tijdens de jaarlijkse landelijke Geo-Week heeft de provincie Zeeland weer gastlessen aan basis- en middelbaaronderwijs gegeven waarbij ook GIS practicum met de website is uitgevoerd

Invulling geven aan uitvoeringsprogramma STRONG en bodemconvenant binnen kader Omgevingswet
In november 2016 is de rijks structuurvisie ondergrond (STRONG) ter inzage gelegd. Hierin maakt het rijk duidelijk wat de bodem en ondergrondbelangen op rijksniveau zijn. Naast deze structuurvisie zal er ook een programma STRONG komen dat vooral inzet op gezamenlijke maatschappelijke opgaven waarbij bodem een rol speelt. Dit programma is nog niet gereed en zal in 2017 concreet moeten worden. Er zal hierbij aangehaakt gaan worden bij het al in uitvoering zijnde Bodemconvenant tussen rijk, IPO, VNG en UvW. Duidelijk hierbij is dat bodem en ondergrond als leefomgevingskwaliteiten onderdeel zullen moeten uitmaken van gemeentelijke en provinciale omgevingsvisies/-plannen. Als gebiedsregisseur heeft de provincie Zeeland daarom het initiatief genomen om samen met gemeenten en het waterschap te komen tot een community of practice bodem en Omgevingswet. Hierbij staat kennisontwikkeling en kennisoverdracht centraal. Vanwege het vernieuwende karakter en landelijke voorbeeldfunctie is subsidie verkregen vanuit het stimuleringsprogramma Samen aan de Slag met de Omgevingswet.

Voorlichting aan agrariërs over bodemverdichting en duurzaam bodemgebruik
Bodemverdichting heeft een negatieve invloed op o.a. bodemvruchtbaarheid, opname capaciteit zoet (hemel)water en afspoeling van stoffen naar het oppervlaktewater. Uit het in 2015 uitgevoerde onderzoek blijkt dat ruim 40% van de Zeeuwse landbouwgronden last van bodemverdichting heeft. In 2016 heeft met cofinanciering vanuit de provincie het voorlichtingsproject Soil en Sensibility gelopen op de Rusthoeve te Colijnsplaat. Via een demonstratieperceel is het effect van bodemverdichting zichtbaar gemaakt en ook de wijze hoe dit voorkomen en opgeheven kan worden. Het project diende ook als aanloop naar het project Leve(n)de bodem.

Interreg V-project Leve(n)de Bodem
In 2016 is met financiële steun van de Provincie een omvangrijk Interreg project Leve(n)de Bodem van start gegaan. Een duurzame bodem die in topconditie is, is de basis voor een economisch sterke en gezonde agrarische sector. Hoe krijg je de bodem in topconditie en hoe houd je hem op duurzame wijze in die conditie. Er is al heel veel wetenschappelijk onderzoek naar gedaan maar veel van de resultaten zijn niet begrijpelijk en concreet genoeg om in de dagelijkse praktijk van het bedrijf toe te passen. Dat moet anders en kan ook anders. Nederlandse en Belgische partijen bundelen hun krachten om dit aan te pakken en hebben daarvoor een project opgestart dat verspreid over 4 jaar (2016 t/m 2019) gaat lopen. De bodemkennis naar de agrariër krijgen zodat deze zijn bodem in topconditie kan brengen en houden: Leve(n)de Bodem. In Zeeland de Rusthoeve te Colijnsplaat.

Dekkende kartering zoet-zout voorkomens in de bodem
Door middel van elektromagnetische signalen is in 2015 met behulp van een helikopter vanuit de lucht de zoet-zout verdeling tot 10-tallen meters diepte in de Zeeuwse bodem gemeten. Doelstelling van deze kartering is om gerichte maatregelen in het landelijk gebied op het gebied van zoetwatervoorziening te kunnen faciliteren in de komende jaren. In 2016 zijn al de gegevens door de betrokken instituten geïnterpreteerd, verwerkt en gecombineerd met gegevens van de bodemgesteldheid. Vanaf januari 2017 worden de gegevens stapsgewijs per eiland openbaar gemaakt en via de website van de provincie Zeeland, het Waterschap en het Zeeuwsbodemvenster ontsloten.

acties

3. Goede naleving bodemsanerings- en nazorgverplichtingen

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Bodemsaneringen bezocht	2013	2014	2015	2016
Aantal bezochte bodemsaneringen in relatie tot totaal aantal in uitvoering zijnde saneringen	10/31	42/54	35/35	49/55
Aantal bezoeken	Niet bijgehouden	48	47	51

In totaal zijn 49 van de in uitvoering zijnde saneringen bezocht. Een zestal saneringen zijn niet bezocht. Prioritering in relevantie en tijdsinzet liggen hieraan ten grondslag.

Ondernomen acties tegen overtredingen	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal formele waarschuwingen	6	4	1	3	7
Aantal lasten onder dwangsom	3	1	1	0	1

De 7 formele waarschuwingen in 2016 betreffen:
- Een drietal niet tijdig aanleveren van een evaluatierapport.
- Eén het niet melden van de gewijzigde startdatum.
- Eén het niet indienen van de eindmelding.
- Eén het niet afvoeren van asbesthoudende grond binnen de wettelijke termijn.
- Eén het niet afsluiten van de saneringslocatie.

De concept-last onder dwangsom betreft het niet tijdig indienen van het evaluatierapport genoemd in de reeds eerder gegeven formele waarschuwing.

Controles bodemonderzoek

	2013	2014	2015	2016
Uitgevoerde verificatie onderzoeken	1	9	9	6

Bij 6 saneringen is in opdracht van de RUD verificatiebemonstering uitgevoerd. Reden hiervan is een check op het behalen van de saneringsdoelstelling.

Samenwerking bodem gerelateerde zaken
De samenwerking met het Ministerie van SZW directie Arbeidsomstandigheden en Inspectie Leefomgeving en Transport (ILenT) verloopt goed. De inspecteurs weten elkaar te vinden.

Ontwikkelingen:
- In 2015 is het plan "Toezicht en handhaving Beluit bodemkwaliteit" opgesteld door de RUD Zeeland met instemming van de deelnemers. Gevolg hiervan is meer “fysiek” toezicht op de daadwerkelijke toepassing.
- In september 2016 is gestart met het project “onderzoek nazorgmaatregelen”. Dit betreft het inventariseren en nader bezien of, op milieu hygiënisch verantwoorde wijze, de maatregelen met betrekking tot nazorg van reeds gesaneerde locaties kunnen worden beëindigd of verlaagd. De inventarisatie zal in het voorjaar van 2017 afgerond worden. De daadwerkelijke acties zullen daarna vorm krijgen.

acties

4. Geen ongewenst gebruik diepe ondergrond

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Schaliegas/schalieolie

In november 2016 is de rijks-Structuurvisie ondergrond (STRONG) ter inzage beschikbaar gekomen. Omdat de Tweede Kamer een motie heeft aangenomen om tot 2023 geen proefboringen en winning van schaliegas toe te staan is schaliegas geen onderdeel van de rijks Structuurvisie geworden. Het onderwerp is dus geparkeerd tot 2023.

Opslag radioactief afval

In 2015 is de globale toekomstvisie over opslag in de vorm van terugneembare eindberging van radioactief afval in Nederland gereedgekomen (ministerie van EZ). Voorzien wordt dat niet eerder dan over 100 jaar het afval vanuit de COVRA in Vlissingen-Oost naar een eindberging moet worden overgebracht. Ondergrondse eindberging wordt als meest waarschijnlijke oplossing benoemd maar omdat de stand der techniek en kennis in 100 jaar drastisch kan wijzigen worden er geen concrete uitspraken over eindberging gedaan. Tot die tijd zal er dus geen ondergrondse eindberging plaats gaan vinden.

Wat heeft het gekost ?

3 Milieu (bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	7.672	12.372	16.282	-3.910
baten	-174	-2.978	-2.970	-8
gerealiseerde baten en lasten	**7.498**	**9.394**	**13.312**	**-3.917**
toevoeging reserve				
onttrekking reserve	-94	-94	-94	
gerealiseerde resultaat	**7.404**	**9.300**	**13.218**	**-3.918**

Programma 4
Ruimtelijke omgeving

Inleiding
Voor een krachtig Zeeland zijn economische groei, ontwikkeling en innovatie nodig. De Provincie Zeeland draagt daar, als regionaal bestuur, met eigen taken en verantwoordelijkheden actief aan bij. De Provincie zet in het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 in op een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van water en landelijk gebied.

Het Omgevingsplan is het provinciaal beleidsplan voor ruimte, milieu, water en natuur en heeft een wettelijke basis in de Wet ruimtelijke ordening (artikel 2.2), Wet Milieubeheer (artikel 4.9) en Waterwet (artikel 4.4). Daarnaast ondersteunt het plan economische, sociale en mobiliteitsdoelen. Wij hebben het beleid en de financiering van die onderwerpen ook uitgewerkt in de aparte beleidsplannen en agenda's. Integrale doelstellingen op het gebied van milieu, de ruimtelijke omgeving, watermanagement en natuur en landschap komen daarom ook terug bij andere programma's zoals 2 cultuur en samenleving (leefbaarheid), 6 natuur en landschap, 7 economie en 8 mobiliteit.

Ontwikkeling in beleid
Het ruimtelijk beleid is vastgelegd in het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018. Het provinciaal beleid is gericht op het optimaal benutten van de ligging van Zeeland aan diep vaarwater, de kust en de Deltawateren. Daarbij wordt de economische ontwikkeling van Zeeland gefaciliteerd in combinatie met een gezonde en veilige leefomgeving met behoud van waardevolle gebieden. Behoud van de leefomgevingskwaliteiten vraagt met name aandacht rond de haven- en industriegebieden in de Kanaalzone en het Sloegebied. In het beleid is dit onder meer uitgewerkt door toepassing van de duurzaamheidsladder. Voorts krijgt de kwaliteit van de leefomgeving uitdrukkelijk aandacht in programma 3 milieu. Op 15 januari 2013 is de nulmeting voor het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 vastgesteld. In deze nulmeting zijn de beginwaarden aangegeven voor de subdoelen en indicatoren bij de start van de uitvoering van het Omgevingsplan. De uitvoering van het omgevingsbeleid wordt gemonitord en op 25 september 2015 is een actuele Omgevingsbalans aan Provinciale Staten voorgelegd. Bovendien hebben de staten op 11 maart 2016 een gedeeltelijke herziening van het Omgevingsplan vastgesteld. In 2016 is tevens een start gemaakt met de voorbereiding van een landelijk Kustpact en een nieuwe Zeeuwse Kustvisie.

Beleidskaders bij dit programma

Omgevingsplan Zeeland 2012-2018
Convenant Bedrijventerreinen

Relevante speerpunten

- In stand houden en ontwikkelen van aantrekkelijk vestigingsklimaat voor wonen, bedrijvigheid en recreatie.
- Ondersteunen van de herstructurering en verbeteren van de goedkope woningvoorraad door middel van de Provinciale Impuls Wonen. Hiermee krijgt ook de Zeeuwse bouwsector een impuls.
- Ruimte geven aan Zeeuws bedrijfsleven om te ondernemen en te groeien met behoud van een gezonde leefomgeving.
- Zorgen dat voldoende ruimte aan haventerrein en overig bedrijventerrein beschikbaar is.
- Verbeteren van regionale afstemming tussen gemeenten over ontwikkeling bedrijventerreinen.
- Opknappen en revitaliseren van verouderde bedrijventerreinen. Instellen van een provinciaal herstructureringsfonds met dit doel.
- Beschikbaar stellen van nieuwe ruimte op basis van regionale bedrijventerreinprogramma's.
- Onderzoek van mogelijkheden voor ontwikkeling van glastuinbouw (uitbreiding en nieuwvestiging) in de Kanaalzone.

Doelenboom

0401
gezonde, veilige leefomgeving en duurzaam gebruik ervan

040101
duurzame ruimtelijke-economische ontwikkeling

1. voldoende planologische ruimte voor havens en bedrijven, verbetering kwaliteit en concentratie van bedrijventerreinen, bundeling buisleidingen en bundeling hoogspanningslijnen
2. evenwichtige ontwikkeling kwaliteit en aantal woningen
3. bevorderen realisering van voldoende voorzieningen per regio
4. benutten kansrijke locaties recreatie en groei watersport binnen kaders
5. ontwikkeling landbouw, veeteelt en visserij:
   - ondersteuning verbreding en schaalvergroting landbouw
   - verduurzamen intensieve veehouderij
   - concentreren glastuinbouw

0402
toekomstperspectief voor gebieden

040201
gebiedsontwikkeling door uitvoering programma's en projecten

1. Kanaalzone
2. gebiedsontwikkeling Sloe en stedelijke gebiedsontwikkeling Middelburg / Vlissingen
3. Zuidwestelijke Delta
4. Alliantie Oosterschelde
5. Programma Zeeuws Platteland 2.0
6. lopende projecten gebiedsontwikkeling afronden
   - natuurlijk vitaal west-Zeeuws-Vlaanderen waaronder Waterdunen
   - Perkpolder
   - grensoverschrijdende gebiedsontwikkeling

Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?

effect

0401 gezonde, veilige leefomgeving en duurzaam gebruik daarvan
Een gezonde, veilige leefomgeving en een doelmatig, duurzaam gebruik daarvan, waarbij geen ernstige hinder wegens bedrijvigheid en transportactiviteiten optreedt.

doelstelling

040101 duurzame ruimtelijke-economische ontwikkeling

acties

1. Voldoende planologische ruimte voor havens en bedrijven alsmede verbetering kwaliteit en concentratie bedrijventerreinen en bundeling van buisleidingen en bundeling van hoogspanningslijnen.

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

- Eind 2016 was in totaal 322 hectare zeehaventerrein direct uitgeefbaar.
  Onderstaande tabel (Bron Zeeland Seaports (ZSP) geeft een overzicht. ZSP heeft in het Strategisch Masterplan een visie ontwikkeld met betrekking tot de planologische ruimte. De onderstaande indeling in 'schillen' is daarvan een uitwerking. De ruimte in schil 2 kan als voldoende worden aangemerkt. In schil 1 en 3 wordt ruimte gezocht.

	Direct uitgeef-baar	Schil 1	Schil 2	Schil 3	Glastuin-bouw	Overig < 0,5 ha
Buitenhaven	2 ha	1 ha	1 ha			
Sloegebied	161 ha	22 ha	113 ha	24 ha		2 ha
DOW & Valuepark	89 ha		89 ha			
Kanaalhavens	0 ha					
Axelse Vlakte & Sluiskil	67 ha	10 ha	31 ha		26 ha	
Sas van Gent	3 ha	3 ha				
Totaal	**322 ha**	**36 ha**	**234 ha**	**24 ha**	**26 ha**	**2 ha**

  In de analyse is onderscheid gemaakt tussen schil 1, 2 en 3:
  - Schil 1: Kadegebonden terreinen, die altijd direct aan het water grenzen. Op deze terreinen bevinden zich bedrijven die een directe verbinding met de kades en/of steigers nodig hebben voor hun activiteiten.
  - Schil 2: Zeehavengebonden terreinen, oftewel de Value Added Logistics (of Industries). Op deze terreinen bevinden zich bedrijven die zelf niet beschikken over haven- en kadefaciliteiten, maar een directe of indirecte relatie hebben met de terminals aan het water. Deze bedrijven kunnen de producten een toegevoegde waarde geven door bijvoorbeeld het product te verwerken, bewerken of te verpakken.
  - Schil 3: Zeehavengerelateerde terreinen specifiek voor bedrijven en/of services, of bedrijven die zich richten op het vervoer van het product. De bedrijven komen niet 'in direct contact' met het product. Deze terreinen mogen hemelsbreed wat verder van het water liggen t.b.v. services aan de terminals en zeehavengebonden bedrijven.

- In de toelichting bij bestemmingsplannen voor bedrijventerreinen wordt aandacht besteed aan de zogenaamde 'duurzaamheidsladder'. Dit is ook wettelijk verplicht. De duurzaamheidsladder is een schema voor zorgvuldig ruimtegebruik: aantonen van de regionale behoefte, ruimte zoeken op bestaande terreinen en in bestaand stedelijk gebied en bij noodzaak voor uitbreiding: terreinen realiseren op goed ontsloten locaties.
- In het belang van een kwalitatief en kwantitatief goed aanbod aan bedrijventerreinen in Zeeland is het belangrijk dat in regionaal verband samenwerkende gemeenten de planning van bedrijventerreinen onderling afstemmen, elkaar niet beconcurreren maar de markt

goed bedienen. De realisering van deze actie loopt achter op schema. Op Walcheren is het opstellen van een regionaal programma vastgelopen als gevolg van verschil van inzicht tussen gemeenten. Het actualiseren van het bedrijventerreinenprogramma voor de Bevelanden vordert maar is nog niet afgerond. Tholen en Zeeuws-Vlaanderen beschikken nu over een bekrachtigd actueel bedrijventerreinenprogramma. Het programma van Schouwen-Duiveland is voltooid en kan naar verwachting begin 2017 (door GS) worden bekrachtigd.

- In de regionale bedrijventerreinprogramma's hebben de regio's steeds meer aandacht voor overaanbod aan bedrijventerreinen. In de programma's is aandacht voor het aanbod in kwantitatieve zin maar in toenemende mate ook voor aanbod in kwalitatieve zin. Het bekrachtigde programma van Zeeuws- Vlaanderen bevat aanzetten tot het wegbestemmen van overbodig bedrijventerrein. Met deze ontwikkelingen komt de vraag naar en aanbod aan bedrijventerrein beter in evenwicht.
- In 2016 is het fonds Impuls Bedrijventerreinen opgezet om bij te dragen aan gemeentelijke herstructureringsprojecten en saneringen. Deze regeling zal worden voortgezet. In 2016 zijn 7 subsidieaanvragen voor herstructureringsprojecten ontvangen, waarvan er 3 zijn gehonoreerd.
- Er is de laatste jaren sprake van een meer beperkte uitgifte van bedrijventerreinen. De uitgiftecijfers over 2016 zijn nog niet beschikbaar. De oorzaak daarvan is gelegen in het feit dat het vernieuwde Integraal Bedrijveninformatiesysteem (IBIS) sinds kort weer 'in de lucht is'. De verwachting is dat de gegevens over 2016 voorjaar 2017 bekend zullen zijn.
- Bundeling van buisleidingen en bundeling van hoogspanningslijnen krijgen aandacht in het reguliere overleg over ruimtelijke plannen met Rijk en gemeenten. In 2016 heeft naar aanleiding van de procedures rond de vaststelling van de Rijksinpassingsplannen voor het "Net op zee" (verbinding windparken voor de kust met station in Borssele) en de nieuwe 380 kV verbinding door Zeeland veelvuldig overleg plaatsgevonden met het ministerie van Economische Zaken en de betrokken gemeenten. De verbinding van de windparken met het station in Borssele zal via de Westerschelde plaatsvinden (tegen het besluit daarover loopt overigens nog een beroepsprocedure). Het ministerie volgt hiermee de voorkeursvariant van Provincie en gemeenten. De nieuwe 380 kV verbinding wordt aangelegd overeenkomstig de voorkeursvariant van de minister. Provincie en gemeenten hadden voorkeur voor een andere variant, maar de minister ziet hiervoor te veel procedurele risico's. Hij acht de kans te groot dat de verbinding dan niet tijdig genoeg gereed is om uiteindelijke aansluiting van de windparken op het Nederlandse hoogspanningsnet te realiseren. Als compensatie heeft de minister van Economische Zaken toegezegd een gedeelte van de bestaande 380 kV te verkabelen.

2. Evenwichtige ontwikkeling kwaliteit en aantal woningen

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- Alle Zeeuwse regio's hebben regionale woningmarktafspraken vastgelegd. Binnenkort worden de regionale afspraken geactualiseerd en aangepast aan veranderingen in de planvoorraad. De Provinciale Impuls Wonen (PIW) is succesvol. In totaal verdwijnen door de PIW tot en met 2016 677 incourante woningen (133 particulier, 544 sociale huur). Hier komen 252 woningen (52 particulier en 200 sociale huur) voor terug die energiezuinig en toekomstbestendig zijn. De PIW is een effectieve impuls gebleken waarmee investeringen door particulieren, corporaties en ondernemers worden gestimuleerd. Door de subsidies wordt een investering van meer dan € 130 miljoen in de bouwsector gegenereerd.
- In de toelichting bij bestemmingsplannen voor woningbouw wordt aandacht besteed aan de duurzaamheidsladder (voor de betekenis van de duurzaamheidsladder wordt verwezen naar bovenstaande tekst over planologische ruimte voor havens en bedrijven; zie het tweede punt in de opsomming bij de vorige actie over planologische ruimte).

3. Bevorderen realisering van voldoende voorzieningen per regio

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

Detailhandelsvoorzieningen zijn gerealiseerd in de daarvoor aangewezen gebieden. In het overleg over gemeentelijke ruimtelijke plannen krijgt dit aspect aandacht. Zo nodig wordt een zienswijze ingebracht. Wel wordt opgemerkt dat de detailhandel in heel Zeeland onder druk staat, wat is terug te zien in toenemende leegstand in winkelgebieden. In het kader van de nationale Retail Agenda werken bedrijfsleven, Rijk, Provincie en gemeenten aan een landelijke aanpak van de problematiek. Zeeland heeft met het Rijk in een provinciale 'retaildeal' afspraken gemaakt over aanpak van de problematiek. Het college zet onder andere in op uitvoering van de Z4 Binnenstadsagenda, het opzetten van een breed kennisplatform en een gezamenlijke Zeeuwse Detailhandelsvisie.

4. Benutten kansrijke locaties voor recreatie en groei van watersport binnen kaders

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- Het aantal kampeerterreinen vertoont al enkele jaren een dalende tendens. In september 2016 waren er 402 kampeerterreinen in Zeeland met 98.889 slaapplaatsen (augustus 2015 422 kampeerterreinen met 97.122 slaapplaatsen; 2014: 433 kampeerterreinen met 99.111 slaapplaatsen en 2013 452 kampeerterreinen met 106.485 slaapplaatsen); (bron CBS).
- Aantal ligplaatsen en watersportvoorzieningen:

	2012	2014	2015	2016
Metling ligplaatsen*	11.486	11.562	11.629	11.736

* (Bron: Deltagids); (in de Begroting 2016 zijn andere getallen genoemd; de reden hiervan is dat destijds ten onrechte 2 havens zijn meegeteld die geen toeristische ligplaatsen hebben).

Er is sprake van een lichte groei van het aantal ligplaatsen. In 2016 is onder meer gebouwd aan de nieuwe (zee)jachthaven bij Cadzand (met 125 grote ligplaatsen). Bij jachthavens waar sprake is van uitbreiding vindt in de meeste gevallen ook herinrichting en kwaliteitsverbetering van watersportvoorzieningen plaats. Dit draagt bij aan kwaliteitsverbetering van het toeristisch product Zeeland.

5. Ontwikkelen landbouw, veeteelt en visserij waaronder:
   - ondersteuning van verbreding en schaalvergroting in de landbouw
   - verduurzaming van de intensieve veehouderij (IV)
   - concentreren glastuinbouw

(Zie ook Programma 7 – Economie).

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- Ondersteuning verbreding van de landbouw vindt plaats door het beleid voor nieuwe economische dragers en via POP-3. De schaalvergroting van de landbouw wordt ondersteund door de activiteiten van het kavelruilbureau.
- Nieuwvestiging van intensieve veehouderij heeft in 2016 niet plaatsgevonden.
- Bestaande intensieve veehouderijen moeten voldoen aan wettelijke eisen; dit krijgt aandacht in het reguliere traject van vergunningverlening, toezicht en handhaving. In 2016 is een aantal intensieve veehouderijen uitgebreid. Daarbij is nadrukkelijk aandacht besteed

aan de opgave tot verduurzaming van deze bedrijven en de daarvoor geldende specifieke eisen uit de verordening ruimte provincie Zeeland.

- Vrijwel alle gronden in het glastuinbouwconcentratiegebied Terneuzen zijn verkocht of in optie uitgegeven. In 2016 zijn in dat gebied enkele tientallen hectaren glastuinbouw in productie genomen. Er heeft in 2015 onderzoek plaatsgevonden naar de behoefte aan nieuwe glastuinbouwlocaties (of uitbreiding van bestaande locaties). Ook worden mogelijkheden verkend van een verdere verduurzaming van de sector. Onderzoeksresultaten zullen worden betrokken bij de voorbereiding van het nieuwe Omgevingsplan / Omgevingsvisie (2018).
- Nieuwvestiging van solitaire glastuinbouwbedrijven (verspreid in het buitengebied) heeft in 2016 niet plaatsgevonden.

effect

0402 toekomstperspectief voor gebieden

Zorgvuldig ruimtegebruik, nieuw toekomstperspectief bieden aan gebieden ter versterking van de samenleving.

Doelstelling

040201 gebiedsontwikkeling door uitvoering van programma's en projecten

Acties

1. Kanaalzone

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

In de Kanaalzone heeft de Provincie fors geïnvesteerd in het economisch vestigingsklimaat. Belangrijke aandachtspunten uit dit gebiedsprogramma lagen in 2016 op het gebied van de Seine-Schelde verbinding, waarvoor de Europese Unie een subsidie heeft toegekend. Verder is een Green Deal getekend m.b.t. afspraken rondom waterstofkoppelingen tussen diverse bedrijven in de Kanaalzone, die naar verwachting in 2018 gereed zullen zijn. De ruimtelijke studie ontwikkeling Westelijke Kanaaloever wordt onderdeel van verkenning met stakeholders in kader van de Kanaalsprong en de kansen die samenhangen met de komst van de nieuwe sluis. De Nieuwe Sluis Terneuzen zal de capaciteit van het sluizencomplex voor binnenvaart en zeevaart vergroten, waardoor de doorstroming verbetert. De Raad van State heeft alle beroepen tegen het Tracébesluit in augustus 2016 ongegrond verklaard. Inmiddels is de aanbestedingsprocedure gestart die erop is gericht een aannemer te selecteren. Naar verwachting kan in 2022 het eerste schip door de nieuwe sluis varen. Wegens de komst van de nieuwe sluis is ook gekeken naar het verplaatsen van de betrokken bedrijven. Eind 2016 is samen met Vlaanderen een start gemaakt met de voorbereiding van een subsidieverzoek in het programma Connecting Europe Facilities (CEF) voor een verdiepende studie over de nut en noodzaak van een eventuele verbetering van de spoorontsluiting Gent-Terneuzen. De Provincie werkte ook mee aan de ontwikkeling van het nieuwe Maintenance Valuepark bij Terneuzen. Subsidie is verleend voor de aanleg van toegangswegen waar inmiddels al mee gestart is. Ook is gestart met de bouw ten behoeve van de vestiging van de bedrijven Trinseo en TMS.

In 2016 is gewerkt aan de verdubbeling van de Tractaatweg met het verleggen van kabels en leidingen en is de Tractaatweg BV opgericht. De Tractaatweg BV heeft Boskalis Nederland aangewezen als aannemer voor het project verdubbeling van de Tractaatweg (N62). Naar verwachting starten de voorbereidende werkzaamheden vanaf februari 2017 en wordt de weg in het voorjaar van 2019 opgeleverd. De MKB bedrijven Vigiles en Cemac hebben het initiatief genomen om te komen tot een Safety Deal Coöperatie. Dit doen ze samen met verschillende hulpdiensten, zoals de Veiligheidsregio Zeeland en onderwijs- en kennisinstellingen in Vlaanderen en Nederland. Doel van de op te richten coöperatie is de veiligheid van personeel, hulpdiensten en de omgeving in de regio te verhogen. Er is intensief samengewerkt rond het Robuust Watersysteem. Last but not

least is het rapport "Ambitie 2030, Visie op de verduurzaming van het Zeeuwse industrieel logistiek complex" opgesteld door CE Delft, waarin ambities van Portiz, ZMF en ZSP en de Provincie Zeeland samenkomen met doelstellingen voor een duurzame toekomst.

2. Gebiedsontwikkeling Sloe en stedelijke gebiedsontwikkeling Middelburg / Vlissingen

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

- In 2016 waren er geen nieuwe ontwikkelingen in de Welzinge- en Schorerpolder (oorspronkelijk doel natuur en recreatie).
- Ook in 2016 is gewerkt aan de voorbereiding van de vestiging van de nieuwe marinierskazerne in Vlissingen. Inmiddels is een bestuursovereenkomst gesloten over de kostendeling in het gronddossier. De technische uitwerking (principe-ontwerp) van de alternatieve ontsluiting van de MAR-kazerne is vrijwel afgerond. In nauw overleg met het waterschap is het ontwerp afgestemd op de toekomstige dijkverzwaring. Voorbereidende werken (bomenkap, grondwerk) zijn uitgevoerd. Het overleg met Defensie over de reikwijdte en planning van de gezamenlijk uit te voeren saneringen loopt nog. Kansen voor versterking van de economische spin-off van de kazerne worden in beeld gebracht. Er heeft veelvuldig en intensief overleg met Defensie plaats gevonden over de wijze waarop betrokkenheid van het regionale bedrijfsleven gestimuleerd kan worden.
- In 2015 is besloten dat het ziekenhuis in Vlissingen gevestigd blijft. De bestaande gebouwen worden gerenoveerd.

3. Zuidwestelijke Delta

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

Grevelingen, Volkerak, Zoommeer:
Besluitvorming over de definitieve vaststelling van de Ontwerp-Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak-Zoommeer (RGV) werd voorzien in 2016. Ten behoeve van de voorbereiding van de vaststelling van de RGV zijn in 2015 twee Bestuursovereenkomsten opgesteld: de Bestuursovereenkomst Grevelingen-Volkerak-Zoommeer (BOK GVZ) en de Bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen (BOK ZWM). In beide bestuursovereenkomsten is het concept van het uitvoeringstraject alsmede het concept van de bekostiging daarvan ter nadere bestudering opgenomen. Besluitvorming over de BOK ZWM is afhankelijk van en volgend op de besluitvorming over de RGV.

Voor de uitvoering van de BOK GVZ is een programma-organisatie opgericht die in 2016 aan de minister van IenM heeft gerapporteerd over de hardheid van de concept-bekostiging. De conclusie van de rapportage was dat een sluitende financiering alleen kan worden gerealiseerd door middel van een zeer forse verhoging van de geraamde overheidsbijdragen. De binnen de rijksbegroting gelabelde middelen hiervoor bleken niet toereikend en omdat een in december 2016 opgesteld amendement uiteindelijk niet is ingediend, is de Tweede Kamer niet in de gelegenheid geweest de financiering en vaststelling van de RGV in stemming te brengen. Feitelijk betekent dit dat er in 2017 onvoldoende financiën zijn om een volgende concrete stap te zetten met de voorbereiding van uitvoering van de RGV voor zowel de Grevelingen als het Volkerak-Zoommeer. In verband met het recente karakter van deze ontwikkeling heeft in 2016 nog geen heroriëntatie op de nu ontstane situatie kunnen plaatsvinden.

De doelstelling om duidelijkheid te kunnen geven over de hardheid van de concept-bekostiging is gerealiseerd. De verwachting dat de RGV in 2016 of 2017 zou worden vastgesteld en daarmee de verdere voorbereiding van de uitvoering van het ontwikkelperspectief ter hand zou kunnen worden genomen is niet gerealiseerd.

Westerschelde:

Met betrekking tot de Westerschelde is de in de begroting opgenomen doelstelling om een eigen visie te ontwikkelen nog niet afgerond. Wat betreft de deelonderwerpen binnen de voorkeursstrategie uit het Deltaprogramma is onderkend dat voor Zeeland beleidsmatig het onderwerp natuur het grootste gewicht heeft, omdat we daarvoor bevoegd gezag zijn. We hebben dan ook een coördinerende rol opgepakt in het proces dat in 2018 een Langetermijnperspectief Natuur (LTP-N) moet opleveren. Dit proces valt onder de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie (VNSC) en kenmerkt zich door een sterke inbreng van stakeholders. De uitvoering ervan wordt, verdeeld in twee fasen, opgesplitst; eerst een Plan van Aanpak en vervolgens het inhoudelijke LTP-N. De eerste bijeenkomsten staan geboekt voor januari en februari 2017.

4. Alliantie Oosterschelde

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald

Oosterschelde:

Het samenwerkingsverband Alliantie Oosterschelde heeft afgelopen jaren goed inhoudelijk werk gedaan, maar de aanpak van de opgaven in de Oosterschelde en het opstellen van een ruimtelijke visie voor dit gebied vergt een andere governance. De governancestructuur is in overleg met de stakeholders herzien en houdt in dat boven de Oosterschelde een werkgroep Ruimte en een Bestuurlijk Overleg Oosterschelde Toekomst ("BOOST") is geformeerd. Het belangrijkste doel is een integrale Oosterscheldevisie 2018-2024 op te leveren in 2017. Dit is weer een belangrijke bouwsteen voor de nieuw op te stellen Omgevingsvisie Zeeland. In goed overleg met de andere betrokken partijen is afgesproken dat de Provincie geen actieve rol meer zal spelen in de Alliantie.

5. Programma Zeeuws Platteland 2.0

Resultaten 2016

De doelstelling gedeeltelijk gehaald.

- Aan de hand van een aantal inhoudelijke thema's heeft intern gedachtenvorming over een gezamenlijke focus voor beleidsuitvoering plaatsgevonden. Daarbij is ervoor gekozen om, naast de uitvoering voor de bestaande doelen voor o.a. natuur en kavelruil, geen nadere uitwerking te geven aan een gezamenlijk Programma Platteland. Het beschikbare budget voor 2016 is benut overeenkomstig de oorspronkelijke doelstelling als cofinanciering voor Interreg/POP-projecten in het landelijk gebied.
- In 2016 heeft het Kadaster een (landbouw)verkavelingsanalyse voor Zeeland uitgevoerd. Hiervoor is het rapport Verkavelingsanalyse Zeeland opgesteld. Het rapport beschrijft de meest actuele stand van de verkaveling. Dit wordt gevolgd door een meer gedetailleerde analyse voor Oost Zeeuws-Vlaanderen (af te ronden in 2017). De analyse voor Oost Zeeuws-Vlaanderen sluit aan op de verkenning van de vitaliteit van de landbouw in dit gebied die in 2015 door de Dienst Landelijk Gebied is uitgevoerd en zal in februari 2017 worden besproken met de ZLTO.

6. Lopende projecten gebiedsontwikkeling

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

- Natuurlijk Vitaal West Zeeuws-Vlaanderen, waaronder het project Waterdunen. Het gebiedsproject Natuurlijk Vitaal zoals bedoeld in het Omgevingsplan is in 2014 grotendeels afgesloten. Het project Waterdunen, voortkomend uit het gebiedsproject, is nog volop in

uitvoering. Met de vaststelling van het statenvoorstel Waterdunen, zoals behandeld in de vergadering van Provinciale staten van 4 november 2016, is ook de nieuwe projectplanning vastgesteld. In deze statenvergadering is ook de GREX 2017 vastgesteld waarmee extra budget voor het project Waterdunen beschikbaar is gekomen. De afronding van het project door de Provincie is gepland op 1 augustus 2018. Dan kan ook de overdracht aan de partners plaatsvinden.

- Perkpolder. Het project Perkpolder bestaat uit een buitendijks estuariën deel waarvoor Rijkswaterstaat verantwoordelijk is en een binnendijks recreatief- en woondeel waarvoor de Provincie en de gemeente Hulst verantwoordelijk zijn. In Perkpolderbeheer B.V. participeren de Provincie en de gemeente Hulst met elk 50% van de aandelen. Het estuariëne deel is gerealiseerd en realisatie van de rest van het project is voorzien tot 2024. Overdracht van de gronden aan Hulst aan Zee is in 2016 niet gelukt, omdat de contractonderhandelingen meer tijd vergen dan was ingeschat. Perkpolder Beheer BV heeft in 2016 een overstap gemaakt van Rabobank naar BNG, om te kunnen profiteren van de gunstige rentestanden op dit moment. Dit heeft ook gezorgd voor een garantstelling (door Provincie en gemeente) die € 0,5 miljoen lager is. Vanaf het eerste kwartaal 2016 zijn er tevens kwartaalrapportages opgeleverd aan PS.
- Grensoverschrijdende gebiedsontwikkeling. In 2016 vierde de Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) 'Linieland van Waas en Hulst' haar vijfjarig jubileum. Tot de EGTS trad in 2016 ook de Maatschappij Linkerschelde Oever (MLSO) toe. De EGTS is projectverantwoordelijke voor het Interreg project Grenspark Groot-Saeftinghe. Dit betreft een project van Vlaamse en Nederlandse overheden in en rond het unieke natuurgebied 'Verdronken land van Saeftinghe' (grensoverschrijdend natuurbeheer). Met de start van dit project in 2016, met partijen uit zowel Vlaanderen als de provincie Zeeland, wordt de komende 3 jaar een beheersorganisatie voor het Grenspark ontwikkeld en worden biodiversiteitsmaatregelen genomen.

Ook het Interreg project Grensinfovoorziening, met deelname van de EGTS in de vorm van een grensoverschrijdende bedrijvenavond en een jobbeurs, is in 2016 van start gegaan met een looptijd van 3 jaar.

Wat heeft het gekost ?

4 Ruimtelijke omgeving

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	37.075	13.493	15.287	-1.794
baten	-14.747	429	-6.924	7.353
gerealiseerde baten en lasten	**22.328**	**13.922**	**8.363**	**5.559**
toevoeging reserve	85	85	85	
onttrekking reserve	-2.200	-2.200	-2.200	
gerealiseerde resultaat	**20.213**	**11.807**	**6.248**	**5.559**

Programma 5
Water

Inleiding

Waterbeheer is een provinciale kerntaak. Water is altijd dichtbij in Zeeland en kan bijdragen aan (nieuwe) economische impulsen en het faciliteren van landbouw-, recreatie-, natuur- en stedelijke functies. Genoeg en gezond grond- en oppervlaktewater draagt bij aan de leefbaarheid van Zeeland en biedt kansen aan gewenste economische ontwikkelingen.

Water biedt niet alleen kansen. Met de Ramp uit 1953 in het achterhoofd en met het oog op de klimaatverandering (met als gevolg zeespiegelstijging) is het duidelijk dat we niet lichtzinnig met water en waterveiligheid om moeten gaan. Duinen, dammen en dijken moeten kwalitatief op orde gehouden worden en meer dan ooit moeten we bij onze ruimtelijke ordening rekening gaan houden met overstromingsrisico's. Daarnaast is het van groot belang dat het overstromingsbewustzijn wordt vergroot; bij calamiteiten moet er voor alle burgers een handelingsperspectief op maat aanwezig zijn.

Binnen het waterdomein is de Provincie kadersteller. Als gebiedsregisseur zorgt de Provincie voor het implementeren van Nationale en Europese richtlijnen, zoals: de kaderrichtlijn water, de overstromings-richtlijn, de zwemwaterrichtlijn en de Deltaprogramma's (bijvoorbeeld het deelprogramma zoet water en waterveiligheid). De Provincie brengt daarnaast partijen bij elkaar voor het uitvoeren van maatregelen. We zoeken naar het voldoen aan wettelijke normen en eisen zonder dat dit ten koste gaat van gewenste economische ontwikkelingen. Ook voert de Provincie toezicht uit op het waterschap. Het waterschap is primair als functionele overheid verantwoordelijk voor het uitvoeren van maatregelen die één op één gekoppeld zijn aan het behalen van provinciale waterdoelen.

Zwemwaterbeheer
De provinciale rol bij het zwemwaterbeheer bestaat uit een toezichts- en regisseursrol. De monitoring, de bewaking van de zwemwaterkwaliteit en het uitvoeren van maatregelen bij aangewezen binnendijkse- en buitendijkse zwemwaterlocaties wordt uitgevoerd door het waterschap en Rijkswaterstaat. De Provincie houdt hierover toezicht, communiceert naar burgers over veiligheid en waterkwaliteit en stelt jaarlijks de zwemwaterlocaties vast. De handhaving bij de zwemwatertaak wordt uitgevoerd door de RUD.

Grondwater
De Provincie is beheerder voor het diepe grondwater en is verantwoordelijk voor de grondwaterkwaliteit en de bescherming daarvan. Daarnaast fungeert de Provincie als toezichthouder op het waterschap dat als functionele overheid primair verantwoordelijk is voor het behalen van de gestelde provinciale- (en nationale) kaders en dit doet door het uitvoeren van maatregelen. Het provinciaal waterbeleid is vastgesteld in het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018, inclusief de bijbehorende partiële herziening voor de Europese Kaderrichtlijn Water 2010-2015. Deze documenten omvatten de provinciale kaders voor de beleidsvelden waterkwaliteit, waterkwantiteit en waterveiligheid. Beleid voor waterkwaliteit en waterkwantiteit is daarbij verder onderverdeeld in grond- en oppervlaktewaterbeleid. De provinciale kaders zijn van toepassing op het regionale binnendijkse gebied van Zeeland.

Beleidskaders bij dit programma

Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 – beleid voor ruimte, milieu, water en natuur paragrafen 3.2.9 (hoogwaterveiligheid), 3.3.1 (oppervlaktewater) en 3.3.2 (grondwater)
Planherziening Omgevingsplan – Europese kaderrichtlijn water 2016-2021 met plantekst en bijlagenrapport
Tweejaarlijkse voortgangsrapportage Waterbeheer Zeeland over de toestand van het water en de stand van zaken van de uitvoering van watermaatregelen
Natte ecologische verbindingszones Zeeland 2010

Kustvisie provincie Zeeland – De gouden rand van Zeeland
Waterverordening 2009
Waterverordening 2014 (partiële wijziging Waterverordening 2009)
Deltaplan Zoet Water
Deltaplan Waterveiligheid (Waterveiligheid begrippen begrijpen)
Deltaprogramma 2016
Zeeuwse Nota Waterkeringen 2016-2021
Deltaplan Ruimtelijke adaptatie
Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak/Zoommeer (plan van aanpak)

Relevante speerpunten

- Voorkomen van overstromingen, beschermingsniveau op het huidig peil en risico op schade en slachtoffers door overstroming verder beperken.
- Het regionale waterbeleid is gericht op genoeg en gezond zoet, brak en zout grond- en oppervlaktewater. Werken aan het realiseren behalen van de doelen voor de Europese kaderrichtlijn water, het terugdringen van wateroverlast en de hoeveelheid water die nodig is voor het faciliteren van verschillende functies.
- Gedurende 2016 zijn in samenspraak met het waterschap doelen uit de kaderrichtlijn water bepaald voor overige oppervlakte wateren.
- Koppelen van de realisatie van het robuuste provinciale natuurnetwerk aan de aanleg van natte ecologische verbindingszones en de te nemen kaderrichtlijnwater maatregelen door het waterschap.
- Bij het terugdringen van chemische belasting van het grond- en oppervlaktewater ondersteunt de Provincie economische sectoren en gemeentelijke overheden bij het ontwikkelen van kostenefficiënte innovatieve maatregelen voor het realiseren van de landelijke doelen.
- 'Eerst het zoet, dan het zout'. Mocht het Rijk in het kader van de Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak besluiten tot het zout maken van het Volkerak-Zoommeer, dient er een alternatieve zoetwatervoorziening voor Tholen, St-Philipsland en de Reigersbergsche polder te worden gerealiseerd.
- Klimaat robuust maken van de water voorziening als onderdeel van het Deltaplan zoet water.
- Optimaal benutten van ondiep zoet grondwater voor met name landbouwdoeleinden. De Provincie draagt bij aan de proeftuin zoet water en stelt met het waterschap daarbij ook (operationeel) zoet water beleid op.
- De Provincie Zeeland houdt toezicht op het verkrijgen van gezonde en veerkrachtige samenhangende stelsels van sloten, watergangen, kreekrestanten. Beheer- en ontwikkeltaken liggen voor oppervlaktewateren bij het waterschap en voor het grondwater op basis van kerntaken bij de Provincie.
- De Provincie werkt aan het tegengaan van de verdroging van natuurgebieden (nu 1768 hectare) binnen het provinciale robuuste natuurnetwerk.
- Maken van heldere en te monitoren afspraken tussen Provincie en waterschap over de uitvoering van watermaatregelen tot eind 2021. Deze afspraken worden vastgelegd in een bestuursakkoord water 2016-2021.
- In samenspraak met waterschap is gestart met het opstellen van een toekomstvisie Waterbeheer: hoe ziet Zeeland er in 2050 uit en welk type waterbeheer hoort daar bij?

Doelenboom

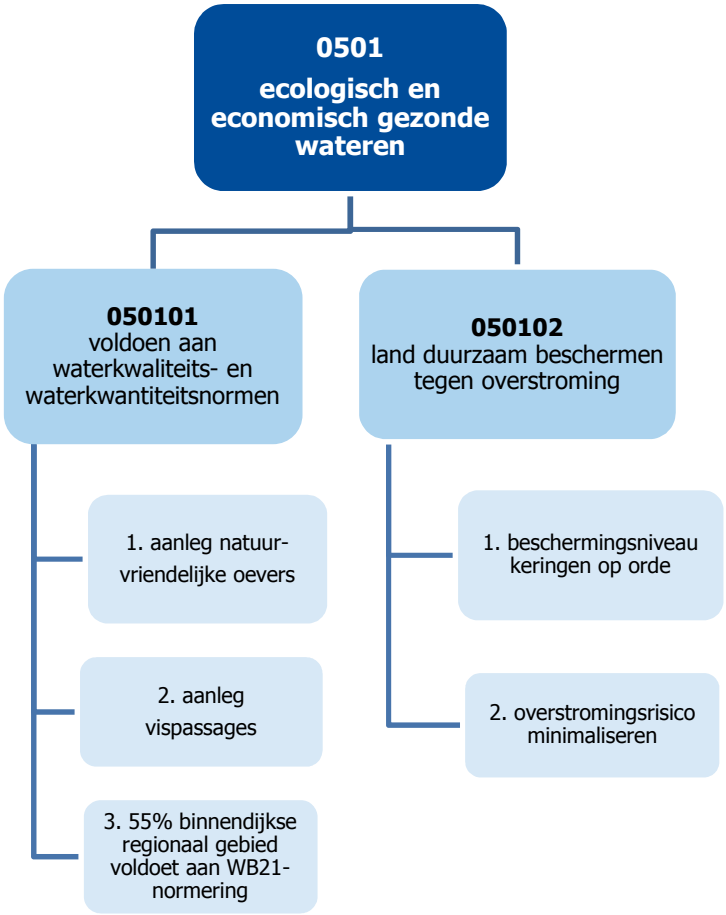

Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?

effect

0501 ecologisch en economisch gezonde wateren
Ecologisch en economisch gezonde wateren, waarbij het land duurzaam is beveiligd tegen overstroming.
Dat wil zeggen dat wateren voldoen aan de vastgestelde chemische en ecologische normen en dat primaire keringen voldoen aan de gestelde overstromingsnormen.

Doelstelling

050101 voldoen aan waterkwaliteits- en waterkwantiteitsnormen

Acties

1. Aanleg van 68 km natuurvriendelijke oevers langs begrensde kaderrichtlijn waterlichamen door het waterschap tot eind 2021
2. De aanleg van 13 binnendijkse vispassages in begrensde waterlichamen en vispassages tussen buiten- en binnendijkse kaderrichtlijn oppervlaktewaterlichamen door het waterschap tot eind 2021
3. Eind 2021 voldoet 70% van het binnendijkse regionaal gebied aan de WB21 normering zodat ernstige wateroverlast wordt voorkomen.

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

1. Het waterschap dient circa 12 km per jaar aan natuurvriendelijke oevers aan te leggen om het doel 68 km in 2021 te realiseren. Gedurende 2016 zijn 12 kilometer natuurvriendelijke oevers fysiek aangelegd langs wateren die zijn aangewezen voor de Europese Kaderrichtlijn Water. Daarmee ligt de uitvoering van natuurvriendelijke oevers langs kaderrichtlijn wateren op schema. In totaal is sinds 2009 100 kilometer gerealiseerd. (figuur 1).

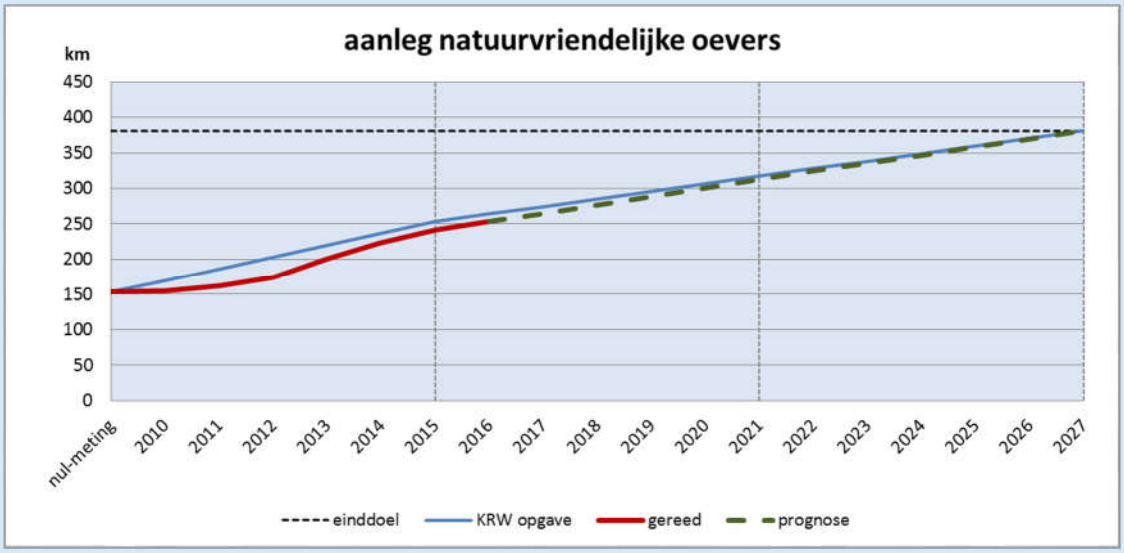

Figuur 1

2. Om tot 2021 13 vispassages te realiseren dient het waterschap per jaar 2 tot 3 vispassages aan te leggen. In het jaar 2016 zijn geen extra vispassages door het waterschap aangebracht in en tussen kaderrichtlijn wateren. Dit sluit aan bij de planning van het waterschap, waarbij het merendeel van de vispassages later in de planperiode wordt gerealiseerd. Wel is in 2016 de aanleg van gemaal Schore afgerond, deze is voorzien van een vispassage. Deze passage was bij het begin van de bouw al in voor 2015 opgenomen. In totaal zijn door het waterschap sinds 2009 20 vispassages gerealiseerd. (figuur 2)

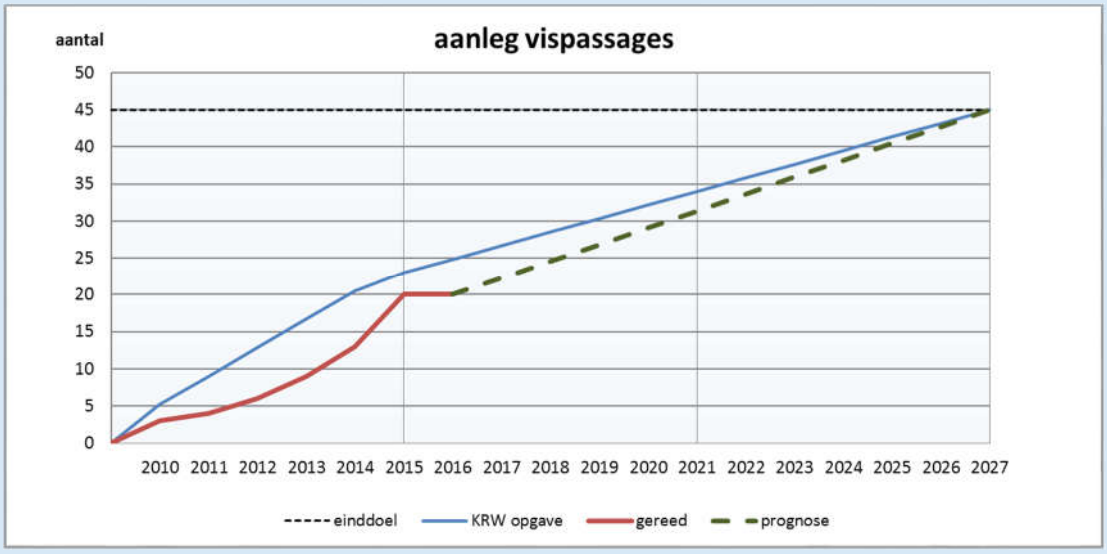

Figuur 2

3. Het waterschap heeft in 2016 2% van Zeeland op orde gebracht voor het tegengaan van wateroverlast boven op de 50% van het Zeeuwse binnendijkse gebied die door het waterschap al eerder op orde is gebracht (figuur 3). Dit is minder dan de 5% die voor 2016 voorzien was. Het doel voor 2021 van 70% blijft ongewijzigd.

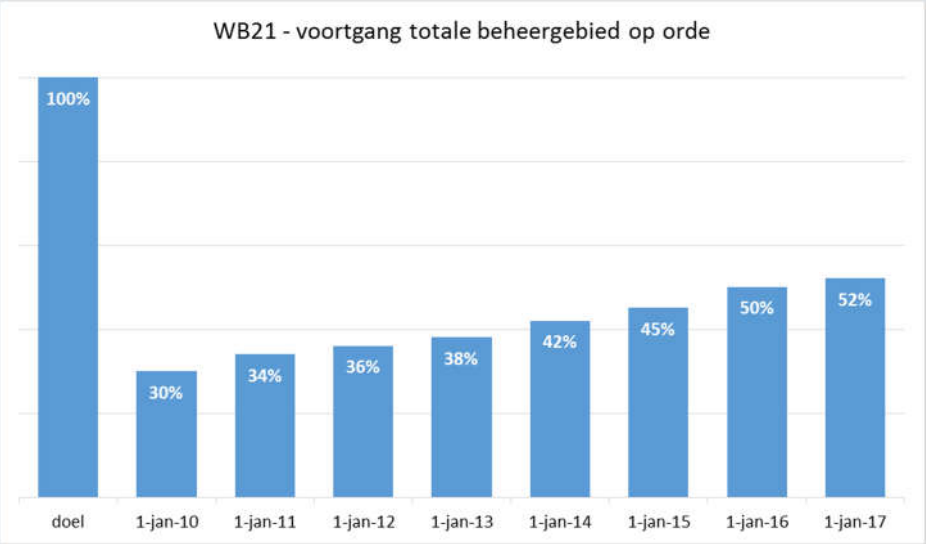

Figuur 3

Bij het uitvoeren van watermaatregelen gericht op het behalen van de provinciale wateroverlastnormen zet het waterschap qua prioriteit in op gebieden die te maken hebben met hardnekkige wateroverlast. De inzet is gericht op het op orde brengen van de prioritaire gebieden eind 2020 en de rest van het binnendijkse gebied eind 2027.

Doelstelling

050102 bescherming tegen overstromingen

Acties

1. Beschermingsniveau keringen op orde
2. Overstromingsrisico minimaliseren

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

1. De primaire keringen voldoen uiterlijk in 2050 aan de normen die het Rijk in 2016 heeft vastgelegd in de gewijzigde Waterwet. Zeeland heeft zich met succes ingezet voor zo scherp mogelijke normen; ter plaatse van DOW Chemical is op basis van de potentiële economische schade uiteindelijk een hogere norm verkregen. Vanaf 2017 worden de primaire keringen getoetst aan de hand van het Wettelijke Beoordelingsinstrumentarium (WBI) 2017. Robuuste primaire keringen vormen de eerste laag van meerlaagsveiligheid.

2. Via het project Normering Regionale Waterkeringen (NRW) wordt in samenwerking met Waterschap Scheldestromen, RWS en Veiligheidsregio het huidige stelsel van regionale keringen opnieuw aangewezen en genormeerd. De provincie ziet het regionaal stelsel als belangrijk middel om een waterrobuuste inrichting te realiseren. Daarmee vormt het een instrument voor de 2e laag van meerlaagsveiligheid. NRW is een langlopend project (2015-2020). In 2016 is dijkring 28 Noord-Beveland onderzocht, de resultaten zijn gedeeld in workshops en een bestuurlijk overleg.

   Door de complexiteit ligt het project achter op de oorspronkelijke planning. Het Waterschap heeft eind 2016 verzocht om een versnelling. De provincie werkt aan de herijking van proces

en inhoud van NRW en stemt dit nader af met andere projecten waar ook overstromingseffecten aan de orde zijn, zoals de Impactanalyse Veiligheidsregio, de Klimaatstresstest van gemeenten en het Europese project FRAMES. Het voorstel voor de herijking van NRW wordt in maart 2017 voorgelegd in de Zeeuwse Water Ochtend.

Een aantal keringen is door de gewijzigde Waterwet niet langer primair. Voor deze keringen is een overgangsregeling in het leven geroepen, uiterlijk in 2019 moet de provincie een nieuwe norm voor deze keringen vastleggen. Het gaat om de 'natte' primaire keringen langs het Veerse Meer, het Antwerps Kanaalpand en de 'droge' primaire keringen in de Kreekrak- en Quarlespolder.

Wat heeft het gekost ?

5 Water

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	3.694	5.997	4.687	1.310
baten	-469	-829	-227	-602
gerealiseerde baten en lasten	**3.225**	**5.168**	**4.460**	**708**
toevoeging reserve	600	600	600	
onttrekking reserve				
gerealiseerde resultaat	**3.825**	**5.768**	**5.060**	**708**

Programma 6
Natuur en landschap

Inleiding

De Zeeuwse natuur is de natuur van het deltagebied. Onder invloed van water en wind ontstonden uitgestrekte natuurlandschappen met duinen, estuaria en veenmoeras. Restanten hiervan zijn de Ooster- en Westerschelde, de duinen van Schouwen en Walcheren en enkele oudlandreservaten zoals de Yerseke Moer. Het zijn bijzondere natuurgebieden van internationale betekenis met een fraai landschap en een rijk planten- en dierenleven.

Vanaf de Middeleeuwen hebben de bewoners van Zeeland in toenemende mate hun stempel op het landschap gedrukt. Als gevolg van bedijkingen, overstromingen, ontginningen en grondgebruik werd het natuurlandschap omgevormd tot het cultuurlandschap zoals we dat nu kennen. Akkers, weilanden en bebouwing worden afgewisseld met binnendijkse natuurgebieden en cultuurlandschappen zoals dijken, kreken, zilte graslanden en bosgebieden. Voorbeelden zijn het Dijkwater, de Schenge, de Passageule en het Groot-Eiland. Het gaat om natuurgebieden en landschappen met een grote cultuurhistorische betekenis en met een karakteristieke Zeeuwse uitstraling.

Sinds het Deelakkoord Natuur (2011) is natuur één van de kerntaken van de Provincie. Het Rijk stelt middelen beschikbaar, de Provincie voert de taken uit zoals vastgelegd in het Natuurpact en de Overeenkomst Manifestpartijen (2013).

In 2016 is het beleid en de uitvoering van het Natuurbeleid uitgebreid aan de orde geweest in Provinciale Staten. In verband met inwerkingtreding van de nieuwe wet Natuurbescherming is in november 2016 besloten over de implementatie van de nieuwe wetgeving. Na een stakeholderbijeenkomst en een 3-tal publieksbijeenkomsten is in de zomer van 2016 de kadernota voor de Natuurvisie vastgesteld en in december 2016 de ontwerp Natuurvisie. Hiermee liggen de speerpunten voor de komende jaren vast. Ook bij de kustvisie is inbreng vanuit Natuur geleverd. De waarden van de Zeeuwse natuurgebieden in de kustzone zijn van groot belang voor het beleven van onze kust. In de kustvisie is omschreven hoe we deze waarden beschermen, versterken en zorgdragen voor een optimale beleving van de natuur in de kustzone. In 2016 is ook het nieuwe stelsel voor Agrarisch Natuurbeheer via het Collectief Poldernatuur in werking getreden. Voor particulier Natuurbeheer wordt vanaf 1 januari 2017 gewerkt met Collectieven. De voorbereidingen daarvoor hebben in 2016 volgens planning plaatsgevonden.

Beleidskaders bij dit programma

Natuurbeheerplan Zeeland
Nota toegankelijkheid natuurgebieden (Natuurlijk genieten in Zeeland)
Nota Wandelnetwerk Zeeland (Ontdekkingsreis te voet over het Zeeuws platteland)
Nota Faunabeleid Zeeland
Beheerplannen "Natura 2000" (informatie provinciaal beleid, Gebiedendatabase)
Omgevingsplan Zeeland 2012-2018
Verordening Ruimte Provincie Zeeland (VRPZ)
Programma Zeeuws Platteland 2.0

Relevante speerpunten

- In 2016 treedt de nieuwe Natuurwet in werking. Eén van de verplichtingen op grond van deze nieuwe wet, is een vastgestelde Natuurvisie door Provinciale Staten. Eind 2015 start hiervoor de procedure. De inzet is een effectief en efficiënt beheer van het bestaande areaal. Vergoeding bij ingang nieuwe contracten bijgesteld naar 75% van de normkosten voor beheer. Voor Natuurmonumenten en Stichting Het Zeeuwse Landschap gebeurt dit aan het einde van de contractperiode, in 2017. Samenwerking tussen de terreinbeheerders wordt gestimuleerd.
- Vanaf 2016 is er een nieuw stelsel voor agrarisch natuurbeheer, waarbij wordt gewerkt met collectieven voor het afsluiten van overeenkomsten binnen kerngebieden ter bevordering van de stand van akker- en weidevogels.
- De Provincie is verantwoordelijk voor faunabeheer en betaalt de vergoedingen voor faunaschade aan de landbouw inclusief de daaraan verbonden kosten. In overleg en in samenwerking met de andere provincies bezien of de taxatie- en administratiekosten voor faunaschade kunnen worden beperkt.
- Door het treffen van zogenaamde herstelmaatregelen in bestaande natuurgebieden, wordt economische ontwikkelruimte gecreëerd. Naast deze opgave in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) worden ook maatregelen getroffen in de Natura2000 gebieden om de internationale doelen te halen.
- In het algemeen is de Provincie Zeeland terughoudend met nieuwe natuurontwikkeling: Zeeland beperkt zich tot de realisatie in 2027 van het in 2013 vastgelegde Robuuste Natuurnetwerk (herijkte EHS).
- Wateropgave: waterberging vindt plaats in natuurgebieden, natuurontwikkeling op slecht ontwaterde grond ontlast het watersysteem en nieuwe natuur wordt gecombineerd met de opgave voor een verbetering van de waterkwaliteit (Kader Richtlijn Water, KRW).
- Vergroten van de toegankelijkheid van natuurgebieden en de ontsluiting van het platteland via het wandelnetwerk.

Doelenboom

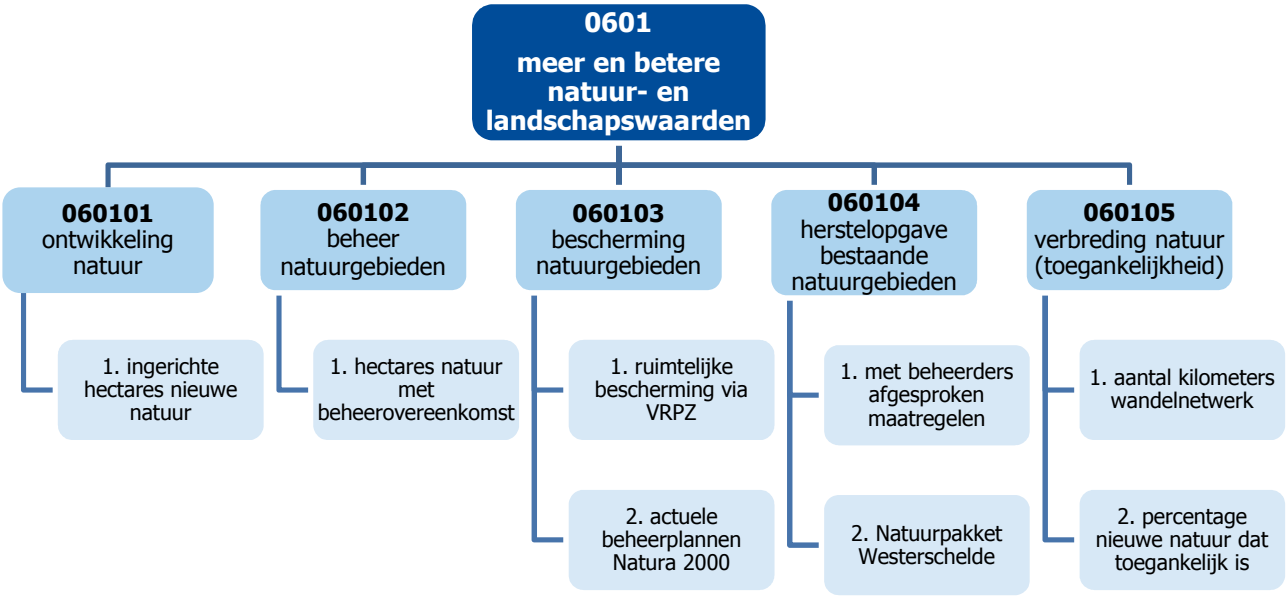

Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?

effect

0601 meer en betere natuur- en landschapswaarden
Meer en betere natuur-en landschapswaarden door ontwikkeling, beheer, bescherming, herstel en verbreding.

doelstelling

060101 natuurontwikkeling

acties

1. Ingerichte hectares nieuwe natuur.

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

In 2016 ontving de provincie extra middelen voor natuurontwikkeling van het Rijk, omdat het Rijk in 2014 en 2015 geen middelen beschikbaar had gesteld (kasschuif). Via het bestedingenplan Natuur 2016 hebben PS de doelen voor deze middelen bepaald. De middelen zijn o.a. ingezet voor realisatie van de Wallen Sluis en Braakman Zuid. Deze projecten zijn ingericht en opgeleverd. Ook de Hengstdijkse Putting (NCW project) is in 2016 opgeleverd. Via de subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap is daarnaast subsidie verstrekt voor functieverandering van 24 ha grond (van agrarisch naar natuur) en 52 hectare inrichting o.a. voor uitbreiding van de St. Laurense Weihoek, Ganzenreservaat Sinoutskerke, de Yerseke Moer en Steenovens. De geplande projecten Willempolder en Strijdersgatpolder zijn vanwege vergunningenprocedures doorgeschoven naar 2017.

De opgave is 5713 hectare natuurnetwerk in 2027, waarvan in 2015 nog 1031 hectare moest worden gerealiseerd (nieuwe natuur op de kaart van het Natuurbeheerplan), zodat ca 80 hectare natuur/jaar moet worden ingericht. Met de uitvoering van de projecten van 2016 is de restopgave nog 955 hectare per 1 januari 2017. Daarmee is 76 ha ingericht en is doelstelling gehaald.

Doelstelling

060102 beheer natuurgebieden

Acties

1. Hectares bestaande natuur met een beheerovereenkomst SNL (Subsidieregeling Natuur en Landschap).

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald

In de periode van 1-1-2016 t/m 31-12-2016 is het aantal hectares natuur met een beheerovereenkomst toegenomen van 17.216 ha naar 17.370 hectare. De toename is relatief groot, o.a. omdat de Hengstdijkse Putting en Braakman fase 2 in beheer zijn genomen.

Doelstelling

060103 bescherming natuurgebieden

Acties

1. Ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen op grond van de VRPZ.

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald

Alle gemeentelijke bestemmingsplannen worden tijdens de procedure aan de Provincie voorgelegd en daarbij vergeleken met de VRPZ. Alle natuurgebieden zijn beschermd.

2. Actuele beheerplannen Natura 2000 gebieden

Resultaten 2016

De doelstelling is niet gehaald

Nadat de Programmatische Aanpak Stikstof in de loop van 2015 definitief is geworden, kunnen de maatregelen worden opgenomen in de N2000 plannen. Voor de beheerplannen 'Zwin en Kievittepolder' en 'Drie Kreken' zijn informatiebijeenkomsten georganiseerd en de ontwerp plannen zijn in januari 2017 ter inzage gelegd, na instemming van de ministeries van EZ en I&M. De beheerplannen 'Manteling van Walcheren', 'Yerseke en Kapelse Moer' en 'Kop van Schouwen' zijn in voorbereiding. Deze zullen vanaf medio 2017 (ipv 2016) ter inzage worden gelegd.

Doelstelling

060104 herstelopgave bestaande Natuurgebieden

Acties

1. Met beheerders afgesproken maatregelen

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald

Een aantal grote (particuliere) PAS projecten, zoals de Zeepeduinen en het Watergat op de Kop van Schouwen zijn afgerond. Ook in de Manteling van Walcheren is Amerikaanse vogelkers verwijderd en de herstelmaatregelen in de Cauwers Inlaag, inlagen Westenschouwen, Inlaag 1887, de Scherpenissepolder en de Prunje zijn uitgevoerd.

Het project Meeuwenduinen in de Kop van Schouwen is wel vertraagd o.a. omdat dit gebied een archeologisch Rijksmonument betreft zodat extra vergunningen noodzakelijk bleken. De uitvoering van het project is inmiddels begin 2017 gestart.

2. Natuurpakket Westerschelde

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

- Hedwige: ontpoldering van de Hedwigepolder wordt ter hand wordt genomen. Start van de uitvoering is voorzien eind 2017, na uitspraak van de Hoge Raad inzake de cassatieprocedure. Het Interreg Project Groot-Saefthinge is goedgekeurd en van start gegaan.
- Het Zwin: Het Zwin is in maart 2016 in uitvoering gegaan. Afronding is voorzien in 2018.
- Middengebied: De werkzaamheden voor Perkpolder zijn in 2015 afgerond. Waterdunen wordt in 2018 afgerond. De buitendijkse maatregelen bij Baalhoek en Knuitershoek zijn gestart in de zomer van 2016, afronding is voorzien zomer 2017. Overige maatregelen zijn nog in voorbereiding.

Doelstelling

060105 verbreding natuur (toegankelijkheid)

Acties

1. Aantal kilometers (wandelnetwerk)

Resultaten 2016
De doelstelling is gehaald.

Het wandelnetwerk met een lengte van 2500 kilometer is onderhouden, de route is via de website ontsloten en er is bewegwijzering aanwezig.

2. Percentage nieuwe natuur dat toegankelijk is

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

De doelstelling is dat minimaal 80% van de natuur toegankelijk en/of beleefbaar is. In de praktijk is dit meer dan 90%, waarmee de doelstelling is gehaald. Bij de nieuw aangelegde natuur is de toegankelijkheid afhankelijk van het natuurbeheer. Daar waar dit plaatsvindt door begrazing is het gebied beleefbaar maar niet helemaal toegankelijk. Bij het nieuwe natuurontwikkelingsgebied Wallen van Sluis is gekozen voor beleefbaarheid van de cultuurhistorie van Sluis voor inwoners en recreanten, waarbij de wandel- en fietsroutes zijn verbeterd.

Wat heeft het gekost ?

6 Natuur en landschap (bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	63.068	35.709	28.907	6.802
baten	-34.642	-11.417	-5.442	-5.975
gerealiseerde baten en lasten	**28.426**	**24.291**	**23.465**	**826**
toevoeging reserve		3.765	3.765	
onttrekking reserve	-494	-11.164	-11.164	
gerealiseerde resultaat	**27.932**	**16.892**	**16.065**	**827**

Programma 7
Economie

Inleiding

Zeeland is een provincie waar het goed wonen, werken en recreëren is. Een gezonde economie die werk biedt aan ieder die kan en wil werken vormt hiervoor de basis. Zeeland heeft van oudsher een aantal sterke sectoren, zoals logistiek, procesindustrie, recreatie, landbouw en visserij. Die bouwen we verder uit en versterken we. Dit doen we vooral met de cofinanciering van projecten die gebruik maken van subsidies uit Europese fondsen.

In dit programma focussen we op de economische kant van het vestigingsklimaat, zoals onderwijs- en kennisinfrastructuur, de Zeeuwse arbeidsmarkt, digitalisering, startende ondernemingen, bedrijventerreinen en een Zeelandbrede marketing en promotie. Een deel van het vestigingsklimaat wordt vanuit andere beleidsterreinen beschreven (zoals ruimte en mobiliteit).

Beleidskaders bij dit programma

Economische Agenda 2013-2015 (inclusief jaarplannen)
Energie als stuwende kracht! 2013-2015 – Beleid voor Energie en Klimaat

De Economische Agenda had formeel een looptijd tot en met 2015. Voor het economisch beleid in 2016 is de Economische Agenda verlengd en is geanticipeerd op het nieuwe beleid uit het coalitieakkoord 'Krachten bundelen'.

Relevante speerpunten

- Werken aan een goed economisch vestigingsklimaat.
- Ondersteunen topsectoren waarin Zeeland uitblinkt. De Zeeuwse topsectoren zijn logistiek en procesindustrie (inclusief biobased economy en energie), landbouw, visserij en vrijetijdseconomie.

Doelenboom

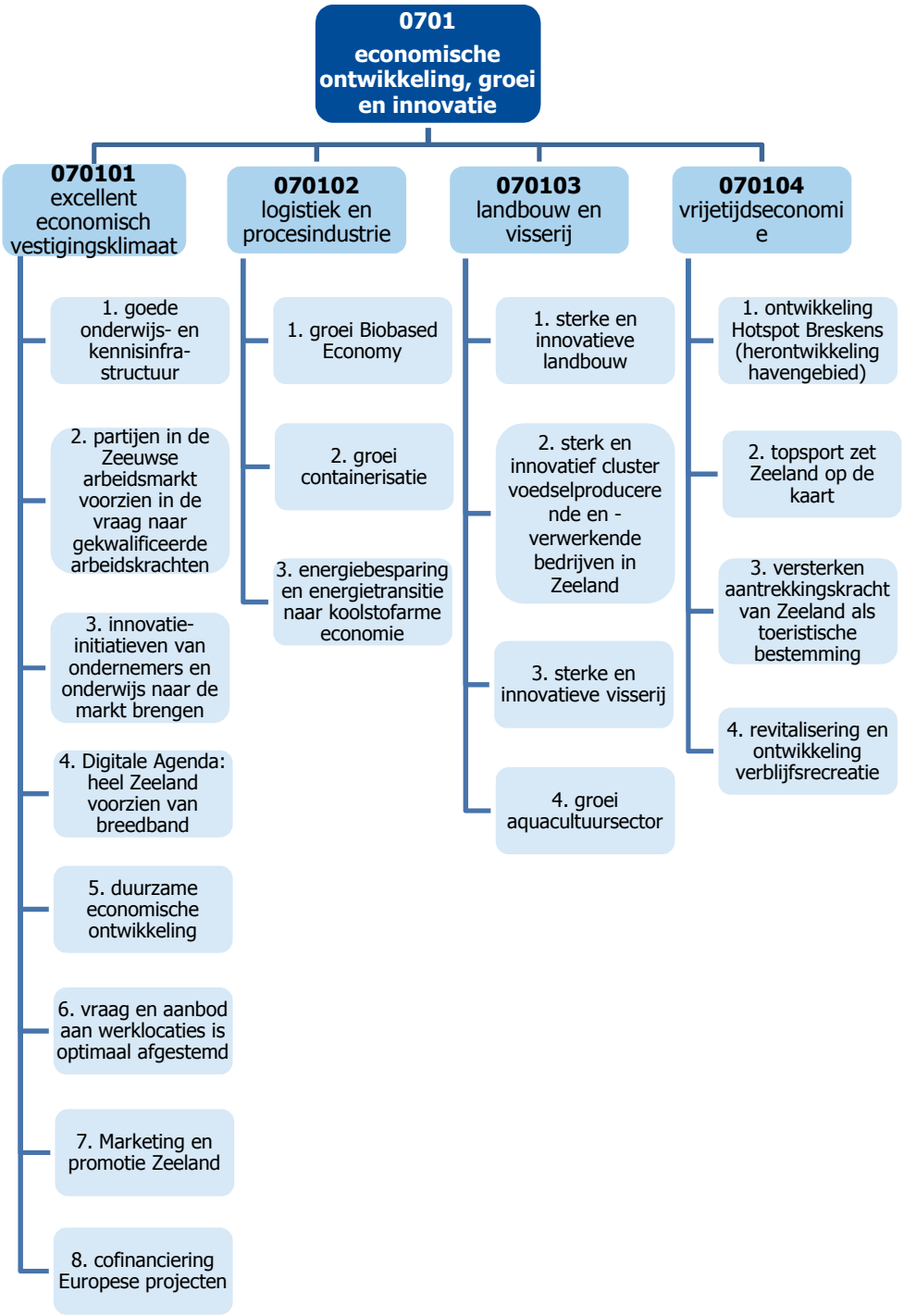
0701
economische ontwikkeling, groei en innovatie
070101
excellent economisch vestigingsklimaat
070102
logistiek en procesindustrie
070103
landbouw en visserij
070104
vrijetijdseconomie
1. goede onderwijs- en kennisinfra-structuur
2. partijen in de Zeeuwse arbeidsmarkt voorzien in de vraag naar gekwalificeerde arbeidskrachten
3. innovatie-initiatieven van ondernemers en onderwijs naar de markt brengen
4. Digitale Agenda: heel Zeeland voorzien van breedband
5. duurzame economische ontwikkeling
6. vraag en aanbod aan werklocaties is optimaal afgestemd
7. Marketing en promotie Zeeland
8. cofinanciering Europese projecten
1. groei Biobased Economy
2. groei containerisatie
3. energiebesparing en energietransitie naar koolstofarme economie
1. sterke en innovatieve landbouw
2. sterk en innovatief cluster voedselproducere nde en - verwerkende bedrijven in Zeeland
3. sterke en innovatieve visserij
4. groei aquacultuursector
1. ontwikkeling Hotspot Breskens (herontwikkeling havengebied)
2. topsport zet Zeeland op de kaart
3. versterken aantrekkingskracht van Zeeland als toeristische bestemming
4. revitalisering en ontwikkeling verblijfsrecreatie

Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?

effect

0701 economische ontwikkeling, groei en innovatie
Economische ontwikkeling, groei en innovatie.

doelstelling

070101 excellent economisch vestigingsklimaat

acties

1. Goede onderwijs- en kennisinfrastructuur

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- In 2016 heeft de stuurgroep Campus Zeeland het Masterplan Campus Zeeland opgesteld. De Provincie Zeeland participeert in de stuurgroep. Onderdeel van Campus Zeeland is het in stand houden en versterken van een goede Zeeuwse onderwijs- en kennisinfrastructuur, die kwalitatief en kwantitatief goed aansluit bij de vraag van het bedrijfsleven. In november 2016 is het Masterplan door Provinciale Staten vastgesteld.

- De Provincie Zeeland participeert in de samenwerking rond de Kenniswerf|DOK41. In 2016 zijn 6 nieuwe bedrijven op de Kenniswerf gevestigd. Er zijn 5 nieuwe starters binnen DOK41 gekomen en er zijn 8 bedrijven uitgestroomd.

2. Partijen in de Zeeuwse arbeidsmarkt voorzien in de vraag naar gekwalificeerde arbeidskrachten.

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

Via de Zeeuwse Arbeidsmarktmonitor worden ontwikkelingen op de arbeidsmarkt gevolgd. De werkloosheid in Zeeland is in 2016 gedaald. Voor werkgevers is het daardoor soms moeilijker om personeel te vinden. Uit de Arbeidsmarktmonitor blijkt dat in de techniek het grootste verwachte tekort aan gekwalificeerd personeel zit. Vanuit het 3O overleg (waarin wordt samengewerkt tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid) is o.a. ingezet op het voorzien in de vraag naar voldoende arbeidskrachten in deze sector. Via het Huis van de Techniek is kiezen, leren en werken in de techniek in Zeeland bevorderd.

3. Innovatie-initiatieven van ondernemers en onderwijs naar de markt brengen

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- In 2016 zijn in totaal 607 bedrijven actief betrokken geweest bij innovatieprojecten (doelstelling was 400 bedrijven). Door NV Economische Impuls zijn 481 bedrijven actief betrokken bij innovatieprojecten. Hiervan hebben 269 bedrijven succesvol gebruik gemaakt van een 'financieel instrument'. Bij de Smart Services Boulevard zijn 126 bedrijven en organisaties betrokken geweest bij een innovatief project. De activiteiten binnen DOK41 worden verantwoord onder doelstelling 070101.

- Er zijn diverse initiatieven op het gebied van innovatiestimulering gesteund:
  - Voor de dertiende maal is de innovatieprijs Emergo georganiseerd. De prijs is gewonnen door Bever Innovations uit Zierikzee. Bij de uitreiking tijdens de Contacta waren tientallen ondernemers en belangstellenden aanwezig.
  - In samenwerking met de Kamer van Koophandel hebben we in Goes het ZZP Evenement georganiseerd. Hier waren ruim 150 ZZP'ers bij aanwezig.

- Voor de tweede maal is de Zomerondernemer door de Provincie ondersteund. Gedurende de zomervakantie zijn 21 Zeeuwse jongeren een eigen bedrijf begonnen en hebben zo ervaren wat het ondernemerschap inhoudt. Daarbij konden zij terugvallen op professionele begeleiding.
- In 2016 is gestart met een campagne om crowdfunding in Zeeland te stimuleren. Er zijn acht ondernemers begeleid bij hun project door het crowdfunding adviesbureau Douw&Koren.

4. Digitale Agenda: heel Zeeland voorzien van breedband

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

In maart 2016 is een Actieplan Digitale Agenda opgesteld. De ambitie is dat er in Zeeland een dekkend vast-draadloos netwerk gerealiseerd wordt door marktpartijen. De acties zijn erop gericht dat alle adressen zich kunnen laten aansluiten en dat er voldoende kritische massa (klanten) gemobiliseerd worden. Marktpartijen zullen en kunnen immers alleen investeren als er een financieel-economisch rendabele businesscase gemaakt kan worden. Het actieplan kende twee stappen, welke beide in 2016 opgepakt zijn.

- In stap 1 zijn, o.a. in samenwerking met Impuls, in 8 gemeenten initiatieven opgestart en gestimuleerd om lokaal vraag te organiseren. In Sluis en Schouwen-Duiveland heeft dit in 2016 geresulteerd in de bouw van netwerken. Ook in Noord-Beveland is in 2016 een netwerk gebouwd op initiatief van de Energiek Cooperatie Noord-Beveland. Daarnaast is als onderdeel van stap 1 het aantal witte adressen nauwkeurig in beeld gebracht. Uit dit onderzoek bleek dat in plaats van de eerdere 12.000 er in Zeeland 8.947 witte adressen zijn. Deze inschatting geeft een nauwkeuriger beeld, omdat bij deze analyse medewerking is verleend door DELTA.
- In stap 2 is een subsidieregeling ontworpen en per 1 november 2016 in werking gesteld. Doel van deze regeling is om het aansluiten van adressen op hoogwaardige breedband verbindingen te versnellen. De realisatie van een Zeeland dekkend vast-draadloos netwerk komt daarmee op korte termijn binnen handbereik. Per brief zijn Provinciale Staten in oktober 2016 over deze subsidieregeling geinformeerd.

5. Duurzame economische ontwikkeling

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- De Zeeuwse Milieufederatie heeft binnen Vitaal Sloe- en Kanaalzone het initiatief genomen om - samen met Zeeland Seaports en PORTIZ én ondersteund door Provincie Zeeland - te komen tot een Duurzaamheidsambitie Zeeuwse havens 2030. Het convenant kent twee kwaliteitsindicatoren op het gebied van circulaire economie. Daarnaast is de ZMf (mede) initiatiefnemer voor het (Zeeuwse) SER advies 'transitie naar een circulaire economie'. De projectgroep Vitaal Sloe- en Kanaalzone fungeert als een 'Community of Practice' voor de circulaire economie voor de industriële bedrijven.
- Het stimuleren van de circulaire economie via de bouwlijn krijgt vorm via het innovatiegericht inkopen. Hiervoor is, met name om kennis op te doen, deelgenomen aan de 'begeleidingsgroep Emergis'. Ingezet wordt nu de sloop van het Rijkswaterstaatgebouw parallel te laten lopen met de – deels – nieuwbouw van het Emergis gebouw. Dit is een zeer leerzaam en innovatief project.
- Recreatieondernemers hebben, samen met Impuls en met steun van de Provincie, meegedaan aan een kennistraject met MVO Nederland én gaan daadwerkelijk bouwen in 2017 – 2018 (onder andere autarkische woningen).

- Ondernemers worden gestimuleerd om met circulaire economie aan de slag te gaan én studenten/leerlingen (van Scalda, HZ en UCR) worden 'klaargestoomd' voor de Zeeuwse arbeidsmarkt van de toekomst. We bouwen de samenwerking met het Zeeuwse onderwijs verder uit.
- Switch coördineerde de landelijke campagne 'Fietsen scoort', hieraan deden 26 Zeeuwse bedrijven mee. Voor MKB-bedrijven zijn acht bijeenkomsten over duurzaam ondernemen, circulaire economie en sociaal ondernemen georganiseerd door Switch (onder andere in samenwerking met en voor leden van Bouwend Zeeland, Kwaliteitskring Zeeland, Zeeland Business Netwerk en Ondernemersvereniging Schouwen-Duiveland).

6. Vraag en aanbod aan bedrijventerreinen is optimaal afgestemd

Voor de resultaten in 2016 wordt verwezen naar doelstelling 040101 (programma 4, Ruimtelijke Omgeving), subdoel 1.

7. Marketing en promotie Zeeland

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

- De in 2015 samen met VVV Zeeland en NV Economische Impuls Zeeland ontwikkelde merkstijl is in 2016 veel gebruikt om Zeeland als Land in Zee te positioneren. Dit is o.a. gedaan in samenwerking met diverse evenementen zoals Prinsjesfestival in Den Haag, Four Freedom Awards uitreiking in Middelburg, Vestrock in Hulst, Cuisine Machine in Vlissingen en de Kustmarathon. Daarnaast is een start gemaakt met het bundelen van krachten in typisch Zeeuwse sectoren (water, food, wind op zee) met als doel de (economische) positie van Zeeuwse bedrijven en instellingen verder te versterken.
- NV Economische Impuls Zeeland heeft in 2016 door haar acquisitieactiviteiten en Investor Development strategie tien bedrijfsvestigingen gerealiseerd (doelstelling was 15 nieuwe bedrijfsvestigingen). Dit leverde in totaal bijna 140 arbeidsplaatsen op (het gemiddeld aantal nieuwe arbeidsplaatsen over de laatste vijf jaar is 350 per jaar). De activiteiten vinden, vanuit het oogpunt van communicatie, marketing en promotie, plaats onder de noemer 'Invest in Zeeland'. Met het oog op internationale acquisitie was Zeeland in november 2016 gastheer van de Invest in Holland Masterclass.

N.B.: toeristische promotie valt in de begroting onder doelstelling 070104 vrijetijdseconomie (subdoel 3) en de acties voor Zeeland als relevante bestuurlijke eenheid zijn opgenomen onder programma 1, doelstelling 010103 (regionale samenwerking).

8. Cofinanciering Europese projecten

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- In 2016 zijn er voor de programma's OP-Zuid, Interreg Vlaanderen-Nederland en Twee Zeeën, Interreg North West Europe, Interreg Noordzee regio en Interreg Europe in de verschillende thema's openstellingen geweest. Vanuit Zeeland zijn hiervoor door verschillende organisaties projecten ingediend en gehonoreerd. Voorbeelden hiervan zijn Smart Tooling in Interreg Vlaanderen-Nederland en Oosterschelde Tidal Power in OPZuid. Aan de Zeeuwse projecten is in 2016 voor €1.140.000,- aan cofinanciering verleend in de verschillende Europese programma's. De Provincie Zeeland zet actief in op het stimuleren van het optimaal benutten van Europese middelen, door middel van informatiebijeenkomsten, adviesgesprekken en participatie in de Europese programma's. Voor de komende periode zijn diverse projectideeën in voorbereiding.
- Verder zijn bijdragen verleend aan het opzetten van een monitoringssysteem ten aanzien van de neerslag van Europese subsidiebijdragen in Zeeland, aan technische bijstand van de

programma's en een cofinancieringsbijdrage aan het programma MIT Zuid. Aan alle activiteiten is in totaal een bedrag van € 2.673.000,- verleend.

- Voor het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij kunnen Zeeuwse partijen aanvragen indienen bij het Rijk. Provincies zijn hierbij niet betrokken en hebben hier ook geen invloed op.
- Het POP-3 programma is inmiddels operationeel en in 2016 zijn er zes openstellingen gerealiseerd. Alleen voor de openstelling(en) van de Jonge Landbouwers regeling (JOLA) onder POP-3 is er aanspraak gemaakt op het Cofinancieringsbudget Europese projecten. Voor de subsidietoekenningen voortvloeiend uit de openstelling van de JOLA van maart 2016 is er vanuit het Cofinancieringsbudget Europese Projecten € 80.000 bijgedragen.

doelstelling

070102 logistiek en procesindustrie

acties

1. Groei biobased economy

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- Ontwikkeling, teelt en verwaarding van groene grondstoffen:
  - Door Biobased Innovations Garden Rusthoeve zijn inspiratiesessies, vervolgonderzoeken en verkenning naar kleinschalige bioraffinage uitgevoerd.
  - Het project zuivering proceswater door algen bij Yara is in 2016 afgerond. De resultaten zijn dermate positief dat Yara een aantal vervolgstappen overweegt.
  - Biobased infra: In 2016 is een tweede proefvak lignine asfalt aangelegd, een prototype geluidswal geplaatst van lichtgewicht vezelbeton (olifantsgras) en een verkenning uitgevoerd naar raffinage van bermmaaisel.
- Vergroening van de procesindustrie: subsidie toegekend aan NV Economische Impuls en Kamer van Koophandel t.b.v. biobased en circulaire voucherregeling (in 2016 gestart).
- Om de Biobased Innovations Garden Rusthoeve in 2017-2019 voort te kunnen zetten is in 2016 het project Growing a Green Future bij Interreg Vlaanderen-Nederland toegekend (met cofinanciering van de Provincie Zeeland).
- Het Centre of Expertise Biobased Economy heeft een internetcursus (MOOC) Business Development in the Biobased Economy ontwikkeld, met steun van de Provincie Zeeland.
- Het project Grenzeloos Biobased Onderwijs is gehonoreerd bij Interreg Vlaanderen-Nederland. Het doel van dit project is om voor het grensoverschrijdend topcluster BBE meer en beter gekwalificeerd personeel op te leiden.
- In 2016 zijn middels het InnoGo Biobased programma via Impuls 2 nieuwe biobased bedrijven begeleid en hebben 2 nieuwe biobased bedrijven een lening ontvangen. Hiermee komt het totaal aantal verstrekte InnoGo Biobased leningen in de periode 2013-2016 op 13 bedrijven en het aantal begeleide biobased bedrijven in die periode op 15 stuks.
- Stichting Biobased Delta heeft in 2016 voortgang geboekt op drie grote programmalijnen (Redefinery, Sugar Delta en Bio-aromaten), internationale profilering middels bezoek aan congressen en symposia, ondersteuning en verbinding van de regionale MKB agenda's van de drie provincies en communicatie-uitingen en lobby. St.BD verantwoordt haar activiteiten middels een jaarverslag 2016 dat gaandeweg 2017 op www.biobaseddelta.nl geplaatst zal worden.
- Vanaf 1 januari 2016 wordt voor iedere aanbesteding van de Provincie Zeeland het biobased inkoopmodel doorlopen en is het streven om elk jaar minimaal 3 trajecten succesvol af te ronden. Voor 2016 waren dat binnen de Tractaatweg biobased geotextiel, een biobased verankeringssysteem voor bomen, biobased halfverharding en een pilot voor biobased regelkasten (VRI en OV kasten). In januari 2016 heeft de Provincie Zeeland een markt georganiseerd voor inkopers van (Zeeuwse) overheden met allerlei biobased producten. Er is een verkenning uitgevoerd naar mogelijkheden om één bestand te realiseren voor inkopers met biobased producten en ondernemers.

2. Groei containerisatie

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

- In 2015 is de businesscase afgerond. De businesscase heeft tot gevolg gehad dat de samenwerking tussen Zeeland Seaports (ZSP), de Provincie en Impuls is verbeterd. De samenwerking wordt als zodanig wel voortgezet. ZSP en de Zeeuwse bedrijven zijn nu aan zet om containerstromen via de Zeeuwse haven te laten lopen. Dit is een zeer complexe activiteit, omdat daar meerdere partijen bij betrokken zijn (rederijen, producenten, logistieke bedrijven enzovoort).
- De doelstelling dat het volume overgeslagen containers in de zee- en binnenvaart in het Sloegebied en de Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone in 2016 is gestegen tot 400.000 TEU (Twenty-foot Equivalent Unit) is niet gehaald. In 2016 werd 199.000 TEU overgeslagen, waarvan 155.000 TEU in de binnenvaart en 44.000 TEU in de zeevaart werd vervoerd.
- In 2016 zijn wel enkele goede resultaten behaald, waaronder:
  - Zeeland Connect faciliteert bijeenkomst uiensector voor Vlissingen-concept wat heeft geleid tot extra verladers en dus lading op binnenvaart en zeevaart CMA CGM dienst.
  - Wekelijkse lijndienst Starreefers tussen Vlissingen en Ecuador, Peru en Rusland.

3. Energiebesparing en energietransitie naar koolstofarme economie

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- Energie uit water:
  - De eerste Getijdencentrale Oosterscheldekering is in november 2015 geopend (1.25 MW) en heeft in 2016 duurzame energie opgewekt. In 2016 heeft het project een OP Zuid subsidie en provinciale cofinanciering ontvangen ten behoeve van een tweede getijdencentrale in de Oosterscheldekering.
  - Het Tidal Technology Centre Grevelingendam: Rijkswaterstaat is in 2016 gestart met de ombouw van de Flakkeese Spuisluis, de watergebonden werkzaamheden zijn in 2016 afgerond. De projectleider BT-projects heeft in 2016 diverse vergunning- en subsidieaanvragen ingediend. Er zijn al 2 subsidieaanvragen in 2016 gehonoreerd (OP Zuid en DEI), (ruim de helft van de benodigde subsidie), uitsluitsel andere aanvragen in 2017.
  - Getijdencentrale Brouwersdam (GCBD): het haalbaarheidsonderzoek laat zien dat een getijdencentrale haalbaar moet zijn mits overheid zorgt voor herstel getij in het Grevelingenmeer. December 2016 heeft minister I&M besloten geen geld (75 miljoen) vanuit Deltafond te reserveren voor het creëren van een gat in de Brouwersdam (amendement Smalling). Wordt doorgeschoven naar nieuwe kabinet.
- Wind op Zee: Er is geen actieve rol voor de Provincie, omdat het Rijk hier de regierol heeft. ZSP vervult een belangrijke rol als "Offshorehaven Wind op Zee". In 2016 zijn de twee tenders afgerond van het windpark Borsele. Dong Energy en een consortium van Shell, Van Oord, Eneco en Mitsubishi/DGE hebben de biedingen gewonnen.
- Energiebesparing in de gebouwde omgeving: Provincie heeft consortium van ZMF, Zeeuwind en Zeeuws Klimaat Fonds verder ondersteund bij het opzetten van het Energieservicepunt Zeeland. Het Energieservicepunt Zeeland is hét platform voor lokale duurzame energie-initiatieven op het gebied van lokale duurzame energie en energiebesparing en biedt deze energie-initiatieven ondersteuning in elke fase. De provincie werkt mee aan een Zeeuws energieakkoord waarin ambitie wordt vastgelegd om voor 2045 alle particuliere woningen energieneutraal te krijgen. De provinciale organisatie is klimaatneutraal, niet 'groene' energie wordt gecompenseerd via het Zeeuws Klimaatfonds (die compenseren in Zeeuwse initiatieven).

- Smart Delta Resources: We ondersteunden in 2016 het platform Smart Delta Resources (SDR) zowel financieel als via onze deelname aan de SDR-board. Smart Delta Resources ontwikkelt businesscases om slimme verbindingen te leggen voor energie en grondstoffen tussen energie intensieve bedrijven. In 2016 is met name een waterstofsymbiose tussen Dow, Yara en ICL-IPO verder ontwikkeld en een green deal ondertekend.
- PORTIZ, de ZMF en Zeeland Seaports hebben een visie op de verduurzaming van het Zeeuwse industrieel logistiek complex met concrete doelen geschreven, getiteld "Ambitie 2030 Duurzaamheid werkt!". Een van de 6 thema's is klimaatverandering en energie, voor dit thema is als doel gesteld: 40% CO2-emissiereductie in vergelijking met 2005 in 2030. De Provincie heeft de ambitie mede ondertekent, zij stimuleert, ondersteund en faciliteert PORTIZ, ZMF en ZSP in de uitvoering van de ambities.
- In het kader van de greendeal restwarmtebenutting zijn in 2016 subsidieaanvragen ingediend voor twee restwarmteprojecten, te weten het project restwarmtekoppeling LambWeston Meijer met Wiskerke Onions en het project stoomrecompressie Dow.
- Er is opdracht gegeven voor het opstellen van een breed gedragen warmteplan, een visie hoe de gebouwde omgeving in de toekomst verwarmd kan worden.

Doelstelling

070103 landbouw en visserij

acties

1. Sterke en innovatieve landbouw

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- De samenwerking in de agro en food sector is in 2016 formeel bekrachtigd door het verlenen van een subsidie aan Agro Food Centrum Colijnsplaat. Hiervoor worden een drietal activiteiten uitgevoerd, te weten het opzetten van een breed netwerk Smart Farming, ketenontwikkeling rondom new Food (opzetten van ketens rondom teelten uit de biobased garden) en climate economy. Bij climate economy gaat het om de landbouw als oplossing van het klimaat en energievraagstuk. Behalve energieproducente kan de landbouw ook een grote rol spelen in energiebesparing en het opslaan van CO2 in de bodem.
- Specifiek voor de teelt van alternatieve eiwitbronnen hebben we in 2016 een praktijkproef Sojateelt mede mogelijk gemaakt. Op een aantal locaties in Zeeuws Vlaanderen is ervaring opgedaan met het telen van Soja. De resultaten zijn dermate positief dat nagedacht wordt over opschaling.

2. Een sterk en innovatief cluster van voedselproducerende en voedselverwerkende bedrijven in Zeeland

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

De Stichtingen Foodport Zeeland en Lekker Regionaal Product Zeeland zijn in 2016 samen opgegaan in de Stichting Fooddelta Zeeland. Doelstelling is het bevorderen van groei in productie, verwerking, handel en consumptie van foodproducten in Zuidwest Nederland. In 2016 is gestart met een drietal grote onderpen, te weten de Dutch Agrifood Week, hergebruik van primaire en secundaire tarra en big data in de foodsector. Deze initiatieven zullen de basis vormen voor de ontwikkeling van het cluster in de komende jaren.

3. Sterke en innovatieve visserij

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Onder trekkerschap van de Provincie is samen met betrokken ondernemers de Uitgangspuntennotitie Schelpdierkweek Veerse Meer opgesteld en is de vergunningaanvraag bij het ministerie van Economische Zaken (EZ) ingediend. De vergunning is inmiddels verleend. Gezamenlijk met ondernemers en het ministerie EZ is een Plan van Aanpak Oestercultuur opgesteld. In samenwerking met deze partijen wordt aan de implementatie ervan gewerkt. De opstelling en implementatie van een Kennis- en innovatieagenda voor de Mosselcultuur is door ons ondersteund en aan de agenda wordt momenteel uitvoering gegeven.

4. Groei aquacultuursector

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- Diverse projecten zijn in uitvoering genomen (Tongkweek Ja-natuurlijk, Nieuwe Zeeuwse Zilte Kansen). De ontwikkeling van de binnendijkse aquacultuur gaat door, zowel qua kennisontwikkeling als qua ondernemersinitiatieven. Zo is AquaVlan 2, waarbij HZ Delta Academy als Zeeuwse partner betrokken is, inmiddels gehonoreerd in het kader van Interreg. Daarnaast is de bouw van een viskwekerij bij Colijnsplaat begonnen en zijn diverse ondernemers op commerciële basis aan de slag met de kweek van vis, zagers, zilte gewassen en schelpdieren.
- De meeste gemeenten die na de vaststelling van het Omgevingsplan hun bestemmingsplannen voor het landelijk gebied hebben geactualiseerd, hebben een passende regeling opgenomen die aansluit bij het stimulerend beleid voor aquacultuur. De regelingen in het gemeentelijk beleid bieden in ruimte mate mogelijkheden voor de gewenste ontwikkeling van aquacultuur.

Doelstelling

070104 vrijetijdseconomie

acties

1. Ontwikkeling Hotspot Breskens (herontwikkeling havengebied)

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

- Het derde taxatierapport havengebied Breskens, in opdracht van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), is eind derde kwartaal opgeleverd, waarna RVB in vierde kwartaal een prijsaanbod voor overname deed aan de gemeente Sluis. De onderhandelingen tussen RVB, gemeente Sluis en ontwikkelaars lopen nog. Dit door het RVB geïnitieerde traject heeft er echter voor gezorgd dat er in 2016 niet concreet kon worden gestart met de uitvoering van de plannen. Provinciale Staten hebben ingestemd met het doorschuiven van het voor Breskens gereserveerde budget van €1 miljoen binnen de bestemmingsreserve naar 2017.
- Achter de schermen is verder werk gemaakt van het aanscherpen van het bestemmingsplan, verdere verfijning plannen Visserij Experience, verdere afspraken met aanwezige ondernemers in het gebied. De Provincie had hierbij m.n. een adviserende rol m.b.t. onder meer bestemmingsplannen, regionale woonafspraken/recreatief wonen, mogelijkheden Veerhaven.
- In opdracht van de Provincie Zeeland heeft Ecorys een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de kans van slagen op het realiseren van een volwaardige OV-verbinding langs de kust van Zeeuws-Vlaanderen, met aansluiting op de Belgische kusttram. Met dit onderzoek wordt

uitvoering gegeven aan een motie, die Provinciale Staten op 9 november 2015 hebben aangenomen. De uitkomsten worden begin 2017 verwacht.

2. (Top)sport zet Zeeland op de kaart

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

- In 2016 is een vervolg gegeven aan de ingezette lijn voor de profilering van Zeeland als Land in Zee. De keuze voor (beach-, wieler-, watersport) als speerpuntsporten wordt zowel binnen als buiten Zeeland herkent en erkend. Het jaar 2016 was na het topjaar 2015 (met finish Tour de France) een wat minder jaar qua evenementen. Het uitvallen van of niet naar Zeeland gaan van een aantal grote evenementen (Ronde van Zeeland, ENECO-tour, WPC) betekende minder internationale exposure. Dit gat kon in 2016 niet worden gevuld.
- Via het kernsportplan werden sporttalenten in 2016 ondersteund in hun ontwikkeling. De inzet is gericht op generieke competenties zoals kracht, coördinatie etc. Er vindt bewust geen directe financiële ondersteuning plaats.
- In 2016 werd verder inhoud gegeven aan de vorming van de internationale hotspot Brouwersdam als centrum voor moderne watersporten zoals freestyle windsurfen.
- Voor evenementenorganisaties werden kennissessies georganiseerd (over o.a. social media) en gewerkt aan de verbreding van de evenementen (met side-events). Evenementen kregen daardoor een solidere basis en meer regionaal draagvlak.

3. Versterken van de aantrekkingskracht van Zeeland als toeristische bestemming

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- Strategische marktbewerking en promotie: In 2016 is wederom invulling gegeven aan een integrale toeristische marketingcampagne door VVV Zeeland, onder andere door meer dan 450 spotjes op de landelijke TV en een internationale marketingcampagne in België en Duitsland in samenwerking met het NBTC. Het aantal bezoekers op de website vvvzeeland.nl is gestegen naar 3 miljoen. Er zijn inmiddels 194 modules van het Zeeuws Informatie Distributie Systeem (ZIDS) in werking. Ook zijn er 100.000 ZeelandPassen verkocht aan ondernemers en gasten.
- Kennisontwikkeling en transfer: Ter ondersteuning van beleid verzamelde, ontwikkelde, vertaalde en communiceerde het Kenniscentrum cijferbronnen rondom de vrijetijdseconomie o.m. via leaflets, economische monitor, (wekelijkse) kennisupdate via website en blog, themapublicaties en de organisatie van de Toeristische Ontmoetingsdag. Ten behoeve van ondernemers in de sector werden online modules rondom gastvrijheidseconomie ontwikkeld en geïmplementeerd, werd een aantal sessies georganiseerd tussen natuurorganisaties en recreatieve ondernemers om te komen tot nieuwe samenwerking c.q. producten/arrangementen; werd de evenementenmonitor verder uitgetest in de praktijk. Er is gewerkt aan de realisatie van een innovatietoolkit voor ondernemers die vanaf 2017 beschikbaar komt. Het dashboard van de Zeelandpas is verder ontwikkeld als onderdeel van de Digitale Zeeland Experience. Er is gestart met consumentenonderzoek en gegevensverzameling rondom toeristische mobiliteit om dit concept verder invulling te kunnen geven in Zeeland. Tenslotte is een database gerealiseerd met aanbod van verblijfsrecreatie-eenheden, die vanaf nu kan worden gemonitord.
- Ketensamenwerking: In 2016 heeft de ketensamenwerking tot de volgende resultaten geleid: er is een nieuwe opzet gerealiseerd voor het stimuleren van het pontjesnetwerk; het ondernemersinitiatief voor een zonnetrein in Zeeuws-Vlaanderen is mede met steun van de provincie opgestart; de ZeelandApp is vernieuwd en er is een route functionaliteit aan toegevoegd; de Zeelandpas is nu ook in Terneuzen en Tholen uitgerold en in Zeeuws-Vlaanderen

is de Zeelandpas doorontwikkeld; de ketensamenwerking heeft geleidt tot het goedkeuren van het Europese project Profit waardoor ondernemers met big data en lokaal DNA aan de slag kunnen gaan met product innovatie; op het gebied van innovatie is tevens gestart met de pilot van het aanjaagprogramma innovatie gericht op ondernemers in de verblijfsrecreatie sector; eind 2016 is de Europese aanvraag SAIL goedgekeurd waarbinnen nieuwe verdienmodellen voor ondernemers op het raakvlak van gezondheid en toerisme worden ontwikkeld.

4. Revitalisering en ontwikkeling verblijfsrecreatie

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

- In het kader van de concept Kustvisie zijn afspraken gemaakt voor een minimaal kwaliteitskader voor recreatieve ontwikkeling. Daarnaast is het aanjaagprogramma innovatie in de concept Kustvisie als actie opgenomen om kwaliteitsverbetering en innovatie op de bestaande bedrijven te stimuleren.
- Naar aanleiding van afspraken die gemaakt zijn voor de Kustvisie is gestart met een proeftraject voor het aanjaagprogramma innovatie. Het programma omvat intake gesprekken, adviesvouchers en bij complexe vragen inzet van een expertteam. Dit alles om kwaliteitsverbetering en innovatie in de sector te stimuleren. Als in het eerste kwartaal van 2017 blijkt dat het aanjaagprogramma tot positieve resultaten leidt dan wordt een uitrol voorgesteld.
- Het project Brouwerseiland is afgelopen jaar voortgezet. Er is overeenstemming bereikt over de pachtprijs van de grond. Het ontwerp bestemmingsplan heeft ter inzage gelegen.

Wat heeft het gekost ?

7 Economie

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	12.577	18.275	14.420	3.855
baten	-27	-470	-1.014	544
gerealiseerde baten en lasten	**12.551**	**17.805**	**13.405**	**4.400**
toevoeging reserve				
onttrekking reserve	-1.028	-1.000	-1.000	
gerealiseerde resultaat	**11.522**	**16.805**	**12.405**	**4.400**

Programma 8
Mobiliteit

Inleiding

Mobiliteit is vanuit het oogpunt van leefbaarheid en vestigingsklimaat een voorwaarde voor het goed functioneren van de samenleving. Het zorgt ervoor dat mensen kunnen werken, dat bedrijven goederen ontvangen, dat familieleden elkaar bezoeken, dat mensen voorzieningen bereiken en biedt een manier om de omgeving te beleven. Mensen zorgen grotendeels voor hun eigen mobiliteit. Overheden staan in voor een systeem van infrastructuur en collectieve mobiliteitsvoorzieningen van voldoende kwaliteit.

De afgelopen decennia was er veel aandacht voor uitbreiding van de infrastructuur. De bevolking en welvaart groeiden snel en daarmee ook de mobiliteitsbehoefte. De komende jaren ligt de nadruk meer op kwaliteit in de zin van betrouwbaarheid (voorspelbare reistijden voor personen en goederen), snelheid (voor functionele verplaatsingen) en veiligheid (op weg naar nul vermijdbare verkeersslachtoffers blijft uitgangspunt).

Daarbij moeten we rekening houden met, respectievelijk inspelen op, de veranderende samenleving. Denk aan de geografische opschaling van voorzieningen, de demografische ontwikkelingen, de innovaties in mobiliteitsoplossingen, de grotere behoefte aan flexibiliteit en een samenleving die meer vanuit eigen kracht wil werken aan maatschappelijke opgaven.

Voor het concreet invullen van deze uitdaging, is op 15 juli 2016 een nieuwe beleidsmatige basis gelegd met het vaststellen door Provinciale Staten van het nieuwe Mobiliteitsplan Zeeland, bestaande uit een mobiliteitsvisie (Horizon 2028) en een mobiliteitsprogramma (Horizon 2019, huidige collegeperiode). Centraal uitgangspunt is het benaderen van de mobiliteitsopgaven vanuit het perspectief van de maatschappelijke activiteiten. Een vraaggerichte insteek dus, die we uitwerken in drie programmalijnen: bedrijvigheid' (bijvoorbeeld veilige truckparkeervoorzieningen), 'beleven' (zoals stimuleren fietsgebruik toeristen), 'wonen en leven' (bijvoorbeeld innovatie vervoersconcepten voor het platteland). Daarnaast is er een basiskwaliteit in de vorm van de programmalijn 'Sterke netwerken', waar het gaat om investeren in verbetering van het regionaal (hoofdwegen)net, gericht op doorstroming en verkeersveiligheid ('vlot en veilig'). Om deze beleidsambities te verwezenlijken is samenwerking met alle belanghebbende partijen een voorwaarde – samenwerking gericht op extra uitvoeringskracht en om te komen tot werkelijk integrale oplossingen. In de geest van dit nieuwe beleid is er voor 2016 een jaarprogramma opgesteld met concrete acties per programmalijn. Dit om een vliegende start te realiseren. We kunnen vaststellen dat dit ook daadwerkelijk is gelukt. Het jaar 2016 is daarmee het jaar van de omslag van een sectorale benadering per modaliteit naar een meer integrale aanpak per mobiliteitsopgave.

Beleidsnota's bij dit programma

Toelichting: Voor deze jaarrekening wordt nog gerapporteerd op basis van het oude Mobiliteitsbeleid met bijbehorende doelenboom. Zoals aangegeven is er in de programmering voor 2016 al een voorschot genomen op het nieuwe Mobiliteitsplan, waardoor in de realisatie van de acties dit beleidsplan ook al (gedeeltelijk) tot uiting komt.

Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan Zeeland – Mobiliteit op Maat, Actualisatie 2009-2015 (vastgesteld door PS op 24 oktober 2008)
Beleidsplan Openbaar Vervoer 2015-2025 – Nieuwe lijnen
Beleidsplan Goederenvervoer Zeeland 2012-2018
Beleidsplan Verkeersveiligheid 2010-2020
Integraal Beheerplan provinciale infrastructuur 2010
Beleidsplan categorisering wegennet 2010-2020

Relevante speerpunten

Ook in 2016 zijn weer stappen gezet in het bereiken van de mobiliteitsdoelen. Een bloemlezing uit de inzet en bereikte resultaten is hieronder weergegeven.

- In 2016 is een nieuw Mobiliteitsplan vastgesteld met een visie tot 2028 en een programma tot 2019. Belangrijk is de integrale aanpak op basis van vier programma's: sterke netwerken, bedrijvigheid, beleven, wonen en leven. Daarmee ligt er een up-to-date basis voor inbreng in de maatschappelijke opgaven en de investeringsagenda.
- Beleid waarbij de opgaven centraal staan, vraagt ook om een andere benadering ten aanzien van samenwerking en overleg. In 2016 hebben we een ambtelijk overleg verkeer en vervoer ingesteld met alle Zeeuwse wegbeheerders; het dient als platform voor afstemming van ambities en programmering alsmede als voorportaal van het Provinciaal Overleg Verkeer en Vervoer.
- De bestuurlijke regie op de regionale samenwerking op het gebied van verkeersveiligheid via het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ) is verbeterd. We hebben er voor gekozen voortaan te opereren in het partner-model, waarin beter kan worden samengewerkt en het collectief meer is dan de som der delen. Om hieraan invulling te geven, is een bestuurlijke kopgroep gevormd met ambassadeurs voor het aandachtsveld. Belangrijke opgave voor de kopgroep is om de bestuurlijke aandacht voor de verkeersveiligheid en daarmee de benodigde inzet van middelen te versterken. Daarnaast is een netwerk van samenwerkingspartners opgezet, die verantwoordelijkheid en middelen inbrengen voor de ontwikkeling en uitvoering van verkeersveiligheidstrajecten (van onderzoek tot projecten).
  De bestuurlijke kopgroep bestaat uit de Provincie Zeeland, Rijkswaterstaat, waterschap Scheldestromen, vertegenwoordigers van de Zeeuwse gemeenten (regio's Noord, Walcheren, Bevelanden en Zeeuws-Vlaanderen) en het Openbaar Ministerie/politie. Uiteraard hebben ook de andere partners een belangrijke rol in het te voeren beleid. Zo is afgesproken dat elk lid van de bestuurlijke kopgroep ruggenspraak houdt met de andere partners uit het betreffende gebied.
- Op enkele grote infrastructuurprojecten is voortgang geboekt: De verdubbelde Sloeweg is sinds 30 juni 2016 open. Half december 2016 is door Provinciale Staten besloten om de kruising Sloeweg-Bernhardweg via een geheel ongelijkvloerse variant te realiseren. Voor de meerkosten van het project is door de minister van IenM tijdens het bestuurlijk overleg MIRT op 13 oktober 2016 een bijdrage van € 5 mln toegezegd. Het werk aan de zuidelijke ontsluiting van Goes is gestart, waarmee een jarenlang gekoesterde wens van deze gemeente realiteit wordt. In 2016 werd het aanbestedingstraject voor de verdubbeling van de Tractaatweg doorlopen, wat 22 december 2016 succesvol werd afgerond met de voorlopig gunning aan Boskalis (inmiddels definitief).
- In 2016 is door een adviesbureau een evaluatie uitgevoerd van de mate waarin het openbaar vervoer en de haltetaxi aansluiten bij de vervoersvraag. Daaruit bleek dat deze aansluiting er in grote lijnen wel is, maar dat er ook nog een optimalisatieslag nodig is, zowel binnen de OV-concessie voor enkele lijnen en perioden als voor de haltetaxi waar het gaat om de integratie met het busvervoer en de bekendheid met de reismogelijkheden en spelregels. Dit wordt in 2017 verder opgepakt.
- Op 4 november 2016 hebben Provinciale Staten ingestemd met de toekomstverkenning fietsvoetveer Vlissingen-Breskens. Gekozen is voor een scenario waarbij op de langere termijn wordt ingezet op een uurdienst met één groot schip. Tot die tijd blijven de huidige SWATH-schepen in de vaart, maar wel met een meer vraaggerichte dienstregeling. Het bepalen van het omslagpunt van de huidige dienst naar de nieuwe exploitatievorm vergt nog nadere uitwerking.
- Op 16 december hebben Provinciale Staten ingestemd met een extra impuls in 2016 en 2017 van ruim € 0,6 mln. voor verbetering van het openbaar vervoer gericht op verbetering van de toegankelijkheid van de halten, van het voorzieningenniveau op de halten (o.a. bestemd voor versterking ketenmobiliteit) en voor extra ondersteuning van buurtbusverenigingen.
- Via de landelijke OV- en spoortafel en het MIRT is fors inzet gepleegd op verbetering van het goederenvervoer en reizigersvervoer per spoor. Voor de goederenspoorlijn KGT (Kanaalzone Gent-Terneuzen) is in het BO MIRT afgesproken dat de regio - met steun van het Rijk - via een verdiepende CEF-studie (CEF = Connecting Europe Facility) nut en noodzaak van de gewenste nieuwe infrastructuur op deze verbinding verder onderbouwt. Over de VEZA-boog is afgesproken dat deze wordt meegenomen in de door Zuid-Holland gecoördineerde Corridorstudie Rotterdam-Antwerpen, die in 2017 start. Voor de Zeeuwse Lijn is intensief overleg gevoerd met NS om voor de treindienstregeling die eind 2017 ingaat, tot versnelling te komen. Voor verbetering van de positie van het Zeeuwse spoor binnen het landelijk spoornetwerk hebben we via het traject van het Toekomstbeeld OV 2040 onze stem laten horen.

Doelenboom

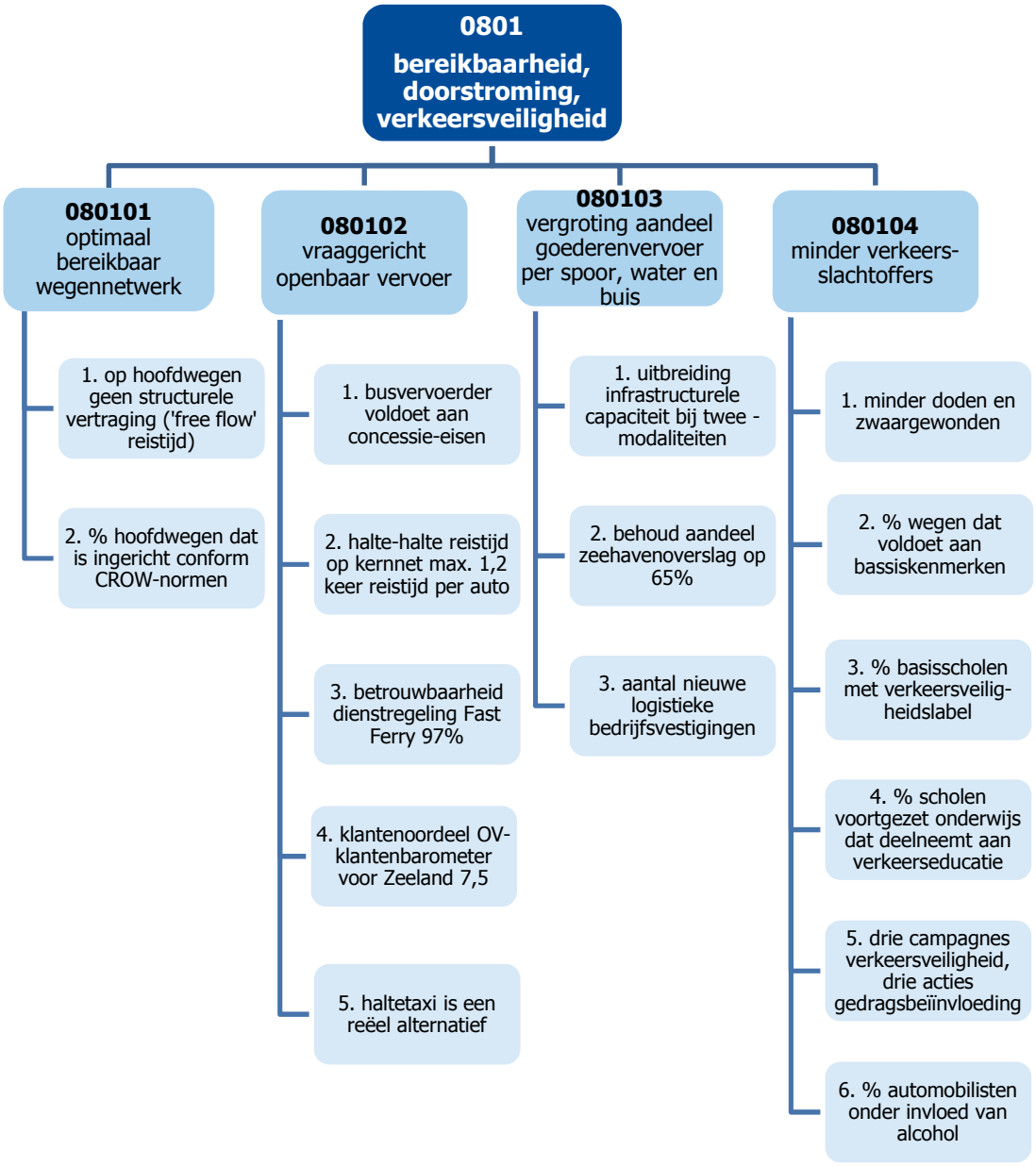
0801
bereikbaarheid, doorstroming, verkeersveiligheid
080101
optimaal bereikbaar wegennetwerk
1. op hoofdwegen geen structurele vertraging ('free flow' reistijd)
2. % hoofdwegen dat is ingericht conform CROW-normen
080102
vraaggericht openbaar vervoer
1. busvervoerder voldoet aan concessie-eisen
2. halte-halte reistijd op kernnet max. 1,2 keer reistijd per auto
3. betrouwbaarheid dienstregeling Fast Ferry 97%
4. klantenoordeel OV-klantenbarometer voor Zeeland 7,5
5. haltetaxi is een reëel alternatief
080103
vergroting aandeel goederenvervoer per spoor, water en buis
1. uitbreiding infrastructurele capaciteit bij twee - modaliteiten
2. behoud aandeel zeehavenoverslag op 65%
3. aantal nieuwe logistieke bedrijfsvestigingen
080104
minder verkeers-slachtoffers
1. minder doden en zwaargewonden
2. % wegen dat voldoet aan bassiskenmerken
3. % basisscholen met verkeersveilig-heidslabel
4. % scholen voortgezet onderwijs dat deelneemt aan verkeerseducatie
5. drie campagnes verkeersveiligheid, drie acties gedragsbeïnvloeding
6. % automobilisten onder invloed van alcohol

0802
gebruikskwaliteit van het (vaar)wegennet
080201
beheer en onderhoud van het (vaar)wegennet
1. % areaal dat voldoet aan kwaliteitsprofiel volgens monitoringprogramma

Wat gingen we daarvoor doen en wat hebben we bereikt?

effect

0801 bereikbaarheid, doorstroming en verkeersveiligheid

In Zeeland zijn functies en voorzieningen voor alle modaliteiten goed en veilig bereikbaar (dat is vervoer via weg, water, spoor en buisleiding). De verwezenlijking van die bereikbaarheid is een gezamenlijke taak voor alle bij verkeer en vervoer betrokken partijen.

doelstelling

080101 optimaal bereikbaar wegennetwerk

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

Op 15 juli 2016 is het Mobiliteitsplan Zeeland door Provinciale Staten vastgesteld. Daarmee is ook het hoofdwegennet en het nieuwe wegencategoriseringsplan vastgesteld. Naast de uitvoering van reeds geplande projecten is gewerkt aan de doorontwikkeling van de investeringsstrategie waarmee investeringen in wegen zullen worden geprioriteerd. In 2017 zal het resultaat aan Provinciale Staten worden voorgelegd. Dit bestaat uit:

- Een analysedeel met criteria hoe te komen tot een prioriteitenlijst;
- Een actualisatie van de investeringsagenda wegen met in 2017 – 2019 te realiseren Quick wins;
- Een prioriteitenlijst voor de lange termijn met uit te voeren projecten tot 2028 en verder om het provinciale wegennet veilig en volgens de huidige normen in te richten.

In 2016 is verder gewerkt aan de uitvoering. Meest in het oog springend is de afronding van de verdubbeling van de Sloeweg. Op de valreep is een besluit genomen op het knooppunt Sloeweg – Bernhardweg de zogeheten Stervariant aan te leggen. Ook heeft aan het einde van het jaar de gunning van de verdubbeling van de Tractaatweg plaats gehad. De stand van zaken van de overige projecten is verder als volgt:

- Fietspad Oud Vossemeer – Broeksedijk: het is eindelijk gelukt alle benodigde gronden te verwerven zodat dit voor de verkeersveiligheid belangrijke project kan worden; aangelegd in 2017. Ook is Molendijk bij Oud Vossemeer verkeersveilig ingericht en de snelheid is verlaagd naar 60 km/uur;
- 3e Recreatie-verdeelweg: definitief ontwerp is opgesteld; de onderzoeken die nodig zijn voor het maken van het voorontwerpbestemmingsplan zijn vrijwel allemaal afgerond;
- Fietspad Lewedorp – Arnemuiden; aanleg vindt plaats in de 2e helft van 2017;
- Rotonde bij Absdale en parallelweg Absdale – Hulst langs de N258; aanleg van de rotonde in 2017 en afhankelijk van de verwerving van gronden de parallelweg ook;
- Ovonde Ritthemsestraat bij Oost – Souburg; aanleg in 2017;
- Zuidelijke ontsluiting op de A58 bij Goes (onder regie van de gemeente Goes); de aanleg is in 2016 met provinciale subsidie gestart en zal in 2017 worden afgerond.

Projecten die verder worden voorbereid zijn de reconstructie van de N290 (Terneuzen – Terhole), de Zanddijk (N673 Yerseke – Kruiningen) en quick wins op de Deltaweg (N256 Goes – Zierikzee). Bij laatst genoemde is in 2016 een eerste deelproject uitgevoerd namelijk de sanering van een horecagelegenheid met parkeerplaats langs de Zandkreekdam. Er was sprake van een gevaarlijke invoeger en een belemmering van de doorstroming door invoegende parkeerders.

Tenslotte, ter verbetering van de vertraging bij kruisende infrastructuur (in het bijzonder tunnels, bruggen en spoorwegovergangen), is de Provincie samen met RWS Zeeland, de Westerscheldetunnel NV, het Waterschap, de Veiligheidsregio en Politie Zeeland/West-Brabant in 2016 gestart met het Zeeland-breed evalueren van de praktijk van incidentmanagement om vervolgens op basis daarvan een verbeterplan op te stellen. Voor de zomer van 2017 is dit gereed.

acties

1. er is op het Zeeuwse hoofdwegenet geen sprake van structurele vertraging als gevolg van een te hoge verkeersintensiteit en de reistijd benadert de zogeheten free-flow reistijd (ongehinderde doorgang).

   Geen actuele waarde; op basis van het nieuwe mobiliteitsbeleid en de daarbij behorende doelenboom wordt een nieuwe norm ontwikkeld voor bereikbaarheid.

2. verhoging van het percentage gebiedsontsluitings- en stroomwegen dat is ingericht conform de CROW-normen. Streefwaarde 2040: 100%

   Waarde 2016: ca. 25%.

doelstelling

080102 vraaggericht openbaar vervoer

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

Connexxion heeft de busdienstregeling afgestemd op de vraag. Als aanvulling op het als basisvoorziening voorgeschreven kernnet biedt Connexxion vervoer op maat voor de doelgroepen forenzen (spitsnet), scholieren (scholierennet) en toeristen (toeristennet). Op 19 trajecten met onvoldoende vervoervraag voor een vaste bus rijden buurtbussen. Op trajecten en/of momenten, waar geen (buurt)bus meer rijdt vanwege onvoldoende vervoervraag, kunnen reizigers een beroep doen op de haltetaxi, die voorziet in een mobiliteitsgarantie. Adviesbureau Panteia heeft eind 2016 de bus-concessie en de haltetaxi geëvalueerd en concludeert dat de doelstelling om het netwerk efficiënter te maken vanwege een teruggang in budget, is gerealiseerd. Op hoofdlijnen is een goede balans gevonden tussen het reguliere busnetwerk en de haltetaxi. Wel kan het haltetaxi-concept op onderdelen worden verbeterd. De aanbevelingen zijn input voor de nieuwe dienstregeling (ingaande eind 2017). Aanvullend op de reguliere exploitatiebijdrage is in 2016 ca. € 400.000 beschikbaar gesteld voor het oplossen van knelpunten in de dienstregeling en een pilot voor een pendeldienst van en naar het ADRZ in Goes. In december 2016 door Provinciale Staten voor 2016 en 2017 € 691.000 euro beschikbaar gesteld voor het oplossen van knelpunten rond ketenmobiliteit, voorzieningenniveau op halten, toegankelijkheid van halten en extra ondersteuning van buurtbusverenigingen.

acties

1. de bus-vervoerder voldoet aan concessie-eisen over vervoerplicht, rituitval en punctualiteit

   In 2016 heeft Connexxion voldaan aan concessie-eis over vervoerplicht (iedere passagier kon mee, of er was binnen 25 minuten vervangend vervoer). De rituitval was gemiddeld 0,2 % per maand. De punctualiteitsnorm (90%) werd nog niet gehaald; vertrekpunctualiteit was gemiddeld 81% per maand en de aankomstpunctualiteit was gemiddeld 88,4% per maand.

2. de halte-halte reistijd op het kernnet (overstappen inbegrepen) is maximaal 1,2 keer de reistijd per auto (volgens de routeplanner ANWB)

   Uit een steekproef blijkt dat deze norm in 75% van de gevallen wordt gerealiseerd.

3. betrouwbaarheid dienstregeling Fast Ferry over een heel jaar gemeten bedraagt minimaal 97%

   Betrouwbaarheid dienstregeling is de afgelopen jaren stabiel: 2013: 97,7%, 2014: 97,0%, 2015: 97,5% en 2016: 97,2%.

4. gemiddeld klantenoordeel op basis van de OV-klantenbarometer is voor Zeeland minimaal 7,5

   Volgens de OV-klantenbarometer geven de reizigers het openbaar vervoer in Zeeland gemiddeld een rapportcijfer 7,4 (7,3 voor bus en 7,7 voor de Westerschelde Ferry). Landelijk is het rapportcijfer gemiddeld 7,5.

5. de haltetaxi is een reëel alternatief voor alle reizigers voor wie busvervoer niet beschikbaar is

Streefwaarde is gerealiseerd. De haltetaxi biedt tussen kernen een mobiliteitsgarantie, op alle trajecten/momenten waar(op) voorheen een bus reed en nu niet meer. Reizigers kunnen daarvan gebruik maken tegen het openbaar-vervoerstarief, dat op basis van de kortste reisafstand in rekening worden gebracht.

doelstelling

080103 een duurzaam goederenvervoernetwerk

Resultaten 2016

De doelstelling is gehaald.

In 2016 zijn grote stappen gezet in de versterking van het goederenvervoernetwerk. In de eerste plaats op infrastructureel vlak door de afronding van de werkzaamheden aan de Sloeweg (uitgezonderd knooppunt Sloeweg-Bernhardweg), door de aanbesteding van de Tractaatweg en door het onherroepelijk worden van het Tracébesluit Nieuwe Sluis Terneuzen en daarmee het in uitvoering komen van dit Vlaams-Nederlandse project. Daarnaast zijn verdere ontwikkelingen in gang gezet:

- met de minister van I&M is de afspraak gemaakt in 2017 onderzoek naar de het goederenspoor in de Kanaalzone Gent-Terneuzen in te dienen voor Europese subsidie;
- met havenbedrijf, Zeeuws-Vlaamse gemeenten en bedrijfsleven is onderzoek gedaan naar vrachtwagenparkeren in Zeeland;
- metingen doorgaand vrachtverkeer zijn uitgevoerd, waarbij in 2017 het rapport hierover wordt gepresenteerd;
- er is samen met andere wegbeheerders een visie op verkeersmanagement opgesteld, waarbij is ingezoomd op welke wijze de betrouwbaarheid van de hoofdverbindingen over de weg kunnen worden verbeterd;
- met Zeeland Connect, Zeeland Seaports en Rijkswaterstaat zijn initiatieven genomen, o.a. via het project barge connect, om afwikkeling binnenvaart op vaarwegen en in havens te verbeteren, waardoor betrouwbaarheid van vaartijden en communicatie met bedrijven wordt verbeterd.

acties

1. uitbreiding van de infrastructurele capaciteit bij ten minste twee van de vier vervoersmodaliteiten vóór 2018

Waarde 2016: 1 De wegencapaciteit is met de opening van de Sluiskiltunnel en in 2016 de realisering van de Sloeweg aanzienlijk verbeterd. Voor de waterwegen is de capaciteit ruwweg gelijk gebleven doordat verbeteringen bij sluizencomplexen gepaard zijn gegaan met verslechteringen bij andere sluizencomplexen. Voor het spoortransport en buisleidingen zijn geen noemenswaardige capaciteitsveranderingen zichtbaar.

2. aandeel vervoer over water van zeehavenoverslag handhaven op ten minste 65% (gebaseerd op tonnage)

Waarden 2014 en 2015: 68% (bron: Zeeland Seaports)

3. aantal nieuwe logistieke bedrijven dat zich in Zeeland vestigt

Waarde 2016: De streefwaarde is niet vastgelegd. In de begroting 2017 betreft dit geen specifieke doelstelling meer, aangezien nieuwe logistieke vestigingen in de statistieken niet specifiek worden bijgehouden. De vestiging van het distributiecentrum van Alternate bij Tholen en de hoge gronduitgifte door Zeeland Seaports bevestigt de voorwaardenscheppende werking die investeringen in infrastructuur en stimulering van logistiek hebben.

doelstelling

080104 minder verkeersslachtoffers

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

Ook in 2016 is er weer hard gewerkt aan de verkeersveiligheid. Met name op de speerpunten fiets, snelheid en aandacht zijn de nodige resultaten geboekt. Zo is onder andere onderzoek gedaan naar de verkeersonveiligheid als gevolg van medegebruik op fietspaden, zijn e-bike dagen voor ouderen georganiseerd, is een uitvoerige pilot snelheid uitgevoerd, en zijn diverse campagnes op het gebied van aandacht gehouden. Niet onvermeld mag worden de zeer succesvolle fietsverlichtingscampagne! Ook in de reguliere werklijnen zijn diverse successen te benoemen Zo is het aantal deelnemende scholen aan de Verkeerseducatie Voortgezet Onderwijs (VeVO) onverminderd zeer hoog, terwijl ook het aantal basisscholen met een verkeersveiligheidslabel gestaag stijgt. Daarnaast zijn diverse infrastructurele werken uitgevoerd die het percentage wegen dat voldoet aan het BKWO verder omhoog helpt. Het aantal dodelijke verkeersslachtoffers is gelukkig weer gedaald ten opzichte van het jaar 2014. Met aantallen van 15 en 20 in respectievelijk 2015 en 2016 is dit echter nog steeds veel te hoog. Ook in 2017 zal hier zeer veel aandacht voor zijn! Last but not least is gestart met de nieuwe werkwijze door middel van het instellen van een bestuurlijke kopgroep. Deze kopgroep en de nieuwe werkwijze krijgt in 2017 meer gestalte en heeft als uiteindelijk het vergroten van de medeparticipatie door medewegbeheerders.

acties

1. aantal doden en zwaargewonden in het Zeeuwse verkeer

   De ambitie voor 2020: op weg naar nul vermijdbare verkeersslachtoffers! In 2016 is het aantal dodelijke slachtoffers 20 (2015: 16, 2014: 31, 2013: 16). Over het aantal zwaargewonden in het Zeeuwse verkeer zijn nog steeds geen betrouwbare cijfers te krijgen. Er wordt wel intensieve inzet gepleegd om tot een compleet inzicht te komen.

2. percentage van de Zeeuwse wegen dat voldoet aan de BKWO (Basiskenmerken Wegontwerp)

   Streefwaarde moeten nog worden bepaald. Waarde 2016: ca. 25%.

3. percentage basisscholen met een ZVL (Zeeuws Verkeersveiligheidslabel)

   Streefwaarde: 100% in 2020. Waarde 2016: 37% (2015: 35%, 2014: 37%, 2013: 33%).

4. percentage scholen voor voortgezet onderwijs dat deelneemt aan de VeVO (Verkeerseducatie Voortgezet Onderwijs)

   Streefwaarde: 100% in 2020. Waarde 2016: 92% (2015: 92%, 2014: 92%, 2013: 92%).

5. jaarlijks minimaal drie verkeersveiligheidscampagnes en minimaal drie sensibiliseringsacties (bewustmakingsacties)

   In 2016 zijn uitgevoerd:
   - Wij gaan weer naar school
   - Slik op de weg
   - Fietsverlichtingscampagne
   - Afleiding (door telefoneren en navigeren in het verkeer)
   - BOB-campagne winter
   - BOB campagne zomer
   - Snelheden: 'Bedankt dat je langzamer rijdt'

6. percentage automobilisten onder invloed van alcohol

Streefwaarde: bij blaastesten geen alcohol (BOB zomer/wintertoer): 95% in 2020. Waarde 2016: 83% (2015: 79%, 2014: 88%).

effect

0802 gebruikskwaliteit van het (vaar)wegennet
Zeeland beschikt over een (vaar)wegennet dat goed is ingepast in de omgeving en waarvan het beheer en onderhoud voldoet aan een van tevoren bepaald kwaliteitsniveau.

doelstelling

080201 beheer en onderhoud van het (vaar)wegennet

Resultaten 2016

De doelstelling is gedeeltelijk gehaald.

In 2016 is gestart met het opstellen van een Strategisch Asset Management plan. Dit is de eerste stap in het integreren van asset management in onze beheer- en onderhoudstaken. Hiermee krijgen we beter zicht op de verwachte prestaties van de infrastructuur, de risico's die we lopen en de kosten die ermee gemoeid zijn. Er wordt nader onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de verhardingen en kunstwerken in relatie tot de beschikbare budgetten. De eerste inzichten geven aan dat de budgetten op de middellange termijn ontoereikend zijn om het gewenste onderhoud volgens planning uit te kunnen voeren. Juist om deze uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, is het invoeren van assetmanagement voor beheer en onderhoud infrastructuur in het coalitieakkoord 2015-2019 opgenomen. Het Strategisch Asset Management Plan is de opmaat naar het integreren van asset management. Naar verwachting is deze integratie een proces van ongeveer 4 jaar. Hiermee verwachten wij de komende jaren steeds beter inzicht te kunnen verschaffen in de prestaties die wij van de infrastructuur verwachten, de risico's die wij accepteren en de kosten die hiermee gemoeid zijn. Samenwerking met de andere Zeeuwse wegbeheerders vindt plaats op diverse vlakken. Bekend is de samenwerking op het gebied van de gladheidbestrijding en openbare verlichting. Verder wordt afstemming gezocht over verkeersmanagement, consignatiediensten en groenbeheer.

acties

1. percentage areaal dat voldoet aan de eisen zoals gesteld in het gekozen kwaliteitsprofiel, volgend uit het monitoringprogramma

Wat heeft het gekost ?

8 Mobiliteit (bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	110.280	126.309	61.510	64.799
baten	-41.091	-67.444	-1.782	-65.662
gerealiseerde baten en lasten	**69.189**	**58.865**	**59.728**	**863**
toevoeging reserve	-100	-100	1.258	-1.358
onttrekking reserve	-14.374	-18.872	-18.409	-463
gerealiseerde resultaat	**54.715**	**39.892**	**42.577**	**-2.685**

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Algemene dekkingsmiddelen

Onder de noemer Algemene dekkingsmiddelen worden die provinciale baten verantwoord die de Provincie niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programma's zijn te koppelen. Het betreffen autonome inkomsten, waarvoor Provincie Zeeland de vrijheid heeft om deze middelen in te zetten voor iedere willekeurige provinciale doelstelling.
Het betreft hier de uitkering van het provinciefonds, de lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is (opcenten ijtuigenbelasting), dividend, het saldo van de financieringsfunctie en de overige algemene dekkingsmiddele1n (stelposten).

De Uitkering uit het Provinciefonds

Provincies ontvangen geld van de Rijksoverheid uit het provinciefonds. Hiermee betalen zij een deel van hun uitgaven. Provincies mogen zelf bepalen waar ze dit geld aan uitgeven. In 2016 is € 110,1 miljoen aan provinciefondsuitkering (inclusief decentralisatie uitkeringen) ontvangen.

Het huidige verdeelmodel van het provinciefonds kenmerkt zich door een grote complexiteit en een gebrek aan transparantie. De commissie Jansen is gevraagd een transparanter verdeelmodel te maken. Dit heeft in december 2015 geresulteerd in het IPO-rapport "Redelijk Verdeeld". Alle provincies hebben ingestemd met het nieuwe verdeelmodel, zo ook Zeeland. 2016 is het laatste jaar waarin met het huidige verdeelmodel is gewerkt. Op 31 januari 2017 is de Wijziging van de Financiële-verhoudingswet aangenomen in de Tweede Kamer. Daarbij is de motie van de leden Veldman en Fokke aangenomen, waardoor het Rijk heeft afgesproken om in overleg met het IPO en conform het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen, binnen twee jaar met een plan van aanpak te komen om de grondslagen van het provinciefonds te herzien. Zeeland heeft zowel bij het IPO als het Rijk aangegeven dat de Overige Eigen Middelen (OEM) gelden zo spoedig mogelijk moeten worden geactualiseerd en dringt aan op compensatie, buitenom het IPO, voor de periode dat de OEM gelden nog niet zijn geactualiseerd. Deze verdeling van de OEM gelden is gebaseerd op gegevens uit 2011 toen Zeeland nog dividend van DELTA kreeg uitgekeerd. Zeeland wordt jaarlijks voor € 10 miljoen gekort.

Opcenten Motorrijtuigenbelasting

De provincies hebben sinds 1981 de mogelijkheid om opcenten te heffen over de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting. Het Rijk stelt jaarlijks het maximale tarief per opcent vast. De actuele ontwikkeling en een verdere toelichting is opgenomen in de paragraaf provinciale heffingen.

Het verschil tussen de werkelijke provinciale opbrengst en de berekende wettelijke toegestane maximum opbrengst is de vrije belastingcapaciteit. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt de vrije belastingcapaciteit genoemd als onderdeel van de beschikbare provinciale weerstandscapaciteit

Financieringsfunctie

De Provincie Zeeland verkeert in een meerjarige leensituatie. Om het renterisico af te dekken is een SWAP afgesloten. Omdat de SWAP niet volledig werd benut in voorgaande jaren én sprake is van een negatieve marktwaarde, is een voorziening getroffen. Deze voorziening bedroeg per ultimo 2015 € 100.000. Daar eind 2016 de SWAP vrijwel volledig wordt benut, waarbij de verwachting is dat in 2017 deze volledig benut wordt, is deze voorziening per eindejaar vervallen (voor verdere toelichting zie de paragraaf financiering).

Wat heeft het gekost ?

90 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	6.151	372	2.077	-1.705
baten	-149.501	-158.446	-159.459	1.013
gerealiseerde baten en lasten	**-143.349**	**-158.074**	**-157.382**	**-692**
toevoeging reserve	15.618	62.066	60.061	2.005
onttrekking reserve	-27.275	-31.959	-34.089	2.130
gerealiseerde resultaat	**-155.007**	**-127.967**	**-131.409**	**3.442**

Onvoorzien

In de begroting 2016 was een post van € 50.000 opgenomen voor onvoorziene uitgaven. In de voorjaarsnota 2016 is besloten deze post af te schaffen. De algemene reserve fungeert daarmee als buffer om onvoorziene uitgaven op te vangen.

Paragraaf Provinciale Heffingen

Inleiding

Uit provinciale heffingen ontstaan inkomsten die worden betaald door inwoners en het bedrijfsleven aan Provincie Zeeland. Met de heffingen creëren wij de mogelijkheid, aanvullend op onder meer de uitkering uit het provinciefonds, om collectieve voorzieningen te dekken.
In deze paragraaf gaan we in op het onderliggende beleid voor de verschillende heffingen en geven wij inzicht in de berekening van de tarieven van heffingen.

Beleid

Wij gaan bij heffingen zo veel mogelijk uit van het profijtbeginsel. Dit beginsel is gebaseerd op de gedachte dat inwoners en bedrijven bijdragen in de kosten van de door de overheid voortgebrachte voorzieningen naar de mate van het profijt dat zij van die voorzieningen hebben. Het profijtbeginsel manifesteert zich sterker bij heffingen dan bij belastingen; burgers of bedrijven betalen aan Provincie Zeeland naar de mate van het profijt dat ze van een bepaalde overheidsvoorziening of dienst hebben. Provincie Zeeland kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Heffingen provincie

We heffen jaarlijks de volgende lokale heffingen:

- Belastingen
- Heffingen
- Retributies

De gerealiseerde inkomsten met betrekking tot de Provinciale heffingen zijn als volgt.

Gerealiseerde inkomsten Provinciale heffingen			(bedragen x € 1.000)
	2015 realisatie	2016 begroting na wijziging	2016 realisatie
Opcenten motorrijtuigenbelasting	37.081	39.040	38.889
Leges	93	85	92
Grondwaterheffing	198	180	175
Totaal	37.372	39.305	39.156

Belastingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt geheven over het bezit van een auto en niet over het gebruik. De heffing en inning van de MRB, waarin de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de belastingdienst. Bovenop de MRB betalen houders van personenauto's en motoren 'provinciale opcenten'. De provincies stellen zelf hun opcenten tarief vast, tot een wettelijk bepaald maximum. In de najaarsnota 2016 hebben op basis van prognose inschattingen, waaruit onder meer een stijging van het aantal voertuigen bleek alsmede ook een stijging van de gemiddelde gewichtsklasse, de inkomsten in 2016 verhoogd met € 400.000 naar € 39.040.000. De werkelijke inkomsten over 2016 blijken iets lager (€ 150.000) uit te vallen dan de aangepaste raming.

Zeeuwse heffing van opcenten in vergelijking met landelijk gemiddelde

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van de opcenten vast. Het belastingtarief is voor 2016 wettelijk gemaximeerd op 110,6 opcenten. De Provincie dient zelf te bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit (verschil wettelijk maximum en provinciaal niveau opcenten) wil benutten. Het tarief voor 2016 is 82,3 opcenten. Het landelijk gemiddelde tarief voor 2016 is 80,4 opcenten . Op de ranglijst van provincies, neemt de Provincie Zeeland in 2016 een vijfde plaats in waarbij de eerste plaats de duurste provincie is.

Ontwikkeling opcenten Motorrijtuigenbelasting				
	2013	2014	2015	2016
Provincie Zeeland	78,3	78,3	78,3	82,3
landelijk gemiddelde	80,6	81,3	82,2	80,4
Provincie Zeeland als % van landelijk gemiddelde	97,1	96,3	95,3	102,4
wettelijk maximum	107,3	109,1	110,1	110,6
Provincie Zeeland als % van het wettelijk maximum	73,0	71,8	71,1	74,4

Heffingen

Algemene uitgangspunten

Het uitgangspunt is dat de opbrengsten van zowel heffingen als retributies niet hoger mogen zijn dan de lasten die betrekking hebben op de activiteiten. Tot de lasten worden gerekend alle materiële kosten en de salarislasten inclusief overhead die betrekking hebben op de heffing. Iedere 4 jaar wordt het tarief verhoogd voor inflatie. Als blijkt dat het in rekening te brengen tarief ver beneden de kostprijs ligt, wordt een grotere stijging doorgevoerd dan de inflatiecorrectie.

Grondwaterheffing

Onder de naam 'grondwaterheffing' wordt een directe provinciale belasting geheven voor het onttrekken van grondwater. De opbrengst van deze heffing wordt gebruikt om de kosten die we hiervoor maken te dekken. In de grondwaterheffingsverordening Provincie Zeeland 2010 zijn de belastbare feiten en de tarieven opgenomen. Het tarief bedraagt € 0,0317 per kubieke meter onttrokken grondwater. We actualiseren de grondwaterheffingsverordening elke vier jaar. De laatste wijziging is ingegaan per 1 januari 2015. Indien hier aanleiding toe is, vindt tussentijds een aanpassing van de grondwaterheffingsverordening plaats.

De opbrengst van de grondwaterheffing bestaat voor een groot deel (ongeveer € 120.000) uit inkomsten van belastingplichtigen waarbij de onttrekking van het grondwater 'permanent' is. Deze opbrengst blijft jaarlijks gelijk. Daarnaast is er jaarlijks een extra opbrengst van de grondwaterheffing uit inkomsten van belastingplichtigen waarbij de onttrekking van het grondwater 'incidenteel' is. Dit bedrag varieert. Over 2016 is in totaal € 175.022 aan inkomsten grondwaterheffing ontvangen. Dit komt nagenoeg overeen met de opgenomen raming.

Retributies

Leges

Provincie Zeeland legt voor diverse diensten leges op. Leges zijn vergoedingen voor kosten die de overheid maakt voor de dienstverlening aan burgers en bedrijven. In de legesverordening Zeeland 2007 zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. We actualiseren de legesverordening en tarieventabel elke vier jaar. Indien hier aanleiding toe is, vindt tussentijds een aanpassing van de legesverordening plaats. De werkelijk ontvangen leges over 2016 is nagenoeg gelijk aan de raming.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding en uitgangspunten

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de beschikbare risicobuffer. Risicomanagement is een belangrijk middel om onze doelen te bereiken. Hierbij worden risico's goed in kaart gebracht, beheersmaatregelen genomen en bij de uitvoering vinger aan de pols gehouden. Beheersmaatregelen zijn o.a. aanpassen van werkprocessen, wegnemen van de oorzaak, treffen van een voorziening of het afsluiten van een verzekering.
De bestuurlijke kaders voor risicomanagement zijn de risicobereidheid, de onderdelen van de risicobuffer, de gewenste omvang van de risicobuffer en het niveau van verantwoording.

De risico's zijn geïnventariseerd op projecten en op afdelingen. De berekende ratio weerstandsvermogen is gebaseerd op de methode zoals opgenomen in het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer' dat in samenwerking met het bureau NAR (Nederlandse Adviesbureau voor Risicomanagement) is opgesteld.

Beleid

De basis voor het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer' zijn de volgende door Provinciale Staten vastgestelde kaders. Hoewel de uitgangspunten binnen deze kaders zijn vastgesteld met ingang van de begroting 2017 wordt in deze paragraaf gerekend met deze uitgangspunten. Ter vergelijking worden de uitkomsten zoals die werden gehanteerd vóór de begroting 2017 ook gerapporteerd.

Risicobereidheid:

Op basis van de risicosimulatie wordt berekend welk bedrag nodig is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage. Hoe hoger het zekerheidspercentage hoe hoger de berekende risicobuffer zal zijn. Het te hanteren zekerheidspercentage geeft de mate van risicobereidheid aan. De provincie hanteert een zekerheidspercentage van 95% voor 2017 en 2018, vanaf 2019 geldt een zekerheidspercentage van 90%. Het zekerheidspercentage van de risicobereidheid is verlaagd, voorheen gold een percentage van 99%. Ter vergelijking zal zowel een uitkomst berekend worden met een risicobereidheid van 95% als 99%.

Onderdelen van de risicobuffer:

We rekenen de volgende componenten tot de beschikbare risicobuffer:

- Algemene reserve
- Vrij aanwendbare bestemmingsreserves
- Vrije belastingcapaciteit motorrijtuigenbelasting
- Vrije ruimte meerjarenbegroting

Gewenste omvang van de risicobuffer:

De gewenste omvang van de mimimaal aan te houden risicobuffer is uitgedrukt als ratio weerstandsvermogen van gelijk aan of groter dan 1,5. Tot en met 2016 werd de gewenste risicobuffer uitgedrukt in een bedrag, een minimale ondergrens van de algemene reserve van € 25 miljoen.

Niveau van verantwoording:

Om grote risico's van kleine te onderscheiden wordt gewerkt met een grensbedrag. Er wordt verantwoording afgelegd over risico's met een maximale financiële impact (worst case) van € 200.000 of groter.

Stille reserves:

In afwijking tot voorgaande jaren worden stille reserves niet meer gerekend tot de risicobuffer omdat het onzeker is wanneer en in welke omvang deze meeropbrengsten beschikbaar komen.

Risico's

Ten behoeve van het risicoprofiel wordt halfjaarlijks bij de begroting en jaarrekening een risico-inventarisatie gehouden.. Op basis van de risicosimulatie blijkt dat de mate van invloed op de omvang van de weerstandscapaciteit voor de risico's verbonden aan, Perkpolder, Sloeweg fase 1 en 2 het grootst zijn. Deze 3 risico's hebben gezamenlijk een invloed van meer dan 70% van het totale risicoprofiel. Hierna worden ze toegelicht. Naast deze 3 risico's worden de risico's met betrekking tot Thermphos en Waterdunen ook toegelicht.

Perkpolder

De gemeente Hulst en de Provincie Zeeland zijn aandeelhouders in de grondexploitatiemaatschappij Perkpolder Beheer B.V. Huidige stand van dit project is dat een contract gesloten is met een ontwikkelaar voor de ontwikkeling van de westelijke Perkpolder, een intentieovereenkomst gesloten is met een ontwikkelaar voor de ontwikkeling van het veerplein en de jachthaven. De ophoging van het veerplein, aanpassing van de N689 en aanleg van de buitendijkse natuur zijn uitgevoerd. De Provincie Zeeland staat samen met de gemeente Hulst garant voor de door Perkpolder Beheer B.V. bij de BNG aangegane lening/ kredietfaciliteit. Het risico dat de BNG de garantstelling aanspreekt, is hier gewaardeerd.

Sloeweg fase 1

Provinciale Staten hebben in 2015 besloten om fase 1 van het project N62 Sloeweg in aangepaste vorm uit te voeren. Het krediet voor de uitvoering van fase 1 van het project N62 Sloeweg bedraagt € 76,5 miljoen. Een onderdeel daarin is een eventuele bijdrage van € 5 miljoen door het Ministerie van Infrastructuur & Milieu. De minister van Infrastructuur en Milieu heeft in het BO MIRT van oktober 2016 aangegeven dat zij alleen bereid is de gevraagde bijdrage van € 5 miljoen te verstrekken, indien voor een ongelijkvloerse oplossing in fase 2 wordt gekozen en een verkeersveiligheidsaudit (VVA) wordt uitgevoerd waaruit geen ernstige afwijkingen mogen komen. Op 16 december 2016 hebben Provinciale Staten gekozen voor de 'stervariant' met drie ongelijkvloerse kruisingen. De VVA zal begin 2017 worden uitgevoerd, waarna duidelijk zal worden of aan de gestelde voorwaarde wordt. Het risico dat de bijdrage niet wordt verstrekt is hier gewaardeerd.

Sloeweg fase 2

De oplossing voor de aansluiting Sloeweg-Bernhardweg is in overleg met de verschillende stakeholders voorbereid. PS hebben 16 december 2016 gekozen voor de stervariant. De voorbereiding op de uitvoering vindt de eerste helft van 2017 plaats. Dan wordt het voorlopig ontwerp verder uitgewerkt en wordt ook het bestek opgemaakt. Verwacht wordt dat medio 2017 gestart kan worden met de feitelijke uitvoering. Zoals het er nu naar uitziet zal de uitvoering zo'n twee jaar in beslag nemen. De planning zal concreter worden op het moment dat de contractwijziging met de aannemer is overeengekomen. Er bestaat een risico dat het beschikbare budget ondanks de aanwezigheid van een post onvoorzien toch onvoldoende is. Dit risico is hier gewaardeerd.

Thermphos

De provincie heeft zich garant gesteld voor mogelijke meerkosten voor het passief veiligstellen van het Thermphos terrein en voor de kosten van begeleiding en toezicht van de sanering tot einde fase passief veiligstellen. Na de fase van passief veiligstellen draagt de provincie geen verantwoordelijkheid voor verder te maken kosten. De beheersorganisatie heeft een plan van aanpak uitgewerkt voor het project Thermphos. Zeeland Seaports en Provincie Zeeland zijn samen aan de slag om daar de financiële oplossingen bij te vinden. Het plan van aanpak ligt aan de basis voor de opgenomen voorziening in de jaarrekening. De te maken beheerskosten dienen conform de richtlijnen van de commissie BBV in de meerjarenexploitatie te worden verwerkt in het jaar dat de kosten worden gemaakt. Ten aanzien van het project Thermphos signaleren we een aantal significante risico's. Het gaat daarbij met name om de hoogte van de beheerskosten, de tijdsduur van de beheerskosten en mogelijke hogere uitvallende saneringskosten voor het passief veilig stellen van het terrein.

Het opgenomen risico voor Thermphos bestaat daarmee uit een bundel van meerdere risico's met verschillende kansen.

Deze risico's zijn allemaal afzonderlijk meegenomen in de simulatie en de berekening van de benodigde risicobuffer. Voor deze bundel van risico's is daarom niet één gezamenlijke risicokaart opgesteld met kans, best case, most likely en worst case. Het risico is daarmee niet zichtbaar in het onderstaande overzicht met de

kans en impact per risico. Wel is het risico meegenomen in de berekening van het benodigde weerstandsvermogen.

Waterdunen

Waterdunen betreft de gebiedsontwikkeling van ruim 350 ha ten westen van Breskens. In dit project werkt de provincie samen met vier andere partijen: Molecaten, gemeente Sluis, waterschap Scheldestromen en Het Zeeuws Landschap. Kustversterking gaat hier gepaard met hoogwaardige verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling. Provinciale Staten hebben in november 2016 de GREX 2017, de scope, de planning en het risicoprofiel voor het project Waterdunen afgebakend en vastgesteld. Daarmee is de realisatie van de doelstellingen van Waterdunen geborgd en is het tekort op de GREX gedekt. De afronding van het project Waterdunen is voorzien medio 2018.

De belangrijkste risico's voor Waterdunen zijn de onvolledige/onduidelijke afspraken in contracten met derden, risico's samenhangende de uitvoering van werken en het aantreffen van munitie op de plekken waar nog werkzaamheden dienen plaats te vinden.

De risico's met betrekking de beheerfase van Waterdunen zijn niet langer onderdeel van het project. Deze risico's, waaronder verzilting van het gebied, het later afnemen van de gronden door Molecaten en het vollopen van de zandvang, worden betrokken bij de berekening van het provinciale weerstandsvermogen.

Het opgenomen risico voor Waterdunen bestaat uit een bundel van meerdere risico's met verschillende kansen.

Deze risico's zijn allemaal afzonderlijk meegenomen in de simulatie en de berekening van de benodigde risicobuffer. Voor deze bundel van risico's is daarom niet één gezamenlijke risicokaart opgesteld met kans, best case, most likely en worst case. Het risico is daarmee niet zichtbaar in het onderstaande overzicht met de kans en impact per risico. Wel is het risico meegenomen in de berekening van het benodigde weerstandsvermogen.

Garantstellingen

De garantstellingen maken deel uit van de uitvraag naar risico's. De provincie heeft een aantal garantstellingen afgegeven voor verbonden partijen. Hierin schuilt een risico, aangezien de financiële realiteit van een organisatie ertoe kan leiden dat schuldeisers een aanspraak gaan doen op de betreffende garantstelling. Het grootste deel van de garantstelling is beschikbaar gesteld aan Zeeland Seaports. Zeeland Seaports heeft een gezonde eigen vermogenspositie. Daarnaast is het beleid van de provincie gericht op het afbouwen van de garantstellingen in omvang en aantal.

Jaarrekening 2016				
			Impact	
Risico	kans	best case	most likely	worst case
Grondexploitatie Perkpolder	50%	3.350.000	3.350.000	6.880.000
Sloeweg: fase 1 rijksbijdrage	25%	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Sloeweg: fase 2 budgetoverschrijding	50%	0	0	5.000.000
Garantstellingen	5%	2.680.000	2.680.000	2.680.000
Tractaatweg: budgetoverschrijding	20%	0	0	1.500.000
Meldplicht datalekken	20%	0	nb	820.000
Tekort in Faunafonds	33%	0	200.000	500.000
Controle POP-2 en POP-3 en overige Europese gelden	15%	0	nb	1.412.000
Wijziging licentiestructuur	30%	0	nb	200.000
Onvoldoende compensatie vervoerders	5%	0	0	400.000

Nb. Niet bekend, is niet te maken inschatting

Best case: meest gunstige impact in Euro's van het risico als zich het voordoet. Most likely: meest waarschijnlijke impact in Euro's als het risico zich voordoet. Worst case: grootst mogelijke impact in Euro's van het risico als het zich voordoet.

Benodigde risicobuffer

Risico's worden gekwantificeerd op basis van de financiële impact en de kans van het risico. Per risico wordt allereerst de kans van optreden bepaald. Vervolgens wordt de financiële impact bepaald indien het risico zich zou voordoen.

Op basis van de risicogegevens wordt door middel van een risicosimulatie de benodigde risicobuffer berekend. Dit is de buffer die nodig is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Deze berekening vindt plaats door middel van risicosimulatie. Deze simulatie wordt toegepast, omdat het reserveren van het maximale bedrag in de "worst case" ongewenst en onnodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Bij de berekening van de risicosimulatie gaan we, ten behoeve van de jaarrekening 2016, uit van een zekerheidspercentage van 95%. Uit de risicosimulatie volgt dat met 95% zekerheid kan worden gesteld dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 19,0 miljoen. Ter vergelijking wordt de berekening ook gemaakt met een zekerheidspercentage van 99%. Dan is een bedrag benodigd van € 24,6 miljoen.

Beschikbare risicobuffer

De beschikbare risicobuffer bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's in financiële zin af te dekken.

	(bedragen x 1 miljoen)
Weerstand	
Algemene reserve	27,5
Bestemmingsreserve	0,5
Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting	13,4
Ruimte meerjarenbegroting	15,9
totale weerstandscapaciteit	**57,3**

De Algemene reserve is doorgaans de primaire risicobuffer, omdat deze direct is in te zetten. Het betreft wel incidentele middelen. In de hierboven opgenomen stand van de Algemene reserve is geen rekening gehouden met de eventuele reservering van algemene middelen als gevolg van het plan van aanpak Thermphos. Het is mogelijk dat na behandeling van het plan van aanpak met betrekking tot Thermphos de buffer lager wordt. Hoeveel lager hangt af van de gekozen oplossing, deze is bij het opmaken van de jaarstukken nog niet bekend.
Bestemmingsreserves kunnen gebruikt worden als risicobuffer voor het deel waarvoor nog geen harde verplichtingen zijn aangegaan. Voor dit deel is dan een besluit nodig om de bestemming te wijzigen. Het aanwenden van deze reserves voor het dekken van financiële schade doen we daarom pas als de nood hoog is. In de beschikbare risicobuffer is meegenomen de vrije ruimte in de reserve Incidentele doelstellingen.

De onbenutte belastingcapaciteit van de motorrijtuigenbelasting is het verschil tussen de realisatie 2016 en maximaal te heffen opcenten in 2016. Omdat de opcenten alleen op 1 januari in enig jaar verhoogd kunnen worden is de vrije belastingcapaciteit niet direct beschikbaar als risicobuffer. De vrije belastingcapaciteit is het meest geschikt voor de dekking van structurele risico's.

De vrije ruimte meerjarenbegroting betreft de meerjarige budgettaire ruimte (2017-2020). Deze middelen zijn nog niet bestemd en maken deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit.

De bestemming van het resultaat over 2016 is niet meegenomen in de beschikbare risicobuffer, hierover is nog geen besluit genomen bij het opstellen van de jaarcijfers.

Ratio weerstandsvermogen

Het streven is een ratio van het weerstandsvermogen van minimaal 1,5 vallend in de klasse ruim voldoende. Op basis van deze ratio kan worden bepaald of het weerstandsvermogen van de provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel. De berekende ratio weerstandsvermogen is:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare risicobuffer}}{\text{Benodigde risicobuffer}} = \frac{57{,}3}{19{,}0} \quad 3{,}0$$

De ratio bij een zekerheid van 99% bedraagt (57,3/24,6)= 2,3. Op basis van de weerstandsnorm valt het weerstandsvermogen in de klasse uitstekend. De berekende ratio betreft een momentopname. Zoals hiervoor reeds opgemerkt is in deze ratio nog geen rekening gehouden met de beheerskosten Thermphos die vanaf 2017 voor rekening van de provincie komen. De ratio ligt ruim boven de ratio zoals die in het beleid is vastgesteld van 1,5. Uit de ontwikkeling van de beschikbare risicobuffer, met name de hoogte van de Algemene reserve, blijkt dat de spanning tussen de beschikbare en benodigde risicobuffer door de jaren heen is toegenomen en in de nabije toekomst waarschijnlijk de nodige aandacht blijft vergen.

Kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in deze paragraaf financiële kengetallen opgenomen moeten worden. Deze kengetallen geven meer inzicht in de (financiële) ruimte om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen ofwel ze geven inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. In hun samenhang zeggen de kengetallen hoe de provincie er financieel gezien voor staat, zeker als de ontwikkeling van de kengetallen over een aantal jaren wordt gevolgd.

Kengetallen	Rekening 2015	Rekening 2016
Netto schuldquote	45,7%	64,4%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	43,6%	63,0%
Solvabiliteitsratio	32,8%	35,3%
Structurele exploitatieruimte	10,4%	31,7%
Grondexploitatie	5,6%	7,6%
Belastingcapaciteit	96,3%	100,1%

Netto schuldquote

Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van schuldenlast (rente / aflossing) op de eigen middelen. De quote wordt berekend door de netto schuld te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. De gecorrigeerde schuldquote wordt vervolgens berekend door ook rekening te houden met aan derden verstrekte leningen. Als de netto schuld groter is dan 130% van de inkomsten, is er sprake van een erg hoge schuld. Een netto schuld die minimaal 100% van de inkomsten is wordt als hoog gezien. Voor een genuanceerd beeld zijn ook de voorraad bouwgronden en de voorraad uitgeleende gelden relevant. Zo ligt bij een zeer grote portefeuille uitgeleend geld de grens voor een te hoge schuld hoger. De netto schuldquote stijgt sterk ten opzichte van 2015 maar blijft onder de 100%. De netto schuldquote van overige provincies is veelal negatief. Dat wil zeggen dat daar een overschot aan middelen is.

Solvabiliteit

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Hiertoe wordt de omvang van het eigen vermogen gerelateerd aan de totale omvang van het vermogen (dus het eigen en het vreemde vermogen). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe gezonder. Een solvabiliteitsratio van 25% - 40% wordt als gezond gezien. Zeeland valt binnen deze range. De solvabiliteitsratio van overige provincies is veelal hoger vanwege hogere eigen vermogens ten opzichte van het balanstotaal, percentages van rond de 70% - 80% zijn geen uitzondering.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft weer hoeveel structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, ook als bijvoorbeeld de baten afnemen of lasten in de toekomst gaan toenemen. De ruimte wordt berekend door het structurele saldo (verschil tussen structurele baten en lasten) te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit was over 2016 het geval.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Met het kengetal wordt het provinciale tarief gerelateerd aan het gemiddelde tarief van alle provincies tezamen. Dat is wat anders dan de feitelijke onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Zeeland heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum. Zeeland heft 82,3 opcenten in 2016 en zit boven het landelijk gemiddelde.

Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

Inleiding

Uit deze paragraaf kan opgemaakt worden of de kapitaalgoederen, ook ondanks bezuinigingen en financiële krapte, de aandacht krijgen die nodig is om achterstallig onderhoud op de lange termijn te voorkomen. In deze paragraaf gaan we in op het beleidskader en de daaruit voortvloeiende consequenties voor het beheer en onderhoud van onze grote kapitaalgoederen. Het beleidskader moet inzicht geven in de huidige onderhoudssituatie van de objecten, het gewenste onderhoudsniveau en de daarmee gemoeide jaarlijkse kosten in meerjarenperspectief. Dat leggen we vast in onderhoudsplannen, nota's, managementsystemen en andere documenten. Deze documenten actualiseren we frequent.

In artikel 12 Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn de volgende kapitaalgoederen voorgeschreven die ten minste opgenomen dienen te worden in deze paragraaf:

- Wegen
- Riolering
- Water
- Groen
- Gebouwen

De Provincie Zeeland beheert geen riolering. Over dit onderdeel wordt dan ook niet gerapporteerd. Het onderdeel Water is uitgebreid met bruggen, sluizen en schepen. Tot slot is het onderdeel Informatievoorziening toegevoegd, omdat ICT voor de Provincie Zeeland een groot kapitaalgoed vormt. Naast het BBV heeft ook de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties specifieke aandachtspunten bij toetsing meegegeven. Ook de minister, in zijn rol als toezichthouder, wil uit deze paragraaf kunnen opmaken of de kapitaalgoederen ook bij financiële krapte de aandacht krijgen die nodig is om achterstallig onderhoud op de lange termijn te voorkomen. Wij erkennen deze noodzaak. Ook wij zien ons geconfronteerd met vervangingsinvesteringen op de middellange termijn. Juist om deze uitdagingen het hoofd te kunnen bieden willen wij assetmanagement invoeren voor beheer en onderhoud. Dit actiepunt zal programmatisch opgepakt worden en heeft een verwachte doorlooptijd van ongeveer 4 jaar. Hiermee verwachten wij de komende jaren steeds beter inzicht te kunnen verschaffen in de prestaties die wij van de infrastructuur verwachten, de risico's die wij accepteren en de kosten die hiermee gemoeid zijn. Op dit moment baseren wij ons op de huidige, meest actuele kwaliteitsvisie en bijbehorende beheerplannen.

Onderhoud Wegen, vaarwegen, bruggen en sluizen, groen

In 2006 is door Provinciale Staten de kwaliteitsvisie Infrastructuur vastgesteld. Hierin is voor de provinciale weg- en vaarweginfrastructuur een kwaliteitsniveau per onderdeel vastgesteld. Vervolgens is in 2010 het Integraal Beheerplan Provinciale Infrastructuur door het college van Gedeputeerde Staten vastgesteld. In dit plan is voor het onderhoud aan de wegen, vaarwegen, groenvoorzieningen en bedrijfsvoeringsmiddelen beschreven hoe het gewenste kwaliteitsniveau gerealiseerd dient te worden door het uitvoeren van onderhoudsmaatregelen. Per onderdeel is beschreven aan welke eisen voldaan moet worden, welke maatregelen met welke frequentie uitgevoerd moeten worden en wat de verwachte jaarlijkse onderhoudskosten zijn gebaseerd op de normkostensystematiek van het CROW.

Beheeronderdeel		
Wegen	Zwart groot onderhoud	R
	Zwart klein onderhoud	R
	Grijs	R
	Groen	R+
	Gladheidbestrijding	R+
Vaarwegen		

Uit diverse onderzoeken (Haskoning 2013 en Berenschot 2011) naar het beheer en onderhoud van provinciale infrastructuur in Zeeland is gebleken dat de budgetten op dit moment net toereikend zijn om de onderkant van het vastgestelde kwaliteitsniveau te realiseren.

De landelijke problematiek rondom vervangingsinvesteringen speelt ook in de Provincie Zeeland. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat een groot deel van de kunstwerken in de provinciale infrastructuur in de komende jaren aan het einde van de levensduur zal geraken. Dit brengt een stijging van de vervangingsinvesteringen met zich mee. Binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) wordt hier nader onderzoek naar uitgevoerd en ook binnen de provinciale organisatie heeft dit de nodige aandacht om tijdig met een passende oplossing te kunnen komen.

Ten aanzien van de droge kunstwerken is in 2015 een conditiemeting conform de NEN 2767 toegepast. Hieruit is gebleken dat er op de middellange termijn onvoldoende middelen beschikbaar zijn om de droge kunstwerken aan het kwaliteitsniveau te laten voldoen. In 2016 zijn er stappen ondernomen om inzicht te geven in de meerjarenonderhoudsplanning droge kunstwerken. De resultaten hiervan zullen in de begroting 2018 worden meegenomen.

Om tot verdere professionalisering van wegbeheer en inbedding van assetmanagement in de provinciale organisatie te komen, is gestart met de herziening van bestaande plannen. Het beheersysteem dat eind 2015 is aangeschaft, is in 2016 geïmplementeerd. Daarnaast zijn we gestart met het opstellen van een plan van aanpak van een strategisch assetmanagementplan (SAMP). Dat maakt een integrale benadering van ons areaal en meerjarige instandhoudingsplanningen mogelijk. Door het systeem zijn we beter in staat periodiek inzicht te geven in de staat van onderhoud in relatie tot de benodigde middelen waarbij korte termijn besparingen en lange termijn investeringen integraal gewogen kunnen worden. Daarnaast wordt ook het kwaliteitsniveau waaraan de provinciale infrastructuur moet voldoen, opnieuw de maat genomen. Het integreren van de werkwijze in de bedrijfsprocessen is uiteraard onderdeel van dit traject.

Financiële vertaling in de jaarrekening

Investeringen in infrastructuur zijn veelal investeringen met maatschappelijk nut in de openbare ruimte. De infrastructurele projecten komen direct ten laste van de exploitatie, waardoor ze geen beslag leggen op middelen in de meerjarenraming. De bedragen voor de projecten zijn in 2016 in detail opgenomen in het Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland. Dit programma stelde het college jaarlijks vast, waarna het ter informatie aan Provinciale Staten werd aangeboden.

Een meer op assetmanagement gebaseerde werkwijze noopt ons om de begrotingssystematiek tegen het licht te houden. Dit wordt meegenomen in de verdere uitwerking van dit traject en is meegenomen bij het actualiseren van het financiële beleid. In 2016 zijn de voorbereidingen getroffen voor het creëren van een voorziening groot onderhoud infrastructuur vanaf 2017. De basis hiervoor zijn meerjarige onderhoudsplannen (periode van 10 jaar), zoals die in het integraal beheersysteem vastgelegd worden. Vooralsnog is hierin enkel het groot onderhoud op het gebied van natte kunstwerken opgenomen. Na het actualiseren van de meerjarige onderhoudsplannen voor de andere onderdelen zal de voorziening in de toekomst waar mogelijk verder gevuld gaan worden. In 2016 zijn reeds grote stappen gezet op het gebied van droge kunstwerken, verhardingen en verkeersregelinstallaties. De financiële impact zal meegenomen worden in de voorbereidingen voor de begroting 2018.

De middelen voor het uitvoeren van het jaarlijks en niet-jaarlijks onderhoud zijn vooralsnog vastgelegd in de meerjarenbegroting. Hiervoor is jaarlijks een structureel bedrag geraamd. Bij het groot onderhoud voor natte kunstwerken fluctueert dit bedrag op basis van het meerjarige onderhoudsplan. Dit onderdeel zal vanaf 2017 niet meer via de exploitatie maar via een voorziening afgewikkeld worden.

	Begroting na wijziging	*Realisatie*	*Verschil*
Vaarwegen	2.255.001	2.239.348	15.653
Wegen	6.865.367	6.459.831	405.536
Groen	659.400	700.944	-41.544
Eindtotaal	9.779.768	9.400.123	379.645

Het verschil tussen begroting en realisatie wordt praktisch volledig veroorzaakt door aanbestedingsvoordelen in het groot onderhoud verhardingen.

SWATH-schepen, aanlandingsvoorzieningen en terminals fietsvoetveer

In 2004 zijn de twee SWATH-schepen, de aanlandingsvoorzieningen en de terminals voor het fietsvoetveer in gebruik genomen. De Provincie Zeeland is eigenaar van deze SWATH-schepen en verhuurt ze aan de exploitant van het fietsvoetveer Vlissingen-Breskens. Op 1 januari 2015 is de Westerschelde Ferry B.V. opgericht, een verbonden partij van de Provincie die de exploitatie van het fietsvoetveer voor haar rekening neemt. De Provincie is enig aandeelhouder. De aanlandingsvoorziening, gebouwen en terreinen zijn en blijven in deze constructie eigendom van de Provincie.

In 2016 is de Toekomstverkenning Fietsvoetveer opgesteld. Hierin wordt uitgewerkt hoe de veerverbinding toekomstbestendig opgezet kan worden. Nadere uitwerking van deze verkenning vindt in 2017 plaats in de businesscase Fietsvoetveer. Voor verdere informatie over de exploitatie van het fiets-voetveer wordt naar de paragraaf verbonden Partijen verwezen, waarin Westerscheldeferry BV is opgenomen.

Financiële vertaling in de jaarrekening

	Begroting na wijziging	*Realisatie*	*Verschil*
Fast ferry	703.800	636.832	66.968

Het budget is gebaseerd op een theoretisch instandhoudingsplan (IHP). In de praktijk wordt gekeken naar wat de werkelijke situatie vraagt. Er wordt niet vervangen omdat een maatregel in het IHP staat. Gebleken is dat er minder budget nodig was dan het IHP voorzag.

Bedrijfsgebouwen infrastructuur

De bedrijfsgebouwen infrastructuur zijn de wegsteunpunten en de bedieningsgebouwen van het Kanaal door Walcheren en de Zeelandbrug. Het onderhoud aan de gebouwen wordt verricht op basis van inspectie door eigen technisch personeel. Het reguliere beheer en onderhoud aan deze gebouwen maakt onderdeel uit van het Beheerplan (onderdeel bedrijfsvoeringskosten).

In mei 2012 is het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie steunpunten tot 2016 door het college van Gedeputeerde Staten vastgesteld. Door incidentele aanpassingen op de bestaande steunpunten door te voeren, wordt een uniform en efficiënt steunpuntenbestand verkregen, van waaruit het beheer van de provinciale infrastructuur toekomstbestendig uitgevoerd kan worden. Dit vergemakkelijkt een eenduidig beheer en is een voorwaarde om bijvoorbeeld diensten en onderhoudswerkzaamheden aan de steunpunten gebundeld aan te besteden.

In 2016 zijn nadere voorbereidingen getroffen voor de laatste schakel uit het uitvoeringsprogramma, de nieuwbouw van steunpunt 's-Heer Arendskerke. Door het afstoten van een aantal steunpunten is er ruimte ontstaan om de logistieke problemen rond het steunpunt in Goes op te lossen. Het college is voornemens het steunpunt in ’s-Heer Arendskerke uit te breiden, waardoor het steunpunt in Goes afgestoten kan worden. De gemeente Goes is akkoord met de plannen en de voorgestelde landschappelijke inpassing. Daarnaast is er een schetsplan opgesteld door een architect. Naast de eisen rondom landschappelijke inpassing zijn er aanvullende eisen gesteld ten aanzien van duurzaamheid en de toepassing van biobased materialen.

Eind 2016 is besloten en opdracht gegeven onderzoek te doen naar mogelijke samenwerking met andere weg- en/of terreinbeheerders op het gebied van steunpunten. Om de plannen te realiseren is samenwerking gezocht met het waterschap Scheldestromen en de gemeenten. Met deze laatsten voor het maken van de strategische zoutopslag. In 2017 zal dit nader uitgewerkt worden. Zodra er duidelijkheid is over de deelname van het waterschap in dit project zal zo spoedig mogelijk worden aangevangen met de bouw. Afhankelijk

daarvan zal het aantal steunpunten verder teruggebracht kunnen worden. Momenteel zijn er 15 steunpunten in beheer. Vooralsnog is de intentie dit aantal terug te brengen naar 12 en mogelijk nog minder.

Kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis

De kantoororganisatie is centraal gehuisvest binnen het Abdijcomplex.
Het pand 'Achter de Houttuinen' te Middelburg, waarin voorheen SCOOP was gehuisvest is begin 2017 afgestoten. In dit kader is minimaal onderhoud uitgevoerd aan dit pand.

Eind januari 2017 is het pand aan de Balans 25 te Middelburg verkocht.

Het beleidskader

De uitgangspunten voor het onderhoud aan de provinciale gebouwen liggen vast in het onderhoudsbeleidsplan 2016-2021 met bijbehorende planning. Doel van het plan is waarborgen dat de gebouwen, inclusief aanwezige installaties/apparatuur op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. Voor deze begroting was dit plan de basis. Zodra er (deel)besluitvorming was met betrekking tot huisvesting werden de effecten hiervan geraamd en verwerkt in de begroting.

Binnen en buiten onderhoud, inclusief technische installaties

In het beheersplan zijn alle gebouwen en installaties geïnventariseerd, geïnspecteerd en meerjarig opgenomen. In het plan zijn het jaarlijks onderhoud, het niet jaarlijks onderhoud en vervangingsinvesteringen op basis van afschrijvingstermijn/technische levensduur in kaart gebracht. Op het beslismoment van de feitelijke vervanging is bezien of het actief langer mee kon. Er zijn raamovereenkomsten aangegaan voor het onderhoud van de technische installaties. De Provincie voerde hierbij de regie over het beheer en onderhoud. Belangrijke basis voor de (meerjaren) planning van het regulier onderhoud aan de buitenzijde van de gebouwen (leien daken, schilderwerk, goten, metselwerk) waren de tweejaarlijkse inspectierapporten van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ). In deze inspectierapporten vindt een kwalificatie plaats van de onderhoudstoestand van voornoemde gebouwen verdeeld in: 'goed, redelijk, matig en slecht'. Het provinciaal beleid was erop gericht de onderdelen die de kwalificatie 'slecht' en 'matig' hadden op te nemen in de meerjarenplanning.

Pand Zeeuws Museum

Er zijn maatregelen genomen om de het binnenklimaat van het Zeeuws Museum te optimaliseren, zodat deze voldoet aan de eisen welke gelden voor museale collecties. Daarnaast zijn er maatregelen getroffen om wateroverlast bij hevige regenval te voorkomen.

Renovatie pand 'De Librije'

Voor een grootschalige interne renovatie van het pand 'De Librije' werden voorbereidingen getroffen op basis van de principes van 'Flexibel Werken'. Na de renovatie zullen naast ambtenaren de Statengriffie en –fracties in dit pand worden gehuisvest.
Als gevolg van het 'Flexibele Werken' zal naar verwachting de huisvestingsbehoefte de komende jaren afnemen. In dit kader is de verkoop van het pand Sint Jorisdoelen gestart eind 2016.

Veiligheidsaspecten

Voor alle provinciale gebouwen is een gebruiksvergunning aanwezig, deze is automatisch overgegaan in een gebruikersmelding. Volgens de huidige regelgeving is de veiligheid in de gebouwen een taak van de werkgever. Dit jaar zijn controles uitgevoerd om te bezien of nog werd voldaan aan alle vereisten en werden de benodigde maatregelen uitgevoerd. De installaties voldeden aan de NEN 1010 + 3140-normen en veiligheidseisen voor liften.

Financiële vertaling in de jaarrekening

	Begroting na wijziging	*Realisatie*	*Verschil*
Gebouwen	1.079.800	922.530	157.270

De onderschrijding is voornamelijk toe te schrijven aan een meevaller in de aanbesteding van het straatwerk, een meevaller in de aanbesteding van een aanpassing aan de technische installaties. Daarnaast hebben zich bij het Zeeuws Museum weinig storingen voorgedaan en waren slechts beperkte extra onderhoudswerkzaamheden benodigd.

Informatievoorziening

Provincies zijn steeds meer informatieverwerkende en informatieproducerende organisaties. De meeste medewerkers houden zich bezig met het verzamelen, verwerken, beheren en analyseren van informatie en producten van de provinciale organisatie hebben over het algemeen ook steeds meer een informatiekarakter: beleidsdocumenten, beschikkingen, kaarten, bestekken en contracten.

Om zorg te dragen voor de continuïteit en het beheer van de informatievoorziening, zijn in de begroting structurele middelen opgenomen. Deze middelen zijn bedoeld voor onderhoud en vervanging van alle hardware en software componenten en voor reguliere doorontwikkeling van systemen en programmatuur.

Financiële vertaling in de jaarrekening

	Begroting na wijziging	*Realisatie*	*Verschil*
ICT	2.551.635	2.675.278	-123.643

In 2016 is een impuls gegeven aan het flexibiliseren van de werkomgeving. Dit project 'Flexibel Werken', beleidsmatig onderdeel van 'modernisering bedrijfsvoering' heeft tot investeringen geleid eind 2016 (aanschaf laptops en smartphones) waarvoor dekking bestaat in budgetoverschotten op de overige bedrijfsvoering budgetten.

Paragraaf Financiering

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de uitvoering van de financieringsfunctie door Provincie Zeeland. Financiering houdt voor de Provincie in dat er voldoende liquide middelen in kas zijn om aan alle financiële verplichtingen te voldoen. Hiervoor worden kortlopende leningen aangetrokken waarbij het renterisico is afgedekt met een renteSWAP (voor uitleg zie Financieringsbehoefte). Daarnaast geven wij inzicht in de financieringsbehoefte, rentelasten, het renteresultaat en de rentoerekening.

Beleid

Naast de provinciale kaders gelden de wettelijke kaders die zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO);
- Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV);

In deze kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verstrekken van leningen en garanties of afgeven van waarborgen uit hoofde van de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. In de ministeriële regeling staat wat minimaal onder prudente uitzettingen en een prudent gebruik van derivaten moet worden verstaan. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico).

De doelstellingen bij het uitvoeren van het treasurybeleid zijn vastgelegd in het Besluit Financieringsstatuut. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen;
- Beheersen van financiële risico's;
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities.

Schatkistbankieren

Vanaf 2013 is de Wet verplicht Schatkistbankieren ingesteld. Dat houdt in dat de Provincie al haar overtollige liquide middelen moet aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Dit kan in de vorm van een rekening courant of het plaatsen van (meerjarige) deposito's. Onder voorwaarden mogen er ook leningen verstrekt worden aan medeoverheden, het zogenaamde onderling uitlenen. Omdat de Provincie in een meerjarige leensituatie verkeert heeft het verplicht schatkistbankieren geen financieel effect. Er kan overigens niet geleend worden bij de schatkist.

Risicobeheer vlottende schuld

De zogeheten 'kasgeldlimiet' stelt een grens aan de korte financiering (7% van het begrotingstotaal). Dit betekent dat we investeringen tot deze kasgeldlimiet mogen financieren met kort geld (looptijd gemiddeld 1 jaar), waardoor het renterisico van korte financiering beperkt wordt.

De maximaal toegestane financiering met kort geld in 2016 was ongeveer € 18 miljoen (op basis van 7% van € 270 miljoen in 2016). Om onder andere aan de kasgeldlimiet te voldoen, is een swap (zie uitleg bij opgenomen geldleningen) afgesloten tot en met 2029. Het maximale bedrag aan kortlopende schulden over 2016, inclusief de rekening courantverhouding met het Nazorg, bedroeg € 10,2 miljoen. De Provincie voldeed over heel 2016 aan de kasgeldlimiet.

Risicobeheer vaste schuld, renterisiconorm

Voor de vaste schuld is in de Wet fido ook een norm beschreven, de zogenaamde 'renterisiconorm'. De renterisiconorm is het maximaal toegestane renterisico over langlopende schulden (looptijd > 1 jaar). Een langlopende schuld wordt ook wel vaste schuld genoemd. Het renterisico op deze leningen is afhankelijk van:

- Het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening)
- Het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

In de Wet fido, artikel 1 h, wordt de renterisiconorm gedefinieerd als een bedrag ter grootte van een percentage van het totaal van het begrotingstotaal van het openbare lichaam bij aanvang van het jaar. Voor provincies is dit percentage 20% van het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal voor 2016 op het moment van vaststellen in november 2015 bedraagt € 270 miljoen (totale lasten voor toevoegingen aan reserves). De renterisiconorm voor de Provincie Zeeland bedraagt € 54 miljoen.

Vanaf 2012 is een leenfaciliteit afgesloten in combinatie met een renteproduct (swap) tot en met 2029. Deze swap zorgt ervoor dat de rente is gefixeerd gedurende de gehele looptijd en daarmee wordt voldaan aan de renterisiconorm. Alle kort aangetrokken leningen in 2016 zijn afgedekt door de swap.

Verstrekte geldleningen

Door de langdurige leensituatie van Provincie Zeeland is slechts een geringe hoeveelheid aan middelen uitgezet voor de wachtgeldvoorziening van de voormalige Provinciale Stoombootdiensten (PSD). De middelen voor die voorziening zijn via een 'cash-flow swap' op lange termijn belegd. Rente en aflossingen op deze lening worden ieder kwartaal ontvangen tot en met 2029. Deze middelen kunnen niet worden gebruikt voor financiering omdat ze meerjarig uitgezet zijn.

Aan de stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN) is in totaal € 3 miljoen aan leningen verstrekt ten behoeve van stimulering duurzame woningverbetering. Deze leningen mochten tot en met 2013 worden uitgezet, daarna komen alle aflossingen ten gunste van de Provincie.

In eerste instantie is een 'lening' als subsidie verstrekt aan University College Roosevelt. Het betreft hier een verstrekte subsidie van € 3 miljoen met een terugbetaal verplichting in 2018 van € 1 miljoen. In 2015 bleek uit nader onderzoek dat de verwerking van de terugbetaal verplichting van € 1 miljoen als subsidie niet de juiste verwerkingswijze is, waardoor deze € 1 miljoen toen als verstrekte lening is verwerkt is.

Hieronder is het overzicht van de belangrijkste verstrekte geldleningen opgenomen:

Verstrekte gelden per 31 december 2016 (bedragen x € 1.000)

Leningen uitgezet	Stand per 1-1-2016	Aflossing / mutatie	rente	Stand per 31-12-2016
Wachtgeldvoorziening PSD	5.892	1.476	211	4.416
Lening Rooseveltfonds	1.000	-	-	1.000
Duurzaamheidslening woningverbetering aan SVN	2.637	152	-	2.485
Totaal	**9.529**	**1.682**	**211**	**7.901**

Financiering

Financieringspositie

In 2016 zijn gepleegde investeringen gefinancierd met vreemde financieringsmiddelen. Vanwege de meerjarige leensituatie heeft de Provincie in 2016 geen eigen financieringsmiddelen kunnen inzetten.

Opgenomen leningen

Zoals in de begroting 2016 is aangegeven, is de Provincie Zeeland vanaf 2012 in een leensituatie terechtgekomen. Wij hebben in 2009 de aandelen van de Westerscheldetunnel overgenomen met als doel het rendement te gebruiken voor de realisatie van de Sluiskiltunnel. Hiervoor is langdurige financiering benodigd.

De benodigde financiering is aangetrokken in de vorm van een kasgeldfaciliteit bij de BNG en het renterisico is grotendeels afgedekt met een rente-instrument, een zogenaamde renteswap, afgesloten bij de Rabobank. De swap heeft een looptijd tot en met 2029. Door middel van de swap wordt een variabel rentetarief (driemaands Euribor) geruild tegen een vaste rente, waarbij de Provincie de vaste rente betaalt en de variabele rente ontvangt. Wanneer deze rentestromen met elkaar worden verrekend, resteert een structuur waarin we per saldo het vaste tarief van de swap betalen, verhoogd met de opslag op de leenfaciliteit. In feite ontstaat hierdoor een structuur die gelijk is aan een vastrentende lening. Deze swap zorgt er voor dat de rente is gefixeerd gedurende de gehele duur van de geschatte financieringsbehoefte. Deze constructie voldoet aan relevante wet- en regelgeving, waaronder de Wet fido, de Ruddo en het financieringsstatuut. De BNG heeft de Provincie verplicht minimaal 20% van de faciliteit van € 150 miljoen (€ 30 miljoen) af te nemen tot en met april 2017. Het tarief voor de opgenomen financiering bedraagt het driemaands Euribortarief plus een opslag van 0,7% (70 basispunten). De Provincie kan momenteel veel voordeliger geld aantrekken op de geldmarkt. We worden als zeer veilig aangemerkt en partijen zijn momenteel bereid tegen een zeer lage vergoeding, soms zelfs tegen negatieve rente, geld uit te lenen aan ons. We hebben gedurende 2016, naast de verplichte afname, geen gebruik gemaakt van de leenfaciliteit van de BNG.

Het totaal aan opgenomen leningen per 31 december 2016 is € 95 miljoen. De opgenomen leenbedragen per ultimo kwartaal staan in onderstaand overzicht.

Opgenomen geldleningen (bedragen x € 1.000)

Stand per:	1-4-2016	1-7-2016	1-10-2016	31-12-2016
Kredietfaciliteit BNG	30.000	30.000	30.000	30.000
Geldmarkt	40.000	40.000	30.000	65.000
Totaal	**70.000**	**70.000**	**60.000**	**95.000**

Naast de genoemde leningen heeft de Provincie Zeeland een rekening-courantverhouding met het fonds nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland, waarvoor een vast rendement verstrekt wordt van 5% op jaarbasis. Over 2016 heeft de Provincie het nazorgfonds een rente vergoed van € 465.546.

Huidige situatie swap

De swap is afgesloten op 90% van de in april 2012 voorziene financieringsbehoefte. Deze financieringsbehoefte werd gebaseerd op de op dat moment (voorjaar 2012) actuele meerjarige begroting en het financiële perspectief dat daaruit voortvloeide. Door een niveau van 90% te hanteren zorgden we voor ruimte tussen het niveau van de renteafdekking en het niveau van de in april 2012 voorziene financieringsbehoefte. De swap moet immers, in tegenstelling tot de onderliggende lening, bij aanvang voor de gehele periode afgesloten worden. Het is dan verstandig een zekere mate van flexibiliteit en armslag over te houden.

Over de eerste 3 kwartalen van 2016 is de financieringsbehoefte achtergebleven bij de prognose. Per 31 december 2016 dekt de SWAP € 97,5 miljoen af en bedraagt het totaal aan leningen € 95 miljoen. Wanneer meer aan renterisico is afgedekt dan er aan leningen is aangetrokken is er sprake van een zogenaamde "overhedge". Op 31 december 2016 is dan ook nagenoeg geen sprake meer van een overhedge, ook niet in de resterende periode van de swap tot en met 2029. Wanneer tegelijkertijd sprake is van een 'negatieve' marktwaarde van een financieel product zoals een swap terwijl een deel van een dergelijk product niet wordt gebruikt (overhedge), schrijven de verslaggevingseisen voor dat voor de negatieve marktwaarde van het ineffectieve deel een voorziening wordt gevormd. De negatieve marktwaarde van de totale SWAP is per 31 december 2016 € 15,2 miljoen. Dat wil zeggen als de provincie de swap wil of moet afwikkelen zij dit

bedrag moet betalen. Zolang de provincie gebruik blijft maken van de swap om het renterisico af te dekken heeft deze negatieve marktwaarde geen financiële gevolgen.
In de jaarrekening 2015 is een voorziening opgenomen van € 100.000. Omdat per 31 december 2016 geen sprake meer is van een overhedge situatie, is deze voorziening vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2016.

EMU Saldo

Het kabinet wil met de Wet Hof realiseren dat decentrale overheden evenredig bijdragen aan de Europese afspraken over het bereiken van evenwicht op de Rijksbegroting. Provincies hebben echter altijd een bepaalde tekortruimte nodig voor investeringen in bijvoorbeeld regionale infrastructuur. Dergelijke investeringen komen niet jaarlijks voor en kunnen niet uit de inkomsten van het betreffende jaar worden gefinancierd. Het EMU-saldo is een saldo op kasbasis.

In het bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (Bofv) van 14 september 2015 is afgesproken de EMU-tekortnorm voor 2016 vast te stellen op -0,4% van het bruto binnenlands product (bbp).Tevens is afgesproken dat de EMU-tekortruimte niet nader wordt verdeeld over de provincies, gemeenten en waterschappen. Hierdoor zijn voor 2016 geen individuele referentiewaarden beschikbaar.

Uit onderstaande berekening van het EMU-saldo blijkt dat de overschrijding van het EMU saldo over 2016 in vergelijking met voorgaande jaren laag is en hoewel er geen individuele referentiewaarde bestaat voor 2016 blijft deze onder referentiewaardes die in eerdere jaren zijn afgegeven (€ 27,7 miljoen voor 2014).

(Bedragen x € 1.000)

Berekening Economische en Monetaire Unie (EMU) saldo 2016			2015 Realisatie	2016 Begroting	2016 Begroting na wijziging	2016 Realisatie
1		Het exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	5.476	-27.605	1.032	-9.078
2	+	De afschrijvingen ten laste van de exploitatie	13.990	13.464	13.221	12.585
3	+	De bruto dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	4.271	781	4.717	32.888
4	-	De uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-14.602	-5.602	-15.907	-28.467
5	+	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	-41.541	-38.468	-34.648	-11.880
6		Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa				
6a	+	Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord				
6b	-	De daarin te verwachten boekwinst				
7	-	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	-10.610	-1.180	-28.417	-7.207
8		Gronverkopen				
		Baten bouwgrondexploitatie				
8a	+	Verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)	11.594	10.800	0	5.337
8b	-	De daarin te verwachten boekwinst				
9	-	De betalingen ten laste van de voorzieningen	-14.738	-10.136	-10.167	-16.178
10	-	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten				
		Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee	nee
11	-	Verkoop van effecten				
11a		Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?				
Emu-saldo voor de Provincie			-46.160	-57.946	-70.169	-22.000

Paragraaf Verbonden Partijen

Het begrip verbonden partijen

Verbonden partijen zijn publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtspersonen (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) waarin we én een bestuurlijk én een financieel belang hebben. Een bestuurlijke belang houdt in dat er sprake is van zeggenschap, hetzij uit een provinciale vertegenwoordiging in het bestuur van de verbonden partij, hetzij uit hoofde van stemrecht. Een financieel belang betekent hierbij dat een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is, indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

De informatie met betrekking tot de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partijen aan het einde van het begrotingsjaar en de verwachte omvang van het financieel resultaat in het begrotingsjaar zijn niet bekend tijdens de opstelling van het jaarverslag en is daarom niet opgenomen.

Onderstaande organisaties zijn verbonden partijen die voldoen aan bovengenoemd begrip.

Privaatrechtelijke organisaties:

1. DELTA N.V., vanaf 1 maart 2017 PZEM N.V.
2. N.V. Zeeland Seaports (ZSP)
3. N.V. Westerscheldetunnel (WST)
4. N.V. Economische Impuls Zeeland (EIZ)
5. B.V. Kanaalkruising Sluiskil (KKS)
6. Perkpolder Beheer B.V
7. Westerschelde Ferry B.V.
8. Nederlandse Waterschapsbank N.V.
9. Tractaatweg B.V.
10. Zeeuws Participatiefonds B.V.
11. Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
12. Stichting Grootschalige BasisKaart Nederland voor Zeeland
13. Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V.

Publiekrechtelijke organisaties:

14. Zeeland Seaports GR
15. Natuur- en recreatieschap De Grevelingen GR (in liquidatie)
16. Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta GR
17. Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) 'Linieland van Waas en Hulst'
18. Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland GR

Algemene visie op het aangaan en aanhouden van verbonden partijen

Kernvragen binnen deze visie van de Provincie Zeeland zijn:
- Waarom gaat de Provincie welke samenwerkingsverband aan?
- Hoe worden de bevoegdheden tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten verdeeld?
- Hoe vindt de sturing en verantwoording plaats?

De vraag waarom de Provincie een samenwerkingsverband aangaat moet vertaald worden in het publieke belang van de samenwerking. De publieke belangen van een samenwerking dienen beschreven te worden en periodiek getoetst te worden. Per verbonden partij wordt de meest passende wijze van samenwerken, sturing en verantwoording en de bevoegdhedenverdeling bepaald.

Publiekrechtelijke samenwerking

Voor een samenwerkingsverband kiest de Provincie meestal de publiekrechtelijke vorm. De grondhouding hierbij is 'ja, mits' aan een aantal voorwaarden is voldaan voor aansturing, beheer en verantwoording.

Privaatrechtelijke samenwerking

De benadering voor privaatrechtelijke samenwerkingsvormen is omgekeerd. In algemene zin neemt de Provincie hier niet aan deel, tenzij er bijzondere redenen zijn die een uitzondering op deze regel rechtvaardigen. De belangrijkste bijzondere reden om te besluiten tot een privaatrechtelijke samenwerking is wanneer het samenwerkingsverband zich bezighoudt met activiteiten die voornamelijk liggen op het commerciële vlak. De grondhouding is 'nee, tenzij' er bijzondere redenen zijn om van de regel af te wijken.

Met een dergelijke samenwerkingsvorm is er een duidelijke afstand tussen het bestuur en de verbonden partij. Het is te omschrijven als 'besturen op afstand'. De taak of activiteit wordt immers niet door de eigen organisatie uitgevoerd, maar door een andere (juridische) entiteit. De sturing is dan indirect. Dit vraagt om een heldere kaderstelling met duidelijke rolverdeling bij de verbonden partij, Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de ambtelijke dienst in een wettelijke context. Tevens dient er eenheid te bestaan over de inhoud en wijze van informatievoorziening.

Beleidsnota verbonden partijen

De Nota Verbonden Partijen is vastgesteld in door Provinciale Staten in haar vergadering van 15 juli 2016. Hierin zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd:

- De Provincie Zeeland participeert uitsluitend in een verbonden partij wanneer hiermee een publiek belang wordt gediend en publieke doelen niet op een andere manier beter gerealiseerd kunnen worden.
- De Provincie Zeeland kiest voor die samenwerkingsvorm, publiekrechtelijk of privaatrechtelijk, die het best past bij het dienen van het publiek belang.

De Provincie Zeeland participeert in diverse verbonden partijen. In de volgende pagina’s wordt hierover per verbonden partij informatie gegeven.

DELTA N.V.	
Vestigingsplaats	Middelburg
Oprichting	1991. DELTA N.V. komt voor uit de fusie tussen Watermaatschappij Zuid West Nederland (WMZ) en de Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij (PZEM)
Publiek belang	Het waarborgen van wettelijk gedefinieerde publieke belangen (Evides, Delta Net-werk-groep, EPZ) duurzame werkgelegenheid (in Zeeland). Daarbij geldt als uitgangspunt een risicoprofiel passend bij een publieke aandeelhouder en wordt van DELTA N.V. een markt-conform financieel rendement verwacht dat in goede verhouding staat tot het risicoprofiel van de activiteiten.
Bestuurlijk belang	Het bestuurlijk belang bestaat uit 50% stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Progr. begroting	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien
Doelstelling	DELTA N.V. is een geïntegreerd energiebedrijf. Het is werkzaam op het gebied van de elektriciteits-, gas-, water- en warmtevoorziening en multimedia.
Bezoldiging	Bezoldiging excl. onkostenvergoeding en pensioenbijdrage CEO: □ 520.000,- Bezoldiging excl. onkostenvergoeding en pensioenbijdrage CFO: □ 330.000,-); deze cijfers zijn van 2015. De statutaire bestuurders hebben een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd en worden voor een periode van vier jaar als statutair bestuurder benoemd. Het arbeids-contract is daarop afgestemd en bevat naast een opzegtermijn van 6 maanden een ge-clausuleerde beëindigingsvergoeding van maximaal één jaar conform de Governance C-ode.
Aandeelhouders-strategie:	Besluit PS d.d. 1 november 2013. De Provincie Zeeland geeft invulling aan het aandeelhouder-schap door: • het beogen om actief aandeelhouder te zijn binnen de grenzen van de wet en de statuten gegeven het grote financiële belang (dividend en risico's); • het streven naar frequente communicatie met DELTA N.V. via (informele) aandeelhouders-bijeenkomsten en bredere presentaties rond belangrijke besluitvormingstrajecten; • het streven naar handhaving van de 50-50 verdeling tussen de Provincie Zeeland enerzijds en de overige aandeelhouders van DELTA N.V. anderzijds; • een dividendbeleid waarbij het rendement van gereguleerde activiteiten volledig aan de DELTA N.V. aandeelhouders wordt uitgekeerd en voor de commerciële activiteiten een ren-dement op eigen vermogen van 10% wordt nagestreefd met een 50% pay-out ratio
Financieel resultaat	Over het jaar 2015 was het resultaat -/- € 110,7 mln. Over het jaar 2016 zijn nog geen gege-vens bekend.
Financieel belang	De provincie Zeeland heeft 50% van het geplaatste aandelenkapitaal in bezit. Het boekjaar is bij DELTA N.V. gelijk aan het kalenderjaar. Het laatste boekjaar waarover cijfers beschikbaar zijn, is het jaar 2015. Op het moment van het vaststellen van de jaarrekening 2016 van DELTA door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt informatie over het eigen en vreemd ver-mogen over het boekjaar 2016 openbaar. De raming van het te verwachten eigen en vreemd vermogen voor het begrotingsjaar 2017 wordt door DELTA niet openbaar gemaakt. In 2016 is over het boekjaar 2015 geen dividend ontvangen.

2015	2014
(x € 1.mln)	*(x € 1.mln)*

Dividend	15,0	20,0
Eigen vermogen	930,8	1.145,8
Totaal vermogen	2.684,2	3.665,1

Risico's	Op de balans van de Provincie Zeeland zijn de aandelen DELTA gewaardeerd tegen een boekwaarde van 568.000. Dit betekent dat de Provincie Zeeland over haar deelneming in DELTA een risico loopt tot dit bedrag. De Provincie Zeeland heeft geen garanties of leningen aan DELTA verstrekt. Als de energieprijzen aanhoudend laag blijven, is DELTA financieel niet langer in staat om de kerncentrale te financieren. Vanwege het nationaal belang van de kerncentrale hebben zowel de commissie Balkenende als ook de aandeelhouders aangegeven dat voor een oplossing van dit probleem het Rijk hier zijn verantwoordelijkheid moet nemen.

Zeeland Seaports (ZSP) NV

Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting	01-01-2011
Publiek belang	Via indirecte aandeelhouderschap in ZSP streeft de provincie naar: • De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens; • Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland; • Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via ZSP als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft voor 50% zeggenschap in de GR ZSP en daarmee indirect ook in de N.V. ZSP. De GR ZSP is enig aandeelhouder van de N.V. ZSP. In 2028 zullen de garanties tot nul teruggebracht worden en kan de GR opgeheven worden. De Provincie Zeeland heeft twee zetels in het AB van de GR ZSP. Het bestuurslid, dat namens Provincie Zeeland zitting heeft in het DB en AB, is voorzitter van de GR ZSP.
Progr. begroting	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien
Doelstelling	Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.
Bezoldiging	Voor de N.V. ZSP heeft de AvA het beloningsbeleid vastgesteld op de WNT norm met overgangsbeleid ten aanzien van de huidige CEO. De bezoldiging van de CEO bedroeg in 2015 € 242.000,- (exclusief onbelaste vergoedingen).
Aandeelhouders-strategie:	Dienen van het publiek belang wat gemoeid is met de haven: • In stand houden van kwalitatief hoogstaande en veilige haveninfrastructuur; • Bevorderen duurzame werkgelegenheid; • Financieel gezond beleid en adequaat risicobeheer gericht op continuïteit en afbouwen van overheidsgaranties;
Financieel resultaat	Over het jaar 2015 is een resultaat behaald van € 8,029 mln. Zolang sprake is van garanties zal geen dividend uitgekeerd worden.
Financieel belang	Kapitaalbelang van 50 %. Het laatste boekjaar waarover cijfers beschikbaar zijn, is het jaar 2015.

	2015	2014
	(x € 1.000)	*(x € 1.000)*
Dividend	0	0
Eigen vermogen	134.283	126.254
Totaal vermogen	564.812	566.259
Garanties *	565.000	565.000

** De GR ZSP staat garant voor de N.V. ZSP*

Risico's	De Provincie Zeeland heeft, getrapt via de GR ZSP, een belang van 50% in de N.V. ZSP. Het eigen vermogen van de NV ZSP eind 2015 bedraagt € 134,3 miljoen. De waarde van de aandelen NV ZSP staat, conform de geldende verslaggevingsregels, niet op de balans van Provincie Zeeland. De waarde van ZSP is een stille reserve. De aandeelhouders hebben aan ZSP in totaal een bedrag van € 565 miljoen aan garanties verstrekt. Indien er in de toekomst zware verliezen worden geleden kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval zullen de garanties ingeroepen worden. Voor de Provincie Zeeland, als 50% aandeelhouder, betekent dit dat er een bedrag van € 282,5 miljoen opgevraagd kan worden. Op dit moment is dit niet aan de orde. De door ZSP onder de garanties opgenomen gelden bedragen eind 2015 € 423 miljoen. Het financieel risico, indien de garanties bij de GR ZSP worden ingeroepen, wordt gemitigeerd door een eerste recht van hypotheek op de bij N.V. ZSP in eigendom zijnde grond en (optioneel) een pandrecht op vorderingen aan derden.

N.V. Westerscheldetunnel

Vestigingsplaats	Borselle
Oprichting	18 maart 2009
Publiek belang	In de vastgestelde aandeelhoudersstrategie is opgenomen: • Mobiliteit: Een zo hoog mogelijke beschikbaarheid van het gehele tracé tussen Goes en Terneuzen; • Veiligheid: Verkeersveiligheid geldt als één van de hoogste prioriteiten; • Tarieven: Invloed op tarievenbeleid om een juiste balans te kunnen waarborgen tussen financiële belangen van de WST enerzijds en de financiële impact voor de burger anderzijds; • Dekking voor infrastructuur: Het dividend van de WST aanwenden om de aanleg en het onderhoud van de Sluiskiltunnel en de aankoop van de aandelen WST terug te verdienen; • Provincie Zeeland wil aandeelhouder blijven om invloed te houden op veiligheid, beschikbaarheid en tarieven.
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directie bestaande uit één of meer leden, onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestond in 2015 uit vijf personen en is 2016 terug gegaan naar drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.
Progr. begroting	Mobiliteit
Doelstelling	De vennootschap heeft als doel een tunnel onder de Westerschelde – met aansluitende wegen en bijbehorende werken – tot stand te brengen en als rechthebbende te exploiteren of doen exploiteren, alsmede ter bevordering van dit doel het deelnemen in, het voeren van beheer over, het financieren van andere ondernemingen en vennootschappen en het stellen van zekerheid voor schulden van anderen en al hetgeen daarmede verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.
Bezoldiging	De bezoldiging van de CEO bedroeg in 2015 € 160.638,-.
Aandeelhoudersstrategie:	Vastgesteld op 13 februari 2015. Hierin is besloten tot het uitvoeren van een onderzoek naar de verschillende strategische scenario's, te weten: zo laag mogelijke tarieven, zo snel mogelijk tolvrij. Mocht dit opportuun zijn, dan sluit de Provincie ook niet uit dat zij op enig moment haar belang in de WST verkleint, mits het publieke belang adequaat geborgd kan worden. Een andere mogelijkheid is de WST in eigen beheer te exploiteren, hetgeen de opheffing en defiscalisering van de NV WST betekent. Op 30 september 2016 is de nadere uitwerking van de aandeelhoudersstrategie vastgesteld. Voor een periode van 4 jaar, d.w.z. t/m 2020 blijven de tarieven gelijk.
Fin. resultaat	Over het jaar 2015 bedroeg het resultaat € 9.865.592,-. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Met de aankoop van de aandelen van het Rijk heeft de Provincie Zeeland sinds 1 juli 2009 100% van de aandelen in haar bezit. Het boekjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Het laatste boekjaar waarover cijfers beschikbaar zijn, is het jaar 2015.

	2015	2014
	(x € 1.000)	*(x € 1.000)*
Dividend	9.866	6.756
Eigen vermogen	86.509	86.365
Totaal vermogen	495.345	517.052

Risico's	Het risico is een lagere dividenduitkering, van invloed hierop zijn: • Verkeersprognose. In de meerjarenraming wordt over de gehele looptijd rekening gehouden met een jaarlijkse volumestijging van 2%. • Operationele risico's. Hieronder worden de risico's bedoeld die optreden bij de exploitatie van de tunnel zoals ongevallen, technische mankementen, rampen die tot stremming van en schade aan de tunnel kunnen leiden. De NV WST evalueert deze risico's regelmatig en houdt hiermee rekening in haar begroting. Er is een verzekering afgesloten met een uitgebreide schadedekking, een limiet van € 100 miljoen per jaar en een eigen risico van € 50.000 per aanspraak. Daarnaast is een bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering afgesloten met een maximale dekking van € 20 miljoen per jaar en een eigen risico van € 10.000 per aanspraak.

Economische Impuls Zeeland N.V. (NV EIZ)

Vestigingsplaats	Middelburg
Oprichting	9 november 2007
Publiek belang	Impuls is voor de Provincie een partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie. Impuls moet het gat dichten tussen ideeën en eerste planontwikkeling en de daadwerkelijke uitvoering van projecten. De doelstellingen van de Provincie Zeeland voor Impuls zijn opgenomen in de Economische Agenda
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft 66% van het stemrecht in de AvA. De aandeelhouders bestaan uit de Provincie, de dertien Zeeuwse gemeenten en de SER Zeeland. Eind 2015 is 66% (98.977 aandelen) van het aandelenkapitaal in bezit van de Provincie Zeeland. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door een Raad van Commissarissen (RvC) van drie leden. De leden van de RvC worden aangesteld door de aandeelhouders. Geen van de leden van de directie of RvC is direct of op voordracht van de Provincie Zeeland benoemd.
Progr. begroting	Economie
Doelstelling	Impuls stimuleert en faciliteert ontwikkeling op het gebied van de (kennis)economie in de meest brede zin van het woord. Het vergroten van de dynamiek van de Zeeuwse (kennis)economie, met groei van werkgelegenheid, door uitvoering van concrete projecten en door acquisitie van bedrijven en investeringen van elders. Daarnaast het oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van, alsmede het financieren van andere ondernemingen.
Bezoldiging	De bezoldiging van de CEO bedroeg in 2015 € 153.622,-.
Aandeelhoudersstrategie	N.v.t.
Financieel resultaat	Over het jaar 2015 was het resultaat € 191.880,-. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Het boekjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Het laatste boekjaar waarover cijfers beschikbaar zijn, is het jaar 2015.

	2015	2014
	(x € 1)	*(x € 1)*
Dividend	0	0
Eigen vermogen	650.813	458.933
Totaal vermogen	2.281.910	3.145.147

Risico's	Er zijn geen garanties verleend aan Impuls. De Provincie Zeeland verstrekt jaarlijks een integrale kostensubsidie aan Impuls. Indien de Provincie overgaat tot verkoop van de aandelen, dan is het wettelijk niet mogelijk om de integrale kostensubsidie in één keer stop te zetten. De subsidie aan Impuls is meerjarig in de provinciale begroting opgenomen.

BV Kanaalkruising Sluiskil (BV KKS)	
Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting	1 juli 2009
Publiek belang	De BV KKS werkt met een afgebakende opdracht en richt zich primair op praktische en technische aspecten rondom de bouw en realisatie van de Sluiskiltunnel.
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder. De vennootschap wordt bestuurd door een directie bestaande uit één lid, onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC zelf bestaat uit vijf onafhankelijke leden.
Progr. begroting	Mobiliteit
Doelstelling	Het in opdracht van de Provincie Zeeland voorbereiden en (laten) bouwen van de Sluiskiltunnel met aansluitende wegen en ervoor zorgen dat het beheer, onderhoud en verkeers- en incidentmanagement voor een nog nader door de Provincie te bepalen periode op verantwoorde wijze wordt verzorgd door een derde partij en het verrichten van al wat met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.
Bezoldiging	Voor de inhuur van de projectdirecteur werd over 2015 een bedrag van € 84.755,- betaald.
Aandlh. strategie	N.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat € 0,-.
Financieel belang	De totale kosten voor de aanleg van de Sluiskiltunnel waren € 279,8 miljoen. Hiervan was 50% voor het Rijk en 50% voor de regio. De eigen bijdrage van de Provincie Zeeland daarin was € 104,4 miljoen. Daarnaast zijn er voor een bedrag van € 2,1 miljoen scopewijzigingen doorgevoerd ten gunste van Provincie Zeeland. Eind december 2015 is het laatste Financieel Verslag vastgesteld. Begin 2016 is de BV KKS ontbonden. Na instemming van het Ministerie van Infrastructuur en Mobiliteit hebben Provinciale Staten op 30 september 2016 ingestemd met de eindafrekening van het project.
Risico's	De B.V. KKS heeft de tunnel op 22 mei 2015 opgeleverd en overgedragen aan de Provincie Zeeland. Inmiddels is de BV KKS opgeheven. De laatste rekeningen zijn in januari 2016 betaald. Er zijn geen risico's meer.

Perkpolder B.V.

Vestigingsplaats	Kloosterzande
Oprichting	26 juni 2009
Publiek belang	Met de ingebruikname van de Westerscheldetunnel is het veer Kruiningen-Perkpolder komen te vervallen. Dat heeft gevolgen gehad voor de economie, ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van het gebied. Via het door Perkpolder Beheer B.V. getrokken project Perkpolder beoogt de provincie door middel van ruimtelijke ontwikkelingen te zorgen voor economische vitaliteit en een hoge ruimtelijke kwaliteit, wat moet resulteren in een goede leefbaarheid.
Bestuurlijk belang	De gemeente Hulst en de Provincie Zeeland zijn sinds 31 december 2013, elk voor 50%, aandeelhouder in de grondexploitatiemaatschappij Perkpolder Beheer B.V.. Beide aandeelhouders hebben 50% stemrecht. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door de algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA). De directeur is niet direct op voordracht van Provincie Zeeland benoemd.
Progr. begroting	Ruimtelijke omgeving
Doelstelling	Het integrale ontwikkelen van het Plangebied tot een gebied bestaande uit het Hart (permanente woningen en een hotel op het voormalige veerplein), deeltijdwoningen en een golfbaan in de westelijke Perkpolder, een jachthaven, buitendijkse natuur (inclusief de primaire waterkeringen) en de aanpassing van de N689. In 2024 moet het plan gerealiseerd zijn.
Bezoldiging	Perkpolder beheer BV heeft geen personeel in dienst. Zij huurt een directeur in op basis van een managementovereenkomst en vastgesteld door de AvA voor 24 uur per week (60%). De beheersvergoeding in 2015 bedroeg € 181.936,-.
Aandlh. strategie	N.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat € 0,-. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Het boekjaar is bij Perkpolder BV gelijk aan het kalenderjaar. Onderstaande cijfers zijn gebaseerd op de jaarrekening 2015, de laatst beschikbare cijfers. Ultimo 2016 is 50% (€ 10.000) van het aandelenkapitaal in bezit van Provincie Zeeland.

	2015	2014
	(x € 1.000)	*(x € 1.000)*
Dividend	0	0
Eigen vermogen	97	97
Totaal vermogen	6.781	5.889
Garanties	15.500	15.500

Risico's	De Provincie Zeeland staat samen met de gemeente Hulst garant voor de door Perkpolder Beheer B.V. bij de BNG aangegane lening/ kredietfaciliteit. Indien de BNG gebruik maakt van zijn garantie dan dient Provincie Zeeland € 12 miljoen te betalen aan de BNG en de gemeente Hulst € 3 miljoen. De Provincie staat op basis van de SOK echter garant voor € 7,5 miljoen, vermeerderd met rente, boeten en kosten (regulier bedragen deze ca. 30%). Provincie Zeeland kan dan een bedrag van € 4,5 miljoen, vermeerderd met rente, boeten en kosten in rekening brengen bij de gemeente Hulst.

Westerschelde Ferry B.V.

Vestigingsplaats	Vlissingen
Oprichting	01-01-2015
Publiek belang	Deze vennootschap heeft ten doel om vanaf 1 januari 2015 voor een periode van maximaal 4 jaar in opdracht van de provincie Zeeland een fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde - met bijbehorende werken - tussen Vlissingen en Breskens vice versa in stand te houden en te exploiteren, inclusief het noodzakelijk alternatief busvervoer tussen Vlissingen en Breskens viceversa.
Bestuurl. belang	De provincie Zeeland is 100% aandeelhouder.
Progr. begroting	Mobiliteit
Doelstelling	Zie publiek belang.
Bezoldiging	Westerschelde Ferry B.V. heeft geen eigen directeur in loondienst. Er is sprake van inhuur van een directeur voor 3 dagen per week.
Aandlh. strategie	N.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat € 45.348. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Het boekjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Onderstaande cijfers zijn gebaseerd op de jaarrekening 2015, de laatst beschikbare cijfers. Op de balans van de Provincie Zeeland is de deelneming Westerschelde Ferry BV voor een bedrag van € 1,- gewaardeerd.

	2015
	(x € 1)
Dividend	0
Eigen vermogen	45.349
Totaal vermogen	1.245.101

Risico's	Er zijn risico's ten aanzien van het aantal gebruikers van het fietsvoetveer en ten aanzien van ongepland onderhoud. Deze risico's kunnen worden opgevangen door te variëren met de omvang van de dienstregeling en/of de hoogte van de reizigerstarieven. Verder kunnen meevallers in de opbrengst na een goed zomerseizoen worden opgespaard. Deze reserve kan vervolgens als buffer dienen in geval van een minder goed seizoen

Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Vestigingsplaats	Den Haag
Oprichting	5 mei 1954
Publiek belang	Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.
Bestuurl. belang	De Provincie Zeeland heeft 0,11% stemrecht.
Progr. begroting	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien
Doelstelling	Zie publiek belang.
Bezoldiging	De totale bezoldiging van drie directieleden exclusief reguliere pensioenlasten en een aantal specifieke elementen, bedroeg in 2015 in totaal € 740.000,-.
Aandlh. strategie	N.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat € 95.000. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	In totaal bedraagt het nominaal aandelenkapitaal van de bank € 9.720.030,- (samengesteld uit 50.478 aandelen A van nominaal € 115 en 8.511 aandelen B van nominaal € 460). De Provincie beschikt over 15 aandelen A en 20 aandelen B en heeft derhalve een belang in de bank van 0,11%. In verband met de kapitaal eisen onder Bazel III heeft de bank besloten om met ingang van het boekjaar 2011 jaarlijks de nettowinst volledig aan de reserves toe te voegen. Dit betekent dat naar verwachting tot 2019 geen dividend zal worden uitgekeerd.

	2015	2014
	(x € 1 mln.)	*(x € 1 mln.)*
Dividend	0	0
Eigen vermogen	1.399	1.303
Totaal vermogen	91.314	88.249

Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.

Tractaatweg B.V.

Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting	1 maart 2016
Publiek belang	Aanleg / verdubbeling Tractaatweg
Bestuurl. belang	De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA. In de vergadering van provinciale staten van 15 april 2016 is de bevoegdheidsverdeling tussen provinciale staten en gedeputeerde staten vastgesteld.
Progr. begroting	Mobiliteit
Doelstelling	Aanleg / verdubbeling Tractaatweg volgens de 'overeenkomst van opdracht' zoals is vastgesteld op 25 april 2016. Op basis van deze opdracht is in 2016 het aanbestedingstraject uitgevoerd. Begin 2017 is er opdracht verleend. Het project kan binnen de gestelde kaders worden uitgevoerd. In 2016 zijn tevens de voorbereidingen gestart voor de opdrachtverlening aan de Tractaatweg BV (gedelegeerd opdrachtgeverschap) voor de voorbereiding en uitvoering van de kruising van de Sloeweg-Bernhardweg, eveneens als de Tractaatweg onderdeel uitmakend van het tracé N62.
Bezoldiging	Directeur wordt extern ingehuurd en voldoet aan WNT norm.
Aandlh. strategie	N.v.t.
Financieel result.	Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend. De BV streeft geen winst na, maar het realiseren van de verbreding van de Tractaatweg binnen het door Provinciale Staten beschikbaar gestelde krediet. De jaarrekening 2016 wordt besproken in de AvA van 18 mei 2017.
Financieel belang	Kapitaalbelang in de BV van de provincie bedraagt 100%

	2016	
	(x € 1 mln.)	
Dividend	n.v.t.	
Eigen vermogen	1	*schatting*
Totaal vermogen	2.177.371	*schatting*

Risico's

- Het risico dat de aannemers niet binnen het vastgestelde plafondbudget zouden inschrijven is vervallen, omdat de opdrachtnemer een aanbieding heeft gedaan binnen gestelde plafondbudget. In het eerste kwartaal van 2017, na definitieve gunning, zal dit worden verwerkt in het risicoprofiel.
- Om het project Tractaatweg volgens het huidige ontwerp en conform de gestelde eisen te kunnen realiseren, heeft PS in juni 2014 een budget van € 60 miljoen beschikbaar gesteld. GS hebben in maart 2016 besloten om optioneel ook het onderhoud van het project meerjarig (tot 2033) mee aan te besteden. Het budget voor onderhoud van € 8,2 miljoen is daarmee ook inzetbaar.
- Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen.
- Hoewel grondverwerving een verantwoordelijkheid is van de provincie, draagt de Tractaatweg BV de lasten van een langere uitvoeringsduur.
- Met Prorail zijn de afspraken in een plan van aanpak met betrekking tot aanpassingen in spoorwegovergangen vastgelegd. Het risico is aanwezig dat dit zal leiden tot hogere kosten.
- Fase 2 Sloeweg wordt op grond van gedelegeerd opdrachtgeverschap uitgevoerd door de Tractaatweg B.V. Dat kan betekenen dat er 'concurrentie' tussen de twee projecten ontstaat. Er dient dus een goede scheiding tussen de projecten te worden aangebracht.
- Onvoldoende capaciteit dat over de benodigde competenties beschikt om de twee projecten uit te kunnen voeren. Het personeel van de Tractaatweg B.V. werkt op basis van een tijdelijk contract. Personeel kan om verschillende redenen wegvallen. Er zal dan vervangend personeel moeten worden gezocht.

Zeeuws Participatiefonds B.V. (ZPF)

Vestigingsplaats	Middelburg
Oprichting	24 oktober 2007
Publiek belang	Het ZPF is opgericht om aan startende en doorstartende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Dit kan in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt een maximum van € 150.000.
Bestuurl. belang	De Provincie heeft 49% (1.316) van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit de ZLM verzekeringen (27%), ABN-AMRO jonge bedrijvenfonds (18%) en De Zeeuwse Verzekeringen (6%).
Progr. begroting	Economie
Doelstelling	Het ZPF is opgericht om aan startende en groeiende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken.
Bezoldiging	Het ZPF heeft geen personeel in dienst, maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls is uitvoerend bestuurder van het ZPF. De bezoldiging bedroeg in 2015 € 0,-.
Aandlh. strategie	N.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat -/- € 188.990,-. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Provincie Zeeland heeft 49% van de aandelen in het ZPF. Er is geen jaarlijkse bijdrage.

	2015	2014
	(x € 1,-)	*(x € 1,-)*
Eigen vermogen	723.555	912.545
Totaal vermogen	828.090	917.010

Risico's	Het ZPF verstrekt risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan of participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het ZPF, waarmee het beschikbare kapitaal bij het ZPF in de loop van de tijd af kan nemen. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen/participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het ZPF. Voor hetzelfde bedrag is een risicovoorziening gevormd, als waarde correctie op de provinciale balans. Per saldo is de balanswaarde van onze deelneming in het ZPF nihil en worden geen additionele risico's gelopen.

Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Vestigingsplaats	Den Haag
Oprichting	1986
Publiek belang	Samenwerkings- en overlegorgaan van alle provincies. De gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (BIJ12) maakt formeel onderdeel uit van IPO.
Bestuurl. belang	Het bestuur bestaat uit twaalf leden, één gedeputeerde per provincie, en een onafhankelijke voorzitter. Ieder bestuurslid heeft een eigen inhoudelijke portefeuille. De termijn van het bestuur is gelijk aan de termijn van Provinciale Staten: vier jaar.
Progr. begroting	Bestuur
Doelstelling	IPO heeft als doelstelling het behartigen van de belangen van provincies en het bieden van een platform voor overleg, uitwisseling en innovatie.
Bezoldiging	N.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat € 2.570.000. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Provincie Zeeland draagt jaarlijks ruim € 400.000 bij in de kosten van het IPO-secretariaat. Dit bedrag is tot stand gekomen volgens de zogenaamde IPO-verdeelsleutel..

	2015	2014
	(x € 1.000)	*(x € 1.000)*
Eigen vermogen	4.782	4.484
Totaal vermogen	17.204	19.540

Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.

Stichting Grootschalige Basiskaart Nederland voor Zeeland (GBKN)

Vestigingsplaats	Zwolle
Oprichting	9 januari 2003; per 1 juli 2016 zijn de activiteiten beëindigd; de opheffing/liquidatie wordt verwacht begin 2017.
Publiek belang	Verplichte deelname in samenwerkingsverband voor het vervaardigen en bijhouden van de grootschalige basiskaart. Gezien de transitie van GBKN naar Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) wordt deze stichting opgeheven.
Bestuurl. belang	De deelnemende organisaties zijn alle Zeeuwse gemeenten, Delta N.V., KPN B.V., Kadaster, Waterschap Scheldestromen, Provincie Zeeland, Zeeland Seaports en Brabants water. Elke sector is gerechtigd een bestuurslid te benoemen.
Progr. begroting	Ruimtelijke omgeving
Doelstelling	Het instand houden, het bijhouden en het exploitatie van de Grootschalige Basiskaart van Nederland tegen zo laag mogelijke kosten voor de samenwerkende partijen.
Bezoldiging	Bestuurders zijn onbezoldigd, de stichting heeft geen personeel in dienst.
Financieel result.	Over het jaar 2016 was het resultaat nihil.
Financieel belang	De provinciale bijdrage in 2016 in de exploitatiekosten bedroeg € 1.202,-.

	2016	2015
	(x□ 1,-)	*(x□ 1,-)*
Eigen vermogen	0	0
Totaal vermogen	440.230	274.175

Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.

Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V.	
Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting	11 juni 2008
Publiek belang	De Provincie is in december 2016 toegetreden als aandeelhouder om uitvoering te kunnen blijven geven aan de mobiliteitsgarantie in de vorm van de haltetaxi, waarvoor de gemeentelijke vervoerscentrale Zeeland BV de ritplanning verzorgt.
Bestuurl. belang	De Provincie bezit 4.500 preferente aandelen en heeft daarmee voor 25% zeggenschap in de vennootschap.
Progr. begroting	Mobiliteit
Doelstelling	pm
Bezoldiging	Bestuurders zijn onbezoldigd, de stichting heeft geen personeel in dienst.
Aandlh. strategie	N.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat € 94.500. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	De provinciale exploitatiebijdrage in 2015 bedroeg € 94.500,-.

	2015
	(x € 1,-)
Eigen vermogen	259.128
Totaal vermogen	430.763

Risico's	Nihil, omdat de Provincie niet risicodragende aandelen bezit.

Zeeland Seaports (ZSP) GR

Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting	1 januari 2011 – zie ook Zeeland Seaports N.V.
Publiek belang	Via indirecte aandeelhouderschap in GR ZSP streeft de provincie naar: • De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens; • Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland; • Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via ZSP als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.
Bestuurl. belang	De Provincie Zeeland heeft voor 50% zeggenschap in de GR ZSP en daarmee indirect ook in de N.V. ZSP. De GR ZSP is enig aandeelhouder van de N.V. ZSP. In 2028 zullen de garanties tot nul teruggebracht worden en kan de GR opgeheven worden. De Provincie Zeeland heeft twee zetels in het Algemeen Bestuur (AB) van de GR ZSP. Het bestuurslid dat namens Provincie Zeeland zitting heeft in het Dagelijks Bestuur (DB) en AB is voorzitter van de GR ZSP.
Progr. begroting	Algemene dekkingsmiddelen
Doelstelling	Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.
Bezoldiging	n.v.t. (de GR heeft geen personeel in dienst).
Aandlh. strategie	n.v.t. (voor de GR ZP).
Financieel result.	€ 0 (er vinden geen activiteiten plaats in de GR)
Financieel belang	Kapitaalbelang is 50% in N.V. ZSP. Geen deelnemersbijdrage

	2015	2014
	(x € 1,-)	*(x € 1,-)*
Eigen vermogen	160.637	160.637
Totaal vermogen	160.637	160.637

Risico's	De Provincie Zeeland heeft, getrapt via de GR ZSP, een belang van 50% in de N.V. ZSP. Het eigen vermogen van de NV ZSP eind 2015 bedraagt € 134,3 miljoen. De waarde van de aandelen NV ZSP staat, conform de geldende verslaggevingsregels, niet op de balans van Provincie Zeeland. De waarde van ZSP is een stille reserve. De aandeelhouders hebben aan ZSP in totaal een bedrag van € 565 miljoen aan garanties verstrekt. Indien er in de toekomst zware verliezen worden geleden kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval zullen de garanties ingeroepen worden. Voor de Provincie Zeeland, als 50% aandeelhouder, betekent dit dat er een bedrag van € 282,5 miljoen opgevraagd kan worden. Op dit moment is dit niet aan de orde. De door ZSP onder de garanties opgenomen gelden bedragen eind 2015 € 423 miljoen. Het financieel risico, indien de garanties bij de GR ZSP worden ingeroepen, wordt gemitigeerd door een eerste recht van hypotheek op de bij N.V. ZSP in eigendom zijnde grond en (optioneel) een pandrecht op vorderingen aan derden.

Natuur- en recreatieschap De Grevelingen GR (in liquidatie)

Vestigingsplaats	Schiedam
Opheffing	Het opheffingsbesluit is genomen bij PS-besluit SERV-135 van 25 april 2014.
Publiek belang	Het in onderlinge samenhang behartigen van de bovengemeentelijke belangen van de openlucht-recreatie, het behartigen van de belangen van de natuurbescherming en het bewaren en bevorderen van het natuur- en landschapsschoon binnen het gebied.
Bestuurl. belang	Het Natuur- en recreatieschap is opgericht als gemeenschappelijke regeling. Naast de provincie Zeeland (25%) zijn de overige deelnemers in de GR de Provincie Zuid-Holland (62,5%) en de gemeenten Schouwen-Duiveland (12,5%) en Goeree-Overflakkee (12,5%). De Provincie Zeeland is vertegenwoordiging in het Dagelijks en Algemeen Bestuur van de GR. Voor de goedkeuring van de begroting is de expliciete instemming van beide provinciale deelnemers nodig. Per 1 januari 2015 is De Grevelingen GR opgegaan in Zuidwestelijke Delta GR. De Grevelingen GR is nog niet formeel geliquideerd.
Progr. begroting	Natuur en Landschap
Doelstelling	Beheer en ontwikkeling van het Grevelingenmeer.
Bezoldiging	De GR heeft geen eigen personeel in dienst. Werkzaamheden worden uitgevoerd door Groenservice Zuid-Holland.
Aandlh. strategie	n.v.t.
Financieel result.	n.v.t.
Financieel belang	Overgegaan naar Zuidwestelijke Delta GR. Per eind 2015 is de liquidatie nog niet voltooid

	2015	2014
	(x € 1,-)	*(x € 1,-)*
Eigen vermogen	-	1.352.215
Totaal vermogen	-	15.121.157

Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta GR

Vestigingsplaats	Schiedam
Oprichting	01-01-2015. De GR is bij PS-besluit SERV-135, d.d. 25-04-2014 vastgesteld.
Publiek belang	Behartiging van de bovengemeentelijke belangen inzake het beheer en de ontwikkeling van water gerelateerde natuur- en recreatiegebieden binnen het werkgebied van het schap. Daaronder begrepen is het behoud en de versterking van de recreatieve watergebieden en vaarverbindingen, de landschappelijke kwaliteiten van en de biodiversiteit binnen de gebieden, alsmede de bevordering van de economische, recreatieve en toeristische aantrekkingskracht daarvan.
Bestuurl. belang	Deelnemer in de GR en vertegenwoordiging in het Dagelijks en Algemeen Bestuur van de GR. De andere deelnemers zijn de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Cromstrijen, Nissewaard, Goeree-Overflakkee, Schouwen-Duiveland en Hellevoetsluis. Voor de goedkeuring van de begroting is de expliciete instemming van beide provinciale deelnemers nodig.
Progr. begroting	Natuur en Landschap
Doelstelling	Het beheer en ontwikkeling van het Grevelingenmeer en het Haringvliet
Bezoldiging	De GR heeft geen eigen personeel in dienst. Werkzaamheden worden uitgevoerd door Staatsbosbeheer en GZH.
Aandlh. strategie	n.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat -/- € 523.458. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Provincie Zeeland draagt jaarlijks een deelnemersbijdrage bij ad € 108.717. Gezien de oprichtingsdatum van 1-1-2015 zijn er alleen over 2015 cijfers beschikbaar. De Provincie Zuid Holland en de Provincie Zeeland hebben in 2016 besloten uit de GR te willen treden m.i.v. 1 januari 2018. De GR beraadt zich nu op haar toekomst

	2015
	(x € 1,-)
Eigen vermogen	14.741.483
Totaal vermogen	16.329.960

Risico's	GR de Grevelingen is opgegaan in deze GR m.i.v. 2015. De provincie voorziet geen risico's.

Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst

Vestigingsplaats	Sint-Gillis-Waas (B)
Oprichting	28 juni 2013
Publiek belang	Europese gemeenschappelijke regeling voor de ontwikkeling van het betreffende grensgebied op het gebied van economie, mobiliteit, natuur, recreatie, cultuurhistorie en leefbaarheid.
Bestuurl. belang	Provincie Zeeland is deelnemer en heeft een belang van 12,5%. Andere deelnemers zijn: Provincie Oost-Vlaanderen (B), de gemeenten Hulst, Stekene (B), Beveren (B) en Sint-Gillis-Waas (B), Interwaas (B), Maatschappij Linkerschelde Oever (MLSO) (B).
Progr. begroting	Bestuur
Doelstelling	De EGTS richt zich op het starten en uitvoeren van concrete samenwerkingsprojecten rond haven en economie, mobiliteit, natuur en recreatie, en wonen en leefbaarheid.
Bezoldiging	n.v.t.
Aandlh. strategie	n.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat -/- € 60.107,-. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Provincie Zeeland draagt jaarlijks bij in werkingskosten secretariaat EGTS zijnde € 17.000 per jaar.

	2015	**2014** (x € 1,-)
	(x € 1,-)	*(x € 1,-)*
Eigen vermogen	82.859	142.966
Totaal vermogen	119.262	813.609

Risico's	De Provincie voorziet geen risico's

Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland GR

Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting	28 juni 2013. De GR is bij PS-besluit RUDT-005, d.d. 21-06-2013 vastgesteld.
Publiek belang	De RUD Zeeland draagt sinds 1 januari 2014 zorg voor de uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals de taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
Bestuurl. belang	De GR RUD is een samenwerkingsverband van de Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en Waterschap Scheldestromen. Het AB van RUD Zeeland bestaat uit vijftien personen, van wie er één is benoemd door PS uit het college van GS. Het DB bestaat uit vijf leden, allen afkomstig uit het AB. Eén DB lid is benoemd door PS uit het college van GS. De voorzitter van het AB is ook voorzitter van het DB. Het lid van het AB, aangewezen door GS van de Provincie heeft zeven stemmen. De leden van het AB, aangewezen door de colleges van B&W van de gemeenten en door het DB van het waterschap hebben ieder één stem. Voor belangrijke besluiten, waaronder de begroting, is een tweederde meerderheid nodig.
Progr. begroting	Milieu
Doelstelling	Uitvoering van de milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast uitvoering van specialistische taken, zoals op het gebied van externe veiligheid, geluid, bodem, luchtkwaliteit en de handhaving van de groene wetten. Uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
Bezoldiging	Bezoldiging in 2015 excl. onkostenvergoeding en pensioenbijdrage hoogste bestuurder € 112.226,--. Over het jaar 2016 zijn nog geen gegevens bekend.
Aandlh. strategie	n.v.t.
Financieel result.	Over het jaar 2015 was het resultaat € 204.000,-. Over 2016 zijn nog geen cijfers bekend.
Financieel belang	Deelnemersbijdrage is in 2016 € 4.441.599,-.

	2015	2014
	(x € 1.000)	*(x € 1.000)*
Eigen vermogen	710	642
Totaal vermogen	2.569	2.890

Risico's	De Provincie Zeeland is als deelnemer mede aansprakelijk voor financiële tekorten. Wat betreft eventuele exploitatietekorten is het risico dat dit zich voordoet als zeer klein beoordeeld. De RUD heeft voor 2016 een sluitende begroting. Financiële aansprakelijkheid voor de Provincie Zeeland kan pas ontstaan na besluitvorming daarover in het Dagelijks Bestuur (DB) en het Algemeen Bestuur (AB) van de RUD Zeeland. De Provincie Zeeland maakt onderdeel uit van de besluitvorming in het DB en AB.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Voor veel provinciale ambities is grondbeleid een onmisbaar instrument. Het grondbeleid dient voor de tijdige verwerving van grond voor de realisatie van onze doelen. Deze doelen liggen voornamelijk in het landelijk gebied. We zijn hier verantwoordelijk voor en hebben de regierol op het integrale beleid. De Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) en het provinciaal Grondbeleid bieden hiervoor de kaders, vastgesteld in de nota grondbeleid op 30 september 2016. In de nota is het beleid afgestemd op de provinciale opgaven en de gewijzigde wet- en regelgeving.

De provincie Zeeland gaat voor maximale vrijwillige doelrealisatie in het landelijk gebied. Provinciale doelen zijn onder andere de afronding van het Natuur Netwerk Zeeland, landbouwkundige structuurverbetering, waterdoelen, infrastructurele projecten en Natuurpakket Westerschelde. Om deze te realiseren zijn de instrumenten kavelruilbureau van de provincie in combinatie met een goed gevulde ruilgrondbank beschikbaar. De benodigde omvang van 1.200 hectare ruilgrond wordt voor 800 hectare gefinancierd met een door PS beschikbaar gesteld krediet. De overige 400 hectare wordt gerealiseerd door de grondbank van het landbouw flankerend beleid van het NPW project te vergroten. De gronden en gebouwen in de grondbank worden tijdelijk in pacht uitgegeven of verhuurd.

In de stedelijke omgeving vervult de provincie een faciliterende rol.

Beleidsuitgangspunten

Beleidsnota's bij de paragraaf grondbeleid
Nota Grondbeleid 2016
Convenant Natuurpakket Westerschelde
Omgevingsplan 2012-2018
Economische Agenda 2012-2015
PVVP 2015
Natuurvisie

Wat wilden we bereiken?

In de Nota Grondbeleid 2016 is aangegeven dat we samen met anderen invulling willen geven aan de opgaven voor Zeeland. De Zeeuwse opgaven voor de komende jaren zijn:

- Aantrekkelijk Zeeland
- Zichtbaar Zeeland
- Leefbaarheid en Stad
- Circulaire economie en energie

Voor veel van onze ambities is het provinciaal grondbeleid een onmisbaar instrument.
We verwerven gronden marktconform met inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het grondbeleid erop is gericht om zoveel als mogelijk tot minnelijke verwerving te komen.

Naast de actualisatie van het uitvoeringsbeleid op het gebied van vastgoed stond samenwerken en de uitvoering centraal. Directe aan- en verkopen, kavelruilen, het tijdelijk beheer van het provinciale vastgoed, maar ook de administratieve registratie van alle transacties zijn in de uitvoering speerpunten geweest.

Op de grondmarkt zijn diverse partijen actief met ieder hun eigen doelstellingen en opgaven. Voor de realisatie van onze doelstellingen is vaak een samenwerking met andere partijen nodig. Bij een samenwerking in het landelijk gebied met andere overheden nemen we de regierol, in overeenstemming met de wet en de Nota Grondbeleid. We werken samen met het Waterschap, de gemeenten, Rijkswaterstaat, BBL/RVO en het Rijksvastgoedbedrijf.

Wat hebben we daarvoor gedaan en wat hebben we bereikt?

Verwerving geschiedt in het kader van meerjarige provinciale beleidsdoelen, vastgelegd in diverse provinciale beleidsnota's. Daarbinnen is gewerkt aan diverse grote projecten zoals: Tractaatweg, Marinierskazerne, Waterdunen, Perkpolder en NPW (Hedwigepolder).

Omgevingsplan en Economische Agenda

In de Nota Vastgoed is geanticipeerd op veranderende wetgeving op het gebied van de Omgevingswet. Projecten uit het Omgevingsplan en de Economische Agenda waaraan een bijdrage is geleverd zijn onder andere:

- Marinierskazerne
- Aquacultuur
- Landbouwkundige structuurverbetering

Enkele resultaten zijn:

- 173 hectare landbouwkundige structuurverbetering
- Aanvraag subsidie POP3 voorbereid
- 2 verkopen voor verdere ontwikkeling aquacultuur bij Colijnsplaat

Natuur en Landschap

De taakstelling van Zeeland voor natuurontwikkeling is om nog ongeveer 1.000 hectare gronden te realiseren voor 2027. In diverse kavelruilen is door derden grond op locatie verworven. Via de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap worden deze percelen vervolgens ingericht.

Natuurpakket Westerschelde (NPW)

In 2005 is besloten tot een derde verdieping van de Westerschelde. In dat kader zijn ook afspraken met het Rijk gemaakt over de aanleg van 600 hectare nieuwe natuur. Wij hebben de regierol bij de verwerving van gronden voor de 600 hectare estuariene natuurontwikkeling. Deze loopt via de overlopende passiva NPW. De NPW tijdsperiode van grondverwerving loopt tot en met 2022, in verband met de politieke besluitvorming en gerechtelijke procedures rondom de Hedwigepolder. In deze procedures is vanuit Vastgoed geadviseerd. Projectvoorbeelden met NPW gelden zijn de Hedwigepolder, het Zwin en Waterdunen.
Met het ministerie van EZ is ook overeengekomen dat de grondbank landbouw flankerend beleid (400 hectare) van het project NPW tot 2022 doorloopt.

Mobiliteit

Voor infrastructurele projecten kopen we gronden aan in verband met reconstructie, aanleg en verbreding van wegen, logistieke landbouwroutes en fietspaden. Projectvoorbeelden zijn: de Tractaatweg, tweede afslag Goes aan de A58, reconstructies vanuit het Meerjareninvesteringsprogramma Infrastructuur Zeeland (MIZ) ter verbeteren van de bereikbaarheid, doorstroming en verkeersveiligheid, landbouwroutes.

Enkele resultaten zijn:

- 12 transacties afgerond voor de Tractaatweg
- Onteigeningsprocedure Tractaatweg voorbereid
- Grondverwerving voor de afslag A58 in samenwerking met de gemeente Goes via een vrijwillige kavelruil afgerond
- Minnelijke verwerving van de Landbouwroute Absdale-Hulst, enkele percelen vrijwillig verworven

Het belang van het bevorderen van de verkeersveiligheid nemen we standaard mee in de afwegingen bij het kavelruilproces en bij de grondtransacties. Dit is te realiseren doordat we het gebruik en de passages van wegen en kernen door het landbouwverkeer verminderen. In 2016 zijn verkennende gesprekken gevoerd met Rijkswaterstaat over hoe kavelruil kan bijdragen aan de verkeersveiligheid rondom de N59.

Grondbeleid als instrument

De grondinstrumenten van de Provincie Zeeland zijn onder andere het vastgoedbeleid, het voorhanden hebben van grondposities, het Kavelruilbureau Zeeland en het tijdelijk beheer.

Grondbank Zeeland

Op 30 september 2016 hebben Provinciale Staten besloten het instrument Grondbank Zeeland voor de komende jaren op ongeveer 1.200 ha te houden. Deze wordt voor 800 hectare gefinancierd met door Provinciale Staten beschikbaar gesteld krediet. De overige 400 hectare zal vanuit Natuurpakket Westerschelde (NPW) worden gefinancierd. Hiermee kan de provincie haar regisserende rol in het landelijk gebied goed vervullen de komende jaren. Door het besluit van Provinciale Staten om het krediet voor de Grondbank Zeeland te verhogen is de dalende trend in de grondvoorraad gekeerd. Per 31-12-2016 is de omvang 796 hectare (777 hectare per 31-12-2015).

Tijdelijke grondbanken NPW

In Zeeland is er een bijzondere situatie door uitvoering van het Rijksproject Natuurpakket Westerschelde (NPW). Daardoor zijn er tijdelijk naast de Grondbank Zeeland, twee ruilgrondposities die volledig gefinancierd en gedekt worden vanuit de doeluitkering NPW:

- tijdelijke ruilgronden Natuurpakket Westerschelde
- tijdelijke ruilgronden Landbouw Flankerend Beleid

Samenwerking

Bij een samenwerking in het landelijk gebied met andere overheden nemen we de regierol in overeenstemming met de wet en de Nota Grondbeleid. We werken samen met het Waterschap (convenant voorjaar 2013), de gemeenten, Rijkswaterstaat (convenant voorjaar 2014), BBL/RVO en het Rijksvastgoedbedrijf. De samenwerking versterkt elkaar, het verhoogt de creativiteit in het vinden van oplossingen en heeft een positieve uitwerking naar de samenleving in het vinden van oplossingen voor de realisatie van ieders beleidsdoelen. Wij werken allen in het zelfde gebied. Als projecten in een gebied samenhangend uitgevoerd kunnen worden, geeft dat een lagere druk in het gebied voor de samenleving. Door onderlinge afstemming is er per saldo een betere totaaloplossing mogelijk voor alle partijen tegen lagere totaalkosten, dan bij individueel opereren.

Enkele voorbeelden:

- Realisatie afslag A58 in samenwerking met de gemeente Goes
- Realisatie natuurvriendelijke oevers in het kader van WB21/KRW in samenwerking met het waterschap Scheldestromen
- Intensieve samenwerking met alle overheidspartijen in het Kavelruilbureau Zeeland

Kavelruilbureau Zeeland

Ruilen met grond is een wezenlijk instrument voor (gebiedsgerichte) projecten in de ruimtelijke omgeving en infrastructurele projecten. De kans op het vrijwillig verwerven van gronden op de gewenste locatie is groter als we aan grondeigenaren een perceel op een alternatieve locatie kunnen aanbieden. In 2016 zijn er 13 kavelruilen notarieel afgehandeld. In totaal is hierbij 173 hectare geruild. Hiermee is er landbouwkundige structuurverbetering bereikt. Daarnaast zijn in deze kavelruilen diverse overheidsdoelen op het gebied van water, natuur, verkeerveiligheid en infrastructuur gerealiseerd. De omvang van 173 hectare is lager dan de 500-700 hectare die de provincie jaarlijks zichzelf als doel stelt. Dit heeft als oorzaak dat het krediet van de Grondbank Zeeland het grootste deel van 2016 volledig was benut, waardoor veel ruilen hebben stilgelegen. Door het ophogen van het krediet door PS op 30 september 2016 is er weer ruimte ontstaan en kan de provincie weer voortvarend verder met ruilen en doelrealisatie.

Tijdelijk Beheer

Beheer van grond is gericht op het courant houden van het vastgoed. Het vastgoed wordt marktconform uitgegeven als een financiële dekking voor de beheerkosten van vastgoed. De afgelopen jaren is er ook gekeken hoe het tijdelijk beheer van de aanwezige ruilgronden in Zeeland kan bijdragen aan het realiseren van algemene provinciale beleidsdoelstellingen. Zo wordt de laatste jaren ook jaarlijks ruilgrond verpacht aan het Groen College Goes voor hun praktijklessen. Daarnaast wordt bij de uitgifte bijvoorbeeld ook rekening gehouden met de verkeersveiligheid en de milieubelasting door rekening te houden met rijafstanden voor het landbouwverkeer. Er wordt onderzocht of we met onze grondposities en de tijdelijke uitgifte een rol kunnen spelen in een duurzamer bodembeheer, innovatie en het bevorderen van de biodiversiteit.

Eén geïntegreerde vastgoedadministratie

Eén geïntegreerde vastgoedadministratie ondersteunt de beleidsmedewerkers bij het managen van het grondproces, zorgt dat de provincie in control is op het gebied van vastgoed en stelt ons in staat om actueel te kunnen rapporteren over ons bezit. In 2016 is het nieuwe administratiesysteem P8 in gebruik genomen. Dit systeem is gekoppeld aan de financiële administratie en andere gerelateerde systemen. Het gehele jaar is gebruikt om dit systeem te verbeteren, te vullen en te controleren in nauwe samenwerking met de afdeling I&A. Hierdoor is er voor de Grondbank Zeeland op 31-12-2016 aansluiting tussen de vastgoedadministratie en de financiële administratie. Het totale bezit van de provincie is vergeleken met het Kadaster en alle verschillen zijn verwerkt of verklaard. Alle processen van vastgoed zijn inmiddels op elkaar afgestemd tot één uniforme werkwijze.

Wat heeft het gekost?

Omvang grondvoorraden en investeringskrediet

Bij aankopen maken we een splitsing tussen gronden op locatie (binnen plangebied) en gronden die buiten deze locaties liggen (de ruilgronden). De gronden op locatie komen direct ten laste van het projectbudget. De ruilgronden vallen in het investeringskrediet Grondbank Zeeland.

De omvang en het verloop van de provinciale grondvoorraden en het investeringskrediet zijn opgenomen in de toelichtingen bij de staat van activa en de staat van restant investeringskredieten in de bijlagen. In de jaarrekening nemen we de samenstelling en de financiële waardering van de voorraad op bij 'toelichting op de balans' bij het onderdeel voorraden.

De totale voorraad grond in het investeringskrediet Grondbank per 31 december 2016 was 796 hectare. Deze voorraad is exclusief de gronden in provinciaal eigendom ingezet voor projecten, wegen en provinciale gebouwen. De financiële omvang van de Grondbank Zeeland bedroeg op 31-12-2016 € 38,7 miljoen. Het totaal beschikbaar gestelde krediet bedraagt € 66 miljoen.

Het resultaat van alle uitgevoerde transacties voor het boekjaar 2016 is € 1,272 miljoen positief. Hiervan heeft € 0,231 miljoen betrekking op natuurgronden.

Waardering

De waarde van provinciale gronden is terug te vinden op de balans. De gronden waarderen we volgens de BBV-voorschriften. De waardering is voor de meeste gronden tegen verkrijgingsprijs (inclusief notaris- en kadasterkosten). Als de gronden volledig gefinancierd zijn uit bijdragen van derden is de balanswaarde nul en worden ze niet apart op de balans vermeld, bijvoorbeeld de tijdelijke ruilgronden NPW. In de voorraad-administratie worden deze wel geregistreerd als provinciaal bezit met boekwaarde nihil.

De boekwaarde toetsen we op de actuele (landbouw)grondwaarden volgens de financiële verordening minimaal bij iedere jaarrekening. Tot op heden hoefde er geen voorziening gevormd te worden.
De specificatie van de grondvoorraden op de balans is opgenomen in de staat van activa. Als gronden onderdeel zijn van een grondexploitatie wordt dat daar vermeld (het rode onderdeel van Waterdunen en Perkpolder). Het te verwachten financiële resultaat van de totale grondexploitaties is, rekening houdend met de gevormde voorziening, neutraal.

Risicomanagement

De meeste provinciale ruilgronden zijn gronden in landbouwkundig gebruik. Deze tijdelijke gronden worden zonder investeringsbewerkingen weer als landbouwgrond aan- en verkocht.
Het aanhouden van een strategische grondvoorraad brengt risico's van waardedaling van de aangekochte gronden met zich mee. Er is een risico van waardevermindering als de agrarische marktprijzen dalen. Via beheersmaatregelen worden de risico's van waardeverlies zoveel mogelijk ingeperkt.

Beheermaatregelen voor invloed door marktprijzen:

- We monitoren de grondmarktprijzen continu via verschillende kanalen. De grondmarktprijzen worden voor het grootste deel bepaald door externe factoren waarop we geen directe invloed hebben. De invloed van externe politieke en economische ontwikkelingen op de grondmarkt worden

daarbij afgewogen. De laatste decennia en ook momenteel bevinden we ons in een licht oplopende markt.
- Uitgangspunt bij de verwerving van gronden is dat we een marktconforme prijs bieden.
- Aan de basis van de transacties ligt een onafhankelijk taxatierapport en we houden rekening met de wettelijke regelingen op het gebied van staatssteun.
- De Provincie en andere overheden zijn belangrijke spelers op de lokale grondmarkt. Aan- en verkoop vindt in samenwerking plaats vanuit meerjarige beleidsdoelen om de grondmarktprijzen niet te verstoren.
- Bij aanvang van een aan- of verkoop vindt een integrale afweging plaats van mogelijke scenario's.

Beheermaatregelen voor behoud van grondwaarde:
- Behoud van de kwaliteit (waarde) van de ruilgronden en vastgoedobjecten wordt geborgd door de beheersmaatregelen in de tijdelijke beheerovereenkomsten en eigen toezicht hierop (tijdelijk verhuur, eventueel anti-kraak in plaats van leegstand, verpachten, jacht/visrechten en dergelijke).
- Doorlopend vindt er interne controle plaats volgens de AO/IC procedures en de P&C-cyclus op de administratieve vastlegging en de waardering van de gronden, met een toetsing door de accountant in de jaarrekening.
- De aanbevelingen van de accountant en die uit het onderzoeksrapport 'Inventarisatie vastgoed en gronden Provincie Zeeland' van de rekenkamer zijn meegewogen in de projectmatige voorbereiding van de opzet van de nieuwe vastgoedadministratie. Hierin zijn de positieve zaken uit de provinciale en DLG vastgoed administratie samengebracht. In 2016 is het in gebruik genomen.
- Voorkomen van verstoring op de grondmarkt door bij verkoop slechts een beperkte hoeveelheid grond in een keer op de markt te brengen.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Algemeen

Verder verbeteren van de interne processen en tegelijkertijd anticiperen op nieuwe ontwikkelingen binnen de overheidssector. Daaraan gaf de provinciale organisatie het afgelopen jaar invulling. Diverse rapporten, zoals 'De parelduiker vreest de modder niet' en het onderzoek naar de interne projectorganisatie van de Sloeweg gaven aanleiding om onze organisatie beter te organiseren. Tegelijkertijd verandert de rol van provincies, wat zorgt voor nieuwe werkwijzen. Om maatschappelijk resultaat te behalen hebben we onze partners nodig. Door krachten te bundelen bereiken we meer. Een verandering die voor ons samen gaat met het feit dat we over minder beschikbare financiële middelen beschikken. Dat vraagt keuzes en gerichte inzet voor een zo goed mogelijk resultaat.

Werken aan een toekomstbestendige organisatie

Ten aanzien van organisatieontwikkeling is in 2016 een uitvoeringsprogramma opgestart 'Doorontwikkeling provinciale organisatie 2015 – 2017' welke drie sporen omvat. In deze sporen hebben we, in samenhang met de ambities in het coalitieakkoord, drie wezenlijke zaken herijkt. Namelijk onze financiën, onze werkwijzen en onze organisatie. Een intensief verandertraject, dat uiteraard verder gaat in 2017.

- Het eerste spoor is "zero based budgeting", herbezinning op de provinciale financiën;
- Het tweede spoor betreft "anders samenwerken aan Zeeuwse opgaven" herbezinning op de vraag hoe we met andere partijen samenwerken, hoe we ons extern profileren en wat voor partner we willen zijn voor onze omgeving;
- Het derde spoor geeft invulling aan de interne organisatie en bestuurlijk ambtelijke samenwerking, waarbij we de interne organisatie onder de loep hebben genomen.

Deze sporen kunnen niet los van elkaar worden gezien. Keuzes in het ene spoor beïnvloeden de uitwerking van de ander.

Zero based budgeting

De begroting voor 2017 is opnieuw van de grond af aan opgebouwd met behulp van de methode zero based budgeting. De aanleiding was vooral financieel: er is minder geld beschikbaar. Het keuzeproces was inhoudelijk: heroverwegen aan welke ambities de Provincie prioriteit geeft. Daarin hebben de adviezen van het actieprogramma 'Zeeland in stroomversnelling' een bepalende invloed gehad.

Anders samenwerken: krachten bundelen met andere partijen, binnen en buiten Zeeland

De opgave voor afgelopen jaar en komende jaren is om nog bewuster samen te werken en om te gaan met de veranderende wereld van nu met steeds wisselende belangen, vraagstukken en netwerken. Deze ontwikkeling maken meer overheidsorganisaties op dit moment door. Deze nieuwe vorm van werk organiseren wordt ook wel 'opgave gestuurd werken' genoemd. Door actiever en directer mee te werken aan concrete resultaten voor Zeeland wordt duidelijker waar de Provincie toegevoegde waarde heeft. Het zwaartepunt verschuift van plannen maken naar uitvoering en concrete resultaten boeken.

In 2016 heeft de organisatie kennis gemaakt met deze manier van werken. Er is gestart met het definiëren van belangrijke maatschappelijke vraagstukken voor Zeeland. Deze zijn verwerkt in de begroting voor 2017. Verder is er is capaciteit vrijgemaakt om deze nieuwe manier van werken te verkennen net als adequaat opvolging geven aan de adviezen van het actieprogramma 'Zeeland in stroomversnelling' van de commissie Balkenende

Interne organisatie en bestuurlijk ambtelijk samenspel

Binnen dit spoor is invulling gegeven aan de doorontwikkeling van de interne organisatie.
Er is het afgelopen jaar ingezet op zowel betere beheersing als ontwikkeling van onze organisatie. Daarmee combineren we efficiëntie en innovatie. Zo zijn o.a. wijzigingen aangebracht in de organisatie-inrichting, grote projecten doorgelicht en processen bezien op efficiency. Onderstaand worden deze ontwikkelingen nader toegelicht.

Aanpassingen in de organisatie-inrichting
In 2016 zijn verschillende wijzigingen aangebracht in het organisatiemodel. Met de wijziging in de topstructuur, eind 2015, verdween een managementlaag namelijk die van de werkveldmanagers. De directie is in 2016 per saldo versterkt met één directeur met het accent op de organisatie. Deze is gestart per januari 2017. Ook is de functie van directeur Projecten en Programma's per september 2016 structureel ingevuld. Ten aanzien van programmatisch en projectmatig werken is ook project control structureel verstevigd.

Daarnaast vragen de aanbevelingen vanuit het de commissie Balkenende om concrete doorvertalingen in provinciale acties. Hiervoor is in 2016 (sturings)capaciteit vrijgemaakt vanuit het lijnmanagement. Het programmateam stimuleert en faciliteert opvolging van de aanbevelingen, zowel binnen de eigen organisatie als bij onze partners.

Ook is in 2016 besloten om de bestuurs- en communicatieondersteuning van de gedeputeerden blijvend in te vullen voor de duur van deze collegeperiode. Elke gedeputeerde heeft een bestuurs- en communicatieadviseur die deze rol invult.

Projectmatig werken: professionaliseren waardoor beter beheersen
De onderzoeken van GS en PS naar aanleiding van het project Sloeweg hebben duidelijk gemaakt dat de organisatie een verdere professionaliseringsslag moet maken in de aansturing van grote projecten. Het afgelopen jaar is hieraan adequaat invulling gegeven. Eerder is al genoemd welke wijzigingen in de organisatie-inrichting hiervoor zijn aangebracht. Ook zijn het interne handboek "Projecten en programma's Provincie Zeeland" en de projectadministratie herijkt en geborgd in de praktijk. Een belangrijk onderdeel hierin was het "Kader Grote projecten" welke is vastgesteld door Provinciale Staten op 8 juli 2016.

Financieel en qua menskracht heeft een screening plaatsgevonden bij de grote projecten. De projectteams zijn (op basis van het IPM-model) op sterkte gebracht. Een ander belangrijk verbeterpunt bleek de informatiestroom richting Provinciale Staten. Deze is geoptimaliseerd, wat heeft geresulteerd in gestructureerde aanlevering van voortgangsrapportages aan Statenleden.

Medewerkers: Flexibel inzetbaar
Werken aan opgaven vraagt om een flexibele organisatie en meer flexibiliteit van de medewerkers.
In 2016 is de inzetbare capaciteit verder afgestemd op de actuele maatschappelijke opgaven en (bestuurlijke) speerpunten. De mate van (interne) mobiliteit in het huidige personeelsbestand is hiervoor een graadmeter, waarbij wij een huidige norm hanteren van 10%. De doelstelling hebben wij met 13% in 2016 behaald. Ondanks het behalen van deze doelstelling gaan we verder met realiseren van flexibiliteit rond de inzet van medewerkers. De juiste persoon op het juiste moment op de juiste plaats is daarbij een belangrijk doel. We willen resultaatdoelstellingen maximaal matchen met de talenten van onze mensen. Minder werken vanuit vaste takenpakketten die zijn gerelateerd aan functies. We willen meer werken vanuit flexibele resultaatopdrachten die op dat moment nodig zijn voor het verwezenlijken van de maatschappelijke opgave. Daarin wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de kwaliteiten van onze medewerkers, alsook met individuele loopbaanwensen. In 2016 zijn belangrijke voorbereidingen getroffen, waar we vanaf 2017 de vruchten van willen plukken. Het concept van 'werken met opdrachten' en de match met kwaliteiten van medewerkers wordt in 2017 geïmplementeerd.

Processen: Efficiënt, doelmatig en doeltreffend
Wij streven naar efficiënte in onze manier van werken, met daarbij een hoge waardering van onze externe relaties. De organisatie geeft daaraan onder andere invulling middels de doelstelling van de Digitale Overheid 2017. Een Digitale Overheid betekent dat dienstverlening volledig digitaal plaats moet kunnen vinden en dat binnen de Provinciale organisatie steeds meer papierloos wordt gewerkt. In 2016 is gerealiseerd dat alle inkomende poststromen digitaal binnen de organisatie worden uitgezet. Hiervoor heeft een upgrade plaatsgevonden van het documentmanagementsysteem, zijn medewerkers getraind en werkprocessen vernieuwd. Digitale poststromen betekenen echter slechts één stap richting volledig digitaal werken. Tevens zijn in 2016 pilots uitgevoerd met betrekking tot verdere digitalisering van werkprocessen. Het slim en flexibel koppelen van systemen speelt daarbij een belangrijke rol. Om digitale archivering volledig leidend te laten zijn binnen de organisatie is een handboek 'Vervanging' opgesteld en een vervangingsbesluit voorbereid.

Niet enkel vanuit digitaliseringsperspectief zijn processen geoptimaliseerd. Met behulp van de lean-methodiek zijn in 2016 diverse (voornamelijk administratief ondersteunende) processen getoetst op efficiëntie. Het gaat daarbij om verwerken van facturen, doorvoeren van begrotingswijzigingen, het afhandelen van interne ICT-klantvragen, alsook subsidieverlening en vergunningverlening.
Een resultaat in efficiënter werken betreft het 1-loket; centralisatie van de uitgifte en beheer van producten en diensten voor intern gebruik door onze medewerkers. Het loket is op 9 januari 2017 in gebruik genomen.

Informatiestrategie
Eind 2015 is het informatiebeleid Provincie Zeeland vastgesteld. Alle digitale ontwikkelingen in 2016 zijn aan het informatiebeleid getoetst door middel van een integrale afweging. Hieronder ziet u acht voorbeelden:

1. de implementatie van het nieuwe vastgoedbeheersysteem;
2. de upgrade van het documentmanagementsysteem met het oog op de implementatie van zaakgericht werken en digitale duurzaamheid;
3. de ondersteuning van de Tractaatweg BV;
4. de upgrade van het financiële systeem;
5. het opzetten van de informatievoorziening Grondwater;
6. de herstructurering van de GEO-infrastructuur;
7. het uniform, standaard en toekomstvast maken van koppelingen tussen systemen;
8. er is gestart met de bewerking van de papieren archieven. De afronding daarvan is voorzien in 2018.

Ook is het merendeel van de medewerkers voorzien van mobiele ICT arbeidsmiddelen, gericht op het plaats- en tijdonafhankelijk werken. Daarnaast is gewerkt aan het optimaliseren, toetsen en verder uitwerken van het informatiebeveiligingsbeleid. De belangrijkste aspecten daarbij zijn: het implementeren van diverse technische beheersmaatregelen, bewustwording bij de medewerkers en het opstellen van beleidsrichtlijnen. Tevens is in dit kader een proces ingeregeld met betrekking tot de Wet bescherming persoonsgegevens ("Meldplicht Datalekken").

Ontwikkelingen en implementatie wet- en regelgeving
Het Rijk heeft per 1 juli een gewijzigde nationale Aanbestedingswet 2012 vastgesteld. Daarop is per 14 juli geanticipeerd door het vaststellen van een volledig nieuw provinciaal inkoop- en aanbestedingsbeleid. Het beleid formuleert de kaders, doelstellingen en uitgangspunten voor het handelen van Provincie Zeeland ten aanzien van inkopen en aanbesteden. Transparantie ten aanzien van inkopen en aanbesteden wordt op deze manier in de gehele organisatie bereikt. Kernpunt in het inkoop- en aanbestedingsbeleid is het maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) waardoor bij inkopen en aanbesteden aandacht is voor inzet van social return, toepassen biobased materialen, betrekken van MKB, innovatie en circulaire concepten. Op 8 december 2016 hebben wij ons hieraan ook landelijk gecommitteerd door als één van de eerste zestig organisaties in Nederland het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2016-2020V te ondertekenen. Een initiatief van het Ministerie van Infrastructuur & Milieu.

Communicatie
Het aantal digitale publicaties neemt toe, net als onze activiteiten op social media. Zo zijn we sinds zomer 2016 nu ook actief op Instagram. Het aantal volgers op social media neemt wekelijks toe.
In de zomer introduceerden we het nieuwe sociaal intranet voor provinciemedewerkers: Start.
Het is een digitale werkplek waar organisatietools en –systemen samen komen om medewerkers te helpen beter samen te werken, kennis te delen en te communiceren.

Bedrijfsvoering in cijfers

Aanvullend op de financiële verantwoording in deze jaarrekening wordt binnen deze paragraaf een cijfermatige weergave gegeven van de ontwikkelingen in personele zin. Hierin wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen in formatie, verdeling man/vrouw, ziekteverzuim en externe inhuur.

Personeel

Onderstaand overzicht toont de formatie en de procentuele onderverdeling naar organisatie eenheid over 2016 van de Provincie Zeeland. Het overzicht geeft zowel de omvang als de bezetting van formatieplaatsen weer. De bezetting is ten opzichte van 2015 afgenomen omdat er op 31 december 2016 diverse vacatures openstonden.

	Formatie omvang 31-12-2015	Formatie omvang 31-12-2016	Toewijzing (bezetting) 31-12-2015	Toewijzing (bezetting) 31-12-2016
Concernmanagement en stafeenheden*	31,5	30,5	30,5	30,6
Lijnorganisatie	430,0	432,8	435,7	425,6
Subtotaal	**461,5**	**463,3**	**466,2**	**456,2**
Statengriffie	6,5	6,5	6,6	6,6
Rekenkamer	2,0	2,0	2,3	2,3
Totaal	**470,0**	**471,8**	**475,1**	**465,1**

* opgebouwd uit: concernmanagement incl. concernstaf, kabinet en strategen

Participatiewet

De doelstelling van de Participatiewet is het creëren van duurzame functies voor mensen met een arbeidsbeperking. Als werkgever willen wij hierin het goede voorbeeld geven. Het doel voor 2016 was 5 fte. Bij banen vanuit de participatiewet geldt dat 1 fte gelijk staat aan 25,5 uur.
Het totaal geplaatste medewerkers in 2016 betreft 6 fte verdeeld over 6 medewerkers. De doelstelling is daarmee behaald.

Stages en traineeships

Voor het verlenen van stageplaatsen hanteren wij een doelstelling van 15 stagiaires per jaar.
In 2016 hebben 28 scholieren/studenten een stage gevolgd. Het aantal stagiaires is daarmee gestegen ten opzichte van 2015 (25 stagiairs). Eveneens zijn in 2016 de eerste twee traineeships afgerond.

Man-vrouw verdeling

Onderstaande grafiek laat de aantallen zien van de verdeling van mannen en vrouwen in onze organisatie op peildatum 31 december 2016. Daarbij is tevens onderscheid gemaakt per leeftijdscategorie.
Het aandeel vrouwen in onze organisatie in 2016 bedraagt 45,9% dat is 0,4% lager dan in 2015.

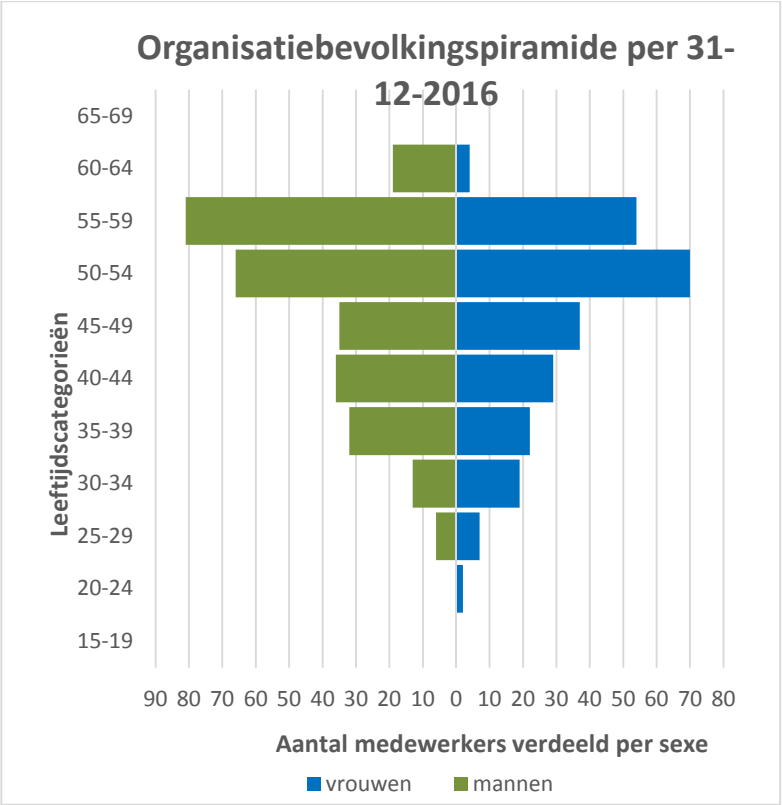

Ziekteverzuim

Het gemiddelde verzuim (incl. langdurig zieken) is ten opzichte van 2015 met 0,7 gestegen naar een percentage van 3,7. Deze toename wordt vooral veroorzaakt door een stijging van het aantal langdurig zieken (0,5). Het provinciale verzuimpercentage blijft onder de landelijke Verbaannorm van 4,1, maar er is blijvende aandacht om dit percentage zo laag mogelijk te houden. Jaarlijks maakt de bedrijfsarts een managementletter waarin een analyse van het verzuim wordt gegeven aangevuld met verbetermaatregelen. Deze wordt door de afdeling Personeel en Organisatie vertaald in een actieplan voor verzuimpreventie en -begeleiding.

Inhuur derden

Met het inhuren van externen gaan we terughoudend om. We maken onderscheid tussen het inhuren van extern personeel enerzijds en anderzijds het uitbesteden van diensten en het verlenen van opdrachten. De rijksoverheid heeft voor haar eigen bedrijfsvoering het verschil tussen beide vormen scherp gedefinieerd en het inhuren van externen genormeerd.

De rijksnorm richt zich specifiek op de inhuur van extern personeel en bedraagt maximaal 10% van de totale personele uitgaven. Het uitgangspunt daarbij is 'pas toe of leg uit' in het geval de norm wordt overschreden. Wij sluiten aan bij deze norm.

<u>Optimalisatie in de berekeningsgrondslag</u>
Bij een interprovinciale inventarisatie naar registratie van externe inhuur is gebleken dat de berekenings-grondslag van het Rijk afwijkt van die van de Provincie Zeeland.
Het Rijk hanteert een berekeningsgrondslag waarbij het totaal aan personele uitgaven (intern en extern personeel) wordt afgezet tegen de uitgaven voor extern ingehuurd personeel. De Provincie hanteerde voorheen de loonuitgaven van enkel intern personeel als het totaal aan personele uitgaven. Voor dit jaar rapporteren wij conform beide berekeningsgrondslagen. Vanaf de jaarrekening 2017 zullen wij rapporteren conform de berekeningsgrondslag van het Rijk. In 2016 wordt de rijksnorm van 10%, vanuit beide berekeningsgrondslagen, niet overschreden.

(bedragen x € 1 miljoen)	2013	2014	2015	2016
Beleidsgevoelige externe inhuur	0,6	0,5	0,5	0,4
Beleidsondersteunende externe inhuur	0,5	1,0	0,7	0,7
Uitzendkrachten en inhuur op basis van de rijksnorm	1,7	1,5	2,4	1,5
Totaal externe inhuur op basis van de rijksnorm	**2,8**	**3,0**	**3,6**	**2,6**
Afgezet tegen de loonsom van 34,1 mln. (berekeningsgrondslag voorgaande jaren)	7,6%	9,3%	10,2%	7,6%
Afgezet tegen totale personele uitgaven (aangepaste berekeningsgrondslag)				7,0%
Uitbesteding en opdrachten	10,0	14,4	12,4	12,3
Totale inzet van derden	**12,8**	**17,4**	**15,9**	**14,9**

Externe dienstverlening

De kwaliteit van de provinciale dienstverlening wordt getoetst aan de wettelijke (behandel)termijnen van onder meer bezwaarschriften, klachten, vergunning- en subsidieaanvragen, zoals die staan vermeld in de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Een overzicht van onze prestaties op de servicenormen in het kwaliteitshandvest Provincie Zeeland over de periode van 1 januari tot en met 31 december 2016:

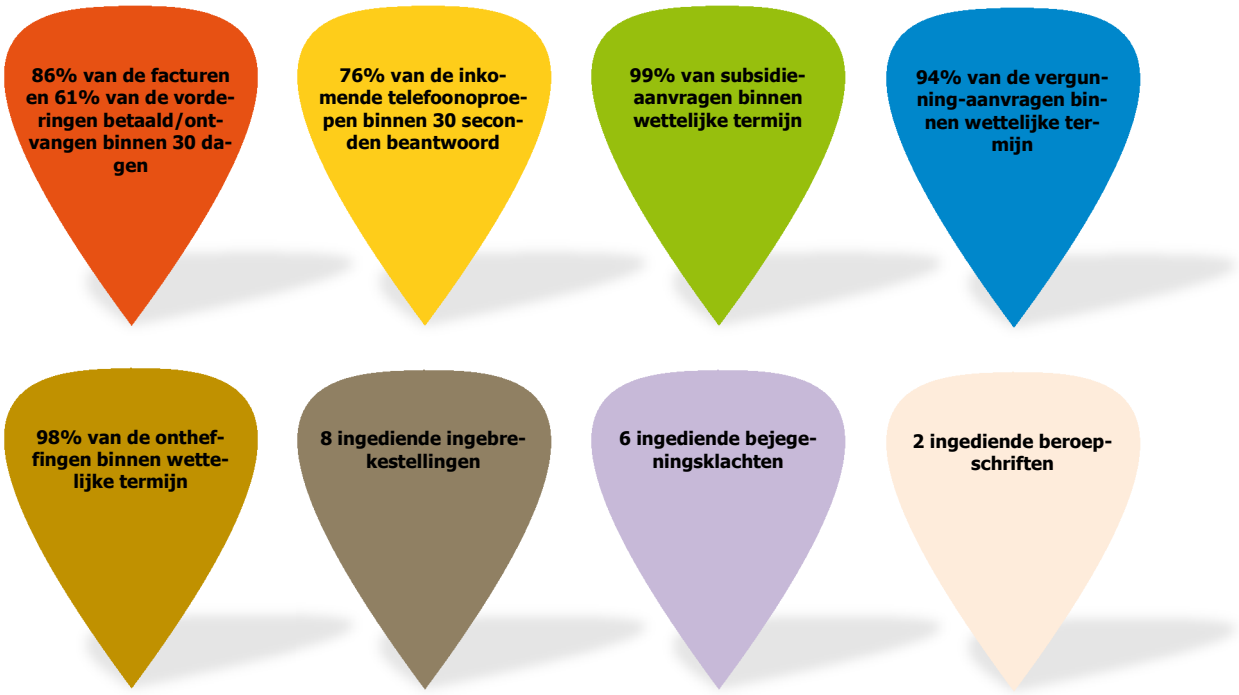

Rechtmatigheid

Voor de uitvoering van beleid is de Provincie gebonden aan kaders die voortkomen uit wet- en regelgeving afkomstig van de Rijksoverheid of uit eigen, door Provinciale Staten vastgestelde kaders. Bij het onderzoek naar de rechtmatigheid bij de accountantscontrole gelden voor deze kaders de volgende drie criteria: het begrotingscriterium, het voorwaardencriterium en het M&O-criterium.

Begrotingscriterium

Hier gaat het erom dat financiële handelingen plaatsvinden binnen het kader van de geautoriseerde begroting (ex. artikel 216 Provinciewet). Het college van GS moet ervoor zorgen dat de lasten van de programma's, zoals geautoriseerd in de begroting, na wijziging niet worden overschreden.

In de Jaarrekening 2016 staat dat er op 3 programma's sprake is van een dergelijke overschrijding. In alle gevallen is vastgesteld dat deze hogere lasten wegvallen tegen navenant hogere baten en/of dat deze

lastenoverschrijding veroorzaakt wordt door de uitvoering van door Provinciale Staten vastgestelde beleidsdoelstellingen uit de begroting 2016. Door de jaarstukken 2016 vast te stellen autoriseren Provinciale Staten deze begrotingsoverschrijdingen achteraf.

Voorwaardencriterium
Bij het voorwaardencriterium is van belang welke regelgeving, zowel intern als extern, van toepassing is bij de uitvoering van financiële beheershandelingen. Deze regelgeving is geïnventariseerd en wordt jaarlijks geactualiseerd.

Binnen het voorwaardencriterium zijn twee aandachtsgebieden van belang voor de Provincie Zeeland, inkoop- en aanbestedingsregels en verstrekte subsidies.

In de Jaarrekening 2016 staat dat de Provincie heeft voldaan aan het voorwaardencriterium.

M&O-criterium
Het gaat hierbij om misbruik en oneigenlijk gebruik van provinciale middelen. Om dit te voorkomen, inventariseren we of alle risico's zijn afgedekt door wet- en regelgeving.

- Misbruik: het bewerkstelligen van geen of te geringe betaling van verplichte bijdragen aan de overheid en van het verkrijgen of genieten van een (te hoge) uitkering door bewust niet, niet tijdig, niet juist of niet volledig verstrekken van gegevens en inlichtingen.
- Oneigenlijk gebruik: het volgens de regels van de wet, maar in strijd met de bedoelingen van de wettelijke bepalingen, geheel of ten dele ontgaan van een verplichte bijdrage aan de overheid en verkrijgen of genieten van een (te hoge) uitkering.

De basis van het voorkomen van M&O is dat processen, waarbij M&O-gevoeligheden spelen, voldoende voorzorgsmaatregelen bevatten. M&O-maatregelen zijn verankerd in de administratieve organisatie, die we jaarlijks actualiseren. Bij het maken van nieuwe regelingen en verordeningen toetsen we of het M&O-beleid hierin voldoende is verankerd.

In 2016 is niet geconstateerd dat enig medewerker of bestuurder van de Provincie in strijd gehandeld heeft met dit M&O-criterium.

Jaarrekening 2016

Provincie Zeeland

Algemene toelichting

Het hieronder gepresenteerde overzicht van de baten en de lasten 2016, geeft inzicht in de baten en lasten per programma. Hierbij zijn de oorspronkelijke geraamde programmatotalen, de begrote programmatotalen na wijziging en de gerealiseerde programmatotalen gepresenteerd. De gerealiseerde programmatotalen zijn geconfronteerd met de begroting na wijziging. In de laatste kolom is het saldo af te lezen.

(bedragen x €1.000)

Programma	Begroting 2016			Begroting 2016 na wijziging			Rekening 2016			Resultaat
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Saldo
Bestuur	7.538	-326	7.212	7.332	-373	6.959	7.328	-295	7.033	-74
Cultuur & Samenleving	21.780	-1.254	20.526	22.143	-1.506	20.637	21.830	-1.856	19.974	663
Milieu	7.672	-174	7.498	12.372	-2.978	9.394	16.282	-2.970	13.312	-3.918
Ruimtelijke omgeving	37.075	-14.747	22.328	13.493	429	13.922	15.287	-6.924	8.363	5.559
Water	3.694	-469	3.225	5.997	-829	5.168	4.687	-227	4.460	708
Natuur en landschap	63.068	-34.642	28.426	35.709	-11.417	24.291	28.907	-5.442	23.465	827
Economie	12.577	-27	12.551	18.275	-470	17.805	14.421	-1.014	13.406	4.399
Mobiliteit	110.280	-41.091	69.189	126.309	-67.444	58.865	61.510	-1.782	59.728	-863
Totaal programma's	263.685	-92.730	170.955	241.630	-84.589	157.041	170.252	-20.511	149.741	7.301
Algemene dekkingmiddelen	6.151	-149.501	-143.349	372	-158.446	-158.074	2.077	-159.459	-157.382	-692
Totaal saldo van baten en lasten	269.836	-242.231	27.605	242.003	-243.035	-1.032	172.329	-179.970	-7.641	6.609
Reservemutaties	16.385	-45.821	-29.436	66.677	-65.645	1.032	66.031	-67.312	-1.281	2.313
Gerealiseerde resultaat	286.221	-288.052	-1.831	308.680	-308.680		238.360	-247.282	-8.922	8.922

Rekeningsaldo

Het positieve verschil tussen de geraamde (begroting na wijziging) baten en lasten en de realisatiecijfers bedraagt € 8,9 miljoen. In essentie wordt dit rekeningsaldo verklaard door:

	Plus * mln	min *mln €
Resultaat grondtransacties	3,5	
Provinciefonds	1,0	
Latere bijdrage sluis Terneuzen	2,5	
Afrekening projecten	0,8	
Vertraging project Waterdunen	1,2	
Vertraging project Veerse Dam	0,3	
Vertraging/meevallers milieu	0,5	
Meevallers ruimtelijke omgeving	0,4	
Vertraging projecten water	0,5	
Vertraging projecten natuur en landschap	0,7	
Vertraging/meevallers projecten economie	1,9	
Vertraging/meevallers mobiliteit	2,0	
Rente	0,5	
Overhead personeelskosten	0,5	
Verschillen vorige dienstjaren	1,1	
Voorziening Thermphos		4,3
Rendement Nazorgfonds		0,2
Voorziening pensioenen ambtsdragers		0,4
Voorzieningen wachtgeld (NAR/PSD)		3,6
Totaal	**17,4**	**8,5**

Van uit het saldo wordt voorgesteld om van de meevallers € 8,6 mln door te schuiven naar volgende jaren of toe te voegen aan (bestemmings)reserves. Deels betreft het reeds aangegane verplichtingen waarvan de lasten, conform de voorschriften, in het juiste jaar worden geraamd en deels om voornemens die later worden gerealiseerd.

Verderop in deze jaarrekening wordt per programma ingegaan op de oorzaken van alle gesaldeerde significante (groter dan € 50.000) afwijkingen per doelstelling.

Begrotingscriterium – lasten

(bedragen x €1.000)

	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil	Verschil in %
01 Bestuur	7.332	7.328	4	0,1
02 Cultuur & Samenleving	22.143	21.830	313	1,4
03 Milieu	**12.372**	**16.282**	**-3.910**	**-31,6**
04 Ruimtelijke omgeving	**13.493**	**15.287**	**-1.794**	**-13,3**
05 Water	5.997	4.687	1.310	21,8
06 Natuur en landschap	35.709	28.907	6.802	19,0
07 Economie	18.275	14.421	3.854	21,1
08 Mobiliteit	126.309	61.510	64.799	51,3
90 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	**372**	**2.077**	**-1.705**	**-457,6**
Totaal	**242.003**	**172.329**	**75.834**	**31,3**

Bovenstaand overzicht zet per programma de geraamde lasten (begroting na wijziging) af tegen de gerealiseerde lasten (rekening). Wanner de realisatie hoger is dan de raming dan is er in principe sprake van een onrechtmatigheid. Het door Provinciale Staten beschikbaar gestelde budget is immers overschreden en het budgetrecht dus geschonden. Wanneer echter wordt vastgesteld dat tegenover deze lastenoverschrijding navenant hogere baten staan en/of dat deze lastenoverschrijding veroorzaakt wordt door de uitvoering van al vastgesteld provinciaal beleid dan kan Provinciale Staten, door in te stemmen met de jaarstukken, deze overschrijdingen achteraf autoriseren. Daarmee wordt de begrotingsonrechtmatigheid ongedaan gemaakt.

Bij het programma Milieu zijn door de toevoeging aan de voorziening Thermphos meer lasten geraamd.

Bij het programma Ruimtelijke Omgeving zijn er meer lasten gerealiseerd dan geraamd. Tegenover deze hogere lasten staan meer dan hogere baten binnen het programma ruimtelijke omgeving (zie verder bij de toelichting op de programma's).

Bij de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien zijn eveneens meer lasten gerealiseerd dan geraamd. Met name betreft het hier de toevoeging aan de voorzieningen PSD en NAR (zie verder bij de toelichting op de programma's).
Op de genoemde programma's is in 2016 uitsluitende gewerkt aan door Provinciale Staten vastgestelde doelstellingen.

Autorisatie achteraf

De overschrijdingen voldoen aan de criteria die gelden voor autorisatie achteraf. Door deze jaarrekening vast te stellen autoriseren Provinciale Staten van Zeeland deze overschrijdingen.

Onvoorzien

Bij het opstellen van de programmabegroting 2016 is er geen post opgenomen voor onvoorzien.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Op basis van deze Wet moet de beloning van de ambtelijke topfunctionarissen gepubliceerd worden.
Naast de beloning van de twee topbestuurders moeten we ook beloningen van andere (voormalige) medewerkers publiceren die de WNT-norm van € 179.000 te boven gaan. Deze komen niet voor.
De beloning van politieke ambtsdragers is al genormeerd en hoeft daarom niet gepubliceerd te worden.

Bezoldiging topfunctionarissen

bedragen x € 1	A. Smit	P. Joosse
Functie(s)	Provinciesecretaris	Griffier van Provinciale Staten
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?[1]	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?[2]	ja	ja
Individueel WNT-maximum[3]	**179.000**	**179.000**
Bezoldiging		
Beloning	135.609	101.802
Belastbare onkostenvergoedingen	116	251
Beloningen betaalbaar op termijn	14.914	13.492
Subtotaal[4]	*150.639*	*115.545*
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0
Totaal bezoldiging	**150.639**	**115.545**
Gegevens 2015		
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)	1,0	1,0
Bezoldiging 2015		
Beloning	136.920	102.367
Belastbare onkostenvergoedingen	42	236
Beloningen betaalbaar op termijn	15.516	13.639
Totaal bezoldiging 2015	**152.478**	**116.242**
Individueel WNT-maximum 2015	178.000	178.000

[1] Van een gewezen topfunctionaris is sprake indien de functionaris in het verleden - maar na 1 januari 2013 - een functie als topfunctionaris heeft bekleed, en bij beëindiging van deze functievervulling bij dezelfde instelling of rechtspersoon een functie als niet-topfunctionaris is gaan vervullen. Gedurende deze periode van functievervulling in de andere functie kwalificeert de functionaris als 'gewezen topfunctionaris'.
[2] Indien 'ja': afzonderlijke bezoldigingscomponenten verplicht vermelden; indien 'nee': alleen totaal honorarium (excl. BTW) vermelden bij Totaal bezoldiging (het gaat om een extern ingehuurde functionaris).
[3] $y = \frac{x \cdot a \cdot b}{365}$ waarbij: y = individueel WNT-maximum, x = voor instelling geldend WNT-bezoldigingsmaximum, a = deeltijdfactor (maximaal 1,0 fte) en b = functieduur in kalenderdagen. NB: voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking is het bezoldigingsmaximum in 2016 gelijk aan het bezoldigingsmaximum 2015.
[4] Het subtotaal wordt hier opgenomen inclusief een eventueel onverschuldigd betaald bedrag.

Overzicht van baten en lasten

(bedragen x €1.000)

Programma	Begroting 2016			Begroting 2016 na wijziging			Rekening 2016			Resultaat
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Saldo
Bestuur	7.538	-326	7.212	7.332	-373	6.959	7.328	-295	7.033	-74
Cultuur & Samenleving	21.780	-1.254	20.526	22.143	-1.506	20.637	21.830	-1.856	19.974	663
Milieu	7.672	-174	7.498	12.372	-2.978	9.394	16.282	-2.970	13.312	-3.918
Ruimtelijke omgeving	37.075	-14.747	22.328	13.493	429	13.922	15.287	-6.924	8.363	5.559
Water	3.694	-469	3.225	5.997	-829	5.168	4.687	-227	4.460	708
Natuur en landschap	63.068	-34.642	28.426	35.709	-11.417	24.291	28.907	-5.442	23.465	827
Economie	12.577	-27	12.551	18.275	-470	17.805	14.421	-1.014	13.406	4.399
Mobiliteit	110.280	-41.091	69.189	126.309	-67.444	58.865	61.510	-1.782	59.728	-863
Totaal programma's	263.685	-92.730	170.955	241.630	-84.589	157.041	170.252	-20.511	149.741	
Algemene dekkingmiddelen	6.151	-149.501	-143.349	372	-158.446	-158.074	2.077	-159.459	-157.382	-692
Totaal saldo van baten en lasten	269.836	-242.231	27.605	242.003	-243.035	-1.032	172.329	-179.970	-7.641	
Reservemutaties	16.385	-45.821	-29.436	66.677	-65.645	1.032	66.031	-67.312	-1.281	2.313
Gerealiseerde resultaat	286.221	-288.052	-1.831	308.680	-308.680		238.360	-247.282	-8.922	8.922

Toelichting verschillen begroting en rekening

(bedragen x €1.000)

01 Bestuur	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
010101 Een goed, betrouwbaar en duaal provinciaal bestuur	1.443	1.421	1.500	-79
010102 Versterken bestaand netwerk:	778	524	496	28
010103 Het versterken van grensoverschrijdende samenwerking	116	119	152	-33
010104 Verbetering (integrale) veiligheid in Zeeland	147	110	100	10
Salarislasten en overhead	4.729	4.784	4.784	
Totaal	**7.212**	**6.959**	**7.033**	**-74**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

010101 -/- € 79.000

- -/- € 318.700 Door de lage rekenrente was een extra toevoeging nodig aan de voorziening GS pensioenen.
- € 100.000 Initiatieven Provinciale Staten. Van deze stelpost hebben Provinciale Staten (PS) geen gebruik gemaakt in 2016.
- € 27.000 Advertenties en publicaties. Met de verordening digitaal publiceren die op 25 september 2015 door PS werd vastgesteld zijn we met een overgangsfase in het eerste kwartaal van 2016 gestart met het digitaal publiceren van officiële mededelingen en publicaties. Alleen wettelijk verplichte zaken worden nog in print media gepubliceerd. Daarnaast zijn publicaties van o.a. campagnes etc. van projecten op de projectbudgetten geboekt. Dit heeft erin geresulteerd dat in 2016 het budget niet geheel benut is.
- € 30.000 Rekenkamer. Door personele wijzigingen aan het einde van 2016 kon de voorgenomen uitbesteding van een onderzoek niet meer in 2016 plaatsvinden. De Rekenkamer wenst deze onderzoeken in te halen in 2017.
- € 55.000 Representatie Gedeputeerde Staten, waaronder reis- en verblijfskosten.

(bedragen x €1.000)

02 Cultuur & Samenleving	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
020101 Culturele basisinfrastructuur in Zeeland	3.048	661	605	56
020102 Cultuur erfgoed	6.079	6.808	6.495	313
020103 Bibliotheekwerk				
020104 Cultuureducatie		305	311	-6
020105 kunsten, inclusief grote culturele evenementen & festivals	156	1.785	1.778	7
020201 Woonomgeving	100	100	103	-3
020202 bereikbare en onderscheidende voorzieningen	7.165	6.954	6.724	230
020203 De zelfstandige Zeeuw	428	434	366	68
Salarislasten en overhead	3.550	3.591	3.591	
Totaal	**20.526**	**20.637**	**19.974**	**663**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

020101 € 56.000
Een budget van € 25.000 had overgeheveld moeten worden naar doelstelling 020102 maar is niet meer verwerkt in de begroting.

020102 € 313.000
Het saldo wordt met name veroorzaakt door twee onderschrijdingen:

- € 91.000 Zeeuws Museum. De onderschrijdingen bij het Zeeuws Museum worden veroorzaakt door meevallers in de aanbesteding voor het straatwerk en aanpassing van een warmtepomp. Daarnaast zijn weinig storingen opgetreden in de installaties van het Zeeuws Museum.
- € 236.000 World War II. De verschillen bij het project World War II zijn veroorzaakt omdat meer Europees geld gedeclareerd kon worden dan aanvankelijk geraamd was.

020202 € 230.000
Het saldo wordt met name veroorzaakt door:

- € 96.000 Demografische ontwikkelingen. De inzet van het budget Demografische ontwikkelingen is verbonden aan de doelen zoals opgenomen in de door Provinciale Staten van april 2014 vastgestelde Nota Leefbaarheid & Bevolking 2014-2018 (het programma Nieuwe Wegen). In de eerste helft van 2016 is hierop in de uitvoering vertraging ontstaan door capaciteitsproblemen, omdat betrokken medewerkers zijn ingezet bij andere urgente projecten, waaronder de Cultuurnota, de noodopvang van vluchtelingen en de zero-based begroting. In de tweede helft van 2016 is nadere vertraging opgetreden door de aanpak van maatschappelijk opgaven waardoor het beleid op dit onderdeel is overgegaan naar de opgave Aantrekkelijk Zeeland.
- € 128.000 Voorzieningen leefbaarheid. Voor het Centrum TopTechniek kon niet het volledige beschikbare budget ten laste van 2016 worden gebracht.

020203 € 68.000
In de begroting is rekening gehouden met een bijdrage van de Provincie van € 75.000 aan een Zeeuws fonds dat gerelateerd is en beheerd wordt door het Oranjefonds. De besluitvorming daarover is afhankelijk van de bereidheid van de Zeeuwse gemeenten om gezamenlijk € 50.000 bij te dragen. Aangezien in 2016 hierover geen besluit is genomen leidt dit tot een onderbesteding van € 75.000.

(bedragen x €1.000)

03 Milieu	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
030101 Naleefgedrag en hinder	4.806	5.428	4.993	435
030102 duurzame bodem	1.712	2.974	7.327	-4.353
Salarislasten en overhead	981	992	992	
Totaal	**7.498**	**9.394**	**13.312**	**-3.918**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

030101 € 435.000

Het saldo wordt met name veroorzaakt door de volgende onderschrijdingen:

- € 91.000 Duurzame ontwikkeling Zeeland. De geraamde cofinancieringsmiddelen uit 2015 (ad € 71.000) zijn in 2016 niet nodig gebleken.
- € 243.000 Provinciale bijdrage RUD. Het is ieder jaar moeilijk in te schatten hoeveel geld nodig is voor zaken die de Provincie moet oppakken en die zijn gerelateerd aan de RUD. Dat is in het jaar 2016 dus meegevallen. Voorts zijn bepaalde zaken niet in 2016 opgepakt hetgeen wel de bedoeling was. Als voorbeeld kan worden genoemd het in de dienstverleningsovereenkomst 2016 met de RUD opgenomen project hoe om te gaan met klachten in relatie tot de RUD. Dit is uiteindelijk niet opgepakt vanwege een gebrek aan personele capaciteit.
- € 76.000 Bestuurlijke strafbeschikking milieu. Dit betreft een subsidie van het ministerie van Veiligheid. We lopen elk jaar een jaar achter op de besteding en we mogen telkens de subsidie van het lopende jaar gebruiken voor uitgaven in het volgende jaar.

030102 -/- € 4.353.000

Het saldo wordt met name veroorzaakt door:

- -/- € 4.241.000 Voorziening Thermphos.
- -/- € 28.000 Verordening bodemsaneringsprogramma. Op deze activiteit worden bijdragen, in de vorm van subsidies van het ministerie van I&M, in bodemsaneringen op in gebruik zijnde bedrijfsterreinen door de provincie voorgefinancierd. En de uiteindelijk terug ontvangen subsidies worden hierop ook geboekt. Er kan een jaar zitten tussen het moment van voorfinanciering en het terugontvangen van de bijdrage. Dat vormt de reden dat het ene jaar een overbesteding en het andere jaar een onderbesteding wordt gerealiseerd.
- -/- € 206.000 Nazorgfonds voormalige stortplaatsen. Over 2016 is er een tegenvallend koersrendement behaald op de ASN aandelen waardoor de Provincie € 208.653 heeft moeten bijstorten in het Nazorgfonds gesloten Stortplaatsen (zie ook jaarrekening Nazorg gesloten Stortplaatsen) om aan de rendementseis van 5% te voldoen. In 2015 was er een meevallend rendement op de aandelen ASN waardoor de provincie € 347.000 uit het Nazorgfonds heeft onttrokken.
- € 95.000 Pilotprojecten bodembeleid. Dit bedrag is bedoeld als cofinanciering voor het interreg project Leve(n)de bodem, waarvoor een besluit genomen is. Oorspronkelijk zou dit project in 2016 uitgevoerd gaan worden. De concurrentie in OPzuid bleek echter groot, waardoor het uitgesteld is. Door deel te nemen aan dit project hebben wij ons verplicht tot cofinanciering en deze is in de komende jaren nodig.
- € 27.000 Interprovinciale projecten milieu. Het IPO heeft minder bijdragen van de provincie nodig gehad voor in IPO verband gedraaide milieuprojecten.

(bedragen x €1.000)

04 Ruimtelijke omgeving	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
040101 Duurzame ruimtelijke-economische ontwikkeling	5.685	4.905	3.217	1.688
040201 Gebiedsontwikkeling door uitvoering programma's en projecten	13.087	5.419	1.548	3.871
Salarislasten en overhead	3.556	3.598	3.598	
Totaal	**22.328**	**13.922**	**8.363**	**5.559**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

040101 € 1.688.000

Het saldo wordt met name veroorzaakt door de volgende onderschrijdingen:

- € 177.000 Vitaal platteland Zeeland. Voor de uitvoering van de POP-3 projecten zijn door RVO minder uren besteed en in rekening bij de provincie gebracht.
- € 39.000 Kavelruilbureau. In 2016 zijn minder lasten gerealiseerd omdat de geplande kavelruilprocessen, in afwachting van besluitvorming in PS over de grondbank Zeeland, zijn vertraagd.
- € 1.273.000 Boekwinst vastgoed, waarvan € 231.295 op natuurgrond. Zie verdere toelichting bij de paragraaf grondbeleid.
- € 195.000 Beheer vastgoed. Bij de ramingen is uitgegaan van een dalende oppervlakte eigendom en daarmee dalende inkomsten. Doordat de vaststelling van de nota grondbeleid (30 september 2016) is deze daling gekeerd en zijn de inkomsten uiteindelijk hoger uitgevallen dan begroot.

040102 € 3.871.000

Het saldo wordt met name veroorzaakt door de volgende onderschrijdingen:

- € 1.223.949 Waterdunen groene zone / Waterpoort naar Waterdunen. Verschil wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de bouwkosten voor de bestekken voor de vogeleilanden/duinvallei, de Puijendijk en Killetje Buiten later (in 2017) gemaakt zijn.
  Het overgebleven saldo dient via de reserve meerjarige projecten beschikbaar te blijven voor Waterdunen.
- € 307.000 Veerse Dam. Het budget voor de Veerse Dam is gereserveerd voor afspraken over de herinrichting van de Veerse Dam uit de SOK (samenwerkingsovereenkomst). De realisatie van een hotel in het Veerse Meer op grondgebied van Noord-Beveland is de eerste stap in deze ontwikkeling. De gemeenteraad van Noord-Beveland heeft goedkeuring aan een concreet plan voor een hotel onthouden. Het budget van de provincie is bedoeld voor vervolgstappen en is dientengevolge niet uitgegeven. In 2017 zullen de herinrichting en samenwerking heroverwogen worden en wordt duidelijk of er nog budget van de provincie gewenst is.
- € 2.140.000 Resultaat gronden in erfpacht. Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat gronden in erfpacht gewaardeerd moeten worden tegen de waarde van eerste uitgifte. De gronden van de Marinierskazerne zijn in 2016 in erfpacht uitgegeven. Tegenover de erfpacht staat de regiobijdrage. Voor de gerealiseerde boekwinst wordt voorgesteld deze toe te voegen aan de bestemmingsreserve Marinierskazerne.

(bedragen x €1.000)

05 Water	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
050101 Voldoen aan waterkwaliteits- en waterkwantiteitsnormen	79	1.680	980	700
050102 Bescherming tegen overstromingen	35	341	332	9
Salarislasten en overhead	3.111	3.148	3.148	
Totaal	**3.225**	**5.168**	**4.460**	**708**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

050101 € 700.000

Het saldo wordt met name veroorzaakt door de volgende onderschrijdingen:

- € 242.000 Strategie Zuidwestelijke Delta. De onderschrijding is het gevolg van vertraging in uitgaven rond D7 maatregelen zoetwater. De vertraging hangt samen met het (nog) niet vaststellen van de Rijksstructuurvisie Grevelingen Volkerak-Zoommeer.
- € 109.000 Braakman. Het project is afgerond volgens planning en inrichtingsplan. Het werk is goedkoper aanbesteed dan verwacht. Het werk is ook sneller uitgevoerd dan verwacht (door goede weer) en dat leidde nog eens tot minderkosten.
- € 249.000 Zout-zoetkartering. De zoet-zoutkartering van de Zeeuwse ondergrond (FRESHEM) is een omvangrijk en ingewikkeld project dat meer om het lijf heeft dan de metingen die in 2014 en 2015 succesvol zijn uitgevoerd m.b.v. een helikopter. In de volgende fase is een berekeningsmethode ontwikkeld waarbij op basis van beschikbare lithologische data het meest zuivere zoet-zoutsignaal kan worden verkregen. De methode is met enige vertraging ontwikkeld en kent iets verschillende parameterwaarden voor de verschillende deelgebieden van Zeeland, waardoor eind 2016 niet het resultaat voor de hele provincie kon worden opgeleverd, maar alleen voor Zeeuws-Vlaanderen. In maart en juni 2017 zullen de resterende deelgebieden Midden-Zeeland en Noord-Zeeland worden opgeleverd, waarna de eindafrekening kan plaatsvinden.
- € 50.000 Monitoring stikstof PAS. Het totale budget van € 50.000 was onderdeel van een groter project en bedoeld voor een herstelmaatregel die door een particuliere terreinbeheerder zou worden uitgevoerd. De betreffende beheerder heeft eind september laten weten niet met de subsidieaanvraag verder te willen gaan en heeft deze ingetrokken. Er is daarna geen mogelijkheid meer geweest dit budget voor dit doel op een andere manier in te zetten.

- € 43.000 Integrale uitvoering projecten oppervlakte water. Een deel van dit budget was bedoeld als reserve financiering voor de zoet-zout kartering. Voor dit project is echter succesvol gezocht naar cofinanciering door derden. Met name de bijdragen van gemeenten is erg positief geweest waardoor hieraan geen extra bijdrage hoefde te worden gegeven. Daarnaast is dit budget bedoeld voor fysieke uitvoering van maatregelen binnen de KRW. Hiervoor zijn nagenoeg geen aanvragen binnen gekomen en de provincie heeft niet meer de taak om zelf fysieke maatregelen te initiëren.

(bedragen x €1.000)

06 Natuur en landschap	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
060101 Ontwikkeling natuur	8.803	2.871	2.644	227
060102 Beheer natuurgebieden	8.687	9.276	9.257	19
060103 Bescherming natuurgebieden	74	69	70	-1
060104 Herstelopgave bestaande natuurgebieden	2.773	3.449	2.868	581
060105 Verbreding natuur (toegankelijkheid)	708	1.159	1.159	
Salarislasten en overhead	7.381	7.467	7.467	
Totaal	**28.426**	**24.291**	**23.465**	**827**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

060101 € 227.000

Het saldo bestaat met name uit de volgende onderschrijdingen:

- € 195.000 Inrichting herijkte EHS. De SKNL beschikkingen voor functieverandering en inrichting van natuurontwikkelingsprojecten zijn door RVO laat afgegeven. De functieverandering is daarom wel in 2016 verplicht, maar omdat er niet feitelijk in het veld is gestart is inrichting uitgesteld naar 2017.
- € 43.000 Natuur en Landschap 2012 t/m 2016. Het gaat hier om een post voor incidentele noodzakelijke uitgaven, bijvoorbeeld als een extra onderzoek nodig is na een beroepsprocedure. Deze kosten vielen in 2016 voordelig uit.

060104 € 581.000

- € 476.000 Natura 2000 Beheerplannen. Een aantal PAS-projecten heeft vertraging in de uitvoering. Voor een deel omdat pas in de loop van 2016 kon worden gestart door het ontbreken van een adequate regeling voor vergoedingen. Ook wordt een groot deel (€ 200.000,-) verklaard omdat het project Meeuwenduinen vertraging heeft opgelopen. Het plangebied is een archeologisch monument, waar pas na vergunning onderzoek mag plaatsvinden. Deze vergunning is nog niet verleend.
- € 60.000 Natuurinformatie. De onderschrijding komt met name door teruggave compensabele BTW over 2016 van BIJ12.
- € 61.000 Wet natuurbescherming. Met ingang van 1-1-2017 is de nieuwe wet Natuurbescherming inwerking getreden. Vanuit het Rijk hebben we daarom middelen ontvangen voor de extra taken die over zijn gekomen van het Rijk. Er zijn van deze middelen extra mensen aangenomen. Deze zijn echter pas later in 2016 in dienst getreden dan 1-1-2016 zodat er een deel budget éénmalig niet is benut.

				(bedragen x €1.000)
07 Economie	**Begroting**	**Begroting na wijziging**	**Rekening**	**Verschil**
070101 Excellent economisch vestigingsklimaat	5.082	8.664	5.644	3.020
070102 Logistiek en procesindustrie	1.506	1.051	125	926
070103 Landbouw en visserij	105	855	738	117
070104 Vrijetijdseconomie	619	1.934	1.599	335
Salarislasten en overhead	5.239	5.301	5.301	
Totaal	**12.551**	**17.805**	**13.406**	**4.399**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

070101 € 3.020.000

Het saldo bestaat met name uit de volgende onderschrijdingen:

- € 2.500.000 Regionale bijdrage sluis Terneuzen. De last van de regionale bijdrage sluis Terneuzen wordt in 2017 opnieuw geraamd en verantwoord.
- € 471.000 Campus Zeeland. Dit budget is gevoed vanuit de bestemmingsreserve incidentele doelstellingen 2015-2019. Het overschot over 2016 is ontstaan doordat in 2016 in het brede Campus Zeeland-programma meer focus is aangebracht met als uitkomst het in het najaar vastgestelde plan Masterplan Zeeland. Het verkrijgen van een breed draagvlak binnen de 3 O's en het omzetten van het Masterplan in concrete activiteiten was daarnaast tijdintensief. In de 2e begrotingswijziging 2017 is € 180.000 reeds opnieuw aan de reserve incidentele doelstellingen onttrokken. Via resultaatbestemming wordt voorgesteld om totaal € 355.000 (€ 180.000 + € 175.000) toe te voegen aan de reserve incidentele doelstellingen.
- € 418.000 Thema Arbeidsmarkt, onderwijs- en kennisinfrastructuur en economie algemeen. Lagere kosten dan begroot voor het gastheerschap van de "Netherland Foreign Investment Agency" en andere verdeling over de jaren van de subsidie aan het Centrum voor Toptechniek.
- € 51.000 Prinsjesfestival. Voor wat betreft Prinsjesfestival is het overschot te verklaren door lagere en meevallende kosten. Onder andere door inschakeling van veel gemeenten en andere partijen die ook bijgedragen hebben in de kosten. Er is € 20.000 geraamd voor een cultuurdag in het programma op zondag. Deze dag is kort tevoren geannuleerd.
- € 83.000 Uitvoering EA ontwikkelfunctie. Voor de openstelling van de Jonge Landbouwersregeling is in 2017 € 63.602 nodig.
- -/- € 619.000 Cofinanciering Europese projecten. Op deze begrotingspost is een tekort. Dit komt mede doordat er in de december circulaire provinciefonds middelen zijn ontvangen, die aan de lastenkant nog moeten worden geraamd op dit budget tbv kosten van de MIT-Zuid regeling. Verder zijn binnen deze doelstelling cofinancieringsmiddelen beschikbaar voor projecten 2017. Dit betreft in totaal € 137.000 die in de 2e begrotingswijziging 2017 al aan de reserve incidentele doelstellingen zijn onttrokken en via resultaat bestemming 2016 aan de reserve worden toegevoegd.
- € 135.000 Thermphos. In 2016 is met het oog op de (toen nog verwachtte) afronding van de 1e fase sanering van het Thermphos site een budget van € 150.000,-- voor jurische kosten geraamd. Dit met het oog op dat na afloop van de lopende werkzaamheden wederom een juridische polemiek zal ontstaan voor de sanering van de rest van de Thermphos site. De Provincie denkt daarin sterk te staan. De verwachting was en is nog steeds dat we hier echter wel externe juridische bijstand bij nodig hebben. Zoals bekend heeft de afronding van de werkzaamheden voor de 1e fase forse vertraging opgelopen. Om die reden is slechts een deel van het budget van 2016 benut.

070102 € 926.000

Het saldo bestaat met name uit de volgende onderschrijdingen:

- € 445.000 Thema Biobased economy. De onderbesteding wordt veroorzaakt doordat minder projectvoorstellen zijn ingediend dan waarmee in de begroting rekening is gehouden, hetgeen verzoorzaakt wordt door het vraaggestuurd werken. Dit betekent dat we afhankelijk zijn van projectvoorstellen die door partners worden ingediend en zelf maar beperkt grip op e.e.a. hebben.
  Via de 2e begrotingswijziging 2017 is € 150.000 opnieuw onttrokken aan de reserve incidentele doelstellingen en daarom wordt via resultaatbestemming 2016 voorgesteld deze middelen toe te voegen aan de reserve.
- € 46.000 Economische Agenda biobased economy. Via de 2e begrotingswijziging 2017 is € 45.525 opnieuw onttrokken aan de reserve incidentele doelstellingen en daarom wordt via resultaatbestemming 2016 voorgesteld deze middelen toe te voegen aan de reserve.
- € 401.000 Pro Tide. De verschillen bij het project Pro Tide zijn veroorzaakt omdat er meer kon worden gedeclareerd dan geraamd. Hierdoor is in 2016 een positief resultaat voor de jaarrekening ontstaan van € 401.000.

070103 € 117.000

Het saldo bestaat uit de volgende onderschrijding:

€ 121.000 Thema Landbouw en visserij. In 2016 zijn twee projecten zijn gesubsidieerd waarvan de middelen drukken op 2017. Dit betreft de Rusthoeve 2017 en de Jonge Landbouwersregeling.
In de 2e begrotingswijziging zijn deze middelen (€ 198.300) opnieuw aan de reserve incidentele doelstellingen onttrokken en wordt via resultaatbestemming 2016 voorgesteld deze middelen toe te voegen aan de reserve.

070104 € 335.000

Het saldo bestaat met name uit de volgende onderschrijding:

€ 349.000 Thema vrijetijdseconomie – versterking concurrentiepositie. In 2016 zijn projecten gesubsidieerd waarvan de lasten drukken op 2017. Dit betreft onder andere PROFIT, 5 sterrenfietsprovincie en talentboost. In 2017 is via de 2e begrotingswijziging reeds opnieuw € 158.922 onttrokken aan de reserve incidentele doelstellingen. Via resultaatbestemming 2016 wordt voorgesteld totaal € 320.635 (€ 158.922 + € 161.713) toe te voegen aan deze reserve.

(bedragen x €1.000)

08 Mobiliteit	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
080101 Optimaal bereikbaar wegennetwerk	22.308	12.946	14.292	-1.346
080102 Vraaggericht openbaar vervoer	20.197	20.420	20.130	290
080103 Vergroten aandeel goederenvervoer per spoor, water en buis		45	81	-36
080104 Minder verkeersslachtoffers	2.799	496	1.201	-705
080201 Beheer en onderhoud van het (vaar)wegennet	9.912	10.689	9.757	932
Salarislasten en overhead	13.974	14.268	14.268	
Totaal	**69.189**	**58.865**	**59.728**	**-864**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

080101 € 784.000

Het saldo bestaat met name uit de volgende over- en onderschrijdingen:

- € 730.000 KKS onderhoud, afschrijvingen en verzekering. De lagere afschrijvingen, door de meevallende investeringskosten, waren nog niet afgeraamd. Tegenover deze "meevaller" staan lagere onttrekkingen aan de reserve Sluiskiltunnel (zie programma 98 onttrekkingen en toevoegingen reserves).
- € 138.000 Afwaardering Molendijk Oud-Vossemeer. Een deel van de middelen is gegaan naar lopende infrastructuurprojecten en een deel naar uitvoeringsprogramma's voortvloeiend uit het nieuwe mobiliteitsplan. Het mobiliteitsplan is in juli 2016 door Provinciale Staten vastgesteld. Enigszins naar verwachting konden de gereserveerde (en uit het saldo van de BDU afkomstige) middelen niet allemaal meer worden uitgegeven. Veel is opgestart en in gang gezet, maar een aantal projecten wordt later opgestart. Voor een deel is de oorzaak ook gelegen in het gegeven dat het opzetten van samenwerking met ketenpartners in het kader van het nieuwe mobiliteitsplan tijd kost.
- -/- € 59.000 N652 3e fase Recreatieverdeelweg
- -/- € 43.000 N290 Rotonde Hulst

080102 € 290.000

Het saldo bestaat met name uit de volgende over- en onderschrijdingen:

- € 103.000 Exploitatiebijdrage haltetaxi. Ondanks eerdere afromingen is er nog een overschot. De reiziger moet nog wennen aan dit nieuwe product en hiermee ervaring op doen. In 2016 is ten opzichte van 2015 het aantal reizigers met 16% toegenomen.
- € 109.000 Fast ferry onderhoudskosten schepen, gebouwen en terreinen. Het budget is gebaseerd op een theoretisch instandhoudingsplan (IHP). In de praktijk wordt gekeken naar wat de werkelijke situatie vraagt. Er wordt niet vervangen omdat een maatregel in het IHP staat. Gebleken is dat er minder budget nodig was dan het IHP voorzag.
- -/- € 38.000 Fast ferry baggerkosten. De overschrijding komt voort uit het baggerwerk in de haven van Breskens. De aanwas van slib laat zich niet sturen en voorspellen. De laatste jaren lijkt een toename van aanwas een structureel probleem.
- € 100.000 Fast ferry bijdrage. In de begroting is uitgegaan van een standaard indexatie op de bijdrage aan de fast ferry van 1%. Echter op deze bijdrage is een specifieke indexatieovereenkomst van toepassing. Hierdoor valt de indexatie over 2016 lager uit.

080104 € 705.000

Het saldo bestaat met name uit de volgende over- en onderschrijdingen:

- € 74.000 ROVZ. Voor een deel is dit overschot toe te schrijven aan de onderbezetting van het secretariaat en minder externe inhuur dan gedacht.
- € 73.000 Sterke Netwerken. In afwachting van de besluitvorming en verdere uitwerking van de investeringsagenda zijn planstudies uitgesteld. Daarnaast wordt uitbesteed onderzoek naar de investeringsstrategie in 2017 verantwoord.
- € 99.000 Beleven. Een aantal projecten is deels of niet meer in 2016 uitgevoerd. Voorbeelden zijn de pilot Bike-sharing, en onderdelen van de kennisagenda. Het groene ruimte voor beleven project Everseweg Yerseke Moer is opnieuw tegen het licht gehouden en niet meer uitgevoerd.

080201 € 932.000

Het saldo bestaat met name uit de volgende over- en onderschrijdingen:

- € 55.000 Weegpunt N256. Incidenteel budget voor aanleg weegpunt; weegpunt is niet aangelegd ivm ontbreken capaciteit en prioriteitstelling.
- € 494.000 Gladheidsbestrijding. De gemaakte kosten en de doorberekening lopen niet altijd parallel en daarom ontstaan er verschillen over de jaren welke uiteindelijk normaliter elkaar weer opheffen. Daarnaast waren er lagere kosten voor de gladheidbestrijding in de winterperiode tot en met 31-12-2016.
- € 513.000 Renovatiebestek. Onderschrijding met name gevolg van voordeel vanuit aanbesteding. Een drietal vakken konden in 2016 niet binnen 'overgebleven budget' alsnog geprogrammeerd en uitgevoerd worden, omdat het resterende budget voor die vakken onvoldoende was.
- € 67.000 Afschrijving gebouwen en terreinen. Het wegensteunpunt 's Heer Arendskerke is in 2016 niet gerealiseerd. Tegenover de niet gerealiseerde afschrijvingen ad € 66.600 staat in programma 98 een lagere onttrekking aan de dekkingsreserve van € 66.600.
- -/- € 53.000 Verhardingen. Vanwege aangepaste wetgeving is de bestrijding van onkruid met chemische middelen niet meer toegestaan. Voor 2017 is daarvoor extra budget toegekend. Ook in 2016 zijn de kosten daarvoor uiteindelijk gestegen. In het kader van de problematiek rondom het parkeren en overnachten van vrachtautochauffeurs op de Tractaatweg bij de Belgische Grens worden extra kosten gemaakt voor het verwijderen van afval en het plaatsen van mobiele toiletten. Dit geeft nog al wat extra kosten. Bestuurlijk wordt gewerkt aan een oplossing. Zolang deze er niet is, worden de maatregelen die genomen zijn in stand gehouden.
- -/- € 43.000 Civiel technisch onderhoud KdW-Zeelandbrug. Er zijn tegenvallers geweest bij het herstel van remmingwerken op de Stationsbrug en de hoogaarzensteiger Veere. Een oeverval in het Arnezijkanaal heeft meer gekost dan het geplande reguliere onderhoud.
- -/- € 43.000 Conserveringswerkzaamheden KdW-Zeelandbrug. Naast het reviseren van het bewegingswerk in de noordkelder van de Zeelandbrug is ook gebruik gemaakt van de situatie (stremming en buitengebruikstellen) voor het conserveren van de alle bewegende delen. Bewust is gekozen om de werkzaamheden niet over meerdere jaren uit te smeren. Nu is optimaal gebruik gemaakt van de speciaal benodigde steiger.
- -/- € 51.000 Schaderegeling Infrabeheer. Een aantal schadeposten zijn nog niet afgerekend met de veroorzaker en/of verzekeringsmaatschappij omdat de afhandeling nog niet rond is. De ervaring leert dat bij grotere schadegevallen de doorlooptijd groot is.

Bij doelstellingen 080101 en 080104 is voor totaal € 2,13 resp. € 0,95 mln aan lasten opgenomen die gecompenseerd worden door een lagere toevoeging aan de reserves, zie blz. 146.

(bedragen x €1.000)

90 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting	-36.300	-39.040	-38.889	-151
900102 Provinciefonds	-102.264	-109.066	-110.109	1.043
900103 Dividend	-8.681	-9.895	-9.866	-29
900104 Saldo van de financieringsfunctie	3.214	2.589	2.123	466
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	681	-2.662	157	-2.519
Salarislasten en overhead			-499	499
Totaal	**-143.349**	**-158.074**	**-157.382**	**-692**

Alleen afwijkingen tussen de begroting na wijziging en realisatie groter dan € 50.000 per doelstelling worden in de jaarrekening toegelicht of verklaard.

900101 -/- € 151.000

De motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt geheven over het bezit van een auto en niet over het gebruik. De heffing en inning van de MRB, waarin de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de belastingdienst. Bovenop de MRB betalen houders van personenauto's en motoren 'provinciale opcenten'. De Provincies stellen zelf hun opcenten tarief vast, tot een wettelijk bepaald maximum. In de najaarsnota 2016 hebben we op basis van prognose inschattingen, waaruit onder meer een stijging van het aantal voertuigen bleek alsmede ook een stijging van de gemiddelde gewichtsklasse, de inkomsten in 2016 verhoogd met € 400.000 naar € 39.040.000. De werkelijke inkomsten over 2016 blijken iets lager (€ 151.000) uit te vallen dan de aangepaste raming.

900102 € 1.043.000

De financiële gevolgen van de decembercirculaire van het provinciefonds kunnen, gezien het moment van ontvangst (begin december), niet meer verwerkt worden in een begrotingswijziging. Dit houdt in dat wijzigingen nog wel worden uitgekeerd in 2016 maar niet meer worden verwerkt in de begroting.

900104 € 466.000

Door de steeds verder dalende rente is de raming van de rentelast voor 2016 verlaagd met in totaal € 500.000. De rentelast is in 2016 verder gedaald dan ingeschat. Daarbij komt dat de leenbehoefte het laatste kwartaal sterk is toegenomen. Vanwege de negatieve rentestanden heeft dit als gevolg dat op de leningen meer rente is ontvangen dan vooraf is ingeschat.
Het saldo van de financieringsfunctie wordt tevens verklaard door een vrijval van de voorziening financiële derivaten van € 100.000.

900106 -/- € 2.519.000

Bij de wachtgeld voorzieningen PSD (€ 1,6 mln.) en NAR (€ 2,0 mln.) is ruim € 3,6 mln. extra toegevoegd in verband met de verhoging van de pensioenleeftijd, sociale lasten, pensioenpremie en CAO.

Verschil op kostenplaatsen van € 1,1 mln. betreft het verschil voorgaande dienstjaren (afrekeningen subsidies en inkoopverplichtingen).

Salarislasten en overhead € 499.000

Op de salarislasten en overhead is een positief saldo van € 499.000, dit bestaat uit:

- Personeelsgerelateerde kosten en opbrengsten:

    - Hogere detacheringsopbrengsten € 439.000
    - Overschot gericht belonen € 175.000
    - Niet ingevulde vacatureruimte € 75.000

- Hogere automatiseringskosten € 245.000
- Hogere kosten voor vervoersmiddelen € 155.000,-- vanwege aanschaf dienstauto's
- Informatieverzorging en documentatie € 75.000 voornamelijk kosten archiefbewerking welke voor deel (€ 44.000) doorschuiven naar 2017.
- Daarnaast nog enkele onderschrijdingen op het gebied van organisatiekosten (advies en onderzoek), communicatie en juridische ondersteuning (commissie bezwaar en beroep).

(bedragen x € 1.000)

98 Onttrekkingen en toevoegingen reserves	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
Algemene reserve	3.973	3.973	-
Bestemmingreserve Sluiskiltunnel	-13.682	-12.981	-701
Dekkingsreserve verbouwing Zeeuws Museum	-200	-200	-
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw	-102	-102	-
Dekkingsreserve pand Schuytvlot	-76	-76	-
Dekkingsreserve wegsteunpunt Mauritsfort	-95	-95	-
Dekkingsreserve ff aanlandingsvoorzieningen	-152	-152	-
Dekkingsreserve ff gebouwen en terreinen	-92	-92	-
Dekkingsreserve Sloeweg fase 2	7.423	7.423	-
Dekkingsreservewegsteunpunt 's Heerarendskerke	-66	-	-66
Bestemmingsreserve Marinierskazerne	317	317	-
Bestemmingsreserve meerjarige projecten	10.959	7.879	3.080
Bestemmingsreserve incidentele doelstellingen	-1.115	-1.115	-
Bestemmingsreserve afwikkeling ILG	-492	-492	-
Bestemmingsreserve natuur	3.448	3.448	-
Rekeningresultaat 2015	-9.016	-9.016	-
Totaal	**1.032**	**-1.281**	**2.313**

Bestemmingsreserve Sluiskiltunnel. Het saldo niet gerealiseerde onttrekkingen aan de reserve Sluiskiltunnel komt (na een correctieboeking) overeen met de meevaller op het onderhoud Sluiskiltunnel en lagere afschrijvingen van in totaal € 730.000 (programma 8 Mobiliteit) en lagere dividend van € 30.000 (programma "Algemene dekkingsmiddelen").

Bestemmingsreserve meerjarige projecten. Toelichting zie pagina 142 en 143. De geraamde toevoeging heeft niet plaatsgevonden omdat de verschuiving via de overlopende passiva post BDU is gerealiseerd.

Dekkingsreserve wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke. Het wegensteunpunt ’s Heer Arendskerke is in 2016 niet gerealiseerd. Tegenover de niet gerealiseerde afschrijvingen ad € 66.600 staat in programma 98 een niet gerealiseerde onttrekking aan de dekkingsreserve van € 66.600.

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Aan de bestemmingsreserve Sluiskiltunnel worden structureel het ontvangen dividend van de NV Westerscheldetunnel toegevoegd.
De structurele onttrekkingen bestaan uit de afschrijvings- en rentelasten en de overige exploitatielasten van de Sluiskiltunnel.

Naast de structurele toevoeging aan de Sluiskiltunnel wordt structureel een toevoeging gedaan aan de bestemmingsreserve Marinierskazerne. Deze bestemmingsreserve wordt gevoed door de vrijgevallen afschrijvingslasten op de gronden van de Marinierskazerne zodat na 30 jaar voldoende middelen beschikbaar zijn om de gevolgen van de herziening van de afgesloten erfpachtovereenkomst met het Rijk te dekken.

De structurele onttrekkingen aan de overige onderstaande dekkingsreserves betreft de dekking van de jaarlijkse afschrijvingen.

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Saldo aan het begin ban het jaar	Bij	Af	Afschrijvingen	Saldo aan het einde van het jaar
Bestemmingreserve Sluiskiltunnel	54.037	9.866	12.254	10.593	41.056
Dekkingsreserve verbouwing Zeeuws Museum	4.204	-	-	200	4.404
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw	2.241	-	-	102	2.140
Dekkingsreserve pand Schuytvlot	3.654	80	-	155	3.579
Dekkingsreserve wegsteunpunt Mauritsfort	475	-	-	95	380
Dekkingsreserve ff aanlandingsvoorzieningen	2.740	-	-	152	2.588
Dekkingsreserve ff gebouwen en terreinen	1.745	-	-	92	1.653
Dekkingsreserve Sloeweg fase 2	-	7.423	-	-	7.423
Dekkingsreservewegsteunpunt 's Heerarendskerke	2.000	-	-	-	2.000
Bestemmingsreserve Marinierskazerne	-	317	-	-	317
Totaal	**71.096**	**17.686**	**12.254**	**11.389**	**65.540**

Overzicht incidentele baten en lasten

	(bedragen x € 1.000)	
Incidentele lasten	**Totaal geraamde incidentele lasten na wijziging**	**Totaal gerealiseerde incidentele lasten**
Bestuur	394	253
Cultuur & Samenleving	8.840	8.504
Milieu	10.874	14.044
Ruimtelijke omgeving	6.611	5.730
Water	2.518	742
Natuur en landschap	10.278	4.682
Economie	6.986	4.559
Mobiliteit	62.010	32.609
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0	-2.344
Totaal lasten	**108.511**	**68.778**

Incidentele baten	**Totaal geraamde incidentele baten na wijziging**	**Totaal gerealiseerde incidentele baten**
Bestuur	0	0
Cultuur & Samenleving	0	-843
Milieu	-2.600	-2.561
Ruimtelijke omgeving	1.567	-2.875
Water	-743	-191
Natuur en landschap	-1.658	-84
Economie	-128	-867
Mobiliteit	-54.246	-6.459
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-66	0
Totaal baten	**- 57.874**	**- 13.880**

Balans per 31 december 2016

Bedragen x €1.000

Activa	Ultimo 2016		Ultimo 2015	
vaste activa				
investeringen met een economisch nut				
gronden en terreinen	90		8.753	
gebouwen	10.773		11.379	
grond- weg- en waterbouwkundige werken	4.241		4.486	
vervoermiddelen	15.251		16.148	
machines apparaten installaties	95		142	
gronden in erfpacht	12.746			
Totaal investeringen met een economisch nut	**43.197**		**40.908**	
investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut				
grond-weg en waterbouwkundige werken mn	102.293		88.546	
Totaal investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut	**102.293**		**88.546**	
financiële vaste activa				
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	125.930		125.930	
overige langlopende geldleningen	3.486		3.638	
overige uitzettingen rentetypische looptijd >of gelijk 1 jr	4.416		5.892	
Totaal financiële vaste activa	**133.832**		**135.460**	
Totaal vaste activa		**279.321**		**264.914**
vlottende activa				
voorraden				
onderhanden werk waaronder bouwgronden in exploitatie	18.834		18.328	
gereed product en handelsgoederen	45.713		45.011	
Totaal voorraden	**64.547**		**63.339**	
uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar				
vorderingen op openbare lichamen	19.961		21.127	
overige vorderingen	1.853		1.926	
Uitzettingen in 's rijks schatkist			5.786	
Totaal uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar	**21.813**		**28.839**	
overlopende activa				
nog te ontvangen bedragen	1.558		2.704	
vooruitbetalingen	638		391	
nog te ontvangen doeluitkeringen van overheden			54	
Totaal overlopende activa	**2.196**		**3.149**	
liquide middelen				
kas- bank- en girosaldi	66.526		81.734	
Totaal liquide middelen	**66.526**		**81.734**	
Totaal vlottende activa		**155.083**		**177.061**
Totaal generaal		**434.404**		**441.976**

Bedragen x €1.000

Passiva	Ultimo 2016		Ultimo 2015	
vaste passiva				
eigen vermogen				
algemene reserve	27.544		23.571	
bestemmingsreserves	116.335		112.572	
gereliaseerd resultaat	8.922		9.017	
Totaal eigen vermogen	**152.800**		**145.160**	
voorzieningen				
voorzieningen			205	
voorziening uit eigen middelen	27.446		30.029	
Totaal voorzieningen	**27.446**		**30.234**	
vaste schulden rentetypische looptijd >of gelijk 1 jaar				
waarborgsommen	5		5	
Totaal vaste schulden rentetypische looptijd >of gelijk 1 jaar	**5**		**5**	
Totaal vaste passiva		**180.251**		**175.399**
vlottende passiva				
netto vlottende schulden rentetypische looptijd <1 jaar				
kasgeldleningen	95.000		80.000	
overige schulden	10.913		23.024	
rek. courantverhoudingen met niet financiële instellingen	10.033		9.378	
Totaal netto vlottende schulden rentetypische looptijd <1 jaar	**115.946**		**112.402**	
overlopende passiva				
nog te betalen bedragen	25.435		29.470	
vooruitontvangen doeluitkeringen van overheden	112.772		124.705	
Totaal overlopende passiva	**138.207**		**154.175**	
Totaal vlottende passiva		**254.153**		**266.577**
Conform de verslaggevingsvoorschriften wordt de waarde door de Provincie verstrekte borg - en garantstellingen € 414 mln hier vermeld.				
Totaal generaal		**434.404**		**441.976**

Waarderingsgrondslagen

Inleiding

De jaarrekening is opgesteld overeenkomstig de voorschriften Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Algemene grondslagen voor resultaatbestemming

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij in de toelichting anders is vermeld, worden de activa en de passiva opgenomen tegen nominale waarden.
De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in aanmerking genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Bij de resultaatbepaling is geen rekening gehouden met heffing vennootschapsbelasting omdat de belastingdienst, hoewel nog geen definitief akkoord hierover is bereikt, dat niet aannemelijk acht.

Materiële vaste activa

De onder vaste activa in de balans opgenomen materiële vaste activa zijn gewaardeerd op basis van verkrijgings- of vervangingsprijs.
In de financiële verordening 2009, die in 2008 door Provinciale Staten is vastgesteld, is de beleidslijn voor activering en afschrijving opgenomen:
Kosten voor onderzoek naar en ontwikkeling van een actief worden niet geactiveerd.
Kosten voor het afsluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.
Op gronden en terreinen, zonder opstallen dan wel waarop geen wegen worden aangelegd, wordt niet afgeschreven. Gronden in erfpacht zijn gewaardeerd tegen de waarde bij eerste uitgifte.
Lineair worden afgeschreven materiële vaste activa met economisch nut:
in 30 jaar: bedrijfsgebouwen, grond-, weg- en waterbouwkundige werken, en schepen;
in 10 jaar: nieuwe technische installaties in bedrijfsgebouwen niet vallend onder vervangingen op basis van de uitvoering van onderhouds- en renovatieplannen;
in 5 jaar: vervoermiddelen, (met uitzondering van schepen) automatiseringsapparatuur en overige materiële vaste activa.
Activa met economisch nut en een verkrijgingprijs van minder dan € 250.000 en een gebruiksduur van minder dan 5 jaar worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatstgenoemden worden altijd geactiveerd.
De kosten van aankoop en vervaardiging van activa in de openbare ruimte met een meerjarig maatschappelijk nut worden, onder aftrek van bijdragen van derden direct ten laste van de exploitatie gebracht. Hiervan kan bij statenbesluit worden afgeweken. In geval van activering bij statenbesluit wordt het actief lineair afgeschreven over de verwachte levensduur van het actief of een kortere, door Provinciale Staten aan te geven tijdsduur.
Onder activa met een meerjarig maatschappelijk nut, zoals bedoeld in artikel 35 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, worden verstaan investeringen in aanleg en onderhoud van: (inrichting) wegen, waterwegen, civiele kunstwerken, groen en kunstwerken.
Deze investeringen met een maatschappelijk nut mogen geactiveerd worden. De wetgever heeft echter aangegeven dat het voorkeur verdient dat dergelijke investeringen zoveel mogelijk in één keer ten laste van het resultaat worden gebracht. Echter, wanneer de financiële positie van de provincie het niet toelaat om dergelijke investeringen in één keer af te schrijven mag er ook voor worden gekozen om de activa toch te activeren.
Afschrijving vindt plaats met ingang van het jaar van ingebruikname van het actief. Het eerste jaar wordt een hele afschrijvingstermijn ten laste van de exploitatie gebracht.
Aan geactiveerde investeringen wordt geen rente toegerekend.

Financiële vaste activa
De onder vaste activa in de balans opgenomen financiële vaste activa worden tegen kostprijs dan wel duurzame lagere waarde gewaardeerd.
Onder de financiële vaste activa zijn deelnemingen en geldleningen opgenomen.

Deelnemingen
Deelnemingen worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of de eventueel lagere marktwaarde. De actuele marktwaarde kan hoger zijn dan de boekwaarde.

Geldleningen
De verstrekte geldleningen op lange termijn zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Voorraden
Voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs- of vervaardigingsprijs dan wel lagere marktwaarde. Specifieke bijdragen in grondaankopen worden in mindering gebracht op de boekwaarde.
De voorraden zoals onderhoudsmaterialen voor wegen en kantoorbenodigdheden worden niet geactiveerd, doch onmiddellijk bij aankoop ten laste van de rekening van baten en lasten gebracht.
Gronden in natuurgebieden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Gronden in gebiedsgerichte projecten die bedoeld zijn voor grondexploitatie worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs.

Eigen vermogen
Onder het eigen vermogen zijn de algemene reserve en de bestemmingsreserves opgenomen. Voor de algemene reserve kan het provinciaal bestuur nog een nadere bestemming bepalen. Bestemmingsreserves (waaronder dekkingsreserves) zijn reserves waaraan Provinciale Staten al een bestemming hebben gegeven. Op grond van het beleidsuitgangspunt dat de noodzaak van handhaving van de overige reserves jaarlijks wordt herzien zijn in 2016 geen zaken van belang.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd wegens:
- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
- Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Alle voorzieningen opgenomen in de staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, zijn met dit doel gevormd.
Aangezien in het BBV niet geregeld is hoe het ineffectieve deel van een derivaat in de jaarverslaggeving verwerkt moet worden, wordt in overeenstemming met de verslaggevingseisen van de Raad voor de Jaarverslaggeving een voorziening gevormd voor die gevallen waarin een financieel derivaat een negatieve marktwaarde heeft terwijl een deel van het derivaat ineffectief is.

Netto vlottende schulden
De waardering van de netto vlottende schulden geschiedt tegen nominale waarde.

Overlopende passiva
De waardering van overlopende passiva geschiedt tegen nominale waarde.

Exploitatie
- Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate opgenomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.
- Personeelslasten worden in toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben.

- Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen dan wel schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals verlofaanspraken en dergelijke.
- Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar.
- Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (reorganisaties) dient wel een verplichting gevormd te worden. Op grond van het bovenstaande zijn voorzieningen getroffen voor de wachtgelden van oud-PSD-ers en in het kader van de Non-Activiteitsregeling 57+.
- De baten en lasten van de kosten van ambtelijke inzet en overhead worden toegerekend aan de beleidsprogramma's.
- Het gerealiseerde resultaat wordt opgenomen bij of onttrokken uit het eigen vermogen.
- Op basis van het resultaat kan door het college van Gedeputeerde Staten een voorstel gedaan voor dekking bij een nadelig saldo of besteding bij een voordelig saldo.

Motorrijtuigenbelasting

In de jaarrekening is een bate opgenomen aan opcenten motorrijtuigenbelasting. Reeds meerdere malen in het verleden zijn discussies ontstaan met het ministerie van Financiën omtrent de juistheid en volledigheid van het aandeel van de provincies in de opbrengst motorrijtuigenbelasting. De belastingdienst verstrekt inzake de afgedragen gelden geen specifieke accountantsverklaring ten behoeve van de Provincies. De rechtmatigheid en volledigheid van deze opbrengst kan daarom niet worden vastgesteld.

Toelichting bij de balans

Vaste activa

Investeringen met een economisch nut

							(bedragen in miljoenen €)
	gronden en terreinen	**Bedrijfs-gebouwen**	**Grond, weg en waterbouw-kundige werken**	**Vervoer-middelen**	**machines apparaten installaties**	**gronden in erfpacht**	**Totaal**
Stand per 01-01-2016	8,7	11,4	4,5	16,1	0,1	-	40,9
Investeringen in 2016	-8,6	-	-	-	-	12,7	4,1
Afschrijvingen in 2016	-	0,6	0,2	0,9	-	-	1,7
Boekwaarde 31-12-2016	**0,1**	**10,8**	**4,3**	**15,2**	**0,1**	**12,7**	**43,2**

In 2016 is voor een bedrag van € 2,0 miljoen geïnvesteerd in de Marinierskazerne Vlissingen. Door de uitgifte in erfpacht zijn de gronden, conform de voorschriften, gewaardeerd tegen de marktprijs en is er € 2,1 miljoen waarde bijgeschreven.

Investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut

			(bedragen in miljoenen €)
		Grond- weg en waterbouwkundige werken	
	Sluiskiltunnel	Sloeweg	Totaal
Stand per 01-01-2016	88,5	-	88,5
Investeringen in 2016	0,3	24,2	24,5
Afschrijving in 2016	9,9	0,9	10,8
Boekwaarde 31-12-	**78,9**	**23,3**	**102,2**

In de vergadering van Provinciale staten van 16 december 2011 is besloten om de bouwkosten van de de Sluiskiltunnel te activeren op de balans en deze lineair af te schrijven in 10 jaar. Om deze reden zijn de investeringen vanaf 2011 niet meer onttrokken aan de reserve tunnel Sluiskil. De Sluiskiltunnel is in 2015 in gebruik genomen en de afschrijvingskosten worden ten laste gebracht van de bestemmingsreserve Sluiskiltunnel. De investering in de Sluiskiltunnel in 2016 bedroeg € 0,6 miljoen. De helft van deze lasten (€ 0,3 miljoen) wordt ten laste gebracht van het rijksdeel op deze investering, het andere deel is geactiveerd.

In 2016 is voor de aanleg van N62 Sloeweg € 24,2 miljoen aan lasten geactiveerd. De nog te ontvangen bijdrage van € 10,0 miljoen van Vlaanderen en de € 5 miljoen van Rijk wordt zodra deze zijn ontvangen in minderering gebracht op het geactiveerde deel van de N62 Sloeweg.

Financiële vaste activa

(bedragen in miljoenen €)

	Kapitaal-verstrekkingen aan deelnemingen	overige langlopende leningen	overige uitzettingen > 1 jaar	Totaal
Stand per 01-01-2016	125,9	3,6	5,9	135,4
Mutaties in 2016	-	-	-	-
Aflossing in 2016	-	0,1	1,5	1,6
Boekwaarde 31-12-2016	**125,9**	**3,5**	**4,4**	**133,8**

De belangrijkste kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen zijn:

DELTA N.V. (€ 568.000)

Van DELTA N.V. zijn alleen de in 1985 verkregen aandelen in het kader van de herstructurering op nominale waarde gewaardeerd. De overige aandelen van DELTA N.V. zijn op nihil gewaardeerd. De Provincie Zeeland is voor 50% aandeelhouder van DELTA N.V. Delta N.V. is een ongesplitst energiebedrijf. Er kan van worden uitgegaan dat bovenstaande waardering van de aandelen DELTA N.V. niet de reële waarde weergeeft. Er is hier sprake van een stille reserve. Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf "verbonden partijen" in het jaarverslag.

NV Westerscheldetunnel (€ 125.257.000)

In 1998 is de NV Westerscheldetunnel opgericht. De Provincie heeft hiervan sinds medio 2009 het 100% eigendom. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf "verbonden partijen".

NV Economische Impuls Zeeland (€ 99.000)

In juli 2007 is de NV Impuls opgericht en is een gezamenlijk initiatief van gemeenten, bedrijfsleven, onderwijs en de Provincie Zeeland. Impuls is voor de provincie een belangrijke partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie. Zie ook de paragraaf "verbonden partijen" in het jaarverslag.

Overige langlopende leningen

Op de duurzaamheidslening van het Provinciaal Stimuleringsfonds is in 2016 € 152.000 afgelost.

Overige uitzettingen groter dan één jaar

De Overige uitzettingen groter dan één jaar betreft een belegging bij Fortis bank N.V., met een oorspronkelijke hoofdsom van € 36,4 miljoen. De looptijd van deze belegging is van 2-11-2006 t/m 1-12-2028. In 2016 is € 1,5 miljoen afgelost op deze lening.

Vlottende Activa

Voorraden

Onderhanden werk, bouwgronden in exploitatie

Dit betreft de gronden aangeschaft voor het project Perkpolder en betreft in totaal 135 hectare aan gronden. Verder betreft het de voorbereidingskosten en gronden voor het project Waterdunen onderdeel rode grond, inclusief een verliesvoorziening van € 2,958 miljoen. Het betreft in totaal 38 hectare aan gronden.
De onderbouwing van de nog te maken kosten en de opbrengsten zijn opgenomen aan de aan Provinciale Staten voorgelegde grex Waterdunen.

	Boekwaarde 01-01-2016	Vermeerderingen /verminderingen	Boekwaarde 31-12-2016	Nog te maken kosten	Opbreng-sten	Tekort	Verliesvoor-ziening	Rente	Resultaat
Waterdunen rode gronden	10.127	740	10.867	3.040	10.800	3.106	2.958	148	-

Gereed product- en handelsgoederen
Onder deze voorraden is de waarde van gronden opgenomen die nog geen definitieve bestemming hebben, maar ingezet worden om projecten te realiseren.

Grondbank Zeeland
De (ruil)gronden maken onderdeel uit van de Grondbank Zeeland. Voor de grondbank Zeeland zijn in 2016 gronden verkocht en aangekocht. De omvang van de grondbank is 796 hectare. Daarnaast is er nog 124 hectare ruilgrond in bezit voor landbouw flankerend beleid. Deze gronden maken geen onderdeel uit van de grondbank Zeeland, maar hangen samen met het Natuurpakket Westerschelde. De ruilgronden worden aangewend met de intentie om deze op korte termijn weer te verkopen of te ruilen.

NPW en EHS
Vanuit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) worden middelen aangewend om gronden te verwerven voor het Natuurpakket Westerschelde (NPW, 3e verdieping), daarnaast zijn er gronden door het Rijk beschikbaar gesteld voor de aanleg van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Voor het NPW, dat vanaf 2007 tot 2011 onder het ILG viel, was per 31 december 2016 het volume aan gronden 398 hectare. De voorraad gronden voor de realisatie van de EHS had per 31 december 2016 een omvang van 61 hectare. Doordat de verwervingen in het kader van de realisatie van EHS en het NPW zijn gefinancierd met rijksmiddelen is de boekwaarde voor deze gronden per saldo nihil.

Grondbank landbouw flankerend beleid
De gronden voor het landbouw flankerend beleid worden gefinancierd uit een krediet van het Groenfonds . De baten en lasten van deze financiering komen volledig ten gunste of ten laste van het Natuurpakket Westerschelde(NPW). Winst- en verlies bij grondtransacties komen ook ten gunste of ten laste van NPW.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar
Vorderingen op openbare lichamen
De vorderingen op openbare lichamen van € 19,9 miljoen bevat, naast een aantal vorderingen op gemeenten, ook de vordering van € 13,2 miljoen in verband met de te compenseren BTW (compensatiefonds) uit 2016 en een vordering op de belastingdienst van € 1,5 miljoen voor de teruggave van de betaalde dividendbelasting.

Overige vorderingen
Er staat per saldo een bedrag van € 1,85 miljoen open voor overige vorderingen, inclusief voorziening dubieuze debiteuren van € 0,17 miljoen.

Bij het opmaken van de balans en de toelichting per 2 juni € 0,98 miljoen nog niet geïnd van deze debiteuren.

Buiten 's Rijks schatkist aangehouden

				(x € 1.000)
Begrotingstotaal	269.836			
Drempelbedag	2.024			
	kwartaal 1	kwartaal 2	kwartaal 3	kwartaal 4
kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.652	1.987	860	1.322
ruimte onder drempelbedrag	372	37	1.164	702
Overschrijding drempelbedrag				
Berekening kwartaalcijfers op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen				
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	150.292	180.796	79.128	121.586
Dagen in het kwartaal	91	91	92	92

Overlopende activa

Nog te ontvangen bedragen

Er staat per saldo een bedrag van € 1,5 miljoen open voor nog te ontvangen bedragen. Er zijn geen openstaande bedragen die hoger zijn dan € 0,5 miljoen.

Nog te ontvangen bedragen		
Diversen	€	1,5
Stand 31-12-2016	**€**	**1,5**

Vooruitbetalingen

Er is voor een bedrag van € 0,6 miljoen vooruitbetaald op 31 december. Dit betreft onder andere vooruitbetaalde bedragen voor leveringen en diensten in 2017.

Liquide Middelen

Op 31 december is er in totaliteit € 66,5 miljoen aan liquide middelen.
€ 64,6 miljoen staat daarvan op de rekening couranten van het Groenfonds. Deze rekeningen hebben een bestemmingsverplichting.

Specificatie beleggingen betaalrekeningen per 31 december 2016		
BNG	€ 1,9	Miljoen
Groenfondsrekeningen	€ 64,6	Miljoen

Vaste Passiva

Eigen vermogen

Een reserve is een vermogensbestanddeel dat als eigen vermogen is aan te merken. Reserves zijn vrij te besteden, tenzij de politiek aan een reserve een bestemming heeft gegeven. De bevoegdheid om te beschikken over de reserves ligt bij de Provinciale Staten.
De mutaties van de reserves in 2016 staan in onderstaand verloop overzicht (in miljoenen). Voor de detail mutaties zie Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva.

Eigen vermogen	Algemene reserve	Bestemmings-reserves	Bestemmingsreserves dekking kapitaals-lasten	Totaal
Stand per 01-01-2016	€ 23,6	€ 95,6	€ 17,1	€ 136,2
Vermeerderingen 2016 in verband met rekening resultaat 2015	€ 4	€ -	€ -	€ 4,0
Vermeerderingen 2016	€ 14,5	€ 47,1	€ 0,1	€ 61,7
Verminderingen 2016	€ 14,4	€ 42,6	€ 0,8	€ 57,8
Saldo 31-12-2016	**€ 27,5**	**€ 100**	**€ 16,3**	**€ 143,8**

Algemene Reserve

In de algemene reserve wordt al het vermogen verantwoord waaraan nog geen bestemming is gegeven. In deze stand zijn nog niet de mutaties verwerkt die voortkomen uit de bestemming rekeningresultaat 2016. Het saldo van de jaarrekening zal nog worden toegevoegd. De algemene reserve kan gebruikt worden om risico's op korte termijn af te dekken. De algemene reserve maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit. Het saldo van de algemene reserve bedraagt € 27,5 miljoen.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserve Sluiskiltunnel

In het kader van de investeringen in de Sluiskiltunnel is, uit de voor de aanleg van de tunnel beschikbaar gestelde middelen, een bestemmingsreserve gevormd. In eerste instantie werden de investeringen in de Sluiskiltunnel rechtstreeks onttrokken aan deze reserve. In een later stadium (per 1 januari 2014) is besloten de investeringen in de tunnel niet langer rechtstreeks te onttrekken aan de reserve maar deze te activeren op de balans en deze in 10 jaar (bij gereedkomen van de tunnel) af te schrijven.
Aan de reserve wordt jaarlijks het ontvangen dividend van de NV Westerscheldetunnel toegevoegd. De onttrekkingen aan de bestemmingsreserve bestaan uit de afschrijvings- en rentelasten en de onderhouds- en verzekeringslasten van de Sluiskiltunnel.

Bestemmingsreserve meerjarige projecten

Op basis van besluitvorming in het kader van overhevelen budgetten zijn in het verleden toevoegingen en onttrekkingen opgenomen in het saldo van de algemene reserve. Om de presentatie en rubricering van deze toevoegingen en onttrekkingen te verbeteren is met de zomernota 2015 de bestemmingsreserve meerjarige projecten gevormd. Het overhevelen van budgetten geschiedt nu door het onttrekken en toevoegen aan de bestemmingsreserve meerjarige projecten, zodat een juist beeld blijft bestaan over het beschikbare saldo van de algemene reserve.

Bestemmingsreserve incidentele doelstellingen 2015-2019

In de bestemmingsreserve Incidentele doelstellingen 2015-2019 worden de financiële middelen voor de concreet geformuleerde ambities uit het coalitieakkoord gereserveerd. Deze reserve is gevormd door de besluit vorming in de zomernota 2015.

Bestemmingsreserve afwikkeling ILG

In 2014 is vanuit het positieve rekeningresultaat een bestemmingsreserve voor de afwikkeling van de regeleng Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) gevormd. Jaarlijks worden aan deze bestemmingsreserve de lasten van de afwikkeling van de vooruitontvangen ILG–gelden gebracht.

Bestemmingsreserve natuur
Bij de bestemming van het rekeningsaldo 2015 is een bestemmingsreserve natuur gevormd. Deze bestemmingsreserve wordt gevoed door transacties waarop de afspraken uit het Natuurakkoord en de Bestuursovereenkomst Grond (december 2013) van toepassing zijn. Om invulling aan de afspraken te kunnen geven is het nodig om het resultaat van deze transacties te reserveren en deze verwerkingswijze te blijven hanteren tot alle hectares volledig zijn verkocht / geruild tot uiterlijk 2027.

Bestemmingsreserve Marinierskazerne
In 2016 is de bestemmingsreserve Marinierskazerne gevormd. Deze bestemmingsreserve wordt gevoed door de vrijgevallen afschrijvingslasten op de gronden van de Marinierskazerne zodat na 30 jaar voldoende middelen beschikbaar zijn om de gevolgen van de herziening van de afgesloten erfpachtovereenkomst met het Rijk te dekken.

Bestemmingsreserves dekking kapitaalslasten
Vanuit het BBV dienen investeringen in economische activa geactiveerd te worden en dient de afschrijvingslast jaarlijks in de exploitatierekening geboekt te worden. Het provinciaal beleid is erop gericht zo weinig mogelijk structureel beslag op middelen te leggen. Om deze afschrijvingslasten direct te dekken op het moment van besluit tot investering, is in het jaar van besluit een dekkingsreserve gevormd van gelijke omvang als het investeringskrediet. Op deze manier wordt de budgettaire ruimte in de toekomst niet belast. Er zijn dekkingsreserves gevormd voor onderstaande investeringen.

Verbouwing Zeeuws Museum
De verbouwing van het Zeeuws Museum is in 2007 afgerond (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00037).

Gistpoortgebouw
De verbouwing van het Gistpoortgebouw is in 2009 afgerond (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00036).

Pand Schuytvlot
De verbouwing van het pand Schuytvlot is in 2010 afgerond (zie de staat van reserves en voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00038).

Wegensteunpunt Mauritsfort
Vanwege de wegenoverdracht is in 2008 deze dekkingsreserve gevormd (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00048).

Duurzaam archiveren
In 2009 is de investering in duurzaam archiveren afgerond (zie de Staat van reserves en voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00049).

Fast Ferry aanlandingsvoorzieningen
In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding is voor de investering van de Fast Ferry gebouwen/terrein een dekkingsreserve gevormd uit de WOV reserve (zie de Staat van reserves en voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00001).

Fast Ferry gebouwen en terreinen
In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding (WOV) is voor de investering in de Fast Ferry gebouwen/terrein een dekkingsreserve gevormd uit het surplus van de WOV reserve (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 000002).

Het resultaat

Het resultaat vóór bestemming over het jaar 2016 is € 8,9 miljoen (voordelig). Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten schrijft voor dat alle mutaties in de reserves buiten beschouwing blijven bij het bepalen van het resultaat. Rekening houdend met de mutaties op de reserves van per saldo € 1,3 miljoen negatief, is er een gerealiseerd resultaat van € 7,6 miljoen (voordelig).

Voorzieningen

Het kenmerkende van een voorziening is dat de omvang van een voorziening altijd even groot moet zijn als de verplichting of het risico.
Voor de bepaling van de hoogte van de voorzieningen worden de voorzieningen uit eigen middelen jaarlijks doorgerekend en eventueel middels een dotatie of onttrekking aangepast via de exploitatie.
Onderstaand volgt een verloop overzicht van de voorzieningen in 2016 (in miljoenen). Voor de detail mutaties zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva.

Voorzieningen	
Stand per 01-01-2016	€ 30,2
Vermeerderingen 2016	€ 13,39
Aanwendingen 2016	€ 16,04
Vrijval 2016	€ 0,1
Stand per 31-12-2016	**€ 27,45**

Voorziening conform artikel 44b BBV:

Op balans bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten)

Voorziening wachtgelden PSD

Jaarlijks wordt de voorziening wachtgelden ex-PSD-ers doorgerekend. Uitgangspunten hierbij zijn de sterfteindex, indexeringen, rekenrente en de verwachte neveninkomsten. Uiteraard blijven de rechten steeds gebaseerd op de opheffingsdatum PSD van 18 maart 2003.
Per 1 januari 2016 bedroeg de stand van de voorziening € 5,1 miljoen.
In 2016 is er € 1,46 miljoen aangewend, € 1,75 miljoen toegevoegd en zijn er geen middelen vrijgevallen.
De stand per 31 december 2016 komt daarmee uit op € 5,39 miljoen.

Voorziening Non-activiteitsregeling

Er is besloten om in het kader van de organisatieontwikkeling een Non-activiteitsregeling 2013 (NAR) in te stellen voor werknemers die op 1 januari 2013 ouder zijn dan 57 jaar. Voor de kosten van niet actief personeel in de komende jaren is een voorziening gevormd conform BBV art. 44.1 Verplichtingen (en verliezen) waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten.
De hoogte van deze voorziening is bepaald door uit te gaan van de basisgegevens van alle deelnemers en deze te waarderen tegen de netto contante waarde inclusief de fiscale consequenties van de regeling. De salarisbetalingen worden jaarlijks onttrokken aan de voorziening en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening met dezelfde uitgangspunten als bij de voorziening wachtgelden PSD.
Per 1 januari 2016 bedroeg de stand van de voorziening € 22,0 miljoen.
In 2016 is er € 9,1 miljoen aangewend, € 2,7 miljoen toegevoegd (inclusief rente) om de voorziening op peil te houden. De stand per 31 december 2016 komt hiermee uit op € 15,6 miljoen.

In deze voorziening is ultimo 2016 een bedrag opgenomen van € 175.000 voor de kosten van een outplacementtraject van een medewerker die na een periode van arbeidsongeschiktheid niet meer terug kon keren naar zijn eigen functie en waarvoor binnen de organisatie geen passende functie beschikbaar was.

Voorziening financiële derivaten

In 2012 is een zogenaamde SWAP (financieel derivaat) afgesloten. In de paragraaf financiering wordt hier nader op ingegaan. Op basis van de van de liquiditeitsplanning wordt de SWAP de komende jaren volledig benut. Hierdoor valt deze voorziening in zijn geheel vrij (€ 0,1 miljoen).

Voorziening waardeoverdracht pensioen politieke ambtsdragers

Voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen aan oud-leden Gedeputeerde Staten en hun echtgenotes en kinderen, is in 2013 een voorziening aangelegd.
Eventuele afkoopsommen van voormalige bestuurders die verschuldigd zijn bij de overdracht van de pensioenafspraken naar pensioenfondsen of andere overheden, worden ten laste van deze voorziening gebracht. Per 1 januari bedroeg de stand van de voorziening € 1,0 miljoen. In 2016 is er € 0,47 miljoen toegevoegd. De stand per 31 december 2016 komt hiermee uit op € 1,47 miljoen.

Voorziening Thermphos

In november 2012 is het faillissement uitgesproken over de fosforfabriek Thermphos. Er zijn verschillende pogingen ondernomen om te komen tot een doorstart van het bedrijf of een doorstart op de locatie. Inmiddels is duidelijk geworden dat een doorstart niet haalbaar is en zijn de inspanningen gericht op het saneren van het terrein. In 2014 heeft de Provincie een overeenkomst gesloten met N.V. Zeeland Seaports inzake de sanering van het Thermphos terrein, zodanig dat daarmee een toestand wordt bereikt die zo veilig mogelijk is en blijft voldoen aan de toepasselijke bestuursrechtelijke milieuvoorschriften. Op basis van deze overeenkomst draagt de Provincie de meerkosten indien het overeengekomen bedrag uit de boedel onvoldoende is om deze situatie te bereiken.

Op 31 maart 2017 heeft van Citters Beheer B.V.(VCB), de beheersorganisatie welke verantwoordelijk is voor het beheer van het Thermphos terrein, een definitief plan van aanpak opgesteld. Op basis van dit plan van aanpak is een inschatting van de kosten gemaakt inzake de volledige sanering het Thermphos terrein, alsmede de beheerskosten die daarmee samenhangen. De inschatting is gemaakt middels een zogenaamd 'verwacht' scenario, welke als 'laag' scenario geïnterpreteerd dient te worden. Daarnaast is een zogenaamd hoog scenario opgenomen, waarin een gedeeltelijke verdiscontering van de risico-analyse is opgenomen. Op basis van dit plan van aanpak zullen aanbestedingen voor de uitvoering van de werkzaamheden plaatsvinden.

De provincie stelt zich op het standpunt dat dit plan van aanpak momenteel de beste inschatting is met betrekking tot de genoemde kosten. Op basis van het plan van aanpak heeft de Provincie in de jaarrekening een voorziening gevormd ter hoogte van € 4,3 miljoen, waarmee VCB van een bijdrage kan worden voorzien om daarmee voor het Thermphos terrein de hiervoor beschreven toestand te bereiken waaraan de Provincie zich op basis van de eerder genoemde overeenkomst met ZSP heeft gecommitteerd. Voorzichtigheidshalve is de voorziening gebaseerd op het 'hoge' scenario. Op basis van het 'gewenste' scenario, welke als 'laag' scenario geïnterpreteerd wordt, zou de voorziening € 1,3 miljoen bedragen.

In deze voorziening zijn de beheerskosten om een omgevingsveilige situatie te waarborgen niet opgenomen. Conform de voorschriften van de BBV voldoen deze namelijk niet aan de richtlijnen om een voorziening op te nemen.
De beschikbare geldmiddelen van VCB, resterende uit de boedel van Thermphos, zullen ingezet worden voor de sanering, waardoor deze middelen in mindering zijn gebracht op de kosten van het hoge scenario, zoals hiervoor genoemd.

Momenteel is de provincie in overleg met externe partijen, waaronder VCB, Zeeland Seaports en het Rijk om tot dekking van in het plan van aanpak genoemde kosten te komen en daarmee tot een oplossing voor de sanering van Thermphos. In dat kader vinden ook onderhandelingen plaats over de concrete invulling van het plan van aanpak, als ook over de toedeling van de verantwoordelijkheid voor de kosten zoals deze zijn opgenomen in het plan van aanpak. Daarmee geeft de Provincie uitdrukkelijk aan dat op basis van de nog lopende onderhandelingen en de lopende uitvoering van de complexe sanering er onzekerheid is ten aanzien van de uiteindelijke saneringskosten die ten laste komen van de provincie en dat de nu voorziene bedragen materieel kunnen wijzigen.

Voorziening conform artikel 44.2 BBV
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

Voorziening Braakman
Er is een voorziening Braakman ingesteld waarin de ontvangen middelen van Zeeland Seaports, bestemd voor fiets- en wandelvoorzieningen zijn ondergebracht. Deze voorziening is in 2016 in zijn geheel afgewikkeld.

Voorziening conform artikel 44.1 C BBV
Voorziening voor de gelijkmatiger verdeling van de lasten.

Voorziening waterbeheer
De leges voor waterheffing worden jaarlijks toegevoegd en de uitgaven in verband met de compensatie van de negatieve effecten van deze onttrekkingen die geen gelijkmatig patroon vertonen per jaar worden hieruit betaald. In de meerjarenbegroting worden de uitgaven voor de ophanden zijnde gerelateerde projecten onttrokken aan de voorziening.

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd groter dan één jaar
Waarborgsommen
Dit betreft een waarborgsom met betrekking tot een ontgrondingsvergunning.

Vlottende passiva

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd kleiner dan één jaar
Kasgeldleningen
Het betreft hier de lening die bij de BNG is aangetrokken die is afgedekt met de SWAP (zie algemene toelichting).

Overige schulden
Onder de overige schulden is de uitstaande crediteurenpositie opgenomen van € 10,9 miljoen.

Rekening courant verhoudingen met niet financiële instellingen
Belangrijkste post hierin is Het Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen. Dit fonds houdt middelen aan via een rekening courant positie bij de Provincie ter hoogte van € 10,0 miljoen.

Overlopende passiva:
Overlopende passiva zijn verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen. Tevens omvatten de overlopende passiva na de wijziging van het BBV in 2007 de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen maar nog niet bestede voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.
Het totaal aan overlopende passiva per 31 december 2016 is € 138,1 miljoen. Dit bedrag bestaat uit nog te betalen bedragen per 31 december 2016 van € 25,4 miljoen en de vooruitontvangen doeluitkeringen van € 112,7 miljoen.

Nog te betalen bedragen

Onderstaand overzicht toont de nog te betalen bedragen groter dan € 0,5 miljoen:

Verplichting > 0,50 miljoen	in miljoenen
Stichting Beheer Zorgvoorziening Scheldekwartier	€ 0,58
Staatsbosbeheer, subsidie natuurbeheer	€ 0,57
Gemeente Goes, aansluiting Goes op de A58	€ 3,00
Afrekening mobiliteitsfonds	€ 3,57
Subsidie functieverandering landbouw / natuur	€ 0,70
Subsidie BDU gemeente Tholen	€ 0,87
Subsidie BDU gemeente Veere	€ 0,56
Subsidie BDU Marinierskazerne	€ 0,50

Vooruitontvangen doeluitkeringen van overheden

Hieronder is een overzicht opgenomen van de mutaties in de doeluitkeringen in 2016 (in miljoenen). Voor de overige middelen van derden is het principe van voorzieningen gewoon gehandhaafd (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva).

Balanspositie doeluitkeringen	
Stand per 01-01-2016	€ 124,7
Vermeerderingen 2016	€ 0,5
Verminderingen 2016	€ 12,5
Saldo 31-12-2016	**€ 112,7**

Een totaal overzicht van het verloop is de vinden in de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva onder punt E.

Gewaarborgde geldleningen

De voorwaardelijke verplichtingen uit door derden afgesloten leningen die door de Provincie zijn gewaarborgd zijn, overeenkomstig de voorschriften, onderaan de balans vermeld tegen de resterende nominale aflossingsverplichtingen. Met eventuele hieruit voor de Provincie voortvloeiende risico's is geen rekening gehouden.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

In de vergadering van Provinciale Staten van 8 juli 2016 is door Gedeputeerde Staten toegezegd een overzicht aan Provinciale Staten te verstrekken van het totaal door de provincie verstrekte garantstellingen. In onderstaand overzicht zijn alle door de provincie verstrekte garanties én borgstellingen opgenomen. In dit overzicht is aangegeven:

- De instelling waarvoor garant of borg wordt gestaan
- De hoofdsom van de garant- of borgstelling
- Welk deel (percentage) van de borgstelling voor rekening is van de provincie
- De hoogte van de opgenomen lening die valt onder de garantie/borgstelling (door de partij waarvoor de provincie borg/garant staat)
- Looptijd van de garantstelling
- Korte beschrijving van de garant- of borgstelling.

Voor een volledig beeld zijn in het overzicht 2 garantstellingen (ZSP en Wamco2) opgenomen die niet rechtstreeks door de provincie zelf verstrekt zijn maar door de Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports waarin de provincie deelneemt.

Het financiële risico voor de provincie bedraagt maximaal het provinciale aandeel in het bedrag dat de instelling aan leningen heeft aangetrokken die vallen onder de garantie

Overzicht van garantstellingen en borgstellingen

Garantstelling/ borgstelling verstrekt aan	hoofdsom garantie/ borg (x € 1000)	Deel van de garantstelling voor rekening van de provincie (x € 1000)	Looptijd	restant bedrag lening per 1-1-2016 (x € 1000)	restant bedrag lening per 31-12-2016 (x € 1.000)	Kenmerk en looptijd
Garantstelling Zeeland Seaports	500.000	250.000	1-1-2028	358.000	331.650	De Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports (GR-ZSP) staat garant en de Provincie is voor 50% aandeelhouder in deze GR.
Garantstelling Warmco2	65.000	32.500	geen einddatum	65.000	64.500	De GR staat tevens garant voor WarmCO2. Zeeland via de GR voor 50%. In de verzelfstandigings-overeenkomst en de garantie-en dienstverlenings-overeenkomst is vastgelegd dat het primaire risico voor de financiering bij de N.V. Zeeland Seaports ligt en het secundaire risico bij de GR.
Borgstelling Perkpolder Beheer B.V.	15.000	7.500	31-12-2023	6.299	7.574	De totale garantstelling bedraagt € 15 miljoen. Zeeland staat voor 80% garant. Door middel van de samenwerkingsovereenkomst tussen de Provincie en de gemeente Hulst staan beide partijen voor € 7,5 miljoen garant.
Groenfonds	172.016	6.365	1-4-2023	2.938	2.627	Zeeland staat garant voor het Zeeuwse aandeel van de door het Groenfonds opgenomen convenants-leningen.
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	4.000	2.680	18-7-2030	5.000	4.000	Garantstelling voor een kredietfaciliteit van € 4 miljoen afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) wordt jaarlijks in 14 gelijke termijnen afgelost. Hoofdsom bedraagt € 4 miljoen, Zeeland staat voor 67% garant
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	2.000	1.500	31-12-2019	532	399	Garantstelling voor een kredietfaciliteit van € 2 miljoen afgesloten bij de Bank Nederlandse Gemeente (BNG) met een looptijd van 15 jaar. De lening wordt in gelijke delen afgelost. Zeeland staat voor 75% garant

Garantstelling/ borg-stelling verstrekt aan	hoofdsom garantie/ borg (x € 1000)	Deel van de garant-stelling voor reke-ning van de provincie (x € 1000)	Looptijd	restant bedrag lening per 1-1-2016 (x € 1000)	restant bedrag lening per 31-12-2016 (x € 1.000)	Kenmerk en looptijd
Garantstelling Rooseveld Aca-demy	1.500	1.500	1-1-2018	1.500	1.500	Het betreft hier een garantstelling voor de kosten die hoger uitvallen dan de door de Universiteit van Utrecht voor een mogelijke liquidatie in het Stichting Roosevelt Academy Fonds (SRAF) 'geparkeerde' € 6 miljoen. Deze extra kosten zijn begroot op in totaal maximaal € 3 miljoen. OCW en de Provincie Zeeland staan ieder voor 50% en maximaal voor € 1,5 mil-joen tot uiterlijk 2018 garant.
Borgstelling Kanaalkruising Sluiskil B.V.	1.423	1.423	22-5-2017	1.423	1.423	Garantstelling kent 3 fases: Momenteel bevinden wij ons in fase 3; vanaf het moment van oplevering tot 2 jaar daarna. Voor de 3e fase is de hoogte van de garantie gelijk aan de werkzaamheden (en dus ook betalingen) die zijn verricht in het kader van het meerjarig onderhoud.
Borgstelling Poldernatuur	275	275	31-12-2021	0	275	Ten behoeve van het oplossen van het kasritme-probleem met betrekking tot de transactiekosten voor de periode 2016 tot en met 2022 staat de pro-vincie garant. Aflossing ineens per einde looptijd
Totaal	761.214	303.743		440.692	413.948	

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Geschillen, al of niet bij een arbitragecommissie of gerechtelijke procedure, worden niet vermeld in afwachting van (gerechtelijke) uitspraak. Indien noodzakelijk worden deze wel genoemd in de paragraaf weerstandsvermogen.

Thermphos

In 2014 heeft de Provincie een overeenkomst gesloten met N.V. Zeeland Seaports inzake de sanering van het Thermphos terrein, zodanig dat daarmee een toestand wordt bereikt die zo veilig mogelijk is en blijft voldoen aan de toepasselijke bestuursrechtelijke milieuvoorschriften. Op basis van deze overeenkomst draagt de Provincie de meerkosten indien het overeengekomen bedrag uit de boedel onvoldoende is om deze situatie te bereiken. Daarnaast dient de Provincie de beheerskosten van van Citters Beheer B.V. (VCB), zijnde de beheersorganisatie welke verantwoordelijk is voor het beheer van het Thermphos terrein, te betalen zolang de eerder genoemde toestand niet is bereikt. Op basis van voorschriften van het BBV dienen deze kosten verantwoord te worden op het moment de kosten worden gemaakt. De beheerskosten fluctueren afhankelijk van de benodigde inzet.

De Provincie heeft ter dekking van de beheerskosten voor de maanden januari 2017 t/m april 2017 € 2,5 miljoen bijgedragen aan deze beheerskosten voor VCB. Aanvullend heeft de Provincie € 4,5 miljoen beschikbaar gesteld om de om beheerskosten tot eind oktober 2017 te dekken. In het plan van aanpak van 31 maart 2017 is een inschatting van de nog te maken beheerskosten gemaakt tot het moment dat de eerder genoemde situatie bereikt wordt. Verwacht wordt dat deze situatie in medio mei 2018 bereikt zal worden. Op basis van het zogenaamde 'gewenste' cq. 'lage' scenario bedragen deze beheerskosten vanaf april 2017 tot en met medio 2018 € 12,1 miljoen. In het 'hoge risico' scenario bedragen deze beheerskosten € 18,0 miljoen voor dezelfde periode.

Momenteel is de provincie in overleg met externe partijen, waaronder VCB, Zeeland Seaports en het Rijk om tot een nadere invulling van het plan van aanpak te komen en daarmee tot een oplossing voor de sanering

van Thermphos. In dat kader vinden ook onderhandelingen plaats over de concrete invulling van het plan van aanpak, als ook de toedeling van de verantwoordelijkheid voor de kosten zoals deze zijn opgenomen in het plan van aanpak. Daarmee geeft de provincie uitdrukkelijk aan dat op basis van deze onderhandelingen de nu voorziene bedragen materieel kunnen wijzigen.

Garantstelling Zeeland Seaports (ZSP)

De Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports (GR-ZSP), bestaande uit de Provincie Zeeland en de gemeenten Vlissingen, Borsele en Terneuzen staat garant voor de financiële verplichtingen die met ingang van de oprichting van de NV ZSP (1 januari 2011) ten laste van de NV zijn aangegaan voor zover opgenomen in hoofdstuk 5.2 Garantie- en dienstverleningsovereenkomst (GDO) en bijlage 2 Verzelfstandiging Zeeland Seaports.

Naast de in de GDO opgenomen afspraken over de garantstelling op de leningen- en derivatenportefeuille zijn er ook afspraken gemaakt over de WarmCO² garantie en de mogelijkheid tot het aangaan van banklijnen die de hoofdsom van de daadwerkelijk aangetrokken financieringen overstijgen.

In het kader van de garantstelling voor de leningenportefeuille en de daarbij behorende banklijnen heeft de GR ZSP in 2011 een hoofdsomgarantie aan diverse banken afgegeven voor een totaalbedrag van € 725.122.675. Naast deze garantstelling tussen de GR ZSP en de banken heeft de GR ZSP in de GDO afspraken met de NV ZSP gemaakt omtrent de maximale omvang van de leningenportefeuille. In de GDO zijn afspraken gemaakt dat de NV ZSP maar tot € 500 miljoen aan leningen mag opnemen. Het betreft hier dus twee aparte overeenkomsten. Eén tussen de GR en de banken en één tussen de GR en de NV. Het aangaan van banklijnen die de totale hoofdsom te boven gaan zorgt ervoor dat de NV ZSP meer keuzemogelijkheden heeft bij het aantrekken van leningen. Door deze flexibiliteit kan de NV ZSP optimaal gebruik maken van de concurrentie tussen de verschillende banken en zullen de rentelasten van de NV ZSP lager zijn dan zonder deze flexibiliteit. Dit komt het resultaat van de NV ZSP ten goede. De totale schuld van de NV ZSP uit hoofde van leningen en kredieten bedroeg op 1 januari 2016 € 360,8 miljoen. (langlopende schulden € 207.250.581 en bankkrediet € 153.500.000)

De garantstelling voor € 500 miljoen betreft een hoofdsomgarantie. Indien de banken de GR ZSP zullen aanspreken op deze garantie zijn daar bijkomende kosten aan verbonden. Dit betreft dan rentekosten en vergoedingen. De omvang van deze kosten zijn afhankelijk van de situatie op de rentemarkt op dat moment. Deze extra kosten vallen niet onder de in de GDO opgenomen maximum van € 500 miljoen. Deze bijkomende kosten komen hier bovenop.

Op dit moment staat de GR ZSP tevens garant voor eventuele leningen die de NV ZSP moet aangaan wanneer derden jegens de NV ZSP een beroep doen op de WarmCO2 garantie. Op dit moment staat de GR ZSP met betrekking tot WarmCO2 voor € 65 miljoen garant.

Borgstelling BV Kanaalkruising Sluiskil

In november 2010 is bij de aanbesteding van de Sluiskiltunnel ingestemd met een borgstelling ten behoeve van de aannemerscombinatie BAM/TBI. De reden van deze borgstelling was dat de BV Kanaalkruising Sluiskil zelf geen zekerheden kon verstrekken. De maximale hoogte van de borgstelling bedroeg € 100 miljoen. Dit bedrag wordt in drie fasen afgebouwd. De eerste twee fasen betroffen de periode tot oplevering van de tunnel op 22 mei 2015. Vanaf de start van de onderhoudsperiode is de hoogte van de borgstelling opnieuw verlaagd. Deze derde fase van de borgstelling houdt verband met het meerjarig onderhoudscontract dat de bouwer van de tunnel heeft. De borgstelling bedraagt op dit moment nog € 1,4 mln. en blijft tot twee jaar na oplevering van het werk van kracht. Dat is dus tot en met 22 mei 2017.

Garantieverklaring Perkpolder beheer BV

In juni 2009 hebben Gedeputeerde Staten ingestemd met de financiering van de PPS Perkpolder. In

maart 2016 heeft Provinciale Staten ingestemd met de herfinanciering van Perkpolder beheer BV. De door de provincie in januari 2010 afgegeven garantieverklaring van € 15,5 miljoen voor een kredietfaciliteit bij de

Rabobank is per maart 2016 omgezet naar een afgegeven garantieverklaring van € 15 miljoen voor een kredietfaciliteit bij de BNG. Door de lagere rentelast bij de BNG is de financiering van Perkpolder beheer Bv aanzienlijk voordeliger geworden. De Provincie Zeeland staat samen met de gemeente Hulst garant voor de door Perkpolder BV bij de huisbankier (BNG) aangegane lening/ kredietfaciliteit. Het gaat daarbij voor de provincie om een garantstelling voor een totaalbedrag van € 15 miljoen. Op basis van de afspraken zoals die gemaakt zijn in de SOK (AvA 27 november 2013) staan de gemeente Hulst en Provincie Zeeland beide voor 50% garant voor Perkpolder BV.

Indien de BNG gebruik maakt van zijn garantie dan dient Provincie Zeeland € 12 miljoen te betalen aan de BNG en de gemeente Hulst € 3 miljoen. De Provincie staat op basis van de SOK echter garant voor € 7,5 miljoen, vermeerderd met rente, boeten en kosten (regulier bedragen deze ca. 30%). Provincie Zeeland kan dan een bedrag van € 4,5 miljoen, vermeerderd met rente, boeten en kosten in rekening brengen bij de gemeente Hulst.

De planning op dit moment is dat het project loopt tot en met 2024.

Garantstelling Roosevelt Academy

Op 20 december 2012 heeft de Provincie Zeeland samen met de Universiteit Utrecht een vrijwaringovereenkomst met betrekking tot de Stichting Roosevelt Academy ondertekend. In deze vrijwaringovereenkomst is er door de Provincie Zeeland de volgende garantiestelling afgegeven:

De Provincie vrijwaart – onder de in de overeenkomst van 20 december 2012 genoemde verplichtingen en voorwaarden – de Universiteit Utrecht voor: de kosten die vanaf 1 januari 2018 mogelijk voortvloeien uit een eventueel besluit van de Universiteit Utrecht tot afbouw van het instituut Roosevelt Academy en die het door de Universiteit Utrecht aan SRAF overgemaakte bedrag van € 6 miljoen overstijgen met een maximum van € 1.500.000,- voor de periode vanaf 1 januari 2018 tot uiterlijk 1 mei 2022 (3 jaar met een maximale uitloop van 1 studiejaar). De Universiteit Utrecht kan op deze vrijwaring alleen een beroep doen in de periode 1 januari 2016 tot 1 januari 2018. In de afbouwkosten zal de Provincie maximaal voor 50% bijdragen (voor de overige 50% dient de Universiteit zich gelijktijdig tot OCW te wenden) .

Garantstelling leningen nieuwe stichting ZB

In 2016 is door de stichting ZB een lening afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB) voor een bedrag van € 4 miljoen. Dit als vervolg op een eerdere lening bij de NWB van de rechtsvoorgangers van de ZB, t.w. de GR Zeeuwse Bibliotheek van de Provincie Zeeland en de gemeente Middelburg. De Provincie heeft voor deze lening met aflossing van de ZB samen met Middelburg aan de NWB per 18 juli 2016 een garantstelling verleend. Lening heeft een looptijd van 14 jaar en het aandeel in de garantstelling van betrokken overheden is 67% provincie en 33% Middelburg.

Eerder nog is een garantstelling voor een lening bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) aangegaan door voornoemde rechtsvoorganger huidige ZB. Deze lening was bij aangaan € 2 miljoen met aflossingen. Destijds (2008) is door de rechtsvoorganger van de ZB echter verzuimd een garantstelling te regelen. De BNG heeft in 2015 desgevraagd aangegeven dat gelet op de reeds voldane aflossingen genoegen te nemen met een garantstelling over de restant hoofdsom op dat moment (2015) ad. € 666.667,--. Betreffende lening heeft een looptijd tot 1-12-2019 en zal per die datum geheel zijn afgelost en met een garantstelling van 75% provincie en 25% Middelburg. Per 31-12-2016 bedraagt de restanthoofdsom van deze lening € 400.000.

Convenantmiddelen

Het Groenfonds heeft de bij de gewaarborgde geldleningen vermelde convenantlening afgesloten namens de gezamenlijke provincies voor de aankoop van natuurgebieden. De gelden zijn inmiddels uitgeput, echter we moeten nog wel de lening aflossen en rente betalen.

Bodemsanering Prins Hendrikweg 10 te Vlissingen

Er is in 2009 een bedrag ontvangen van de Hogeschool Zeeland als bijdrage in de bodemsanering. Over de hoogte van het bedrag voor de bijdrage van de Provincie aan de gemeente Vlissingen lopen nog onderhandelingen. In 2012 heeft de provincie aan de gemeente Vlissingen een voorstel gedaan om de saneringsplicht af te kopen middels een eenmalige bijdrage. De gemeente is niet op dit voorstel ingegaan.

Regiobijdrage gronden Marinierskazerne

De gronden voor de Marinierskazerne zijn in 2016 in erfpacht gegeven. Tegenover de te ontvangen erfpacht canon staat een even hoge regiobijdrage (prijspeil 2016 € 600.000).

Leasecontracten

In 2013 is een huurcontract met Xerox afgesloten betreffende multifunctionele afdrukapparatuur. Dit contract loopt tot en met juli 2018.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Voor rekening van de Provincie Zeeland uit hoofde van de gecentraliseerde taak voor Natuur zijn door de uitvoeringsorganisatie Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) voor een bedrag van € 15,717 miljoen aan meerjarige verplichtingen aangegaan. Dit betreffen verplichtingen op grond van (meerjarige) natuurbeheer, natuur inrichtings- en functieveranderingscontracten.

Renterisico

De Provincie dekt haar renterisico af door gebruik te maken van een renteswap, afgesloten bij de Rabobank. De Rabobank heeft een zogenaamde AA status wat betekent dat de Rabobank zeer kredietwaardig is. De provincie past kostprijshedge accounting toe op basis van individuele documentatie per individuele hedgerelatie. Over de eerste 3 kwartalen van 2016 is de financieringsbehoefte achtergebleven bij de prognose maar per 31 december 2016 dekt de SWAP € 97,5 miljoen af en bedraagt het totaal aan leningen € 95 miljoen. Op 31 december 2016 is nagenoeg geen sprake meer van een overhedge, ook niet in de resterende periode van de swap tot en met 2029. Wanneer tegelijkertijd sprake is van een 'negatieve' marktwaarde van een financieel product zoals een swap terwijl een deel van een dergelijk product niet wordt gebruikt (overhedge), schrijven de verslaggevingseisen voor dat voor de negatieve marktwaarde van het ineffectieve deel een voorziening wordt gevormd. In de jaarrekening 2015 is een voorziening opgenomen van € 100.000. Omdat per 31 december 2016 geen sprake meer is van een overhedge situatie, is de voorziening vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2016.

De SWAP heeft een looptijd tot en met 2029. Door middel van de SWAP wordt een variabel rentetarief (driemaands Euribor) geruild tegen een vaste rente (2,338%), waarbij de Provincie de vaste rente betaalt en de variabele rente ontvangt. Ieder kwartaal vindt een afrekening plaats tussen de Rabobank en de Provincie. De marktwaarde van de SWAP bedraagt per 31-12-2016 € 15,2 miljoen negatief, ultimo 2015 bedroeg deze € 13,9 miljoen negatief. Een negatieve marktwaarde betekent dat als de provincie de swap wil of moet afwikkelen zij dit bedrag moet betalen. Zolang de provincie gebruik blijft maken van de swap om het renterisico af te dekken heeft deze negatieve marktwaarde geen financiële gevolgen.

Verkoop panden

In 2017 is het pand Balans te Middelburg verkocht.

Het pand Achter de Houttuinen is onder voorbehoud verkocht in 2017. De passage bij de notaris wordt verwacht in oktober 2017.

Staat van activa

(bedrag x €1.000)

Activiteit code	Omschrijving van de investering
	investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut
	grond-weg en waterbouwkundige werken mn
00059	sluiskiltunnel
00069	sloeweg
totaal investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut	
	immateriële vaste activa
totaal immateriële vaste activa	
	investeringen met een economisch nut
	gronden en terreinen
00004	herinrichting abdijplein
	gebouwen
00008	pand achter de houttuinen 8
00036	gistpoortgebouw
00037	verbouwing zeeuws museum
00038	verbouwing pand schuytvlot
00048	wegsteunpunt mauritsfort
00062	wegsteunpunt s heerarendskerke
	grond- weg- en waterbouwkundige werken
00001	aanlandingsinrichtingen
00002	infrastructurele voorzien fast ferry
	vervoermiddelen
00018	swath boten
	machines apparaten installaties
00014	nieuwe telefooncentrale
	gronden in erfpacht
00067	marinierskazerne vlissingen
totaal investeringen met een economisch nut	
	financiële vaste activa
	kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen
00019	aandelenkapitaal westerscheldetunnel
00020	aandelenkapitaal delta nv
00046	aandelenkap. economische impuls zld
00051	perkpolder beheer bv
00063	aandelenkap.zeeuws participatiefonds
00064	risicodekking zws participatiefonds
00071	aandelenkapitaal wf bv (€ 1)
	overige langlopende geldleningen
00023	geldleningen zws studiefonds
00044	duurzaamheidlening woningverbet
00077	lening rooseveltfonds
	overige uitzettingen rentetypische looptijd >of gelijk 1 jr
10016	fortis 241878918 belegging
totaal financiële vaste activa	
totaal vaste activa	
	vlottende activa
	voorraden
00035	grondbank zeeland
00053	grondexpl perkpolder rode zone
00055	grondexpl waterdunen rode zone
00061	NPW grondb landb flankerend beleid
00065	Voorraad vastgoedobjecten
totaal vlottende activa	
totaal generaal	

(bedrag x €1.000)

Oorspronkelijk investering per 1-1-2016	Wijze van afschrijving	Boekwaarde per 01-01-2016	Mutaties 2016	Afschrijving of aflossing in 2016	Boekwaarde per 31-12-2016
98.384		88.546	302	9.872	78.976
			24.211	894	23.317
98.384		**88.546**	**24.513**	**10.766**	**102.293**
677	30 jr	112		22	90
1.650	30 jr	715		55	660
3.053	30 jr	2.241		102	2.140
5.977	30 jr	4.203		200	4.003
4.629	30 jr	3.734		155	3.579
1.235	30 jr	475		95	380
10		10	2		12
4.401	30 jr	2.740		152	2.588
2.766	30 jr	1.746		92	1.653
26.575	30 jr	16.148		897	15.251
475	10 jr	142		48	95
8.641		8.641	4.105		12.746
60.089		**40.909**	**4.107**	**1.819**	**43.197**
131.421		125.257			125.257
568		568			568
99		99			99
5		5			5
200		200			200
-200		-200			-200
		1			2
2.637		2.637	-152		2.485
1.000		1.000			1.000
28.318		5.892		1.476	4.416
164.049		**135.459**	**-152**	**1.475**	**133.832**
322.522		**264.914**	**28.467**	**14.060**	**279.321**
34.847		34.847	956		35.803
10.494		10.494	429		10.923
7.833		7.833	740	662	7.911
7.324		7.324	-160		7.164
2.840		2.840	-95		2.745
63.339		**63.339**	**1.871**	**662**	**64.547**
385.861		**328.253**	**30.338**	**14.723**	**343.869**

Staat van restant investeringskredieten

Bedragen x €1.000 | Bedragen x €1.000

Actviteit code	Omschrijving	Totaalkrediet	Uitgaven t/m 2015	Raming 2016	Uitgaven 2016	Overboeken naar 2017 / afboeken	Restantkrediet inclusief volgende jaren	Raming inkomsten	Inkomsten t/m 2015	Inkomsten 2016	Restantraming inkomsten
investeringen met een economisch nut											
	gebouwen										
00062	wegsteunpunt s heerarendskerke	2.000	10	1.990	2	1.988	1.988				
00067	marinierskazerne vlissingen	15.000	8.641	6.357	1.962	4.397	4.397				
totaal investeringen met een economisch nut		**17.000**	**8.651**	**8.347**	**1.964**	**6.385**	**6.385**				
investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut											
	grond-weg en waterbouwkundige werken mn										
00069	sloeweg	13.412			24.211		-10.799				10.799
00070	tractaatweg	6.912					6.912				
00073	sloeweg fase 2	15.900					15.900				
totaal investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut		**36.224**			**24.211**		**12.013**				**10.799**
Totaal generaal		**53.224**	**8.651**	**8.347**	**26.175**	**6.385**	**18.398**				**10.799**

Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva

A. Algemene reserve (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	Bij	Af	Saldo aan het einde van jaar	Verplichtingen ten laste van het saldo	Saldo
algemene reserve	23.571	18.507	14.535	27.544	-	27.544
Totaal A. Algemene reserve	**23.571**	**18.507**	**14.426**	**27.653**	**-**	**27.544**

B. Bestemmingsreserve (algemeen) (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	Bij	Af	afschrijvingen	Saldo aan het einde van jaar
bestemmingsreserve sluiskiltunnel	54.037	9.866	12.254	10.593	41.056
dekk res verbouwing zeeuws museum	4.204	-	-	200	4.004
dekk res gistpoortgebouw	2.241	-	-	102	2.140
dekk res verbouwing pand schuytvlot	3.654	80	-	155	3.579
dekk res wegsteunpunt mauritsfort	475	-	-	95	380
dekk res ff aanlandingavoorz.	2.740	-	-	152	2.588
dekk res ff gebouwen en terr.	1.745	-	-	92	1.653
dekk res wegstp 's Heerarendskerke	2.000	-	-	-	2.000
best reserve meerjarige projecten	32.062	20.652	12.772	-	39.942
best reserve incid doelst 2015/2019	8.630	5.405	6.520	-	7.515
best reserve natuur	-	3.448	-	-	3.448
Bestemmingsreserve MAR-kazerne	-	317	-	-	317
Dekkingsreserve Sloeweg fase 2	-	7.423	-	-	7.423
best reserve afwikkeling ILG	783	-	492	-	291
Totaal B. Bestemmingsreserve (algemeen)	**112.572**	**47.190**	**32.038**	**11.389**	**116.335**

C. Voorzieningen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	toevoegingen	aanwendingen	vrijval	Saldo aan het einde van jaar
voorziening waterbeheer	475	257	62	-	670
voorziening wachtgelden psd	5.106	1.751	1.464	-	5.392
voorziening nme: natuurcomp braakman	205	-	205	-	-
voorziening non activiteitsregeling	22.019	2.696	9.111	-	15.605
Voorziening financiele derivaten	100	-	-	100	-
Voorziening waardeoverdr.GS Pensioen	1.002	469	-	-	1.471
Voorziening Thermphos	1.327	7.926	4.944	-	4.308
Totaal C. Voorzieningen	**30.234**	**13.099**	**15.786**	**100**	**27.446**

D. Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	Bij	Af	Saldo aan het einde van jaar	Verplichtingen ten laste van het saldo
OP jeugdzorg	1.328	-1.328	-	-	-
OP Natuur Compensatie Westerschelde	530	-	7	523	523
OP BDU brede doeluitkering	8.633	-	918	7.715	7.715
OP implem OV-chipkaart	779	-	779	-	-
OP Natuur Pakket Westerschelde	74.767	908	5.148	70.527	70.527
OP Stimuleringsregeling voordeltaE&M	195	-	-67	262	262
OP Actief bodembeheer	23	24	17	30	30
OP Platform diffuse bronnen	11	-	-	11	11
OP Vitaal Sloe/Kanaalzone 2012-2014	81	25	25	81	81
OP KKS Rijk	3.832	-	3.832	-	-
OP N2000 beheerplan Voordelta (RMW)	217	-	20	197	197
OP Natuurlijk Vitaal	24	-	1	23	23
OP Grenzeloze Kanaalzone	76	-	76	-	-
OP Delta Water Award	59	-	-	59	59
Op kerend tij	65	-	65	-	-
OP n62 sloeweg	-6.380	-	-6.380	-	-
OP World War II Heritage	227	76	303	-	-
OP Veerse Dam	33	-	33	-	-
OP Prio Tidal Test Centre Interreg	55	-	55	-	-
OP Green Deal Biodiversiteit	5	-	-	5	5
OP grond voor grond	159	465	-	624	624
OP n62 tractaatweg	36.843	-	4.876	31.966	31.966
OP lobbyist Den Haag	62	108	94	76	76
OP Zuid	21	-	21	-	-
OP Zout-zoet	136	40	65	111	111
OP Sanering Thermphos	2.625	-	2.625	-	-
OP Zandsuppletie Roggenplaat	18	-	-119	138	138
Op campus zeeland	51	-	51	-	-
OP Go Fresh II	-54	46	-11	3	3
OP kanaalpolder	-	190	-	190	190
OP Impuls omgevingsbeleid	155	-	-	155	155
OP BSB Milieusubsidie	75	-	-	75	75
Totaal D. Overlopende passiva	**124.652**	**554**	**12.435**	**112.772**	**112.772**

Sisa bijlage

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

I&M	**E27**	**Brede doeluitkering verkeer en vervoer** **Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)**	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 01*	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 03*	Correctie over besteding (T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 04*	Eindsaldo/-reservering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 05*	
			€ 39.875.526	**€ 0**	**€ 352.443**	**-€ 158.220**	**€ 39.681.303**	
I&M	**E28**	**Regionale mobiliteitsfondsen** **Besluit Infrastructuurfonds** **Provincies en Wgr+ regio's**	Eindsaldo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 01*	Dotatie regio in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 02*	Dotatie rijk in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 03*	Rentebaten (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 04*	Besteding (jaar T) uit het fonds (onderscheid herkomst middelen niet nodig) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 05*	Eindsaldo (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 06*
			€ 7.566.984	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 4.366**	**€ 7.562.618**
			Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E28 / 07*					
			Ja					

Deloitte Accountants B.V.
Park Veldzigt 25
4336 DR Middelburg
Postbus 7056
4330 GB Middelburg
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9895
www.deloitte.nl

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan Provinciale Staten van de provincie Zeeland

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN JAARREKENING 2016

Ons oordeel

Wij hebben de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016 van de provincie Zeeland gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van de provincie Zeeland op 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincie en gemeenten (BBV).

- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder provinciale verordeningen, zoals opgenomen in het door provinciale staten op 10 februari 2017 vastgestelde normenkader.

De jaarrekening bestaat uit:

- De balans per 31 december 2016.

- Het overzicht van baten en lasten over 2016.

- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

- De SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door de Provinciale Staten op 10 februari 2017 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016.
Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Zeeland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.
Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Deloitte.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking toelichting inzake voorziening Thermphos

Wij vestigen de aandacht op het onderdeel voorziening Thermphos, in de toelichting op de balans op pagina 162 van de jaarrekening 2016 van de provincie Zeeland.

Hierin wordt toegelicht dat op basis van de nog lopende onderhandelingen met externe partijen over de concrete invulling van het plan van aanpak inzake de sanering van het Thermphos terrein als ook over de toedeling van de verantwoordelijkheid voor de kosten zoals deze zijn opgenomen in het plan van aanpak en op basis van eventuele afwijkingen van de werkelijke kosten van de uitvoering van de sanering ten opzichte van de kosten volgens het voorliggende plan er onzekerheid is ten aanzien van de uiteindelijke saneringskosten die ten laste komen van de provincie en dat de nu voorziene bedragen materieel kunnen wijzigen.

Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.383.600, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met provinciale staten overeengekomen dat wij aan provinciale staten tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 595.900 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is artikel 217 lid 3 sub d Provinciewet en geen materiële afwijkingen bevat.

- Alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Deloitte.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Provinciewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Gedeputeerde staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten voor de jaarrekening

Gedeputeerde staten is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Gedeputeerde staten is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder provinciale verordeningen, zoals opgenomen in het door provinciale staten op 10 februari 2017 vastgestelde normenkader.

In dit kader is Gedeputeerde Staten tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Provinciale staten is als controlerend orgaan op grond van de Provinciewet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door de Provinciale Staten op 10 februari 2017 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Deloitte.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie.

- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door Gedeputeerde Staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.

- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.

- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met Provinciale Staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Middelburg, 23 juni 2017

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. W. Veldhuis RA

LvA Lijst van Afkortingen

ADRZ	Admiraal de Ruyter Ziekenhuis
AMK	Algemeen Meldpunt Kindermishandeling
AvA	Algemene vergadering van Aandeelhouders
BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
BBS	Boombeheerssysteem
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten
BDU	Brede Doeluitkering
BIJ12	Uitvoeringsorganisatie 12 provincies
BJZ	Bureau Jeugdzorg Zeeland
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOS	Beheers- en Onderhoudsysteem
BRZO	Besluit Risico's Zware Ongevallen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CJG	Centrum Jeugd en Gezin
CLRAE	Raad van Europa
CMS	Contentmanagementsysteem
CPMR	Conferentie van Perifere en Maritiem Regio's
CROW	Centrum voor Regelgeving in de Grond-, Water-, en Wegenbouw
DCMR	Gemeenschappelijke Regeling Milieudienst Rijnmond
DEESD	Duurzame Energielandschappen en (bodem)ecosysteemdiensten Schouwen-Duiveland
DLG	Dienst Landelijk Gebied
EA	Economische Agenda 2013-2015
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EGTS	Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EIZ	NV Economisch Impuls Zeeland
FES	Fonds Economische Structuurversterking
FF	Fast Ferry
FIKS	Fietsknooppuntensysteem
FTE	Full-time equivalent
GDO	Garantie- en dienstverleningsovereenkomst
GDV	Grootschalige Detailhandelsvoorzieningen
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGOR	Gewenst Grondwater en Oppervlaktewater Regime
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GPS	Global Positioning System
GROS	Taskforce Grensoverschrijdende samenwerking
GWO	Gemeenschappelijke Werkorganisatie
HNP	Huis Nederlandse Provincies
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IPO	Interprovinciaal Overleg
IPM	Integraal Project Management

IPPC	Integrated Pollution, Prevention and Control
KKS	Kanaal Kruising Sluiskil
KPI	Kritische Prestatie Indicatoren
KRW	Kaderrichtlijn Water
LAW	Lange Afstands Wandelpad
M&O	Misbruik en Oneigenlijk gebruik
MC	Mobiliteitscentrum
MER	Milieueffectrapportage
MIRG	Maritime Incident Respons Groups
MKB	Midden -en kleinbedrijf
MRB	Motorrijtuigen belasting
N2000	Natura 2000
NAR	Non Activiteitsregeling
NME	Natuur en Milieu Educatie
NPW	Natuur Pakket Westerschelde
NWE	Noord-West Europa programma
OEM	Overige Eigen Middelen
OP-Zuid	Operationeel Programma Zuid-Nederland
OV	Openbaar Vervoer
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PDV	Perifere Detailhandelsvoorzieningen
PGS	Publicatiereeks Gevaarlijke Stoffen
PIW	Provinciale Impuls Wonen
POAZ	Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zeeland
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
PPS	Privaatrechtelijke Publiekrechtelijke Samenwerking
PS	Provinciale Staten
PSD	Provinciale Stoomboot Diensten
PSO	Provinciale Service Organisatie
PVVP	Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
RIBIZ	Regionale Informatiebank Bedrijven en Instellingen Zeeland
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
ROP	Restauratie Opleidingsproject
ROVZ	Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst
RvC	Raad van Commissarissen
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RWS	Rijkswaterstaat
SAZ	Samenwerking Afvalketen Zeeland
SCEZ	Stichting Cultureel Erfgoed
SDR	Smart Delta Recources
SiSa	Single Informatie Single Audit
SNL	Subsidieregeling Natuur en Landschap
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
SPV	Special Purpose Verhicle

SR	Scheldemondraad
SRAF	Stichting Roosevelt Academy Fonds
TEU	Twenty-feet Equivalent Unit
TNO	Nederlandse Organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek
TSD	Transitiecommissie Sociaal Domein
UCR	University College Roosevelt
UvW	Unie van Waterschappen
VEVO	Verkeerseducatie Voortgezet Onderwijs
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VRZ	Veiligheidsregio Zeeland
VTH	Vergunning Toezicht Handhaving
vvgb	verklaring van geen bezwaar
VZG	Vereniging Zeeuwse Gemeenten
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WB21	Waterbeheer 21ste eeuw
WILG	Wet Inrichting Landelijk Gebied
WNT	Wet Normering Topinkomens
WSJG	Waarstaatjegemeente.nl
WST	NV Westerscheldetunnel
WUR	Wageningen Universiteit en Research Center
WVEG	Werkgemeenschap van Europese grensgebieden
ZB	Zeeuws Bibliotheek
ZIDS	Zeeuws Informatie Distributie Systeem
ZKF	Zeeuws Klimaatfonds
ZMf	Zeeuwse Milieufederatie
ZSP	Zeeland Seaports
ZVL	Zeeuws Verkeersveiligheidslabel

Jaarrekening vastgesteld: 7 juli 2017

COLOFON

Uitgave
Provincie Zeeland

Fotografie en illustraties
• Provincie Zeeland
• DNA-Beeldbank www.laatzeelandzien.nl

Bezoekadres
Provinciehuis, Abdij 6
4331 BK Middelburg

Contact
provincie@zeeland.nl

Mei 2017